

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REDOGÖRELSE

FÖR

ALLMÄNNA LÄROVERKEN

I

VENERSBORG, BORÅS och ALINGSÅS

SAMT

PEDAGOGIEN i ULRICEHAMN

UNDER LÄSÅRET 1885—1886.

I rättstafningsfrågan.

Förslag till svensk rättstafningslära jämte förord

af

Johan Nordwall.

Förord.¹

I.

Att den år för år tilltagande förbistringen med hänsyn till modersmålets "stafning", som varit rådande i vårt land sedan ungefär början af sistförflutna årtiondet och hvilken medfört och medför de största svårigheter för såväl dem, som skola lära sig själfva, som dem, hvilka skola lära andra att rätt skrifva modersmålet, är ett missförhållande af den art, att det bör anses i hög grad maktpåliggande att arbeta för dess undanröjande ju förr dess hållre — därom äro utan tvifvel alla tänkande svenska män och qvinnor, som riktat sin uppmärksamhet på "villervallan" i rättstafningen, fullkomligt ense. Men i fråga om sättet att åstadkomma reda och likformighet med hänsyn till stafningen af modersmålet äro meningarne mångskiftande. Jag är trots denna meningsskiljaktighet fullt och fast öfvertygad om att ställningen med hänsyn till rättstafningsfrågan numera är sådan, att intet förslag till ordnande af rättskrifningen, som ej åsyftar en genomgripande reform i enlighet med ljudenlighetsgrundsatsens ("den fonetiska principens") fordringar skall, ens för en kort tid, vinna allmänare erkännande. Man kan invända: Den stora allmänheten är snarare en afgjord motståndare till en dylik reform än lifligt intresserad för dess genomförande. Invändningen är så till vida befogad, som det ej lider något tvifvel, att ej den stora allmänheten skall med motvilja, i följd af vanans makt, eller likgiltighet mottaga hvilket förslag som helst till en genomgripande förändring af stafsättet, *så länge* den lefver i den tron, att förslaget allmänne antagande ej skulle hafva någon annan påföljd än den, att man erhöle ett skrifsätt som i teoretiskt afseende vore bättre än det nu rådande. Men förvisso skall människovännen — jag säger detta med fara att anses vara ej så litet patetisk — förvisso skall människovännen ej vägra att lifligt understödja sträfvanden att reformera vårt skrifsätt, om han blir öfvertygad om att sträfvandena gå i en

¹ Först i «andra afdelningen» af förslag till svensk rättstafningslära skrifer förf. i enlighet med ett stafsätt, som han anser lämpligt att införa.

sådan riktning, att de, om de med det allra snaraste kröntes med framgång, skulle tillskynda redan dem af den nu lefvande generationen, som jollra i vaggan, så stora fördelar, att de med hänsyn till förvärfvande af färdighet i konsten att läsa och skriva sitt modersmål, knappast skulle behöfva använda flera månader eller veckor än de nu uppvuxne behöft använda år. Det talas i våra dagar mycket om psykisk öfveranstängning i våra högre och lägre skolor. Om en sådan öfveranstängning verkligt förefinnes — nåväl *ett*, i hög grad värsamt, medel till minskande af detta onda för framtiden är antagande af ett stafsätt som i väsentlig mån är ljudenligare och därför äfven lättare att lära (och på samma gång i teoretiskt afseende riktigare) än det nuvarande. Att detta tal ej innebär någon öfverdrift, torde åtminstone vara klart för dem, som under en längre tid haft den ingalunda lätta uppgiften att lära gossar eller flickor "de första grunderna af mänskligt vetande", framför allt, om de i likhet med författaren gjort den erfarenheten, att man kan finna tydliga bevis på osäkerhet uti rättskrifningens konst i uppsatser af ynglingar — äfven af flitiga och väl begåfvade — tillhörande det allmänna läroverkets högsta klasser, d. v. s. ynglingar som, fritt eller tvunget, under 12 eller 13 års tid eller längre mer eller mindre träget öfvat sig i rättskrifning. I sanning, den tid och tankemöda, som nu användes för inlärandet af t-ljudets teckning med *dt* och dylikt, kunde, det torde man medgifva, användas på nyttigare sätt. Slipstenar för hvässandet af tankeförmågan hos skolgossar och skolflickor finnas nog qvar i tillräcklig mängd, äfven om de värsta stötstenarne på rättstafningens mark bortröjas.

Tanken på det förhållandet, att t. ex. fransmännen och engelsmännen hafva (hvilket många fransmän och engelsmän säkerligen anse i hög grad beklagligt) stafsätt, vida ljudstridigare och följaktligen äfven vida svårare att inlära än det hos oss nu rådande, bör ej kunna bidra till minskandet af ifvern för reformerandet af svenskt stafsätt hos någon annan svensk än den, som tilläfsventyrs hyser den vidunderliga meningen, att det ej passar sig för ett litet folk att i något afseende, i stort eller smått, vilja vara i mycket hög grad öfverlägset ett "storfolk".

En och annan, som lemnat långt bakom sig den tid, då han, som han torde påstå i öfverensstämmelse med verkliga förhållandet¹ eller med en af glömskans makter däråd föreställning, utan synnerlig svårighet på kort tid lärde sig att "rätt" skriva sitt modersmål, torde vilja säga, att, om många bland ungdomen *nu för tiden* först efter mångåriga öfningar kunna vinna full säkerhet i rättstafningen, detta måste bero därpå, att de ej i tid tillhållas att noggrant lära sig lämpliga rättskrifningsregler. — Medgifvas måste, att åtskilliga "rättskrifningsläror" i mer eller mindre mån med hänsyn till noggrannhet och tydlighet kunde vara *vida* lämpligare, än de äro;² men det tyckes ej fordras mycken eftertanke för att man skall komma till den öfvertygelsen, att det för det nu gällande stafningsättet är omöjligt, äfven om häpnadsväckande vidlyftighet användes, att uppställa regler, som vore af den beskaffenhet, att hvar och en, som kände reglerna, kunde i fråga om hvilket ord som hälst, — som ej är ett egennamn naturligtvis, — vara viss om det

¹ Det finnes naturligtvis i hvarje tid ungdomar, som i följd af utmärkt begåfning, flit och uppmärksamhet på jämförlevis kort tid kunna inlära ett stafningsätt, som är vida krängligare än det hos oss nu gällande.

² Noggrannhet och tydlighet uppoffras i läroböcker alltför ofta för den beprisade *korthetens* och *enkelhetens* skull. Kortheten är en god sak, men ej, om den vinnes på noggrannhetens och tydlighetens bekostnad. Jag har i förut utgifna skrifter sagt ungefär följande: *Genvägar* äro ofta *senvägar*, som ett gammalt ordspråk säger. Hvad nytta skulle den, som skall lära sig geometri (hvilket ej lär vara dotsamma som att lära sig «*utantill*» en lärobok i geometri), hafva af en sådan förenklning af «*gamle Euclides*», som åstadkommits helt enkelt på det sättet, att i åtskilliga «*långa bevis*» utlemnats en eller flera sådana satsar i grammatisk mening, hvarförutan bevisen ej kunna inses vara verkliga bevis?

"rätta" skriftsättet. Man har en mycket naiv föreställning, om man tror, att man hufvudsakligen genom inlärandet af rättstafningsregler och ej hufvudsakligen genom noggrant aktgifvande vid läsning af ordens stafning, vunnit mästerskapet i rättskrifning.

Det är tänkbart, ehuru just ej mycket troligt, att följande samtal *skulle* kunna uppstå mellan en lärare, då han genomgår hvad en viss lärjunge, hvars ståndpunkt i afseende på rättstafning han förut ej haft tillfälle att pröfva, skrivit jämte kamraterna till öfning i rättskrifningen efter lärarens diktamen, och lärjungen. — Man antage, att lärjungen är vanlottad i afseende på anlag och håg för rättskrifning, men ändock i hög grad har godt förstånd — etl sådant antagande kan författaren på grund af sin erfarenhet alldeles ej anse orimligt — och att han därtill hör till det frispråkiga slaget af lärjungar och dessutom vet, att läraren är långt ifrån att tycka illa om att lärjungen söker att ge skäl för sig så godt han kan. — Läraren (som i lärjungens uppsats finner sådana "staffel" som *bleckfisk*, *afvund*, *tillfälle*, *tillständig*, *tillförsikt*, *upsåt*, *oaktat*, "han hade *mördadt* sitt barn", "det är fara värt, att det ej lyckas", i själfva *värket*", en *värlig* olycka"): Hur kan du skriva galet ett sådant ord som *bläckfisk*? Har du ej fått lära dig rättstafningsreglerna? Har du ej fått lära dig, att *ä*-ljudet skrives med *ä* framför *k*, då det tillhör en stafvelse, som börjar med *bl*, utom i det ord, som innehålles i slutstafvelsen i "*järnbleck*" och härledninggar af detsamma? — Lärjungen: Jo, det har jag visst. Jag kan utantill alla reglerna i den rättstafningslära, som en skall lära sig här i skolan. — Läraren: Nå, hvarför tänker du ej på reglerna, då du skrifer? — Lärjungen: Jag tänkte just på och kom väl ihåg *skrifbläck* och *järnbleck*, då jag skulle skriva *bläckfisk*. Men hur kunde jag därigenom veta, om *bläckfisk* skulle stafvas med *ä* eller *e*? Hur kan magistern, om jag får fråga, veta det? Hur kan magistern veta, om det menas "*skrifbläck*" eller "*järnbleck*" eller något annat, som kan heta *bläck*, med (stafvelsen) *bläck* i *bläckfisk*? — Läraren: Jo, ser du, *bläckfisk* har sitt namn deraf, att han stundom utgjuter en svart vätska, som till färgen liknar vanligt skrifbläck. — Lärjungen: Det har jag aldrig hört, och en kan väl ej ha reda på allting håller. Men hade jag också vetat det, så hade jag nog ansett det troligast, att första stafvelsen i *bläckfisk* innehåller *bläck* = skrifbläck, men jag kunde ju ändå inte vara *säker* på't. Många namn äro allt mycket besynnerliga. Jag har hört sägas, att ordet *guldhöna* skall vara sammansatt af *guld* och *höna*. Men jag för min del har aldrig märkt, att det finnes något hos en guldhöna, som är eller liknar guld, och en guldhöna är ju ingen höna, och icke håller liknar hon en höna. Och *bläckfisk*, det fick jag höra i går af pappa, är inte någon *fisk*, och *underslef* är icke någon *slef*, och *smörgås* är ingen *gås*. — Läraren: Jag vill i förbigående säga dig, att *smörgås* väl kommer af *gås*, men ej *underslef* af *slef*. — Nå, men hvarför ansåg du dig böra föredraga att skriva just *e* och ej *ä*? — Lärjungen: Jo, jag drog lott om *e* och *ä* på det sättet, att jag i tysthet bad min knäkamrat, utan att säga, hvarför jag ville det, hastigt säga antingen bokstafven *ä* eller bokstafven *e*, och han sade *e*. Och det är ju klart, att, då jag aldrig sett ordet *bläckfisk* skrivas eller, om jag sett det, hade glömt af hur jag sett det skrivas, det måste bero på en lyckträff, om jag skref rätt. — Läraren: Hm, hm. Men hur vill du ursäktas, att du skrivit *afund* med *fv*, *tillfälle*, *tillförsigt* och *tillständig* med enkelt *l*? — Lärjungen: Jo, det står i reglerna, att *v*-ljudet skall skrivas med *fv* framför vokaler, och det står, att långt konsonantljud skall skrivas dubbelt, utom i vissa ord, framför vokaler och framför vissa konsonanter, men det står på intet ställe, att det någonsin skall skrivas dubbelt före *f*. Inte håller, det vet jag bestämdt, står det i någon af reglerna något, hvaraf jag kan veta, att *tillständig* ska' skrivas med dubbelt *l* eller att *upsåt* ska' skrivas med dubbelt *p*. — Läraren: Ser du, att du ändå inte begriper reglerna! Kan du påstå, att det inte tydligt står i boken, att de regler, du menar, ha afseende på *enkla* ord, som äro *stamord*? Du borde väl begripa att *afund*, *tillfälle*, *tillständig* och *upsåt* äro sammansatta ord, som i första stafvelsen innehålla *af*, *till* eller *upp*. — Lärjungen: Nej, det kan jag inte begripa, att jag borde begripa, och rakt inte begriper jag, att någon kan veta, att *smörgås* kommer af *gås*. Men jag förstår mycket väl, att sådana ord, som *afståga*, *afgå*, *tillaga*, *uppskrifva*, *bläckplump*, *gåskött*, äro sammansatta ord. Jag är alldeles säker om att ingen af mina kamrater håller vet, att *afund* är ett sammansatt ord, om han ej läst det i någon bok eller fått höra det af en lärare eller någon annan. — Läraren: Ja, men alla dina kamrater ha skrivit rätt både *afund*, *tillfälle*, *upsåt* m. m. — Lärjungen: *Det* kommer an på att de vid läsning bättre än jag gifvit akt på ordens stafning och lagt på minnet, huru de

sett ett ord skrivas; alls inte därpå, att de kunna reglerna bättre än jag. Den af mina kamrater, som skrifvit *afund* rätt utan att veta, att *afund* är ett sammansatt ord, han, tycker jag, har visat, att han ej kan reglerna. Det ä' allt, tycker jag, bra besynnerligt att i rättstafningsläran alls ingen skillnad göres mellan sådana ord, som hvar och en kan begripa ä' sammansatta, och andra sammansatta ord, utan så'na ord som *afund* och *afskrifva* skäras öfver en kam. — Läraren: Nå, hur vill du söka ursäkta, att du skrifvit *oaktadt* utan *d* och *mördat* i meningen "han har mördat sitt barn" med *d*? Hvad de orden beträffar, kan du väl inte vilja påstå, att du för att skriva rätt efter reglerna, behöfde veta, om de voro sammansatta eller icke. — Lärjungen: I reglerna står, att *t*-ljudet skall skrivas med *dt* i *böjda* ord, som hafva *d* i stammen, samt i några andra ord, som särskildt uppgifvas. Men bland dem är ej *oaktadt* upptaget. Nu ä' ju *oaktadt*, liksom *ungeachtet* i tyskan, en preposition eller en konjunktion, och partiklarne, det vet jag, ä' *oböjliga*. (Jag ä' inte lika dålig i allt annat som i rättskrifning.) — Läraren: Ser du, *oaktadt* är egentligen en *böjd form* af participiet *oaktad*. — Lärjungen: Hur skulle jag af mitt blotta förstånd kunna veta, att ett ord, som är det eller det, egentligen är något annat? För resten har jag aldrig hört någon människa använda ett sådant ord som *oaktad*. Har jag skrifvit orätt, då jag skrifvit *t*-ljudet i supinet af *mörda*, som har *d* i stammen, med *dt*, så är det allt bra besynnerligt, att det står särskildt anmärkt i reglerna att *t*-ljudet skall skrivas med *dt* i hvarje supinum af ett verb, som har *d* i stammen. Se, här ska' magistern få se! (Visar läraren boken.) — Läraren (sedan han sanningen till pris erkänt den föreslagna regelns bristfällighet och sökt göra det tydligt för lärjungen, när *det enda eller sista t*-ljudet i supinum af ett verb, *hvars stam* ändas med *d*-ljudet, ej skall skrivas med *dt*): Vi ska' nu gå vidare i din bedröfliga text. Här, ser jag, har du skrifvit *t* i *värddt*, i meningen "det är fara värddt" oriktigt med bara *t*, men i föregående mening: "huset är värddt hundratusen kronor" riktigt med *dt*. Hur kan du slarfa så gränslöst! Du måtte väl inse, att det är orimligt att skriva *samma* ord den ena gången på ett sätt, den andra på ett annat! — Lärjungen: *Det* insar jag nog; men inte kan det vara klart för hvem som helst, att *värddt*, då det tydligen har *samma* betydelse som (adjektivformen) *värd*, (att det *då* skall skrivas med *dt* ä' tydligt enligt reglerna) är *samma* ord som i "det är fara värddt", där jag tycker, att det inte har någon betydelse alls. Man kunde ju säga: "det är fara, att det ej lyckas" i stället för "det är fara värddt, att det ej lyckas". — Läraren: Så har du skrifvit på galet sätt, *ä* i stället för *e* efter *v*, "i själfva verket", "en verklig olycka". Står det kanske inte tydligt i rättstafningsreglerna, att *ä*-ljudet skall skrivas med *e* i "*verk*, arbete", och dess härledning? — Lärjungen: Jo, men inte kan jag begripa, att de ord magistern nu menar, komma af *verk* = arbete. Inte ä' "i själfva verket" detsamma som "i själfva arbetet" och inte är "en verklig olycka" detsamma som "en arbetande olycka" eller "en arbetsam olycka" eller något annat, som tydligen stöter på arbete. — Läraren: . . . Nej, vi vilja ej längre fullfölja det fingerade samtalet mellan lärare och lärjunge. Tilläggas må endast, att en lärjunge med skäl skulle kunna påstå, att han ej med fog kunde anses skriva på ett sätt, som han borde *tydligt* inse vara stridande mot reglerna i någon med hänsyn till nu gällande stafsätt författad rättskrifningslära, som han läst, om han *i strid mot dess författares mening*, skrefve t. ex. *jungspof*, *blyvitt*, "han riktigt *skälades*", *varandra*, "*vad* det angår", *villerfvalla*, *valross*, *rustholl*, "hel och *hollen*", *tiljifven*, *lungt*, *pungt*, *ricdaler*, *hatmakare* (i stället för *hattmakare*), *alvar* (i stället för *allvar*), *oansett*, "*bortsett från detta förhållande*", "*berätt* mod, *bråttom*", "*så vitt* jag vet", "*så gott* som ingenting", *gottskrifva*, "det är ej *vårt* att försöka" m. m. "in infinitum". — Är det verkligen lätt, mycket lätt, till och med för dem, som ej någorlunda säkert kunna skilja mellan ordklasserna, att *efter regler* lära sig att rätt skriva modersmålet enligt nu gällande skriflagar? — Då, som ofvan sagts, man hufvudsakligen genom uppmärksam aktgifvande vid läsning på hur orden skrivas lär sig att "rätt" skriva sitt modersmål, är det tydligt, att den nuvarande orefan i afseende på stafsättet, måste i hög grad vara menlig för dem, som skola lära sig att "rätt" skriva svenska.

Innan jag går vidare i uttalandet af mina — jag kan och bör säga: *mina* — åsigtter i det ifrågavarande ämnet, anser jag mig vara skyldig mig själf att förklara, för att ej af en eller annan blifva betraktad såsom varande i teori och praxis en "nyhetsmakare af det

allra värsta slaget", att jag, ehuru, hvilket offentliga uttalanden torde visa, en anhängare af den "fonetiska principen" *före* den tid, då Artur Hazelius först påyrkade stafsättets ändrande i vissa punkter till öfverensstämmelse med nämnda princip, i skrifter, efter hvilkas utgifvande frågan om "nystafning" ständigt i mer eller mindre mån varit en brännande fråga, åtminstone inom skolverlden, det oaktadt i öfverensstämmelse med min, riktiga eller felaktiga, uppfattning af min ställning såsom lärare vid ett allmänt läroverk säkerligen snarare varit en bland de siste än en bland de förste af de lärare, som tillåtit sina lärjungar att i enlighet med Hazelius' anvisning skrifva t. ex. *hjärta*, *gärna* o. s. v.: ett skrifsätt, som jag först då tillät — jag har ingen gång *påbjudit* det — då jag ansåg mig vara fullt förvissad om att det ej längre kunde betraktas endast som ett för ett ringa, om ock mycket aktningsvärdt, fåtal egendomligt bruk. Jag anser emellertid, att "nystafningen" — tack vare förnämligast ifriga, prisvärda bemödanden, under detta och förflutna året, af äldre och yngre vettenskapsidkare vid Upsala universitet — nu kommit på den punkt, att jag inom kort skall med godt samvete kunna tillåta mina lärjungar att skrifva *juv* i st. f. *ljuf*, *ont* i st. f. *ondt*, *vem* i st. f. *hvem* o. s. v. — Somliga af såväl ifrare för som afgjorda motståndare till reformerandet af vårt stafsätt torde anse önskligt, att det *påbjödes*, att alla lärare vid de offentliga skolorna ovillkorligen skulle vid undervisningen i alla punkter följa en och samma rättskrifningslära, hvilken naturligtvis enligt de förras mening borde helt och hållet eller hufvudsakligen öfverensstämma med det eller det af en eller flera "nystafvare" uppgjorda förslaget, men enligt de senares borde vara af helt annat slag. Jag för min del anser, att ett dylikt påbud vore en i hög grad förståndsvidrig handling, hvilken snarare skulle leda från än till målet — åvägbringandet af stadga i rättstafningen — såsom allt för mycket stridande emot nationallynnet hos "nordens frausmän", hvilka dess bättre ej i alla stycken äro lika innebyggarna i Frankrike, där, såsom det synes mig, stor benägenhet att rycktals i vild yra fordra borttagandet af alla tyglar på individens vilja och stor förkärlek för strängt reglementerande på både möjliga och omöjliga områden gå arm i arm.

II.

Jag går nu att närmare, direkt och indirekt, angifva dels min uppfattning, i fråga om i hvilken riktning reformerandet af det nu gällande skrifsättet bör ske, dels mina af denna uppfattning oberoende åsichter med hänsyn till ett och annat, som ligger inom området af svensk rättstafningslära. — Jag torde här böra anmärka, att i det följande, där ej annat särskildt tillkännagifves, intet afseende fästes på huru man bör teckna *namn* = egennamn, *propria*, och *tydliga härledning* af *namn* eller på ordens lydelse i hvardagstalet, såvidt detta strider mot de bildades uttal vid läsning.

A. De allra fleste torde vara ense därom, att i en viss tidpunkt i ett visst land, där endast *ett* språk talas, intet vore öfrigt att önska i afseende på "rättstafningsväsendet" 1) om fullständig enhet (likformighet, stadga) vore råddande i afseende på stafningssättet, d. v. s. om alla bildade personer vid författandet af skrifter, afsedda för allmänheten, betecknade samma ord på samma sätt, 2) om dessutom det allmänt antagna stafningssättet vore så fullkomligt som möjligt. För min del, vågar jag påstå, att man bör anse ett stafsätt, som hos ett visst folk i en viss tid af alla eller flertalet, åtminstone i praxis, betraktas såsom det "rätta", vara, betraktadt i och för sig, fullkomligt i samma mån, som det hos detta folk i den ifrågavarande tiden är lätt att enligt detsamma lära sig att rätt skrifva och läsa — märk väl: *läsa* — sitt modersmål. Jag vågar tro, att detta påstående, så olärdt det än talar, uttrycker en sannt vetenskaplig uppfattning, och att det följaktligen angifver den rätta måttstocken för bedömande

af hvad som bör anses lämpligt eller olämpligt i fråga om *vårt* stafsätt äfvensom i fråga om förslag till dess ändrande. (Med uttrycket "vårt stafsätt" menas här och i det följande i denna skrift det i vårt land i närvarande tid allmännast använda stafsättet.) I öfverensstämmelse med denna min mening anser jag bland annat *a*) att ej blott rättskrifningens utan äfven *rättläsningens* konst hos oss behöfver i hög grad förenklas (= göras lättare)¹; *b*) att det bör anses själfklart, att vårt stafsätt är i hög grad ofullkomligt, just emedan det i hög grad strider mot *ljudenlighetsgrundsatsen* ("den fonetiska principen") — och följaktligen äfven i hög grad är behäftadt med sådana lyten, som man plägar kalla *bristande följdriktighet* (inkonseqvens), *bristande tydlighet* m. m. —; *c*) att det likväl vore olämpligt att i alla afseenden ändra vårt skrifsätt till öfverensstämmelse med ljudenlighetsgrundsatsen i hela dess vidd². Jag anser naturligtvis, att ett förslag till ändrandet i den eller den punkten af vårt stafsätt är förkastligt, om dess antagande skulle (utan någon nytta) skapa en "ny" svårighet; lämpligt i samma mån som dess antagande skulle undanröja svårigheter med hänsyn till rättstafning och rättläsning.

Hvad bör förstås med uttrycket: *med ljudenlighetsgrundsatsen öfverensstämmande* = ljudenligt, *stafsätt*? — Antag, att i närvarande tid ett land funnes, där endast ett språk talades, fullkomlig enhet vore rådande i afseende på stafsättet, alla ord uttalades lika af alla och "skiftningarne i talet" vore väsentligen desamma som hos oss. I detta land skulle stafsättet vara fullt ljudenligt för alla i följande fall:

1) Om man därstädes hade en särskild bokstaf för hvarje särskildt talljud och de särskilda orden skrefves så, att hvarje ljudled tecknades med *en* bokstaf och med bokstafven för det talljud, som ljudleden innehölle. Skriftens öfverensstämmelse med talet på nu angifna sätt kan kallas *ljudenlighet med hänsyn till ordens ljudledsinnehåll* eller *ljudenlighet i inskränkt mening*.

2) Om dessutom skriften medelst andra skriffigurer än bokstäfver angäfvde de särskilda ordens *tonbeskaffenhet*. Med "tonbeskaffenhet" menas här beskaffenheten i hvad som ej rör *ljudledsinnehållet*³. — Till tydliggörande af innebörden af ljudenlighetsgrundsatsen i ofvan angifna betydelse må här anföras, att det strider mot denna grundsats *a*) att teckna ett talljud t. ex. j-ljudet ibland på ett sätt, ibland på ett annat (t. ex. jägare, genom, gjorde, ljud, hjord, djup), *b*) så väl att utmärka skillnaden med hänsyn till lydelsen mellan *sil* och *sill* sålunda, att l-ljudet dubbelskrifves i det ena ordet och enkelskrifves i det andra, som att på intet sätt utmärka densamma; att använda t. ex. dubbelt *t* för att beteckna ibland en ljudled (t. ex. *lott*), ibland två på hvarandra följande ljudleder (t. ex. *uttal*); att skriva tredje ljudleden med dubbelt *l* i *till*, men med enkelt i *tillåta*; *c*) att använda *x* (till tecknande af två särskilda ljudleder = ljudföljden *ks*) vid skrivandet af *sax*, *lax* o. s. v., *d*) både att skriva ord, som fullkomligt ljuda lika, på olika sätt (t. ex. "*rikta* sig på någons bekostnad", "*rigta* sin uppmärksamhet på något") och att skriva ord, som ljuda olika, på samma sätt (t. ex. "en tapper *man*", en hästs *man*"; "en mängd *vinsten*", "han fick sin andel i *vinsten*"). — Man märke *a*) att t. ex. fransmän och engelsmän äro oss vida öfverlägsna

¹ Det är tydligt, att ett sådant förhållande som t. ex. att bokstafven *o* användes för att beteckna än o-ljudet, än ä-ljudet (t. ex. bott, botten) icke blott i hög grad är egnadt att för barn försvåra inlärandet af konsten att «läsa inmantill» utan kan medföra olägenheter äfven för dem, för hvilka inlärandet af denna konst anses vara ett för längesedan undangjort arbete, isynnerhet i fråga om mindre allmänt förekommande ord.

² Det vore olämpligt att yrka, hvilket visserligen ingen gjort, att svensk skrift skulle angifva, huruvida en stafvelse innehölle slutet eller öppet u-ljud, hade hög eller låg tonvigt, — detta dels på grund af uttalets vacklande i hög grad i fråga om användandet af öppet eller slutet u-ljud, *hög* (akut) eller *låg* (grav) tonvigt, dels emedan (säkerligen till en del i följd af uttalets vacklande uti ifrågavarande fall) mängden har svårt att skilja mellan slutet och öppet u-ljud (åtminstone i många fall mellan *kort* slutet och *kort* öppet u-ljud), hög och låg tonvigt. Däremot bör det anses lämpligt, om ock ej nödvändigt att påyrka, att skriften hos oss angäfvde huruvida ett Herstafvigt ord har hufvudtonen på begynnelsestafvelsen eller på en annan stafvelse. Jämför: *kapris* = ett slags krydda, *kapris* = nyck; «godt bete», «bete sig illa» m. m.

³ Hvad förf. menar med «ljudleder», «ljudledsinnehåll», angifves i «Förslag till svensk rättstafningslära».

i afseende på enhet i rättstafningen, men (vare sig man afser den ene eller andre författarens sätt att skriva på sitt modersmål) i hög grad underlägsna med hänsyn till ljudenligt stafsätt; *b*) att hos ett folk, där, såsom sannolikt är fallet hos alla jordens folk, uttalet i mer eller mindre mån är vacklande, stafsättet väl kan vara eller blifva i det hela, men omöjligt i alla afseenden, ljudenligt för *alla*; *c*) att, om författarens ofvan anförda åsigt är riktiga, ett folks skrift är fullkomligare, ju mindre det i en rättstafningslära, som afser densamma, är behöfligt att fästa afseende på huruvida ett ord är stamord eller härleadt ord, enkelt eller sammansatt; *d*) att vi, liksom sannolikt jordens alla öfriga folk, som använda bokstafsskrift, sakna särskilda bokstäver för vissa talljud (t. ex. sje- och ängljuden) och, i olikhet med t. ex. grekerna, i vanlig skrift, utom delvis vid tecknandet af främmande ord (t. ex. idé) ej använda "skriftecken" (= andra skriffigurer än bokstäver) till utmärkande af qvantitet och tonvigt; *e*) att dubbelskrifning af konsonantbokstafven till utmärkande af långt konsonantljud är ett bland de hos oss använda (visserligen alltid fullkomligt utan konsekvens använda och så mycket svårare att inlära, så mycket mindre i afseende på tydlighetens kraf tillfredsställande) sätten att utan begagnande af skriftecken angifva ljudqvantiteten; att ifrågakvarande skrifsätt visserligen är stridande mot ljudenlighetsgrundsatsen, men att, då ljudqvantitetens angifvande i många fall är för tydlighetens skull nödvändigt och man måste anse det vara bättre, att något, som bör göras, göres på ett mindre lämpligt sätt än att det alls icke göres, inskränkandet af "dubbelskrifning af konsonant" bör betraktas såsom riktigt, endast så vidt det, utan att minska tydligheten, bidrager till att underlätta inlärandet af rättskrifningen. Att "dubbelskrifning af konsonant" hos oss alltid varit ett af de svåraste kapitlen både för författare af rättskrifningsläror och för lärjungar, härrör förnämligast däraf, att det ej hör till de lättare sakerna att alltid tydligen kumma skilja mellan långt och kort uttal af konsonantljud, i synnerhet som uttalet i detta afseende är i hög grad vacklande, och det följaktligen är svårt att genom regler tydliggöra denna skillnad, äfvensom däraf, att bruket alltid varit i vidsträkt mån vacklande i fråga om enkel- eller dubbelskrifning af konsonantljud. (Att nybörjare skriva t. ex. "blifvitt", "gulnatt", vittnar noggsamt om att de tycka, att t-ljudet i nämnda ord är af alldeles samma natur som i t. ex. blyhvitt och julnatt.) — Bland sätt, som hos oss användts till utmärkande af vokalljuds qvantitet må nämnas sättandet af "stumt h" efter vokal, t. ex. vahn, "en hästs mahn".

B. Hvad är orsaken därtill, att i vårt land en massa ord under en lång förfluten tidrymd allmänt tecknats och ännu (utom i en och annan skrift, där reformeringen af stafningssättet yrkas) allmänt tecknas på ett sätt, som väsentligen strider mot uttalet? — Grunden till detta missförhållande har man förnämligast att söka i, så att säga, en samvärkan af följande omständigheter:

1:o. Medvetet, men fåvitskt hyllande af den mot en klar uppfattning af bokstafsskriftens ändamål snörrätt stridande, följaktligen grundfalska *härledningssgrundsatsen*, en grundsats, hvars omfattande är ungefär lika förståndigt, som det vore att anse, att en porträttmålare bör afbilda en person, som i verkligheten har rak näsa, såsom krokig, om hans far har krokig näsa, eller att tapiren bör afbildas med försvarligt stora betar på grund af tapirsläktets nära frändskap med elefantsläktet — en grundsats, åt hvilken, trots alla klara och tydliga vederläggningar af densamma, ännu i vår tid en och annan språkkarl tyckes ega ett slags vidskeplig dyrkan, hvilket visserligen är i hög grad märkvärdigt, men dock ej märkvärdigare än att ännu i dag, oaktadt mer än tre århundraden förflutit sedan den lutherska reformationen, det finnes katoliker, som fullt och fast tro på helgonbilders undergörande förmåga — en grundsats, hvars konsekventa tillämpande så mycket mindre af någon kunnat ifrågasättas, som det med rätta sagts, att ingen anhängare af densamma någonsin kunnat göra fullt klart för sig och andra, hvad med denna grundsats egentligen bör förstås, men hvilken icke desto mindre vållat stor oreda i vår rättskrifning och är den förnämsta or-

saken därtill, att äfven de ypperste författarne under detta århundrade användt ett skrifsätt, som i väsentliga delar är sämre i teoretiskt och praktiskt hänseende än skrifsättet hos många äldre författare. — Vi hafva hyllandet af denna grundsats att tacka för bland annat tillkomsten af det i vårt land ej ursprungliga bruket att i vissa fall teckna t-ljudet med dt. Man torde med skäl kunna fråga: Skall det anses riktigt i teoretiskt afseende att skrifva t. ex. *rödt* i st. f. *rött*. "emedan *rödt* kommer af *röd*", *oaktadt* i st. f. *oaktat*, "emedan *oaktadt* kommer af *oaktad*" (som numera väl ytterst sällan eller aldrig användes); *rensa* i st. f. *ränsa*, "emedan *rensa* kommer af *ren*", *ansigte* i st. f. *ansikte*, "emedan *ansigte* är beslägtadt med verbalformen *såg*" (hvilket visserligen ej kan vara det för nylärlingar lättfattligaste), *utländing* i st. f. *utlänning* — hvarför, i det sunda förnufvets namn, skulle det ej då äfven böra anses riktigt att skrifva t. ex. *trogent* (af trogen) i st. f. troget, *mint* (af min) i st. f. mitt, *högd* (af hög) i st. f. höjd, *plöga* (af plog) i st. f. plöja, *arfva* (af arf) i st. f. ärfva, *snidkare* (i st. f. snickare), *vridka* (af vrida) i st. f. vricka, *stafkarle* (af stafkarl) i st. f. stackare o. s. v.?

Till belysande och bekräftande af det ofvan sagda må följande här tilläggas: O. von Dalin, för att taga ett exempel ur högen, skref t. ex. förståndsenligt, *ansikte*, *försiktig*, *tillförsikt*, *uppsikt*, *viktig* m. m., men åtskilliga i en senare tid lefvande män, hvilka naturligtvis förmenade sig hafva en mera "vettenskaplig" uppfattning af hvad som borde anses vara en "rätt" skrifning än den Dalin kunde ega, ansågo det vara en sak af vigt att försvåra inlärandet af k-ljudets teckning genom stadgandet att k-ljudet ovilkorligen skall tecknas med g i nämnda och liknande ord — af hvilka, märk väl, de flesta lånats från Tyskland, där g säkerligen åtminstone ej på århundraden användts vid tecknande af deras förebilder. — På en tid, sedan hvilken ej många årtionden förlutit, skrefs, liksom i långliga tider förut a) utlänning, upplänning o. s. v. eller, af mindretalet, i följd af missuppfattning utländning, uppländning o. s. v. — b) af det vida öfvervägande flertalet författare t-ljudet dubbelt i vettenskap, vettgirig o. s. v. Kom så — jag tror ej, att jag härutinnan missminner mig — kom så J. E. Rydqvist, med rätta, trots misstag i vissa stycken, särskildt i fråga om rättskrifningen, högst stäld bland dem, som i vårt århundrade i skrifter framlagt resultaten af vidtomfattande och djupgående forskningar i modersmålet, fram med det påståendet, att man på grund af härledningen borde skrifva utländing m. m. — och straxt såg man den ene författaren efter den andre hörsamma mästartens bud. Men är det ej alldeles orimligt att af olika sätt, som användts till betecknande af det eller det ordet, t. ex. *utlänning*, förkasta det, som öfverensstämmer med allas uttal och är det allmännast använda i förhandenvarande tid och föredraga ett under en lång tidrymd, kanske under århundraden, helt och hållet eller i det närmaste obrukligt skrifsätt, öfverensstämmande med ett uttal, som säkerligen på århundraden ej användts? Hvad enelskrifningen af t-ljudet i t. ex. vettenskap, vettgirig m. m. angår — kan man vara alldeles viss om att ej uti ifrågavarande fall just enelskrifningen strider mot härledningsgrundsatsen? Besinnar man, att ordet *vett* i äldre skrifter ofta och ännu i vår tid i vissa talesätt förekommer med betydelsen *vetande* [man erinre sig t. ex. uttrycket "med vett och vilje" = med vetande och vilje (jämför det tyska "meines Wissens"), öfversättandet af "arte och marte" med uttrycket "med vett och vapen"] — besinnar man detta, lär man svårligen kunna anse det oomtvisteligt, att den, som först använde t. ex. vettenskap (hvilket ord utan allt tvifvel är lånat från tyskan) ej därmed ville uttrycka något, som närmast hade afseende på *vett* (i betydelsen *vetande*) eller att vettgirig är omedelbart bildadt af *veta*, och ej af *vett* = vetande? Hvarföre skulle den, som först användt sistnämnda ord, ej därmed kunnat mena just begär efter *vett* = vetande (man jämföre *rofgirig*, som väl måste anses vara bildadt af rof, ej af röfva, penninggirig, drycken-skap m. m.). — Såsom ytterligare bevis på härledningsgrundsatsens oefferrättlighet i alla stycken skulle kunna anföras, att Rydqvist m. fl. yrkat, att man vid fördelandet af t. ex. *allsköns* på två rader bör låta andra raden börja med k — d. v. s. att man bör särskilja bokstäfver, som beteckna ett ljud — ett yrkande, som af klokt folk, hvars förstånd ej är omtöcknadt af falska teorier, måste anses vida mindre förnuftigt, än det vore att yrka att

vid afdelandet af ordet *saxen* på två rader den ena hälften af bokstafven *x* borde få afsluta den ena och den andra hälften börja den andra raden.

Ännu några frågor! Är ej ensamt det allmänt kända förhållandet, att man i skrifter, författade af somliga anhängare af härledningsgrundsatsen, träffar "*osjälliga* djur" (ett skrif-sätt, som för ej så länge sedan allmänt användes i öfverensstämmelse med den numera, väl med rätta, förkastade meningen, att första ordet i nämnda ordfogning vore bildadt af *själ*), "*en flyktig människa*" [med hvilket uttryck man ju ursprungligen kunde mena lika väl: en människa, som *flyr* (= hastar, ilar) hit och dit, som: en människa, som *flyger* hit och dit; jämf. "hur hastigt våra dagar fly = ila!], *vassbuk* (ett slags fisk), medan man i skrifter af andra anhängare af samma grundsats finner "*oskäligen* djur", "*en flygtig människa*", *hvaspbuk* — är ej ensamt detta förhållande tillräckligt bevis på härledningsgrundsatsens vansklighet? Männe de, som skrifvit "*osjälliga* djur", "*en flyktig människa*", haft en helt annan eller en mindre klar uppfattning af ifrågavarande uttrycks betydelse än de, som skrifva "*oskäligen* djur", "*en flygtig människa*"?¹

Märk, att man ej hyllar härledningsgrundsatsen, då man yrkar, att man bör skrifva fortfarande som hittills t. ex. *högt* (i st. f. högt), om man gör det *därför*, att man anser lämpligt att "ansluta sig till det bestående" i fråga om tecknandet af det näst sista tal-ljudet i ord, som hafva k-ljud framför t-ljud såsom böjningsändelse.

Anmärkas må äfven, att man i segt fasthängande vid det gamla, ej i hyllandet af härledningsgrundsatsen, bör söka orsaken därtill, att ännu i dag nästan allmänt skrifves t. ex. *ljuga*, *djup*, *fårhjord*, *genom*, *gjord*, *hvilken*, *hvem* — i st. f. *juga*, *jup* o. s. v. — att k användes vid tecknandet både af t. ex. *köra* och *kor*; att sje-ljudet tecknas med sj i *själ* = ande, med stj i *stjåla*, sk i *skål* = orsak². Ofvannämnda och flera andra mot uttalet i vår tid fullkomligt stridande, *uråldriga* sätt att teckna vissa ord öfverensstämma helt och hållet med uttalet i äldre tider. Man må ej föreställa sig, att våra olärda förfäder i den gråa forntiden, voro mäktiga af så klyftiga påhitt som t. ex., att af ett eller annat skäl j-ljudet i vissa fall borde skrivas med j, i andra med g, i åter andra med hj eller lj o. s. v. m. m. Dylika snillefoster hafva endast framfödts, i allt för stor mängd, i jämförelsevis "nya" tider. [Det måste visserligen anses högst sannolikt, att äfven på den tid, då först latinska bokstäfver allmänt användes i vårt land, ett och annat ord tecknats på ett mot det då rådande uttalet stridande sätt, men att, om så var förhållandet, orsaken därtill bör sökas i bristande förmåga att tydligt särskilja talljuden eller obenägenhet för att använda andra än latinska bokstäfver till betecknande af ljud, för hvilka det latinska alfabetet ej hade särskilda bokstäfver. (Man tyckte väl, att man borde söka reda sig så godt som möjligt med latinska alfabetet, sedan väl bruket att använda latinska bokstäfver blifvit allmänt.)]

¹ Språkforskningens historia visar tydligt nog, att i fråga om många ords härledning meningarne kunna vara mycket delade under samma tid, och att en mening, som allmänt omfattats under en viss tid, kan blifva allmänt förkastad i en senare. Vår tid ler åt sådana påståenden (framställda i tider, då den etymologiska forskningen låg i sin linda) som att den grekiska sagohjälten *Herkules'* namn vore bildadt af ett svenskt ord: *Härkulle* (ett på allvar framställt påstående af den lärde och snillrike Olof Rudbeck d. ä.); att namnet på människoslägtets stamfäder bildats af den svenska ordfogningen »af dam» (att *Adam* således skulle betyda »varelse af dam» = varelse af stoff); att det latinska ordet *lucus* = lund, vore bildadt af det likaledes latinska ordet *lucere* = vara ljus, lysa, hvilket borde vara begripligt däraf, att en lund vore mörk d. v. s. *icke* ljus. Men antag, att slumpen så fogat, att i närvarande tid en enda person i hela världen egde »på historisk väg» vunen kännedom, hvilken det fölle honom in att hemlighålla, om uppkomsten af sådana »historiska» ord som *faral* (ett namn på ett visst slags ordek, uppkommet däraf, att Sverges konung Karl XV en gång som yngling på skämt frågade: hvarför kan man ej säga *faral* lika väl som *moral?*), *bajonett* (bildadt, som jag sett uppgifvet, af namnet på den franska staden Bayonne), *mohadamsera* (bildadt, som jag sett uppgifvas, af namnet på en viss skotte, Mac Adam). Skall man anse det alldeles omöjligt, att ej denne person skulle kunna få tillfälle att skratta rätt godt åt ifriga språkforskares mer eller mindre sinnrika, kanske med hjälp af jordegumman *sanskrit* framfödda, gissningar rörande dessa ord? Det är nog i *hvarje* tid svårt att alltid hitta rätt i den etymologiska forskningens labyrint, att akta sig för att ej låta leda sig af *irrsken* i stället för af *ljus* i språkets värld!

² Man har allt skäl att antaga, att sje- och tje-ljuden ursprungligen ej förekommit i något enda rent svenskt ord, utan tillkommit hvartdera genom sammansmältning af två eller flera särskilda talljud (t. ex. af ljudföljderna *sj*, *si*, *stj*, *sti*, *ski*, *skj*, *kj*, *tj* o. s. v.) till ett enda talljud. Märk *a*) att många af allmogen i vår tid säga t. ex. *stela* i st. f. *stjälk*, *stårt* i st. f. *stjärt*; frambringa ljudföljden *sk* i st. f. *sje*-ljudet vid uttalandet af t. ex. ordet *skölja*; låta ord, hvilka i riksspråket börja med v-ljudet, börja med ljudföljden *hu* eller *ho*; *b*) att danskarna allmänt uttala *g* och *k* »hårt» framför lena vokaler o. s. v. — Man fattar lättare, att ljudföljden *stj* kunnat sammansmältas till sje-ljud, om man erinrar sig t. ex. uttalet i dagligt tal af *gästgifvare* (enligt allmännaste uttalsättet i hvardagsspråket betecknar här bokstafsföljden *sty* sje-ljudet; det ursprungliga och ännu som riktigtast ansedda uttalet är: *jästjvare*).

2:o. Omfattande af den grundsatsen, att tydligheten kräfver, det olika ord, som ljuda lika, skrivas (vare sig att detta strider emot eller öfverensstämmer med härledningsgrundsatsen) i mer eller mindre mån olika. — Mot denna åsigt, hvars konsekventa tillämpande visserligen ingen yrkat, må följande här anföras: Att många "likljudningar" (homonymer) finnas i ett språk — i svenska äro de *legio*¹ — kan tydligen ej räknas till språkets fullkomligheter, men detta förhållande, en guldgrufva för det ordlekande skämtet, torde sällan eller aldrig medföra någon olägenhet vid muntliga meddelanden man och man emellan, och lika *tecknande* af lika ljudande ord (hvilket naturligtvis är öfverensstämmande med ljudenlighetsgrundsatsen) bör rimligtvis ej kunna anses i nämnvärd mån medföra större olägenheter vid skriftliga meddelanden, än lika *uttalande* af olika ord (hvilket väl ingen ansett möjligt och behöfligt att förebygga) vid muntliga. Det är emellertid i öfverensstämmelse med ifrågavarande grundsats, som många skriva t. ex. "*rihta* sig med byte", men: "*rigta* sin uppmärksamhet på något", ehuru det väl ej kan antagas, att lika tecknande af ifrågavarande ord i något fall kan föranleda missförstånd. — Märk väl, att lika tecknande af olika ord, som ljuda *olika* (snörrätt stridande, naturligtvis, mot ljudenlighetsgrundsatsen) i många fall såsom begreppsfröjande kan medföra stora svårigheter för barn, som skola lära sig att läsa; alltid bör undvikas då tydligheten kan anses fordra det; rätteligen helt och hållet borde utdömas, om detta ej medförde svårigheter i praktiskt afseende.

Exempel på, enligt förf:s mening, olämpligt liktecknande af olika ord, som ljuda olika: "en ädel *man*", "en ljusgul (häst-) *man*"; "en *svans* sång", "en räf med yfvig *svans*"; ett *halt* fruntimmer = en qvinna med egenskap att vara hal, ett *halt* fruntimmer = ett haltande fruntimmer; ett *smalt* sund, snön *smalt*"; "det är *svalt*", "han frös och *svalt*"; "en ung *dam*", "en djup *dam*"; "han gick vilse i *mon*", "han misstog sig i ej ringa *mon*". — Man tänke sig, att man skall läsa högt i en bok, där följande praktstycke förekommer: "Under fortsättandet af min vandring i den vackra parken fick jag plötsligt sigte på en den allra mest förtjusande lilla dam, till en del dold af ädla löfträd och lumtiga buskväxter. Jag har sällan sett något täckare i sitt slag. Jag närmade mig. Svanor speglade sig i denna dams kristallklara vatten". — Först när man läser slutmeningen i ofvanstående framställning, kan man begripa, att författaren eller författarinnan menat en vattensamling och ej ett fruntimmer. Huru mången har ej förargats öfver att han läst *mann*, då han bort läsa *mahn* o. s. v.? Det är visserligen sant, att likatecknandet af olika ljudande ord i *allmänhet* för dem, som "kunna" läsa, ej medför värre olägenhet än löjliga, mer eller mindre förtretliga missägningar, misstag, som vara ett ögonblick, men det måste i alla fall betraktas som en oförlighet, och det medför tydligen i många fall, såsom förvillande, ej ringa svårighet för "*abcedarier*".

3:o. Obenägenhet hos den stora allmänheten för förändringar i ett rådande stafsätt, en obenägenhet, som är större i samma mån, som förändringarne med rätta eller, i följd af okunnighet eller bristande eftertanke, utan skäl anses obehöfliga — i eller utan förening med den föreställningen, att en genomgripande förändring af stafsättet skulle medföra stora olägenheter med hänseende till begripandet och njutandet af skrifter, hvilkas författare använt det rådande stafsättet. — Att nämnda obenägenhet, dess bättre, ej är alldeles öofvervinnelig, därom vittnar tillräckligt det förhållandet, att i förgångna tider stafsättet hos oss åtskilliga gånger blifvit i väsentliga delar ändradt till öfverensstämmelse med ändradt uttal, tack vare ifriga bemödanden hos insigtsfulla och, vare det sagdt,

¹ Märk t. ex.: «*hvad* vill du?», «jag slog *vad* med honom», «han fick värk i sin *vad*», «fiskaren lade ut sin *vad* i närheten af ett *vad*», «*hvar* var du?» «*hvar* människa vet det», «ur såret kom blod och *var*», «ett nytt *var* sattes på kudden», «kråkan är en *var* fågel» — «det vore *så* klokt, som att vilja *så* i en *så*».

människovänliga män, hvilka vi hafva att tacka för att svalget emellan uttal och skrift i närvarande tid hos oss ej är ungefär lika stort som hos t. ex. fransmän och engelsmän. Jag vill här tillägga följande: Jag har aldrig förnummit, att någon i vår tid med hänsyn till skrifter af äldre författare (t. ex. Kellgren, Leopold, Thorild) rönt någon olägenhet däraf, att numera nästan allmänt skrifves t. ex. *löjtnant, kapten, katekes, teater, filosof, kemi, auktion, batalj, attack, salong, rhabarber*, i st. f. — såsom dessa (främmande, men med svenska språket helt och hållet införlivade) ord nästan allmänt skrefvos ännu långt in på detta århundrade — *lieutenant, capitaine, cateches, theater, philosoph, chemi, auction, bataille, attaque, salon, rhabarber*. Jag kan därför ej håller tro, att de, som lefde på den tid, då man först allmänt använde skrifformer sådana som *det, hafva, jag, ansigte* i stället för *thet, haffua, jagh, ansichte*, i nämnda afseende rönt någon synnerlig olägenhet genom det "nya" stafsättet, och jag tror följaktligen ej håller, att någon olägenhet, som ej i oändlig grad uppväges af den nytta, det skulle medföra, kan uppstå genom införandet af skrifformerna *hava, juga, jup, jenom, rött, oaktat* — skrifformer, som visserligen ej kunna anses mera skilja sig från de nu brukliga *hafva, ljuga, djup, genom, rödt, oaktadt* än skrifformerna *löjtnant, kapten* o. s. v. från *lieutenant* och *capitaine* o. s. v. eller skrifformerna *thet, haffua* från *det, hafva*.

4:o. Bristande samvärkan i följd af meningsskiljaktighet i väsentliga punkter mellan ifröre för det rådande stafsättets förändrande i enlighet med ljudenlighetsgrundsatsens fordringar: den ene t. ex. kan hafva ansett ett visst reformförslag vara för litet, den andre för mycket radikalt och konsekvent. — Här må följande anmärkas:

De brister, jag trott mig finna i de på senaste tiden för allmänheten framlagda, mera detaljerade förslag till grundligare reformerande af vår rättskrifning, som kommit till min kännedom¹), synas mig hufvudsakligen hafva sin grund, dels i förbiseendet af att, såsom förut sagts, hos oss ej blott rättskrifningens konst, utan äfven *rättläsningens* i hög grad behöfver förenklas, dels af dagtingande i viktiga fall med den egna öfvertygelsen om det i teoretiskt och praktiskt afseende riktiga till förmån för allmänhetens *förmodade tycke* i fråga om det ena eller andra ljudbeteckningssättet, ett dagtingande, som nödvändigtvis leder till stora inkonsekvenser, till en del till "silande af mygg och sväljande af kameler", och omöjligt kan öfverensstamma med tycket hos vänner af en *förståndig* reform af vårt skrifsätt. I *mitt* tycke är det mycket besynnerligt, att någon kan tycka, att allmänheten skall tycka, att skrifformer sådana som *hava, varj, bärj, dästo, rägn, sjock, sjarad, glättig, "gotta sig", hantvärk, fiäntlig, sträjk, kvinna* äro mycket antagliga eller åtminstone drägliga, men finna sådana skrifformer, som *rött* i st. f. *rödt, anlänt* i st. f. *anländt, jenom* i st. f. *genom*, alldeles omöjliga — i synnerhet som allmänheten, åtminstone den bildade delen däraf, fullkomligt väl inser, att bortläggandet i allo af t. ex. bruket att i vissa fall teckna t-ljudet med dt, j-ljudet med annat än j m. m. skulle för dem, som framdeles skola inlära svensk rättskrifning, medföra omätlig lättnad, men mindre klart inser nyttan af att skriva *kvinna* i stället för *qvinna*. (Bruket att skriva qv i stället för kv hör visserligen

¹ Nämligen, då «Om rättstafningsfrågan af J. A. Lundell» ej medräknas, 1) den af *Adolf Noreen* på uppdrag af »rättstafningsällskapet» i år utgifna *rättstafningsläran*, hvilken jag för korthetens skull i det följande betecknar sålunda: Fsl (= förslaget) A: 2) det i fjolårets septemberhäfte af «Ny svensk tidskrift» och i «Bilaga till «Ny svensk tidskrift» 1885 häft. 8 & 9» framställda förslaget.

för konsekvensens skull afskaffas, men jag har aldrig märkt, att det vållat någon lärjunge den minsta svårighet.) Den tänkande och bildade delen af allmänheten har nog det förståndiga tycket, att, *om* man skall reformera vårt stafsätt, det bör göras "med besked", "med konsekvens och så, att det tjänar till någon nytta"; att det är mer till skada än gagn att sätta en eller annan "ny lapp på gammalt kläde" (att t. ex. vilja bibehålla i vissa fall, afskaffa i andra t-ljudets tecknande med dt, j-ljudets med g).

Man kan vara förvissad om att ingen af allmänheten i vår tid kan finna skrifformerna *brett*, *använt*, *vilken*, *juga* o. s. v. mer afskyvärda, än skrifformerna *hafva* (i st. f. *haffua*), *det* (i stället för *thet*), *godt* (i stället för *got*), *löjtnant* (i stället för *lieutenant*), *kapten* (i stället för *capitaine*) o. s. v. voro för många af allmänheten på den tid, då deras införande först föreslogs. Och dock hafva dessa skrifformer, tack vare bemödanden af personer, som ej ansett sig böra vara alltför grannliga med afseende på allmänhetens tycke, i mer eller mindre lång tid varit allmänt eller nästan allmänt använda — och, så vidt jag vet, önskar ingen i vår tid de af dem undanträngda skrifformerna åter.

Jag förmodar, att det åtminstone ej kan falla någon i vår tid in att fästa afseende på tycken, sådana som tycket hos den förnåma dam, som lär hafva yttrat följande till skalden C. G. af Leopold, säkerligen den argaste "nystafvare" på sin tid (på en tid, då, att döma af själfve snillekonungen Gustaf III, den förnåma verlden i vårt land kunde bättre franska än svenska, men så till vida var lika skicklig i båda språken, att den *bokstafverade* franska lika illa som svenska): "Om Edert förslag till ändring af vårt stafsätt ginge igenom, skulle ju min piga kunna skrifa svenska lika bra som jag." — Det kan vara förständigt och hederligt att i många frågor vara konservativ, och en person med godt hufvud — och godt hjärta — kan hafva aristokratiska tänkesätt. Men, konservativa och aristokratiska tänkesätt i afseende på geometri och algebra eller dylikt — hvad vill det säga?

Ett förslag till reformerande af vår rättskrifning, som ej sätter fullkomligt afskaffande af bruket att teckna t-ljudet med *dt* främst på sitt program, måste enligt min mening, det må i många fall hafva aldrig så stora förtjänster, just derigenom anses oantagligt i *dess helhet*. Det kan med visshet antagas, att ifrågasvarande skrifbruk alltsedan dess införande i vårt land varit af alla hos oss brukliga, mot ljudenlighetsgrundsatsen stridande ljudbeteckningssätt det svåraste att säkert inlära; att det till den grad varit ett "pinoris" för flertalet af ungdomar, för hvilka det varit nödvändigt att förvärfva säkerhet i modersmålets "rätta skrifvande", att man, med kannedom om människonaturens skröplighet, ej synnerligen borde förvånas, om man erhöle full visshet om att många i grund och botten fromma och goda gossar och flickor i sina hjärtan otaliga gånger uttalat allt annat än välsignelser öfver dem, som medvärkat till dess införande i vårt land.

Det har i hög grad förvånat författaren, att ofvannämnda skrifbruk, hvars afskaffande i lika mån skulle medföra fördelar för *alla* framtida ungdomar i vårt land, först antastats på senaste tiden, och det endast af en del af nystafvarne, medan däremot alla nystafvarne utan undantag tykts anse det i första rummet vara angeläget att ändra skrifsättet med hänsyn till användningen af ä eller e vid tecknandet af ä-ljudet — *oaktadt* man, i följd af uttalets vacklande i vidsträktaste mån i fråga om användandet af ä- eller e-ljud, i detta afseende ej utan bifogande af en mycket lång ordlista kan uppställa regler, som ej med hänsyn till den uppfattning, man själf har i fråga om riktigt eller oriktigt användande af e- och ä-ljud, i en stor mängd fall lämnade i fullkomlig ovisshet om det "rätta" eller blifve rent af missledande för antingen ett stort mindretal af Sverges innebyggare (t. ex. upplänningar) eller (om man orimligtvis betraktade uttalet i Uppland såsom det riktiga) för det vida öfvervägande flertalet (Vestgötar m. m.). I alla de förslag till ordnandet af ä-ljudets teckning, hvarom jag tagit kannedom, förekomma, hvilket är mycket naturligt, en mängd tydligen på tycke och smak grundade undantagsbestämmelser och följaktligen stora inkonsekvenser. Härmed är ej sagdt, att det ej varit och är behöfligt att förenkla ä-ljudets teckning.

Jag anser det i hög grad olämpligt, ja, alldeles orimligt att vid uppställandet af regler för å-ljudets teckning i ringaste mån skilja mellan *slutet* och *öppet* å-ljud — hvilket ej är detsamma som att skilja mellan *långt* (slutet eller öppet) och *kort* å-ljud. Uttalet är nämligen med hänsyn till användandet af ifrågavarande talljud, åtminstone med afseende på *långt* slutet och *långt* öppet å-ljud, i allra högsta grad vacklande (fullt ut lika vacklande som i fråga om kort slutet och kort öppet u-ljud, eller slutet och öppet ö-ljud i mycket högre grad än med afseende på slutet och öppet a-ljud). Och de flesta torde, kanske till en del just därför, så litet särskilja dessa ljud, att de ej lägga märke till huruvida en person, med hvilken de samtala, i nämnda afseende har alldeles samma eller mycket olika uttalssätt (hvaremot en hvar lägger märke till, huruvida en person, med hvilken han talar, använder samma eller annat a-ljud vid uttalandet af t. ex. slutordet i uttrycket "en räf med yfvig *svans*"). Jag kan finna det begripligt, att stafsättsreformvänner i vår tid kunna vara af olika mening med hänsyn till huruvida man bör förorda t. ex. skrifsättet *såva* eller *sova*, men alls icke, att meningskiljaktigheten i detta fall kan vara beroende af olika uppfattning i fråga om huruvida det ifrågavarande ordet bör anses innehålla slutet eller öppet å-ljud.

Lika olämpligt, som jag på anförda skäl anser det vara att vid uppställande af regler för å-ljudets teckning *ej* betrakta slutet och öppet å-ljud såsom ett och samma talljud; lika olämpligt, nej, ännu olämpligare anser jag det vara, under förutsättning af att t. ex. *sj* i *själ* äfvensom *sch* i *dusch* säges beteckna *sje*-ljud, att ej som *sje*-ljud betrakta hvad som är tecknadt t. ex. med *rs* i *vers* och *borste*, enligt dessa ords vanliga uttal.¹

Märk, att *långt* å-ljud enligt mångas uttal alltid är *slutet* (i t. ex. *sofva*, *furstehof*, *stenkol*, *fosterson* lika väl som i *gåfva*, *fiskhåf*, *blomkål*, *vattensån*), medan många andra, bland hvilka kanske ej två kunna uppletas, som uti ifrågavarande punkt kunna sägas hafva lika uttalssätt, på det mest regellösa sätt umgås med "långt slutet" och "långt öppet" å-ljud. Författaren använder (hvilket långt ifrån är någon individuell egendomlighet) *slutet* å-ljud vid uttalande af t. ex. *gåfva*, *blomkål*, verbalformen *åt*, *stå*, *våda*, *råd*, *klåda*, *måla*, *gråta*, *tråna*, *stål*, *våning*, *sån*, men *öppet* vid uttalande af t. ex. *sofva*, *stenkol*, partikeln *åt* (såsom fristående eller såsom sammansättningsled, t. ex. framåt, utåt), *slå*, *låda*, *nåd*, *knåda*, *håla*, *tåla*, *låta*, *låna*, *honing*, *son*. (På hvad grund vill man påstå nämnda sätt att uttala ett eller flera af ofvannämde ord vara oriktigare eller riktigare än ett annat?) — Märk 1) att uttalet endast i några få fall (t. ex. *blåst*) är vacklande i fråga om *långt* (slutet eller öppet) och *kort* å-ljud, 2) att sannolikt enligt det vida öfvervägande flertalets uttal kort å-ljud alltid är öppet, då det omedelbart efterföljes af långt eller förkortadt konsonantljud (ej t. ex. i byrå, byrån).

Med hänsyn till *sje*-ljuden vill jag här anförda följande: Jag bör först nämna, att jag för min del kallar a) *lent* *sje*-ljud (= "sje-ljud som tungspetsljud") hvad som t. ex. är tecknadt med *rs* eller *rrs* i *vers*, *fors*, *borste*, *mars*, *herrsskap*, *fars*, *Lars*, enligt dessa ords vanliga uttal, b) *hårdt* *sje*-ljud (= "sje-ljud såsom tungryggsljud") hvad som t. ex. är tecknadt med *sj* i *själ*, enligt detta ords vanliga uttal. — I "Svensk språklära af Eugéne Schwartz och Adolf Noreen. Första häftet" (Se Bih. I, sid. XXIV) synes förf. till Fsl. A (hvilken, i förbigående sagdt, i sina rättstafningsregler *ej* skiljer mellan slutet och öppet å-ljud) antaga, att "lent" *sje*-ljud² endast förekommer, där *sje*-ljud har ett sådant läge, i hvilket det för närv. tecknas med en bokstafs följd, som börjar med *r* och slutar med *s*, äfvensom i ordet *marsch*

¹ Af det här sagda följer tydligen icke, att jag för min del bestämdt yrkar, att å-ljudet öfverallt skall tecknas lika, eller att t. ex. slutljudet skall tecknas i *fars* på samma sätt som i *page*; ej håller, att jag *ej* antager, att (enligt det vanligaste sättet att uttala *fars* och *fart*) *rs* i *fars* kan anses beteckna ett talljud, som förhåller sig till rent *s*-ljud ungefär på samma sätt som det, som är tecknadt med *rt* i *fart*, förhåller sig till slutljudet i *fat*.

² hvilket nämde författare kallar *s*², hvaremot han med *s*³ betecknar hvad jag kallar *hårdt* *sje*-ljud.

och dess härledningar.¹ Men hvad rimlig grund kan anföras för ett dylikt antagande? På angifna ställe i nämnda språklära anføres som exempel på tecknandet af *hårt* sje-ljud (= s³) bland andra orden *rysja, affisch, brosch, dusch, galosch, kalesch, nisch, punsch, klatsch, pascha, revanche, bagage, barege, ekipage, fastage, kurage, loje, page, plantage, manéje*. Alla dessa ord innehålla enligt mitt och många andras (att döma af *min* erfarenhet skulle jag vilja säga: det vida öfvervägande flertalets) uttal alltid *lent* sje-ljud, d. v. s. alldeles samma talljud, som är tecknad med *rs* i *vers, korsa, fors* o. s. v. (Märk, att enligt mitt och många andras, flertalets?, uttal *a*) hvad lydelsen angår. *alls ingen* skillnad finnes mellan t. ex. *fors* och *force* och *alls ingen annan* skillnad t. ex. mellan *Lars* och *page* eller mellan det *oböjda* ordet *kurs* och *dusch*, än att det ena ordet ej har samma *begynnelselj* som det andra, *b*) sje-ljudet är *hårt* i *ske* och för *öfrigt* i hvarje fall såsom ett ords *begynnelselj* äfvensom i t. ex. *besked, afsked, afsky* m. m., m. m. men *lent* i *kanske*, *c*) det första sje-ljudet *hårt*, det andra *lent* i t. ex. *decharge*.) Många torde i likhet med mig vara ovissa om huruvida de ej den ena gången använda "hårt", den andra "lent" sje-ljud vid uttalandet af t. ex. *ingeniör, religiös, passagerare, människa* m. m. Många använda alltid *hårt* (i likhet med mig), många alltid *lent* sje-ljud vid uttalandet af t. ex. *nation, passion, invention, mission* m. m. (Efter min erfarenhet är det ingalunda alldeles ovanligt, ej ens bland allmogen, att *lent sje-ljud* = s², enligt i barndomen inlärdt (således ej tillkonstladt) uttal, användes såsom ords *begynnelselj*, t. ex. vid uttalandet af *själ, sjö, stjåla, sked, skida, charmant*.)

I Fsl. A nämnes icke ett ord om sje-ljudets tecknande i de fall, där det för närvarande tecknas t. ex. med *rs*, oakadt dess författare tydligen vill, att man skall skriva *fors*, ej *fosj*. Grundar sig tystnaden i detta fall på den tanken, att man ej med "ljutfysiologiska finesser" bör förbrylla allmänheten, så saknar den enligt min mening giltig grund. För hvar och en, som t. ex. uttalar *Lars* och *page* på samma sätt som författaren gör (i likhet med alla andra eller åtminstone med flertalet) bör det vara tydligt nog, äfven om hans öra ej skärpts genom ljutfysiologiska forskningar, att *rs* i *Lars* betecknar detsamma som *ge* i *page*.² Det bör följaktligen anses vara förvillande, att ej ett ord nämnes i en rättstafningslära därom, att sje-ljudet i vissa fall bör tecknas med en bokstafs följd, som börjar med *r*. — Man märke, att det i följd af uttalets vacklande i många fall mellan användande af sje-ljud eller en talljuds följd är svårt att uppställa för alla tydliga och bestämda regler i fråga om hvad som bör skrivas efter ett vokalljud, som ej afslutar en sammansättningsled och enligt allas eller somligas uttal omedelbart efterföljes af sje-ljud. Enligt mångas (flertalets eller mindretalets) uttal betecknar t. ex. *rds* i *vårdshus*, liksom *rlöds* i *verldslig, rge* i *decharge, rt* i *tertial, ti* i *nation* och *sti* i *kongestion*, endast ett talljud: sje-ljud. Enligt andras uttal betecknar *rds* i *vårdshus* (liksom *rlöds* i *verldslig*) ljudföljden *rds*; *rsch* i *marsch*, liksom *rge* i *decharge*, *r*-ljudet jämte efterföljande sje-ljud; *rt* i *tertial* ljudföljden *rts*; *ti* i *nation* *t*-ljudet jämte efterföljande sje-ljud; *sti* i *kongestion* ljudföljden *st* jämte efterföljande sje-ljud. (Märk ock, att enligt det allmännaste uttalet *s* i *barslig* betecknar *lent* sje-ljud.) — På tal om sje-ljudet kan jag ej underlåta att här anmärka, att det måste anses som en ej ringa inkonsequens att i enlighet med Fsl. A yrka, att man i strid med det nu allmänaste bruket skall skriva t. ex. *ässja, vyssja, (affiss)* i st. f. *äsjja, vysja*, men fortfarande som hittills t. ex. *korsa, versur, fors* (ej *korssa, verurar, forrs*), d. v. s. att sje-ljudet skall "dubbelskrivas", t. ex. då det omedelbart efterföljes af konsonant-ljud, om det tecknas med *sj*, men ej om det tecknas med *rs* — en inkonsequens, som svårigen kan uppkomma, om man i st. f. att tala om konsonant-bokstafvers enkel- och dubbelskrifning i stället talar om konsonant-ljuds enkel- eller dubbelskrifning.³ Anser man tydligheten kräfvä, att man skrifer t. ex. *ässja* i st. f. *äsjja*, bör man väl också anse tydligheten kräfvä, att man skrifer t. ex. *korssa*.

¹ Märk, att *rrs* i t. ex. *barrs* (af *barj*), *barrskog* (enligt allas uttal vid vårdad läsning och möjligen äfven i hvardagstal) betecknar ljudföljden *rs*, ej sje-ljud.

² Till stöd för detta påstående skulle förf. kunna åberopa det förhållandet, att han — hvilken, såsom han har full anledning att tro, varit den förste, som offentligen uttalat den meningen (först i en år 1863 utgifven lärobok i modersmålet) att *rs* borde anses beteckna ett talljud, sje-ljudet, i t. ex. *kors, börs* — då han (genom aktgifvande på eget och andras uttal) ledde sig till denna äsigt, säkerligen aldrig hört talas om, än mindre idkat «ljutfysiologiska» studier.

³ I en svensk rättstafningslära bör enligt min mening ej talas om t. ex. en konsonantbokstaf skall enkel- eller dubbelskrivas, då den skall tecknas framför *bokstafven* *j*, utan i stället angifvas, när ett konsonant-ljud skall dubbelskrivas eller enkelskrivas, då det omedelbart efterföljes af *j-ljudet*.

Förslaget, att man i *hvarje* fall skall *enkelskrifva* konsonantljud, som skall tecknas omedelbart före s-ljud, som avslutar en stafvelse (Se Fsl. A) synes mig långt ifrån välbetänkt. Det kan omöjligen med hänsyn till *tydligheten* vara lämpligt att skrifva t. ex. en genitivform, som bildas af *tall, dagg, slagg, vägg, sill* eller *syll* alldeles lika med en genitivform, som bildats af *tal, dag, slag, väg, sil* eller *syl*, eller att skrifva t. ex. ”*järnvägs*vurm både för att beteckna vurm för järnvägar” och ”vurm för järnväggar”. Då jag lämnar åsido enkel- eller dubbelskrifning af konsonantljud, som omedelbart föregås af *a*-ljud (här om se följande afdelning), eller *å*-ljud, tecknadt med *o*, anser jag för min del, att det nuvarande bruket i afseende på enkel- eller dubbelskrifning af konsonantljud, som är näst sista talljudet i en stafvelse, hvilken ändas med s-ljudet, bör bibehållas i fråga om ord, som äro genitivformer i egentlig mening och dessutom för tydlighetens skull i härstamningen af vissa enskilda ord (t. ex. *vägg, syll, sill*); men att man för öfrigt (i enlighet med Fsl. A) — till underlättande af rättskrifningen — bör yrka enkelskrifvandet af konsonantljud, som omedelbart efterföljes af s-ljudet såsom en stafvelses slutljud; t. ex. ”sådant *lägs* lätt åsido”, ”rummet *fyls* med vatten (jämf. ”rummet *fyldes* med vatten”), *begrepsmässig, brunskar*.¹

C. 1. Jag anser att *alla, som i närvarande tid ifrå för reformerandet af vårt stafsätt, i första rummet böra påyrka antagandet² af följande skriflagar*: 1. I hvarje fall må *t*-ljudet skrivas med (enkelt eller dubbelt) *t*, *j*-ljudet med *j*, *v*-ljudet med *v*, t. ex. ”ett *ülskat* barn”, *rött* i st. f. *rödt*, *hårt* i st. f. *hårdt*, *brett* i st. f. *breddt*, *jenom* i st. f. *genom*, *galje* i st. f. *galge*, *färj* i st. f. *färg*, *juga, jerta* i st. f. *hjärta*, *jup* i st. f. *djup*, *juta* i st. f. *gjuta* och *ljuta*, *hava* i st. f. *hafva*, *avund* i st. f. *afund*, *vila* i st. f. *hvila*, *vilken* i st. f. *hvilken*, ”*vad* vill du”? i st. f. ”*hvad* vill du”? 2. *Äng*-ljudet må i intet fall tecknas med *g*, såsom i *ugn, vagn*, utan i stället med *ng* eller ny bokstaf. 3. *Sje*-ljud, som ej omedelbart föregås af ett vokalljud, efter hvilket bokstafven *r* enligt nu gällande skrifsätt skall tecknas (t. ex. *faders, resurs, herrskap*) må öfverallt tecknas på samma sätt (med *sj* eller ny bokstaf). 4. *K*-ljudet må i de fall, där det för närvarande alltid eller ofta tecknas med *g*, framdeles tecknas enligt följande regler: *a*. Det må tecknas 1) då det omedelbart efterföljes af *s*-ljudet med *g*, där det för närvarande så tecknas; t. ex. *alla slags* människor, *slagsmål*, 2) med *g* (eller *k*), då det skall tecknas framför *t* och följer omedelbart efter det enda eller sista vokalljudet i en böjd form af ett adjektiv eller verb, hvars grundform efter det enda eller sista vokalljudet har *g*-ljudet (t. ex. *högt, lagt, bleklagt* — eller *hökt, lakt, bleklakt*). *b*. I öfrigt må en ljudled, som för närvarande tecknas med *g*, skrivas 1) med *k*, om den enligt allas uttal innehåller *k*-ljudet, 2) med *g*, om den enl. allas eller somligas (flertalets el. åtminstone mångas) uttal (vid vårdad läsning) innehåller *g*-ljudet, enligt andras *k*-ljudet i t. ex. *ansikte, försiktig, viktig, endräkt, löftäkt, slakta* i st. f. *ansigte, försigtig, vigtig, endrägt, löftägt, slagta*; — *högtid, högfärd*. Blifva ofvanstående skrifregler

¹ Det förefaller mig litet egendomligt, att någon, som yrkar, att man till «undvikande af tvetydighet» bör stadga, att *å*-ljudet skall *undantagsvis* skrivas med *o* framför långt *t*-ljud i «*blott* en gång» och *gott* = *godt* (i fråga om ifrågavarande ord finner jag för min del «tydligheten» ingalunda kräfvat någon undantagslag) kan vilja att man skall skriva t. ex. «en vägs bred» för att beteckna både «bredden af en *väg*» och «bredden af en *vägg*». (I förbigående denna fråga: Hade det ej varit riktigast att säga, att man vill, att *å*-ljudet skall skrivas med *o* i de ord, som nu skrivas sålunda: *blott, godt*, af samma skäl, som man vill, att t. ex. *n*-ljudet skall fortfarande enkelskrivas i *din, in* och *an* m. m.?)

² utom möjligen för ett och annat främmande ord.

antagna, så är det enligt min mening *jämförelsevis* af mindre vigt, huruvida i öfriga punkter inom rättstafningens område, där ändringar kunna vara behöfliga, status quo bibehålles eller icke — om blott ingen förändring åvägabringas, som rätteligen vore att betraktas snarare som en försämring än en förbättring af det bestående. — Hvad som enligt min mening näst antagandet af ofvanstående skrifregler bör i fråga om stafsättets reformerande framför annat påyrkas, är, jämte antagandet af enklare och bestämdare regler i fråga om *å*- och *ä*-ljudens teckning, än som nu kunna uppställas vare sig efter den ene eller den andre nutida författarens skrifsätt, 1) att¹ *äng*-ljudet *öfverallt* skall tecknas på samma sätt: med *ng* eller ny bokstaf, 2) att¹ *k*-ljudet, där det ej bör tecknas med *g*, skall *öfverallt* tecknas med (enkelt eller dubbelt) *k* och *s*-ljudet *öfverallt* med (enkelt eller dubbelt) *s*; t. ex. *saks* i st. f. *sax*, *lakks* i st. f. *lacks*, *kvinna* i st. f. *qvinna*; *sypress*, *sylinder*, *sivil*, *offiser*, *aksie* (l. *aktsie*), *profetsia*, *trapetsium*, *restansier*, *soolog*, *basar* i st. f. *cypress*, *cylinder*, *civil*, *officer*, *aktie*, *profetia*, *restantier*, *trapezium*, *zoolog*, *bazar*. Jag håller dock för min del ej *strängt* på att användandet af *ck* i st. f. *kk* skall afskaffas, ehuru konsekvensen tydligen fordrar det.

Jag kan ej fatta, att någon kan vilja, att man skall skriva t. ex. *ungn* i st. f. *ugn*, *vagn* i st. f. *vagn*, men fortfarande som hittills t. ex. *unkn*, *tänka* (ej *ungkn*, *tängka*). Är det lämpligt att på så inkonsekvent sätt "ansluta sig till det bestående"? — Bör man yrka, att man skall skriva t. ex. *groft*, *styft*, *gröft*, *höft* eller att man skall skriva *grovt*, *styvt*, *grövt*, *behövt*; att man skall skriva t. ex. *blygt*, *trögt*, *högt*, *sagt*, *lagt* eller att man skall skriva *blykt*, *trökt*, *hökt*, *sakt*, *lakt*? Jag för min del vill ej bestämdt opponera mig emot att man i och för "anslutning till det bestående" (på sådant sätt tillämpar "sammanjämningsgrundsatsen", hvarom se här nedan) att man antager skrifformerna *groft*, *styft* o. s. v., *blygt*, *trögt*, *högt* o. s. v.; men nog tror jag, att, om den tid kommer, då man allmänt får lära sig att skriva *grov* och *groft*, *hög* och *högt*, många skola finna det i hög grad inkonsekvent att teckna den efter vokalljudleden följande konsonantljudleden annorlunda i *groft* än i *grov*, men i *högt* på sammasätt som i *hög*.² Jag anser, att det ej vore olämpligt att föreslå följande regel: Den ljudled, som omedelbart efterföljes af den enda eller sista t-ljudleden i en stafvelse, som ändas med t-ljudet eller ljudföljden *ts*, må tecknas 1) med *f*, om den innehåller *f* eller (enl. somligas uttal) *v*-ljudet, 2) med *k*, om den innehåller *k*- eller *g*-ljudet. — Bör man såsom "stum" betrakta bokstafven *n* i t. ex. *vagns*, "till *gagns*", *vagnsljud*, bokstafven *k* i *punkt*, *adjunkt*, *distinkt*, *blankt*, *tänkt*? Såvida man antager, hvilket man bör antaga, att intet *n*-ljud förekommer i *slangs*, intet *k*-ljud i *tungt*, och därtill antager, att allas eller det vida öfvervägande flertalets sätt att vid såväl läsning som i vårdadt hvardagstal framsäga ett ord, är att betrakta såsom riktigt uttal af ordet,³ bör man ovilkorligen jakande besvara denna fråga. Och besvarar man frågan jakande, måste man anse, att man i en rättstafningslära bör 1) om man vill, att fortfarande som hittills skall skrivas t. ex. *vagns*, *punkt*, *tänkt*, särskildt angifva, när "stumt" *n* eller *k* skall användas vid tecknandet af *äng*-ljudet (eller ett *s*- eller *t*-ljud, som emellanåt följer efter detsamma),⁴ 2) eller, i motsatt fall, uppställa en regel, lydande ungefär sålunda: Man må ej anse a) *n*-ljud förekomma mellan *äng*-ljudet och *s*- eller *t*-ljud, som avslutar en stafvelse, b) *k*-ljud förekomma mellan *äng*-ljud och ett *t*-ljud, som ej börjar en sammansättningsled. Enligt de allra flestes uttal finnes *k*-ljud i t. ex. *funktion*, *interpunktion* lika litet som i *pension*; jag anser därför lämpligt att i rättstafningsläran säga, att *k*-ljud ej bör anses förekomma mellan *äng*-ljud och

¹ utom möjligen för ett och annat fränmande ord.

² Man har fullt ut lika mycket skäl att antaga, att *k*-ljud finnes i t. ex. *blygt*, som att *f*-ljud finnes i *groft*; vid uttalandet af t. ex. *högt*, *sagt*, *lagt* frambringas väl ingen människa något *g*-ljud.

³ Ingen, som ej använder ett konstladt uttal, uttalar *nkt* i *punkt* annorlunda än *ngt* i *tungt*, *gns* i *vagns* annorlunda än *ng* i *slangs*. Riktigt låter t. ex. Anna Maria Lemngren ordet *adjunkt* rimma med *ungt* (Se «Grefvinnans besök»). — Märk, att *k* ingalunda bör anses vara stumt i t. ex. *sänks*, *tänks* (jämf. *sängs* och *tängs*).

⁴ Man kan naturligtvis lika väl säga, att i *punkt* t-ljudet är tecknadt med *kt*, som att *äng*-ljudet är tecknadt med *nk*.

sje-ljud, som ej börjar en sammansättningsled. — Yrkandet, att skrifsättet *lugnt* skall utbytas mot *lungt*, skrifsättet *funktion* mot *funksjon* (Se Fsl. A), måste förefalla ej så litet inkonsekvent, då det framställes af en, som vill, att man fortfarande som hittills skall skriva *punkt, tänkt, vagns* o. s. v. Ser det mycket "besynnerligare" ut att skriva *tängka*, men *tängte, vangn*, men *vangs*, än att skriva t. ex. *lungn*, men *lungt, bred*, men *brett, trogen*, men *troget, fylla*, men *fylde*? — Man må hysa hvilka åsichter som hälst, grundade på "ljudfysiologiska forskningar", i fråga om hvad *g* rätteligen må anses beteckna i t. ex. *blytt* äfvensom i fråga om huruvida *ny* bör anses i *tungt* beteckna alldeles detsamma som i *tung* och *tyngd* — i en rättstafningslära, afsedd att för allmänheten vara till ledning vid rättstafningen, bör man antaga (och väl äfven tillkännagifva, att man antager), det *g* betecknar ett talljud i t. ex. *blytt* (enligt somligas uttal *k*-ljudet, enligt andras *g*-ljudet); lika väl, att *ng* betecknar äng-ljudet i både *tung, tungt* och *tyngd* (om ock ej *samma* äng-ljud i *tungt* som i *tung*) som att t. ex. *d* betecknar *d*-ljud i såväl *dom* (där det betecknar "rent" *d*-ljud) som i *barndomen* (där det åtminstone enligt det allmännaste uttalssättet betecknar "orent" (tjockt) *d*-ljud).

Det förhållandet, att slutet och öppet *a*-ljud öfverallt, åtminstone hvad rent svenska ord angår, tecknas med en och samma bokstaf, medför tydligen i många fall olägenheter (Se ofvan, B. 3:o) hvad rättläsningen angår — olägenheter, som dock säkerligen ej äro större än de olägenheter, som skulle uppstå i följd af uttalets vacklande genom införandet af en särskild bokstaf för ettdera af ifrågavarande ljud. De förnämsta olägenheterna af nämnda förhållande torde kunna afhjälpas genom att, ungefär så, som förf. föreslår i sin härnænda framlagda rättstafningslära, 1) gifva dubbelskrifningen af konsonantljud, som omedelbart föregås af kort vokalljud och efterföljes af konsonantljud, större utsträckning i fråga om konsonantljud, som omedelbart föregås af *a*-ljud (liksom i fråga om konsonantljud, som föregås af *å*-ljud, *tecknad* med *o*), än i fråga om konsonantljud, som föregås af annat vokalljud,¹ 2) genom att i vissa fall sätta tecknet ' öfver eller "stumt" *h* efter bokstafven *a*, då den skall användas för att beteckna långt eller förkortadt *a*-ljud [t. ex. "verlds-*dän*" eller "verlds-*dahn*", till skillnad från "vatten-*dam*". — Man märke, att, hvad lydelsen angår, skillnaden mellan t. ex. *skyld* (af *skyla*) och *skylld* (af *skylla*) eller *skylde* (af *skyla*) och *skyllde* (af *skylla*) eller *hwild* och *vild* är jämförelsevis föga betydlig, åtminstone i fortlöpande tal mycket mindre märkbar än skillnaden mellan t. ex. *skyla* och *skylla, hvila* och *villa*, men att skillnaden mellan t. ex. det med *v*-ljudet börjande ordet i uttrycket "detta vals följder" och det med samma talljud börjande ordet i uttrycket "hon dansade blott en vals" är fullt ut lika stor som skillnaden mellan t. ex. *boten* och *botten, lotsa* och *låtsa, flit* och *flytt*. [Däremot är enligt det allmännaste uttalssättet skillnaden mellan sättet att uttala *akt* i *rakt* och i *makt* ej större än skillnaden mellan sättet att uttala *ikt* i *rikt* och *plikt*]² — Nyttan med hänsyn till tydligheten däraf, att enligt nuvarande skrifsätt *m*-ljudet ej är likställt med *j*-ljudet³ i fråga om enkel- eller dubbelskrifning, måste anses mycket ringa, då *m*-ljudet, om man undantager, att en och annan för tydlighetens skull skrifer *lämm, dänn, ränn* = ett slags fartyg, i intet fall dubbelskrifves, då det efterföljes af vokalljud, som ej börjar en sammansättningsled. [Märk inkonsekvensen af att skriva t. ex. *sinna*, men *sam; strömma*, men *ström; skrammel*, men *skramla; amma*, men *amsaga* — då man skrifer t. ex. *katten* och *katt, vatten* och *vattna, kanna* och *kannmått*. Kan man rimligtvis påstå, att tydligheten i högre grad kräfver dubbelskrifning af *m*-ljudet i *strömma*, än i *ström*?] Mitt

¹ Man märke, att bruket i fråga om enkel- eller dubbelskrifning af långt *l*-ljud efter *a* är och länge varit vacklande i flera fall (t. ex. *allvar* l. *alvar*, *allmoge* l. *almoge*, *aldrig* l. *alldrig*, *enfaldig* l. *enfalldig*, *allmosa* l. *amosa*, *valmo* l. *valmo*); att tydligheten lika mycket kan anses fordra t. ex. att man skrifer *halt* = haltande, som att man skrifer *kallt* (och ej enligt regeln *kalt*).

² Märk, att *kort a*-ljud *a*) enligt somligas uttal *alltid* är *öppet*, *b*) enligt många (däribland förf:s) uttalssätt är *slutet*, i allmänhet *alltid*, då det tydligen är förkortadt och tillhör en med *s*-ljudet slutande stafvelse (t. ex. i *bo-stadsbrist, hafsvind*; men ej i t. ex. *sönda's* = söndagens) och dessutom *alltid*, då det efterföljes af *g*-, *k*- eller äng-ljudet och ljudföljden *rt* (t. ex. *agg, dagg, bragd, akta, vagn, klång, svart*, äfvensom vanligen, då det efterföljes af *st* och är andra ljudet i ordningen i en stafvelse, som börjar med *f*- eller *k*-ljud (i t. ex. *fast, fastlag, fastän, kasta, inkast*; men ej i t. ex. *prästkast* = prästklass, *fastage, kastanj*).

³ Man märke *a*) att ett af vokalljud omedelbart föregånget *j*-ljud, som enligt nu gällande skrifsätt skall tecknas med *j* och ej börjar en sammansättningsled, *alltid* föregås af *kort* vokalljud — liksom äng-ljudet, som omedelbart föregås af vokalljud, *b*) att *v*-ljudet enligt *mångas* uttal *alltid* är *kort* (det är vacklande till kvantiteten i t. ex. *stöfvel, skroflig*).

förslag i fråga om enkel- eller dubbelskrifning af m-ljud, hvilket förslag åsyftar förenkling af nuvarande skrifsätt utan uppoffring af tydligheten, grundar sig på det antagandet, att m-ljudets likställande med j-ljudet skulle, ehuru visserligen endast i ringa mån, bidraga till minskande af tydligheten, och att åter m-ljudets likställande med t. ex. ljuden *b, d, f, g* o. s. v. skulle, till en del i följd af uttalets vacklande,¹ medföra nya svårigheter i afseende på rättskrifningen. [Att jag vill, att man skall skriva *omärma, samordna, framåt*, beror däraf, att jag anser, att man i fråga om tecknandet af de ideligen förekommande particklarne *om* och *fram* och prefixet *sam* kan utan olägenhet sluta sig till det bestående. Men vill en nystafvare, att man, i strid mot en af honom uppställd "allmänregel", skall skriva *framåt* och *framom*, ej *framåt* och *framom*, bör han också för konsekvensens skull yrka, att t. ex. m-ljudet *alltid* må skrivas enkelt, då det är tredje ljudet i en stafvelse, som börjar med ljudföljden *fra*.] Jag ogillar ej bestämdt förslaget (Se Fsl. A.), att det nuvarande skrifsättet bibehålles i fråga om sådana ideligen förekommande ord som *den, min, din* o. s. v.² Dock anser jag, 1) att pronomenet *man* och den med detsamma lika lydande substantivformen böra skrivas lika (hålst båda med *dubbelt n*), icke därför, att de båda ifrågavarande orden egentligen äro samma ord (faktiskt äro de särskilda ord),³ utan därför att det senare, i synnerhet om dess förekomst i sammansättningar tages i beräkning nästan användes lika ofta som det senare; 2) att man borde yrka, att n-ljud såsom andra ljudet i ordningen i en stafvelse, som börjar med i-ljudet, antingen skall i hvarje fall skrivas enkelt (*ine, inan*, liksom *inom, inuti*) — hvilket ej skulle medföra ringaste olägenhet, hålst som n-ljudet i detta läge i hvarje svenskt ord föregås af kort vokalljud -- eller ock skrivas i öfverensstämmelse med den allmänna regeln; 3) att antagandet af den regeln, att n-ljud såsom slutljud i partickeln och prefixet *an* skall tecknas enligt de allmänna reglerna (t. ex. "*af och ann*", *annlag, annordna* o. s. v.) skulle medföra ej ringa lättnad i afseende på rättskrifningen. — [Man må ej föreställa sig, att en nybörjare, som fått veta, att n-ljudet skall dubbelskrivas vid tecknandet af en stafvelse, som består af ljudföljden *in* eller ljudföljden *an* och utgör ett särskildt ord eller en vanlig sammansättningled eller ett *prefix*, och inhämtat en på vanligt sätt formulerad förklaring på prefix (enligt hvilken han visserligen bör inse, att t. ex. *be* är prefix i *bekriga* och *o* i *ovan*, men ej rimligtvis kan antagas begripa, att begynnelsestafvelsen är prefix i t. ex. *förträfflig, besked, ertappa, anlete*) skall därigenom inse, att n skall enkelskrivas i *anlag, anhang, anlete, föränlåta, ansikte, inälfvor, inom* o. s. v.]⁴ — I fråga om enkel- eller dubbelskrifning af konsonant i punkter, som ej i det föregående (i denna afdelning och i afdelningen B.) blifvit särskildt afhandlade, sluter jag mig i det närmaste till Fsl. A. — Antagandet af den regeln, att konsonantljud skall dubbelskrivas *alltid* och *endast*, då det är *långt* (att man t. ex. skall skriva *kölld, hösst, plikkt* o. s. v.) skulle enligt min mening, för hvilken jag i detta afseende ofvan delvis angifvit skäl (se II. A.), medföra "nya" svårigheter med hänsyn till rättstafningen.⁵

¹ Märk, att det sista eller enda m-ljudet enligt somligas uttal är långt, enligt andras kort i t. ex. *egendom, ungdom, trolldom, tacksam, sällsam, stillsam, omdöme, furstendöme, lagtima, urtima*.

² Man märke, att n-ljudet uttalas än kort, än långt i t. ex. *från, ensam, enstämmig, envis*.

³ Många ord hafva småningom, man kunde säga, *splåtrats* (sönderfallit) i tvänne eller flera särskilda ord. Man anser (se bland annat olika ställen i J. E. Rydqvists «Svenska språkets lagar») t. ex. a) att slutstafvelser i hvardera af orden *grannlåt, olåt, spannmål, vadmal* innehåller ett (i gammalsvenskan till uttalet vacklande) enstafvigt ord, och att slutstafvelsen egentl. innehåller samma ord i *grannlåt* som i *olåt*, i *spannmål* som i *vadmal*; b) att det nusvenska maskulina substantivet *lag* (förekommande i «en ny lag», «gamla lagar») och det nusvenska neutrala substantivet *lag* (förekommande i t. ex. uttrycken «sådant var hans lag», «alling är i godt lag», «ett lag af stenar») egentligen äro ett och samma substantiv; att det förra uppkommit därigenom, att den neutrala substantivformen *lag*, använd i vissa uttryck i *plural* mening, slutligen uppfattats såsom använd i *singular* mening; c) att *färdas* och *fålas* (= föra väsen) egentligen äro olika uttalsformer af samma ord (liksom t. ex. *tordyffel* och *tornnyffel*), af hvars särskilda betydelse somliga kommit att fästas utslutande vid den senare formen; d) att *vagnar* i själfva värdet är en gammal böjld form af substantivet *väg* (i gammalsvenskan *vägher*). Man bör tydligen anse, t. ex., verbformen *rår*, använd i uttrycket «jag *rår* ej för det» (man säger och skriver aldrig: «jag råder ej för det») såsom en böjld form af ett verb med grundformen *rå* (bildad genom förkastning af *råda*) och ej som en form af verbet *råda*.

⁴ Svika mig ej mina anteckningar, skref Geijer alltid *innom*.

⁵ Det är med tanke på att rättskrifningen bör, såvidt det kan ske utan förfång för tydligheten, underlättas så mycket som möjligt, som jag (delvis i strid mot Fsl. A.) föreslår: a) att man skall skriva *professorer, sitop, titut* i st. f. *professorer, sitopp, titut*. [«Drager man sig» ej för att skriva *fylla*, men *fylda, skepp*, men *skepsankare, porträtt*, men *porträterä*; hvarför skulle man då draga sig för att skriva t. ex. *professor* (där s-ljudet är långt),

Med hänsyn till användandet, i enlighet med allas eller många skrifsätt i närvarande tid, eller icke-användandet af *d* eller *t* vid tecknandet af en stafvelse (i från franskan ej lånade ord), som enligt allas eller många uttal vid läsning eller i dagligt tal eller i båda dessa afseenden *ej* innehåller *d*- eller *t*-ljudet, anser jag 1) att tiden för länge sedan varit inne att förklara *icke-användandet* af *d* eller *t* vara det enda riktiga eller åtminstone tillåtet i de af mig i mitt nedanstående förslag till rättstafningslära angifna fallen (att förklara t. ex. att man *bör* eller *kan* skrifva "röja rum" i st. f. "rödja rum", *utlänsk* i st. f. *utländsk*, *blanning* i st. f. *blandning*, *bräska* i st. f. *brådska*, *fragga* i st. f. *fradga*), 2) att i öfrigt tiden ännu ej synes mig vara inne att uti ifrågavarande fall ändra det "bestående". — Här må anmärkas följande: Det verb, hvars grundform allmännast skrives sålunda: *rödja*, men i ej få, äldre och nyare, skrifter (t. ex. Anders Fryxells) har följande utseende: *röja* — detta verb företer, enligt flertalets sätt att skrifva dess särskilda former, på *papperet* en alldeles allenastående oregelbundenhet i vårt språk. Afser man åter allas eller det öfvervägande flertalets *uttal* af detta verbs former, åtminstone i samtalspråket, är dock hvarje forin af detsamma alldeles lika med motsvarande form af *röja* = uppenbara, och således det ifrågavarande verbet fullkomligt regelbundet. Oregelbundenheten med afseende på detta verb med hänsyn till det allmännaste sättet att *skrifva* dess former kan sägas bestå däri, att formerna för imperfektum, supinum, participium perf. och formen för 2 pers. sing. i imperativus skrivas i öfverensstämmelse med allas eller flertalets uttal, i närvarande tid, men de öfriga formerna i öfverensstämmelse med det uttal, som för lång tid sedan var allmänt både vid läsning och i dagligt tal. Imperfektformen *röjde* i st. f. den gamla formen *rödde* uppkom tydligen först då, när i dagligt tal allmänt eller nästan allmänt sades *röja* i st. f. *rödja*; aldrig har någon människa skrivit eller sagt *stöjde* i st. f. *stödde*, tydligen helt enkelt af det skäl, att ännu i dag ingen människa säger *stöja* i st. f. *stödja* (men väl säges i mindre väl vårdadt tal *stö* i st. f. *stödja*).¹ En och annan grammatiker har sökt att göra slut på den "monströsa" oregelbundenheten af meranämnda verb genom att helt enkelt förklara, att *rödja* heter i imperfektum *rödde*, ej *röjde* — en, som mig synes, från oförmåga att förstå "tidens tecken" inom språkets värld härstammande förklaring, hvilken jag anser vara ungefär jämgod med ett påstående, som hade följande lydelse "Vädja hette för så eller så lång tid tillbaka i imperf. *vadde*; alltså heter *vädja* i imperf. *vadde*, ej *vädjade*". Låtom oss säga: Intet verb må anses i pres. inf. akt. heta *rödja*; i st. f. *rödja* må skrivas (och sägas) *röja*. [Märk, att ingen tvetydighet kan uppkomma därigenom, att man låter det verb, som nu allmännast skrives *rödja*, till skrifsätt (och till lydelse) helt och hållet sammanfalla med *röja* = uppenbara.] — Man märke 1) att t. ex. *Tegnér* låter *blandning* och *morgonrandning* rimma med *sanning*; att det enligt min mening bör, äfven i fråga om läsning, anses tillböra ett konstladt uttal att frambringa *d*-ljud (eller *t*-ljud) vid uttalandet af t. ex. *blandning*, *vändning*, *utländsk*, *handsfott*, *handske*, *brådska* m. m.; att ej få i närvarande tid skriva och att förr ofta skrivits t. ex. *blanning*, *förecänning*, *utlänsk*, *bräska*; att det i själfva verket är inkonseqvent att skriva *leds* (af *ledas*) = hafva ledsamt, vantrivas, men *lyss* (af *lydas*); att den i skrift sällan synliga imperfektformen *lädde* = låtsade, förutsätter böjningsstammen *lä*, ej böjningsstammen *lät* (jämf. *brå-s* och *bråddes*; *mötas*, *möttes*); att det är långt ifrån att *ledsen*, *ledsam*, *ledsnad* för det allmänna medvetandet hafva tydlig gemenskap med adjektivet *led* eller det numera i prosa nästan obrukliga, i poesi mycket sällan använda verbet *ledas*. [Märk, att de deponenta verbalformerna *ledas*

men *profesorer* (där *s*-ljudet är kort?); 2) att t. ex. slutljudet, vare sig att det är långt eller kort, skall dubbelskrivas i hvarje sådant med *k*-ljudet eller med ljudföljden *ap* slutande ord, hvars slutljud omedelbart föregås af *vokalljud*, som enligt allas uttal är kort (hvilket ej är fallet i t. ex. *kärlek*) — dock så, att jag anser, att från denna regel må undantagas, om man så vill, sådana allmänt förekommande ord, hvilkas slutljud under detta århundrade af alla eller nästan allmänt enkelskrivits (t. ex. *biskop*, *fänrik*). Man märke, att af somliga slutljudet dubbelskrivits i *hvarje* ord af ifrågav. slag (t. ex. *tallrick*, *fänrick*, *hejduck*, *konjack*, *bröllopp*), att, ehuru det allmänt uttalas kort, liksom t. ex. *t*-ljudet i *handsfott*, slutljudet allmänt eller nästan allmänt dubbelskrives i t. ex. *pinsback*, *schellack*, *hulock* (ott slags *apa*), (ord, som väl ej böra anses vara «sammansatta» ord i svenska språket); att i alla rent svenska ord af ifrågavarande slag slutljudet är *långt* eller *förkortadt*; att, kanske till en del i följd af nämnda omständigheter, nybörjare enligt min erfarenhet hafva synnerligen svårt för att urskilja, huruvida slutljudet bör anses vara långt eller kort i ett sådant med *k*-ljudet eller ljudföljden *ap* slutande ord af nämnda slag, som ej har hufvudtonen på slutstafvelsen.

¹ Vid betraktande af språkförändrandets gång hos oss, särskildt vid betraktande af den stora benägenheten att bortkasta *d*- och *t*-ljuden i vissa lägen, kan man vara tämligen viss om, att den tid varder kommande, då det «lefvande» svenska riksspråket eger ett verb *stö*, men ej ett verb *stödja*.

och *ledens* böra betraktas som former af ett nästan "utdött" verb, i hvars ställe användes, för vissa betydelsor, (det ännu ej såsom städadt riksspråksord allmänt erkända) verbet *leds* = *less* (uppkommet genom förkortning af *ledas*), eller andra uttryckssätt, t. ex. "vara led vid", "ej fördraga".]

D. Vore det lämpligt att införa nya bokstäfver? Jag anser, att denna fråga bör besvaras med *ja*, ehuru jag visserligen ej anser införandet af nya bokstäfver vara bland det *alla* angelägnaste af det, som bör göras till förbättrandet af vårt stafsätt, och visserligen för min del ej bestämdt påyrkar detsamma. Jag anser, att det vore ändamålsenligt att införa 1) en särskild bokstaf för *sje*-ljudet, hvilkens namn borde ljuda lika med det ord, som för närvarandes tecknas sålunda: *ske*; 2) en särskild bokstaf för *tje*-ljudet, hvilkens namn borde ljuda lika med den med *tje* tecknade ljudföljden i ordet *tje-ljud*; 3) en särskild bokstaf för *äng*-ljudet, hvilkens namn borde ljuda lika med det ord, som för närvarande tecknas sålunda: *äng*; 4) samt — under den förutsättningen, att man vill, att *å*-ljudet fortfarande som hittills skall tecknas i vissa fall med *å*, i vissa fall med annan bokstaf — en ny bokstaf för *å*-ljudet, hvilken borde kallas *nytt å*. Denna bokstaf borde, där det ej i följd af uttalets vacklande eller af annat skäl kunde anses onödigt, användas i st. f. *o* till tecknande af *å*-ljud, som man ej vill teckna med *å*. Jag tror, att "allmänheten" — på hvars tycke äfven jag anser, att man bör fästa afseende, då det "utan skada" kan ske — skall finna en ny bokstaf för något af ofvannämnda talljud antagligare, ju mer den liknar en bokstaf, som för närvarande i många fall användes för att ensam eller tillsammans med en eller flera andra bokstäfver beteckna det ifrågavarande tal-ljudet. Jag anser på grund häraf, att det vore lämpligt föreslå att endast accent aigu eller ett annat skriftecken ofvantill (t. ex. $\acute{\text{}}$, \ast , \cdot) borde skilja a) ny bokstaf för *sje*-ljudet från bokstafven *s*, b) ny bokstaf för *tje*-ljudet från bokstafven *k*, c) ny bokstaf för *äng*-ljudet från bokstafven *n*, d) ny bokstaf för *å*-ljudet från bokstafven *ó*.¹ T. ex. *sina* ($\acute{\text{s}}$ ina, \ast ina, \cdot ina) = skina l. sjina; *un* = ung, *unn* = ugn; *tänka* = tänka, *köra* = köra, *kedja* = kedja, *syskón* = syskon, *röffa*, *fróssa*. — Mången anser det utan tvifvel fullkomligt onödigt att införa nya bokstäfver (och finner det rent af löjligt, att någon kan tycka, att det tjänar något till att man skall skrifva *köra* i st. f. *köra*), men en sådan mening kan svårligen omfattas af någon, som besinnar, hvilken stor lättnad — i oändlig grad uppvägende den lilla tillökning i möda, det skulle medföra i fråga om inlärandet af alfabetet — införandet af nya bokstäfver för ifrågavarande ljud skulle bereda barn, som skola lära sig att läsa: det vore ju för abecedarier lika lätt att begripa, att "*kär*" "säger": "*kär*"; att "*sär*" "säger": "*skär*"; att *un* säger: *ung*; *lóss* säger: *láss* — som att t. ex. *bär* säger: *bär*. — Det är tydligt, att det för nämnda kategori af ungdomar måste vara i hög grad förvillande och medföra stora svårigheter att få erfara, att en viss bokstaf den ena gången betecknar *det* talljudet, den andra gången ett helt annat; att en viss bokstafs följd den

¹ Man märke a) att *sje*-ljudet såsom begynnelse-ljud i ett rent svenskt ord för närvarande alltid tecknas med bokstafven *s* jämte en eller flera efterföljande bokstäfver; och att för öfrigt bokstafven *s* utom i en del lånord alltid användes vid tecknandet af detta ljud (t. ex. *faders*, *marsch*, *usch*) — att *sje*-ljudet står närmare *s*-ljudet än något annat talljud, b) att *tje*-ljudet (som visserligen står närmare *j*-ljudet än något annat talljud) för närvarande utom i ett jämförelsevis mycket ringa antal ord alltid tecknas med *k*; c) att *äng*-ljudet, utom i några lånord (t. ex. *assemblé*) tecknas med en bokstafs följd, som börjar med *n* eller med endast *n* (t. ex. *ung*, *ugn*, *tänka*); d) att *å*-ljudet för närvarande i många fall tecknas med *o*.

ena gången betecknar *ett* talljud, den andra gången två eller flera på hvarandra följande talljud (jämf. *kär* och *kar*, *utrikes* och *katekes*, *ilsken* och *månshen*, *bott* och *botten*, *skina* och *skona*, *isjakt* och *sjakt*.) — Och, för att vädja till känslan, är det ej synd att för ett medvetande, som nyss vaknat upp ur djupaste sömn, och för hvilket så mycket i naturens värld ger anledning till "stora funderingar", ej vilja göra första inträdet inom konstens värld så litet konstigt som möjligt?

Jag är långt ifrån att anse förkastligt, att sje-ljudet tecknas med *sj*, äng-ljudet med *ng*, men att (såsom i Fsl. A. påyrkas) utan att gifva dem något slags särskild "utstyrel" i *alfabetet* upptaga nämnda bokstafsföljder hvardera som en särskild bokstaf, anser jag, såsom egnadt att vara i hög grad förvillande, ytterst olämpligt.¹ (Har ej barnet skäl att undra, hvarför t. ex. *sl* ej skall anses utgöra en särskild bokstaf lika väl som *sj*? Och handlar man ej ologiskt, då man ger anledning till en sådan undran?) — Jag bör här tillägga, att, om man bör bemöda sig om att det nya skrifsätt, som man vill införa, skall på alla punkter, då det utan svårighet kan ske, blifva tydligare än det nuvarande, och man vill, att man skall använda bokstafsföljden *sj* till betecknandet af *sje*-ljudet, bokstafsföljden *ng* till betecknande af *äng*-ljudet; man bör föreslå, att bindetecken sätts mellan den förre och den senare bokstafven i nämnda bokstafsföljder, då de ej användas för att beteckna hvardera *ett* ljud (liksom mellan *t* och ett efterföljande *j*, som betecknar *j*-ljudet) t. ex. *läs-jirig*, *vin-gård*, *vin-glas* (mot-jift).

E. Till förklarande *till en del* af de skiljaktigheter i förut ej särskildt afhandlade punkter, som förefinnes mellan den rättstafningslära, jag här framlägger, och andra, äldre och nyare rättstafningsläror, vill jag ytterligare tillägga följande:

a) Jag anser:

1) att det är i högsta grad olämpligt, såsom i hög grad förvillande, att i regler för rättstafningen sammanblanda *egennamn*, för hvilkas teckning ju inga bestämda regler kunna gifvas, och tydliga härstamningar från egennamn med öfriga ord; att man i fråga om ord, som ej äro egennamn eller tydliga härstamningar från egennamn, bör i rättstafningsläran bestämdt skilja mellan sådana sammansatta och afledda (eller böjda) ord, som med skäl kunna anses vara *tydliga* sammansatta eller afledda (eller böjda), och sådana, som för den allmänna uppfattningen äro lika med enkla ord och stamord. Det är visserligen mycket svårt att i detta fall med full noggrannhet uppdraga gränserna för det *tydliga*, men denna olägenhet kan afhjälpas därigenom, att, där så behöfves, sådana ord särskildt angifvas, i fråga om hvilka man kan vara tveksam om huruvida de böra anses tillhöra det ena eller andra området: det är bättre, att gränserna för det tydligas område blifva för vida, än för tränga. — Såsom *sammansatta ord* böra enligt min åsigt i en svensk språklära endast angifvas sådana ord, som jag i det följande kallar *sammansatta ord*. Det synes mig vara själfklart, att, då det utslutande är fråga om ett visst språk eller en viss form af ett visst språk (t. ex. den form af svenska språket, som kan kallas nusvenskan), man vid bestämmande af hvilka ord böra betraktas som *enkla* eller *sammansatta* och hvilka bland de enkla böra anses vara *stamord*, *afledda* eller *böjda* ord, endast bör taga hänsyn till förhållandet mellan orden i det språk eller den form af ett visst språk, som är i fråga. (Säger man, att hvarje ord, som omedelbart eller medelbart uppkommit af tvänne eller flera andra ord — hvilket, i förbigående sagdt, ej är förhållandet t. ex. med *barnbarn* — eller som innehåller ett visst ord och ett prefix är ett

¹ Däremot är jag ej synnerligen obenägen för att godkänna upptagande i alfabetet af t. ex. *sj* (såsom bokstaf för *sje*-ljudet) och *ng* (såsom bokstaf för *äng*-ljudet).

sammansatt ord, så äro ju *kongress*, *amortera*, ja, *hvilken*, *nalkas* och *stolen* att betrakta som "sammansatta ord i svenska språket").

Mina här framställda åsigtter, i öfverensstämmelse med hvilka jag indelar orden, från rättstafningens synpunkt betraktade, i tre ordningar, har jag visserligen i det föregående indirekt angifvit på flera ställen (se bland annat det fingerade samtalet mellan lärare och lärjunge i afdelningen I, samt hvad som sagts om enkel- och dubbelskrifning af n-ljudet i particklarne och prefixen *an* och *in*). Att det åtminstone med hänsyn till nu gällande sed att skrifva "främmande" ord är lämpligt att indela de ord, hvilka jag betraktar såsom ord af "första ordningen" (se i det följande) i två klasser, torde man (naturligtvis under förutsättning, att man gillar mitt indelande af orden i ordningar) kunna medgifva, om man besinnar 1) att första ordningens andra klass, då mycket få (åtminstone mycket få bland oftare förekommande) ord, hvilka kunna särskildt angifvas, undantagas, omfattar alla sådana till första ordningen hörande ord af främmande ursprung, som för närvarande allmänt skrivas (men ej alla framdeles böra skrivas) i mer eller mindre mån på främmande sätt; 2) att ungdomar, som ej läst något främmande språk, naturligtvis hafva ingen eller mycket ringa nytta af att få veta t. ex. att det eller det talljudet skrives så eller så utom i en mängd *främmande ord*: för många ungdomar af nämnda slag äro många ord, som med eller utau skäl betraktas som rent svenska (t. ex. i idrott, idog, varkunna, örlog, oskära, hemul) mycket mera "främmande" än en ganska stor skara af ord, som oomtvistligen äro af främmande börd (t. ex. schäs, schatull, chiffonier, plantage, auktion, geni, bassin = bas-säng, eko). Men får en gosse eller flicka veta, att t. ex. sje-ljudet tecknas så eller så i de eller de orden bland ord af första ordningens första klass och i många ord af nämnda ordningens andra klass, bör han eller hon *bestämdt* veta i fråga om kanske tusentals ord, huruvida det angifna beteckningssättet skall användas eller icke. Märk, att i båda de af mig i det föregående särskildt omnämnda förslagen till reformerande af stafsättet yrkas i mer eller mindre vidsträckt mån undantagslagstiftning i fråga om å- och ä-ljudens teckning för just sådana låneord, som af mig föras till första ordningens andra klass.

2) att man, då man får fria händer, i ingen punkt må, såvida ej mycket viktiga skäl tala därför, förorda ett särskildt skrifsätt för ett eller flera *enskilda* ord, som ej äro vacklande till uttalet; att, med andra ord, man så mycket som möjligt bör uppställa endast "allmänna regler" (hufvud- eller undantagsregler), d. v. s. regler, som ej omfatta ett enda eller flera enskilda ord.

3) att i rättstafningsläran för tydlighetens skull bör göras skillnad mellan de *talljud*, ett ord innehåller, och dess *ljuddleder* (i brist på bättre använder jag här, såsom i förut utgifna skrifter, detta ord till betecknande af en sak, som jag anser behöfligt att framhålla); att det icke blott icke är olämpligt, utan äfven för undervisningen behöfligt att så, som jag i nedanstående rättskrifningslära gör, skilja mellan *dubbla* och *enkla* konsonantljud.

Det måste, t. ex. för nybörjaren, vara alldeles obegripligt, huru man kan säga, att *o*-*odlad* innehåller tre stafvelser, "*emedan det innehåller tre vokaler*" = vokalljud. Han tycker med rätta, att *o**odlad* endast innehåller två "vokaler", *o* och *a*. Men nämde uttrycks-sätt blir för honom fattligt, då han får veta, att, då man säger, att *o**odlad* har tre *vokaler* = *vokalljud*, man menar, att det innehåller tre *vokalljudleder* (att vokalljud frambringas tre gånger vid dess uttalande).¹

I t. ex. "Svensk spåklära af Eugène Schwartz och Adolf Noreen" talas om *bortfall* af det ena k-ljudet i t. ex. *takkant*. Är ett sådant uttryckssätt lämpligt? — Antag, att det finnes ett sådant sammansatt ord som *ta-kant*, bildadt sålunda, att ett ord, som till lydelsen vore lika med ordet *ta* = *taya*, satts framför substantivet *kant*. Skulle orden *tak-kant* och *ta-kant*, uttalade tydligt, men på vanligt sätt (d. v. s. utan *afsigtligt* bemödande att

¹ Man har förnuftigtvis aldrig bestämt antalet af ett ords stafvelser efter dess *vokalbokstafsleder*. (Man har aldrig sagt, att t. ex. namnet *Soop* är tvåstafvigt.) Här må anmärkas, att, enär uttrycken *vokaler* och *konsonanter*, liksom uttrycken *själfjud* och *medljud*, ömsom användas för att beteckna *talljud* och *bokstäfver*, jag för tydlighetens skull ansett mig böra begagna uttrycken: *vokalljud*, *konsonantljud*; *vokalbokstäfver*, *konsonantbokstäfver*.

låta k-ljudet höras *två* gånger i *takkant*, en gång i *takant*), kunna sägas hafva fullkomligt samma lydelse? Kan man verkligen genom *hörsehn*, (och ej endast "genom sammanhanget") förnimma, hvilketdera af ifrågavarande ord en person vill uttala, då han på ofvannämnda sätt uttalar ettdera af dessa ord? Enligt min bestämda mening bör den sista frågan besvaras jakande.¹ Men huru bör då den skillnad, hvad *uttalet* angår, som må anses förefinnas mellan *takkant* och *takant*, betecknas? Båda orden innehålla följande talljud i följande ordning: *t, a, k, a, n, t* — och det ena af dessa ord är af aldeles samma beskaffenhet som det andra med hänsyn till kvantitet och tonvigt: jag kan därför ej finna att något lämpligare sätt att beteckna skillnaden med hänsyn till lydelsen mellan *takkant* och *takant*, än att säga, hvilket bör vara lättfattligt för alla (alldenstund det utan tvifvel öfverensstämmer med den "omedelbara" uppfattningen att antaga, att k-ljudet är dubbelt i *takkant*, likaväl som o-ljudet i t. ex. *oodlad*) — hvilket ej hindrar mig att antaga, det k-ljudet i *takkant*, då detta ord uttalas på vanligt sätt, ej bör anses vara dubbelt alldeles på samma sätt, som t. ex. o-ljudet i *oodlad*. — Man kan i ordets egentliga betydelse tala om bortfall a) af d-ljud i *rödt* (af *röd*), då man tänker på huru man, då man jämför nämnda ord med t. ex. *rakt* (af *rak*), *grönt* (af *grön*), kan anse, att det egentligen *skulle* ljuda (men säkerligen aldrig ljudit); b) af d i *hand*, om man tänker på det i hvardagstal mycket vanliga uttal af detta ord, enligt hvilket det har aldeles samma lydelse som pronominalformen *han*, och jämför detta med uttalet vid värdad läsning, betraktadt såsom det riktiga; c) af det ena s-ljudet i namn sådana som *Nilsson* eller *Nilson*, *Eriksson* eller *Erikson*, om man tänker på det sätt, hvarpå dessa namn (utan tvifvel af alla, såväl vid läsning som i dagligt tal) *verkligen* uttalas, och jämför detta med det uttal, som man kan säga, att dessa namn egentligen *skulle* hafva (jämför *isskåp*, *islå*).² Men kan man verkligen i samma mening, som i fråga om ofvanstående tala om något bortfall med afseende på sådana ord som *uppussa*, *hopplocka*, *uttrycka* o. s. v? Det är frågan!

Medan jag är inne på ljudlärans (i inskränkt mening) område, vill jag anmärka 1) att, ehuru jag i denna skrift i öfverensstämmelse med det nu nästan allmänt använda uttryckssättet säger, t. ex., att i *vis* i-ljudet är *långt*, s-ljudet *kort*, och att däremot i-ljudet är *kort* och s-ljudet *långt* i *viss*; jag likväl (nu som förr) anser, att skillnaden beträffande de två sista ljuden mellan nämnda ord kunde angifvas på ett både riktigare och för alla (åtminstone hvad s-ljudet angår) fattigare sätt än genom att beteckna den såsom en skillnad med afseende på de två sista talljudens *längd*: man kunde säga, t. ex., att i-ljudet är *obetonadt*, s-ljudet *betonadt* i *viss*.³ 2) att jag förmenar, det man, om man anser nödigt att fästa uppmärksamheten på t. ex. skillnaden hvad (det *enkla*, långa) k-ljudet beträffar mellan å ena sidan *rockar* och *sockra* och å den andra sidan *rockärm*, *rockskört*; man kan angifva denna

¹ Om så ej vore fallet, huru då förklara, att sådana nybörjare på rättskrifningens område, hvilka skriva «gräsliga» fel i många andra afseenden, sällan eller aldrig göra sig skyldiga till sådana «verkliga staffel» (med verkliga staffel må ej förblandas felskrifningar, som ej härröra af okunnighet) som att skriva *lekanvat* i st. f. *lekkamrat*, *utrycka* i st. f. *ultrycka*, *utrycka* i st. f. *utrycka*, *hoplocka* i st. f. *hopplocka* m. m.? Giltigheten af denna anmärkning jäfvas ingalunda af den invändningen, att man ej sällan hos mera försigkomne lärjungar träffar *iaktaga* i st. f. *iakttaga*, *handlingsätt* i st. f. *handlingsätt*. På denna invändning kan genmålås: uttalet är i vissa fall vacklande i dagligt tal och äfven i lässpråket (t. ex. *gudom* l. *guddom*, *hallstarrig* l. *halsstarrig*) mellan *dubbelt* och *enkelt* uttal af konsonantljud, liksom i många andra afseenden i en stor mängd ord. — Man skulle kunna säga, att *onden takant* och *takant* äro *olika* bland annat *därigenom*, att *tungan* sättes i det läge, som *erfordras* för t-ljudets frambringande vid "första röstutstötningen" vid uttalandet af *takkant*, men först vid *andra röstutstötningen* vid uttalandet af *takant*.

² Märk ock, att i «namn», som ändas med *son*, sista stafvelsen är kort (jämför t. ex. *Eriksson* och *Erikson* med t. ex. *bondson* och *biskopsson*).

³ Riktigheten af ett sådant uttryckssätt kan svårigen bestridas af någon, som i fråga om svenska språket säger (fullt riktigt enligt min mening) i öfverensstämmelse med t. ex. «Svensk språklära af Eugène Schwartz och Adolf Noreen»: «Huruvida en stafvelse är lång eller kort, beror helt och hållet på dess *tonvigt*. Hvarje *betonad* stafvelse är lång, hvarje *obetonad* kort. Lång är en stafvelse, om den innehåller något långt ljud». — I min förut nämnda lärobok i modersmålet — hvars mindre lämplighet, i förbigående sagdt, i pedagogiskt afseende i flera stycken jag väl insett och visat mig inse — säger jag, förkastande på anförda skäl det vid nämnda skrifs utgifvande allmänna bruket att säga, att t. ex. s-ljudet är *dubbelt* i *viss* — att s-ljudet är (enkelt och) *svagt* i *vis*, (enkelt och) *starkt* i *viss* — ett uttryckssätt, som jag anser fattigare är att säga, att s-ljudet är *långt* i *viss*, *kort* i *vis*. — Åtminstone i en af under de senaste åren utgifna rättstafningslärar («Svensk Rättstafningslära af Isidor Flodström», tryckt år 1882) är det «gamla» (enligt min bestämda mening i teoretiskt afseende felaktiga, i pedagogiskt afseende olämpliga) bruket att säga t. ex. att s-ljudet i *viss* i motsats till s-ljudet i *vis* är *dubbelt* återupptaget. — Säger man, att k-ljudet är *dubbelt* i *ockra*, bör man säga, att det är *tre-dubbelt* i rockkrage.

skillnad sålunda, att man säger, att k-ljudet är *halfdubbelt* i *rockar* och *sockra*, men ej i *rockärm* och *rockskört*: man kan säga,¹ att *helu* k-ljudet frambringas vid första röstutandningen i *rockärm* och *rockskört*, men att k-ljudets förra del framstöttes med samma röstutandning som det föregående, dess senare del (på ett med hörseln föga förnimbart sätt) med samma röstutstötning som det efterföljande vokalljudet i orden *rockar* och *rockskört*;² 3) att, såvida bestämmandet af hvilken eller hvilka *talljudleder* böra anses höra till den ena eller andra stafvelsen i ett flerstafvigt ord,³ bör grunda sig på sättet att uttala ordet och ej helt och hållet på *godtycke*, stafvelseindelningar, sådana som (i enlighet med t. ex. Fsl. A.) *sök-a*, *tag-a* måste anses alldeles förkastliga: man säger vid uttalandet af *söka* först *sö* (= man frambringar, då man utsäger ordet *söka*, vid första "röstutandningen" ljudföljden *sö* och sedan *ka*, ej först *sök* och sedan *a*); 4) att, om k-ljudet bör betraktas som enkelt i t. ex. *rockar* och *ockra*, detta ljud i båda dessa ord bör anses uteslutande höra till *första* stafvelsen; 5) att jag anser mig fullt berättigad att säga, att t. ex. i *vattnet* och *gafvel* enligt somligas uttal betecknar ett kort öppet ö-ljud, emedan jag är fullt viss om att åtminstone alla eller de allra fleste västgötar måste anses frambringa ö-ljud vid uttalande af slutstafvelsen i nämnda ord.⁴ Jag anser mig hafva goda grunder för att tro, att i själva verket det vida öfvervägande flertalet af Sverges innebyggare så uttala dessa ord, att hvar och en, som har vanlig förmåga att urskilja talljuden och hvars öra ej helt och hållet förvillas af ögat (af ordens utseende i skrift) bör medgifva, att enligt det *allmännaste* (men ej enligt t. ex. det uppländska) uttalet bokstafven e i t. ex. *vattnet* betecknar ett talljud, som står vida närmare det med ö tecknade ljudet i *dörr* (då detta ord uttalas med *öppet* vokalljud) än vokalljudet i *nätt* eller *snedt* (och att det följaktligen rättast anses beteckna ett ö-ljud). — Somliga påstå, att t. ex. *el* i *adel*, men ej i *gafvel*, bör anses beteckna ett talljud, "*vokaliskt*" *ö-ljud*. Äfven om detta påstående med hänsyn till *somligas* uttal är i teorin riktigt [enligt t. ex. mitt uttals-sätt måste ovilkorligen *el* i *adel* anses beteckna *detsamma* som i *gafvel* och skillnaden med hänsyn till lydelsen mellan *adel*, *adelig* och *adlig* anses vara densamma som mellan *afvel*, *afvelig* och *aflig*], kan det dock svårligen anses lämpligt att i en för allmänheten afsedd rättstafningslära framställa *detsamma*. — Bör man anse t. ex. bokstafsföljden *rt* i *fort* beteckna *ett* eller *två* talljud? Jag ansluter mig i detta fall till det nu allmännaste uppfattningssättet, enligt hvilket ordet *fort* (liksom orden *värd*, *värn* och *sorl*) endast har *ett* kon-

¹ i öfverensstämmelse med uttryckssättet i t. ex. «Svensk språklära af Eugène Schwartz och Adolf Noreen».

² *Detsamma* kan äfven sägas med afscende på (det *dubbla*) k-ljudet *rockkrage*, där dock k-ljudets «senare del» uttalas som k-ljudet i *pätskrage*, således *starkare* än i *rockar* och *sockra*, och *efter en paus*: (just därför bör k-ljudet i *rockkrage* anses vara *dubbelt*).

³ hvilket ej är *detsamma* som bestämmande af ett ords «skrifstafvelser», d. v. s. bestämmandet af *hvilka* af de *bokstafver*, hvarmed ett flerstafvigt ord tecknas, böra betraktas såsom bokstafver, med hvilka «ny rad» kan börjas. Vore hvarje ord tecknad på fullt ljudenligt sätt, behöfdes i afscende på ett flerstafvigt ords «fördelande på tvänne rader» endast följande regel: I fråga om fördelandet af ett flerstafvigt ord på tvänne rader må iakttagas, att hvarje bokstaf, som betecknar en ljudled, som utgör eller börjar en (*ljud*-)stafvelse, bör anses vara en bokstaf, hvarmed ny rad kan börja. Men hvad skall man anse vara det riktiga i fråga om «skrifstafvelserna» beträffande t. ex. orden *reflexion*, *nation*, *ackord*, *bersagliere*, skrifna på här angifna sätt? — I enlighet med planen för nedanstående förslag till rättstafningslära, innehåller detta inga närmare bestämmelser i fråga om *skrifstafvelser*. — Förnekandet af att ett flerstafvigt ords *lydelse* och intet annat bör vara det bestämmande med hänsyn till dess uppdelande i ljudstafvelser, om det utgår från en «fonetiker», kan jag omöjligen betrakta annorlunda än som innebärande en ren själfmotsäggelse. Och dock hafva «fonetiker» påstått, att man bör anse n-ljudet *sluta första* stafvelsen i *håna*, *börja andra* stafvelsen i *gråna*, emedan *grundstafvelsen* (ett i alla händelser obehöfligt uttryck, om man utom i fråga om ordens «afstafnings» använder ordet *stam* till betecknande af hvar man menar med «grundstafvelse») ändas med n-ljudet i *håna*, men med å-ljudet i *gråna*. (Man märke, att *alla* uttala orden *håna* och *gråna* så, att, om man anser att n-ljudet frambringas vid *andra* «röstutandningen» i *gråna*, man äfven måste anse, att det frambringas vid *andra* röstutandningen i *håna*.)

⁴ Det oaktadt har jag funnit i mer än en rättskrifningslära, författad af en västgöte eller af en person, som jag har anledning tro hafva använt det västgötska uttalet uti ifrågavarande fall, t. ex. *vattnet* anfördt bland exemplen på å-ljudets teckning med e i korta stafvelser — ett förhållande, som väl måste anses härröra från eftersägande utan närmare eftertanke af hvad personer med annat uttalssätt skrivit eller af medvetet hyllande af det uppländska uttalet af t. ex. *vattnet*. — Enligt västgötuttalet (= alla eller de allra fleste västgötars uttal) kan a) hvad slutstafvelsen beträffar, skillnaden mellan *fader* och *tönnödorr* anses vara alldeles eller i det allra närmaste densamma som mellan *gulnat* och *blufvit*, *blufvit* och *blyhvitt* (många uttala åtminstone i dagligt tal e i *strofer* som ö i *oförsigtig*); b) sista vokalljudet i t. ex. *versen*, *slädes*, *lägger* anses vara alldeles eller ungefär *detsamma* som sista vokalljudet enligt engelskt uttal — om jag ej missuppfattar detta — i de *engelska* orden *nation*, *famous*, *beggar*, *hunter* (åtminstone tyska lexikografer angifva sista vokalljudet i dessa ord som ett ö-ljud).

sonantljjud efter vokalljudet; dock tror jag ej, att det kan anses vara en alldeles afgjord sak, att *rt* i *fort*, *äfvén* då detta ords vokalljud uttalas långt, betecknar *ett* konsonantljjud.

b) I fråga om ord, som äro vacklande till uttalet (= ord, som hafva flera¹ uttalssätt; ord med flera uttalsformer) bör man, såvida man anser nödigt, att enhet i hvarje punkt bör vara rådande i afseende på rättstafningen, naturligtvis yrka, att ett ord af ifrågavarande slag skall af alla tecknas på ett sätt, som med hänsyn till de regler, som man uppställt i fråga om ord, som ej äro vacklande till uttalet, öfverensstämmer med det uttalssätt, som man på goda grunder betraktar såsom det riktigaste eller, om man anser, att ingen giltig grund förefinnes för att förklara det ena uttalet riktigare än det andra, efter godtycke bestämmas som det rätta — *såvida* man ej anser lämpligt att förorda ett annat stafsätt i och för "anslutning till det bestående" eller tillämpande af (hvad jag i brist på bättre uttryck vill kalla) *sammanjämningsgrundsatsen*. Med sammanjämningsgrundsatsen menas här den grundsatsen, att (till underlättande af rättstafningen) alla stafvelser eller stafvelseföljder, som kunna anses tillhöra en viss klass af stafvelser eller stafvelseföljder, som äro vacklande i en viss punkt mellan tvänne uttalssätt böra (såvida det ej strider mot tydlighetens lag) skrivas på samma sätt i den punkt, som är i fråga: teckningssättet må öfverensstämma med ettdera af de ifrågavaranda uttalssätten. En viss stafvelse i ett visst ord må betraktas som en *annan* stafvelse i förhållande till en stafvelse i ett annat ord, som ljuder lika med densamma.

Man kan sägas tillämpa "sammanjämningsgrundsatsen", då man t. ex. yrkar a) att vokalljudet skall tecknas med *ä* i *hvarje* med ljudföljden *tv* börjande stafvelse, som enligt allas uttal innehåller antingen *ä*- eller *e*-ljudet:² (t. ex. *tvär*, *tvänne*, *tvätydig*, *tvåka*); b) att vokalljudet skall tecknas med *e* i hvarje stafvelse, som utgöres af eller börjar med ett *e*- eller *ä*-ljud (som ej utgör en sammansättningsled) och omedelbart efterföljes af ett *g*-ljud, som skall enkelskrivas (t. ex. "han *eger* intet", *egare*, *egodel*, *egen*, *egenskap*): *hvarje* stafvelse af ifrågavarande slag torde vara vacklande mellan *ä* och *e*, men i intet ord förekommer en stafvelse af detta slag, som ej enligt mängas (flertalets eller mindretalets) uttal innehåller *e*-ljud; c) att slutljudet skall skrivas *enkelt* i hvarje stafvelse, som utgör eller avslutar ett ord, som genom tillägg af endast *s* bildats af ett ord, som ändas med vokalljud. I hvarje stafvelse af ifrågavarande slag är slutljudet enligt allas eller mängas uttal kort, utom att slutljudet i verbalformen "*slås*", då den användes i deponent betydelse, och i uttrycket "*till sjös*" torde allmänt uttalas *långt* (men det oaktadt må skrivas enkelt enligt satsen: plurima vota valent).³ — Sättet att tillämpa sammanjämningsgrundsatsen kan naturligtvis vara mer eller mindre lämpligt. Endast under den förutsättning, att det bör anses ändamålsenligt sluta sig till det bestående med hänsyn till sådana böjda ord med böjnings-ändelsen *t*, hvilkas näst sista talljud nu tecknas med *g*, kan det anses lämpligt, att med hänsyn till stafvelser, som utgöra eller avsluta ord af detta slag, vilja så tillämpa sammanjämningsgrundsatsen, att man yrkar, det man bör skriva t. ex. *högt*, *trögt* och ej *hökt*, *trökt*.

¹ Märk, att vid uttalandet af t. ex. *hård*, *innan* tungan sättes i den ställning, som är nödvändig för *d*-ljudets frambringande, något frambringas som ej är alldeles detsamma, som frambringas, då man blott säger *hä*. — I en af mig 1886 utgifven skrift (afhandling för lektorat) säger jag — väl inseende, att *r* i *hård* ej bör anses beteckna detsamma som det efter vare sig en icke-skorrandes eller en skorrandes uttal betecknar i *här* — att *r* i *hård* (liksom i t. ex. *fort*, *värn* och *sort*) ensamt betecknar *ett* talljud, som jag kallar *r*³ (till skillnad från *r*¹ = *r*-ljud i *bär* enligt en icke-skorrandes uttal, och *r*² = *r*-ljud i *bär* enligt en skorrandes uttal).

² Märk, att stafvelser af ifrågavarande slag kunna sägas utgöra en särskild klass af stafvelser, som äro vacklande mellan tvänne uttalssätt i fråga om vokalljudet (mellan användandet af *ä* eller *e*): hvarje stafvelse af nämnda slag innehåller enligt allas eller somligas (flertalets eller mindretalets) uttal *ä*-ljudet; endast i *toeka* och dess härledning ar kan begynnelsestafvelsen anses innehålla *e*-ljudet, enligt *det vida öfvervägande* flertalets uttal.

³ Man märke, att slutljudet uttalas vid läsning af många alltid kort, af många, åtminstone i dagligt tal, alltid långt eller ibland kort, ibland långt i t. ex. *brås*, *anses*, *anförtros*, *förstås*, *bestås*, *förgås*, *afslås*, *varskos*, »till *bys*».

I fråga om hvilketdera af tvänne eller flera olika sätt att uttala ett ord må anses vara det riktigaste, torde alla kunna komma öfverens åtminstone därom, att, af tvänne olika sätt att vid läsning uttala ett ord, det ena är vetterligen vida allmänne både vid läsning och i dagligt tal, det uttalsätt, som har den förstnämnda egenskapen, bör anses vara det riktigaste. — Det är uppenbart, att man ej i fråga om bestämmande af, så att säga, rangskillnaden mellan ett till uttalet vacklande ords särskilda uttalsformer ej bör lämna helt och hållet åsido ordets uttal i de bildades umgängesspråk, liksom att det vore orimligt att påstå (fullkomligt godkännande af ett dylikt påstående skulle ju i vidsträkt mån leda till "kinesiskt" stillastående i afseende på rättstafningen), att man i hvarje tid bör följdrigt iakttaga den grundsatsen, att ett i de bildades umgängesspråk allmänt eller nästan allmänt brukligt sätt att uttala ett ord ej bör anses tillhöra *riksspråket* (följaktligen ej bör hafva något inflytande i afseende på ordets skrifning) så länge ännu *somliga* vid läsning använda ett annat uttal öfverensstämmande med det sätt, hvarpå ordet allmänt eller allmännast skrifvits och skrifves. Hade denna grundsats alltid troget följts i vårt land, skulle vi väl — för att anföra hvad som för tillfället faller mig in — skrifva *öden*, *vridka*, *kidling*, *mund*, *umgådda*, "*inbildad sig*" i st. f. *öken* l. *öcken*, *vricka*, *killing*, *mun*, *umgälla*, "*inbilla sig*". Det finnes i hvarje tid personer, som i följd af ensidig, "pedantisk" uppfattning af "vårdadt tal" anse sig böra, vid läsning åtminstone, uttala, om möjligt, *hvarje* ord så, som det är skrifvet. — Det skulle kunna sättas starkt i fråga, om det bör anses alldeles nödvändigt att yrka, det *hvarje* till uttalandet vacklande ord skall af alla skrivas på samma sätt: vi hafva ju alls ingen olägenhet af att vi i somliga skrifter se t. ex. *kräckla*, *skakel*, *torndyffel*, i andra: *kräckla*, *skackel*, *tordyffel*. — Man märke, att i vissa punkter reglerna för skrifvandet af ord, som ej äro vacklande till uttalet, kunna vara så uppställda, att ett sätt att skrifva ett till uttalandet vacklande ord, som är regelenligt med hänsyn till det ena uttalsättet, äfven är det med afseende på det andra; enligt nu gällande skriflagar är t. ex. skrifsättet *plötslig* regelbundet så väl med hänsyn till det uttalsätt, enligt hvilket t-ljudet i detta ord är *kort*, som det, enligt hvilket det är *långt*. — Nämnas må, att ett förståndigt tillämpande af sammanjämningsgrundsatsen kan i ej ringa mån bidraga till *enhet* i uttalet i vissa punkter.

Jag vill nu endast tillägga — i en fråga som väl ligger inom *rättskrifningslärans*, men egentligen ej inom *rättstafningslärans* område — att jag anser, att man bör skrifva, t. ex. "de älskade *hvarandra*", *omsider*, *tillbaka*, *åstad*, *eho*, *i hjäl* m. m. och icke: "de älskade *hvar andra*", *om sider*, *till baka*, *å stad*, *e ho*, *i hjäl*; att, med andra ord, åtminstone hvarje sådant genom tvänne eller flera ords förening omedelbart eller medelbart uppkommet uttryck, som under detta århundrade af somliga (i synnerhet under de senare årtiondena, t. ex. af J. E. Rydqvist och "*fonetikern*" Artur Hazelius) särskrifvits, men af andra, mestadels af det vida öfvervägande *flertalet*, skrifvits hvarterdera som ett ord, rättast skrifvas på sistnämnda sätt.¹ De skäl, som anförts för en motsatt åsigt, böra, åtminstone hvad flertalet af ifrågavarande uttryck angår, enligt min oförgrifliga mening anses hållbara endast i det fall, att t. ex. följande påståenden böra som sådana betraktas: *En* ring bör sägas vara *två* ringar, om man af sig själf vet eller af andra fått veta, att en guldsmed gjort den af två ringar. *En* vattendam bör sägas vara *två* vattendammar, om man vet genom sig själf eller genom andra, att den rymd, som dammen upptager, förr inneslutit två dammar, som genom gräfning eller naturens arbete blifvit förenade. *En mosse* bör man säga vara en *sjö*, om man fått veta, att den del af jordytan, som nu upptages af mossen, fordom upp-

¹ Mina åsikter uti ifrågavarande ämne äro tämligen utförligt framställda i den trykta redogörelsen för det allmänna läraremötet i Jönköping 1873. — I förbigående må här sägas, att jag anser det själfklart, att man bör skrifva antingen «för ros skull», «för länge sedan» eller *förroskull* (jämför *fördenskull*), *förlängesedan* (men ej «för roskull»).

tagits af en stor vattensamling. — Detta är detta! Det gäller om språkuttryck som om annat: hvad något *varit*, det är ej detsamma som hvad det *är*.¹

¹ Det här sagda kan äfven tillämpas på sådana påståenden, af t. ex. J. E. Rydqvist och «Svenska akademiens ordlista», som att det är ett *fel* att använda formerna *frånvaro*, *närvaro* som *subjekt*, emedan dessa ordformer (ej *äro*, ty substantiven i nysvenskan hafva inga dativformer, men) *varit dativformer*: «dativformer nytjas ju ej som subjekt». Anser man nämnda påstående riktigt, så bör man äfven säga t. ex.: Det är ett fel att skriva: a) «*hvem* har sagt det»; «*hvem* har varit en objektsform, och man säger ju ej: «honom har gjort det»; b) «Jag har *frågat* honom», «*oaktadt* stormen: *älskat* och *oaktadt* äro båda *ursprungligen neutrala* adjektivformer; man borde skriva: «jag har frågad honom», «oaktad stormen»; c) «jag *älskas*», ty s-ljudet i *älskas* är en förkastning af *sik = sig*; man bör ju ej säga: «jag älskar sig»; d) «min *lekamen*», emedan *en* i *lekamen* egentligen är slutartickel; man bör ju ej skriva: «min *kroppen*»; e) «*endera dagen*», emedan *dera* i *endera* egentligen betyder *af dem*; man bör ju ej skriva: «en af dem dagen»; f) «*jag* kommer ihåg det», emedan man för sade: «*mig* kommer ihåg»; man säger ju ej: »*jag* föll den saken i minnet», utan «*mig* föll den saken i minnet». Gäller måne ej ännu den satsen, att ett påstående är falskt, om det leder till orimliga konsekvenser?

Förslag till Svensk rättstafningslära.

Första afdelningen.

Inledning.

§ 1. Vi människor använda hufvudsakligen *tal* och *skrift*, då vi åt andra människor vilja meddela våra tankar. Då vi tala, framsäga vi ett eller flera särskilda *ord*: vid framsägandet af ett ord frambringa vi ett eller flera sådana ljud, som kunna kallas *talljud* (eller bokstafsljud). Då vi svenskar *skrifva* ett ord, teckna vi vanligen (liksom de flesta öfriga folk) en eller flera sådana figurer, som kallas *bokstäfver*, till angifvande af det eller det talljud, som frambringas, då ordet uttalas.

Ann. 1. Vid framställande af våra tankar i skrift använda vi i mer eller mindre mån hvad man skulle kunna kalla *skriftecken i inskränkt mening*, d. v. s. andra figurer än bokstäfver eller bokstäfver, med hvilka vi ej vilja angifva just det eller det talljudet eller just den eller den följden af talljud. *Skriftecken i inskränkt mening* användas till många olika ändamål. Så kan ett skriftecken i inskränkt mening vara användt a) som *ordtecken* d. v. s. för att ensamt eller tillsammans med ett eller flera andra skriftecken beteckna *ett* ord eller en viss följd af ord; b) eller på annat sätt: som *skiljetecken*, *tontecken*, *anföringstecken*, *binde-tecken* m. m.

Ett visst ord kan, liksom en viss följd af ord, sägas 1) vara tecknad *medelst skriftecken* (i inskränkt mening), då det är angifvet medelst ett eller flera skriftecken i inskränkt mening (t. ex. $1 + 5 = 6$; $5 \neq$; Lindström & Brattberg; &c.); 2) vara *bokstafveradt* i annat fall, då det är tecknad medelst en eller flera bokstäfver. — Ett ord bokstafveras stundom för korthetens skull ofullständigt sålunda, att ett eller flera af de talljud, som frambringas vid dess uttalande, ej betecknas: t. ex. *näml.* = nämligen, *m. m.* = med mera, *o. s. v.* = och så vidare. Med *skrifförkortning* menas en i ofvannämnda mening ofullständig teckning af ett enskildt ord eller en viss ordföljd.

Ann. 2. Alla folk använda ej samma *skriftart* (= slag af skrift). Af olika skriftarter må här nämnas *ordskrift* (som uteslutande eller nästan uteslutande användes af kineserna, och hvilken skriftart *vi* kunna sägas använda, då vi beteckna t. ex. ordet *nio* med siffran 9), *stafvelseskrift*, *bokstafsskrift*. — Ett folk kan sägas använda 1) *ordskrift*, om hos detsamma i allmänhet *hvarje* ord alltid tecknas med *en* skriffigur; 2) *stafvelseskrift*, om hos detsamma i allmänhet *hvarje* ord alltid betecknas med lika många skriffigurer, som särskilda talljud frambringas vid dess uttalande. Vi svenskar använda i likhet med de allra flesta andra folk bokstafsskrift. [Många af de i forna tider brukliga sätt att genom skrifna eller inristade figurer meddela tankar åt samtida och efterkommande (man påminne sig t. ex. "*hällristningar*" i Sverge m. m.) kunna lika litet som en målning, som föreställer en slagtning eller dylikt, anses vara skrift i egentlig mening.]

Ann. 3. Med "bokstäfverna hos ett visst folk" (= ett visst folks *alfabet*) förstås de skriffigurer, som äro att betrakta såsom hos detta folk ("genom tyst öfverenskommelse") allmänt antagna tecken för betecknande af talljuden i fråga om dess språk. De hos oss nu brukliga bokstäfverna (som äro lånade från andra folk) kunna indelas på flera sätt, t. ex. i *stora* och *små*, *latinska* (= *antiqua*) och *svenska* (= *fraktur*) o. s. v. Bokstäfver, som hafva samma namn (på samma sätt som t. ex. stort a och litet a) betraktas som en bokstaf: vi kunna därför säga, att vi för närvarande hafva 28 bokstäfver.

§ 2. Läran om huru orden i ett visst språk böra skrivas, kan kallas *rättstafningslära* för det ifrågavarande språket. *Ljudläran* eller läran om de skiljaktigheter, som kunna förekomma mellan särskilda ord med hänsyn till deras lydelse må, anses utgöra en del af rättstafningsläran. — I denna skrift menas med "*svensk rättstafningslära*" en sådan rättstafningslära, som afser det *nusvenska riksspråket* (= *skriftspråket*) d. v. s. den form af svenskt tungomål, som af bildade svenska personer i nuvarande tid användes, då de vilja i skrift på vanligt sätt uttrycka sina tankar på sitt modersmål.

Ann. Det "nusvenska riksspråket" skiljer sig mer eller mindre från t. ex. a) äldre former af svenskt språk; b) de *svenska* allmogemålen; c) alla "främmande" språk; d) de bildades *talspråk* = *umgängesspråk*. De ord, som man använder, då man t. ex. hvardagsvis säger: "*ja ä törsti*", hafva i det nusvenska riksspråket (= tänker man sig, då man vill teckna dem i vårdad skrift hafva) följande lydelse: *jag, är, törstig*.

Märk, att *ej* hvarje ord i ett språk i mer eller mindre mån är till lydelsen olika hvarje annat ord i samma språk: t. ex. "*hvar var han*", "*fiskaren lade ut sin vad nära ett vad*".

§ 3. I det följande i denna skrift, där *ej* annat särskildt tillkännagifves, 1) menas med "i nusvenskan brukliga ord" sådana ord, — vare sig rent svenska eller helt och hållet eller delvis från främmande folk lånade ord¹ — som förekomma i skrifter, författade på det nusvenska riksspråket; 2) afses inga andra ord än ord af ofvannämnda slag; 3) anses hvarje ord hafva den lydelse, som det har, då det af bildade personer frambringas vid läsning (på vanligt sätt)² af någon på nusvenska riksspråket författad skrift, om därvid ett märkbart uppehåll göres före och efter dess frambringande; 4) fästes i fråga om ett ord, som är vacklande till lydelsen (uttalet) — d. v. s. ett ord, som af somliga uttalas på ett sätt, af andra på ett annat — (t. ex. *honom, grät, apel*), intet afseende på ett uttalssätt, som af jämförelsevis mycket få användes; 5) fästes i fråga om ett ords skrifvande endast afseende på huru ordet, då det skall användas vid skrifvande på nusvenska riksspråket, bör *bokstafveras*, då det skall bokstafveras fullständigt (d. v. s. intet afseende fästes på huruvida man bör jämte en eller flera bokstäfver använda ett eller flera *skriftecken* i inskränkt mening vid dess tecknande).

Ann. Ett ord, som helt och hållet är lånadt från främmande språk, kan kallas *lånord*. Märk t. ex. 1) att de två första orden i satsen: "*har du läst flitigt?*" då denna sats uttalas, på vanligt sätt, utan att ett märkbart uppehåll göres efter frambringande af hvarje särskildt ord, af alla eller åtminstone flertalet uttalas annorlunda, än då hvardera af nämnda ord uttalas "för sig" d. v. s. så, att ett märkbart uppehåll göres före och efter dess frambringande; 2) att *n*-ljudet bör anses vara långt i det tredje ordet i ordningen i satsen: "*han är en utmärkt man*", då detta ord uttalas "för sig", men i annat fall (liksom *e*-ljudet) *kort*; 3) att ett och samma ord kan böra uttalas annorlunda vid läsning af en på annat språk (t. ex. franskan) författad skrift, än vid läsning af skrifter på nusvenska riksspråket; att man vid skrifvandet på sistnämnda språk nu vanligen skriver t. ex. *idé, salong, porträtt*, men bör skriva *idée, salon, portraite*, då man skall använda ifrågavarande ord vid skrifvande på franska.

¹ Märk t. ex. a) att orden *teater* och *te* äro i *sin helhet* lånade från främmande språk; b) att i ordet *homull* (som kan sägas vara en half öfversättning af ett tyskt ord): ett *blandningsord*, såsom innehållande element af olika språk) slutstafvelsen innehåller ett rent svenskt ord, under det första stafvelsen är tagen från tyskan.

² t. ex. utan härmning af andras uttal eller utan afsigtligt uttalande af ordet på annat sätt, än det af bildade personer i allmänhet uttalas vid läsning.

Ljudlära.

I.

§ 4. Ett ord kan sägas innehålla det eller de talljud, som på ett fullständigt eller mer eller mindre ofullständigt sätt frambringas vid dess uttalande. Ett talljud, som ett visst ord innehåller, kan sägas *förekomma* i det ifrågavarande ordet.

Anm. Man må anse, att det eller det talljudet förekommer i ett visst ord, äfven om den, som hör ordet uttalas, kan sägas snarare förnimma den talandes af-sigt (men dock förnimma denna) att frambringa det ifrågavarande talljudet än dess verkliga (fullständiga) frambringande. Så må, t. ex., d-ljudet anses förekomma i *spadtag* (då nämligen detta ords uttal vid vårdad läsning afses) lika väl som i *spade*.

§ 5. Man kan i första rummet indela:

1) *talljuden* i tvänne *hufvudgrupper*: *vokalljud* och *konsonantljud*; 2) *vokalljuden* i följande *namnklasser*:¹ *a*-ljud, *å*-ljud, *o*-ljud, *u*-ljud, *e*-ljud, *ä*-ljud, *i*-ljud, *y*-ljud, *ö*-ljud; 3) *konsonantljuden* i följande *namnklasser*: *b*-ljud, *p*-ljud; *v*-ljud, *f*-ljud; *d*-ljud, *t*-ljud; *g*-ljud, *k*-ljud; *tje*-ljud; *j*-ljud, *s*-ljud, *sje*-ljud; *n*-ljud, *äng*-ljud; *m*-ljud, *l*-ljud, *r*-ljud, *h*-ljud.

§ 6. Hvardera af de ofvan angifna klasserna af vokalljud och konsonantljud må anses omfatta ett eller flera särskilda talljud enligt följande framställning angående

1) **Vokalljuden:**

a) Man använder 1) rent *e*-ljud, då man använder det talljud, som frambringas vid långsammare eller hastigare uttalande af namnet på bokstafven *e*; 2) *ä*-ljud, då man långsammare eller hastigare frambringar det talljud, som är tecknad med *ä* i t. ex. *ätt*, *färd*,² *kär*.

b) Den särskildt utmärkta bokstafven må anses beteckna 1) *a*-ljud i t. ex. *al*, *all*, *fela*; 2) *å*-ljud i *å*, *åt*, *gå*, *gått*, *gång*, *gosse*, *mått*; 3) *o*-ljud i *bo*, *bott*, *bundo*; 4) *u*-ljud i *ut*, *brun*, *brunn*, *hund*, *burk*; 5) *i*-ljud i *id*, *bli*, *bliv*, *vi*, *vid*, *vild*; 6) *y*-ljud i t. ex. *yr*, *bly*, *flyr*, *flyt*, *flytt*; 7) *ö*-ljud i *ö*, *dö*, *dött*, *björn*, *förr*.

Anm. 1. Man kan skilja, bland annat, mellan *slutet* och *öppet a*, *å*, *u* och *ö*-ljud. (Då man säger, att ett vokalljud i motsats till ett annat vokalljud af *samma* namnklass är slutet eller öppet, menar man, att det uttalas i förra fallet med mindre, i det senare med större munöppning, än det andra vokalljudet.) Enligt det allmännaste uttalet förekommer slutet *a*-ljud i *al*, öppet *a*-ljud i *all*, *fela*; slutet *å*-ljud i *gå*, *gåta*, *vrån*; öppet i *gosse*, *korck*, *slott*. — Enligt det allmännaste uttalet i t. ex. Västergötland förekommer a) *slutet u*-ljud i *brun* och *bur*; *öppet u*-ljud i *brunn*, *burk*, *hund*; b) *slutet ö*-ljud i *dö*, *död*, *dött*; *öppet ö*-ljud i *dörr*, *först*.

Anm. 2. I hvardera af t. ex. orden *vattnet*, *gosse*, *gossen*, *åsen*, *spegel*, *gafvel*, *fader*, *läger*, *rörelse* må bokstafven *e* anses beteckna, enligt somligas uttal, ett (mycket kort) öppet *ö*-ljud, enligt andras ett (mycket kort) *å*-ljud eller orent *e*-ljud.¹ (Bokstafsfoljderna *el* och *en* må anses beteckna i t. ex. *gördel*, *adel*, *liten*, *sliten* detsamma som i t. ex. *spegel*, *segel*, *gossen*, *åsen*.)³

¹ Tvänne talljud må anses tillhöra samma *namnklass*, om båda hafva samma namn sålunda, att t. ex. båda sägas vara *a*-ljud eller båda *sje*-ljud.

² Märk, att somliga (t. ex. stockholmare i allmänhet) frambringa vid uttalandet af t. ex. *färd* ett bredare (öppnare) *ä*-ljud än många andra (västgötar m. m., m. m.).

³ Se Förordet (II E).

Anm. 3. Enligt det allmännaste uttalet i Västergötland m. m. betecknar den särskildt utmärkte bokstafven 1) rent e-ljud i t. ex. *be, bed, bedd, vetta, bettla, fresta, hemsk*; 2) ä-ljud i t. ex. *säd, väg, läkare, mäta*. — Enligt det allmännaste uttalet i Stockholm, Uppland m. m. betecknar den särskildt utmärka bokstafven 1) ä-ljud i t. ex. *vetta, bettla, fresta, hemsk*; 2) e-ljud i *säd, väg, mäta, tjäna*.

2) Konsonantljuden:

Den särskildt utmärkta bokstafven eller bokstafsföljden må anses beteckna 1) *b*-ljud i t. ex. *barn, bar, blad, stabel, labb, labbs, nubb*; 2) *p*-ljud i *par, panna, plan, stapel, lapp, lapps, uppbar*; 3) *d*-ljud i t. ex. *dom, vid, vidd, nedtaga, barndom*; 4) *t*-ljud i t. ex. *tom, hvit, hvitt, svett, utdraga, ordtom*; 5) *g*-ljud i t. ex. *går, gran, tag, tagg, sagd, dagkarl*; 6) *k*-ljud i t. ex. *kår, kran, tak, tack, makt, bakgård*; 7) *v*-ljud i t. ex. *var, vrån, två, skrof, svår*; 8) *f*-ljud i t. ex. *får, från, strof, straff*; 9) *l*-ljud i t. ex. *al, all, alls, glad, lek, jordlager*; 10) *m*-ljud i t. ex. *mod, dam, damm, skism*; 11) *n*-ljud i t. ex. *nyckel, tunn, tunt, bön, portnyckel*; 12) *äng*-ljud i t. ex. *tung, tungt, ung, ugn, unken, punkt*; 13) *r*-ljud i *rad, bar, barr, barrs*; 14) *s*-ljud i *se, söt, svart, säl, vis, visst*; 15) *sje*-ljud i *ske, sköt, själ, stjåla, Lars, page, dusch, kurs*; 16) *h*-ljud i t. ex. *hat, hål, hö, hy*; 17) *j*-ljud i *jag, gen, boja*. — Bokstafven *k* i *köra* och bokstafsföljden *tj* i *tjära* må anses beteckna 1) endast *tje*-ljudet, då *t*-ljud ej först frambringas vid dessa ords uttalande; 2) *t*-ljudet jämte efterföljande *tje*-ljud, då *t*-ljud först frambringas vid nämnda ords uttalande.¹

Anm. 1. Konsonantljud kunna med hänsyn till frambringningssättet indelas, bland annat, i 1) *h*-ljud; 2) *läppljud* = ljuden *b, p, v, f, m*; 3) *tungljud* = öfriga konsonantljud. Ett tungljud är antingen a) ett *tungspetsljud* (t. ex. *d, t, l*-ljuden), som bildas "med tungans spets mot en viss mundel"; b) eller ett *tungryggsljud* (t. ex. *j, g, k*-ljuden), som bildas med "tungans ryggy mot en del af gommen".

Anm. 2. Man kan med hänsyn till det allmännaste uttalssättet² anse, att de två sista bokstäfverna beteckna ett talljud, nämligen a) *orent d*-ljud i t. ex. *färd, jord*; b) *orent t*-ljud i t. ex. *stort, svart*; c) *orent l*-ljud i t. ex. *kärl*; d) *orent n*-ljud i t. ex. *värn, hörn*.³ Men i det följande, där ej annat särskildt tillkännagifves, anses, då det omedelbart föregås af *vokalljud*, *orent d*-ljud vara ljudföljden *rd*, *orent t*-ljud vara ljudföljden *rt*, *orent l*-ljud vara ljudföljden *rl*, *orent n*-ljud vara ljudföljden *rn*: sålunda anses i det följande, att vid uttalandet af t. ex. ordet *färd* frambringas *fyra* särskilda talljud: ljuden *f, ä, r, d*. — Man kan skilja mellan 1) *hårdt sje*-ljud (= *sje*-ljud såsom tungryggsljud), som enligt det allmännaste uttalssättet frambringas t. ex. vid uttalandet af orden *sjö, själ*, och *lent sje*-ljud (= *sje*-ljud som tungspetsljud), som enligt det allmännaste uttalssättet frambringas vid uttalandet af t. ex. *Lars, törs, borste*;⁴ 2) mellan *rent r*-ljud (= *r*-ljud så-

¹ Detta uttalssätt, som sällan eller aldrig användes i t. ex. Västergötland, lär vara det allmännaste.

² Uttalandet af t. ex. *bord* så, att först frambringas alldeles detsamma, som frambringas vid uttalandet af t. ex. *bor* och därefter alldeles samma ljud, som är tecknad med *d* i t. ex. *bod, vänd*, är (utom möjligen bland dem, som «skorra» vid uttalandet af t. ex. *bor*) så sällsynt, att det torde med skäl kunna betraktas som ett konstladt uttal. (Se *Förordet*, II E.)

³ *Orent* (= tjoekt) *d, t, l*- eller *n*-ljud «bildas» med «tungans spets mot öfre tandköttet», hvaremot *rent d, t, l*- eller *n*-ljud bildas med tungans spets mot *främre gommen*. Märk, att enligt det allmännaste uttalet *orent d, t, l*- eller *n*-ljud äfven kan förekomma omedelbart efter konsonantljud (nämligen efter *orent d, t, l*- eller *n*-ljud eller *lent sje*-ljud). Jämför t. ex. *d*-ljudet i *dom* (där *d*-ljudet är *rent*) och *barndom* (där det enligt det allmännaste uttalet är *orent*). — [Märk ock, att somligstädes (t. ex. i alla eller somliga delar af Småland) endast *rent t*-ljud frambringas efter *a*-ljudet vid uttalandet af t. ex. *snart, svart*.]

⁴ Märk, att enligt mångas (flertalets) uttal *lent sje*-ljud frambringas vid uttalandet af *ekipage, affisch, usch, äsja, pascha* m. m., m. m.

som tungspetsljud), som t. ex. af *icke*-skorrande¹ frambringas vid uttalandet af t. ex. *bär*, och *skorr*ljudet *r* (= r-ljud såsom tungryggsljud), som frambringas af en skorrande t. ex. vid uttalandet af sistnämnda ord. — Man må anse, att bokstafven *g* betecknar ett enda talljud i t. ex. *blygt*, *trögt* (enligt somligas uttal *g*-ljudet, enligt andras *k*-ljudet).

§ 7. Särskilda talljud, som tillhöra samma namnklass, betraktas i det följande, där ej annat särskildt tillkännagifves, såsom ett och samma talljud.

II.

§ 8. Man kan skilja mellan *enkelt* och *dubbelt* vokal- eller konsonantljud, enligt följande anvisning:

Den enda eller förnämsta skillnaden med hänsyn till lydelsen mellan *odlad* och *oodlad* må angifvas sålunda, att man säger, att *o*-ljudet är enkelt i *odlad*, dubbelt i *oodlad*. Då man säger, att *o*-ljudet är dubbelt i *oodlad*, bör man mena, att det vid uttalandet af nämnda ord frambringas två gånger efter hvarandra.

Den enda eller förnämsta skillnaden med hänsyn till *p*-ljudet emellan *hop-plocka* och hvilket som helst af orden *hoplocka* (= locka ihop), *hoptals*, *hop*, *hops*, *hopar* må angifvas sålunda, att man säger, att *p*-ljudet är dubbelt i *hop-plocka*, enkelt i *hoplocka*, *hoptals*, *hop*, *hops*, *hopar*. I öfverensstämmelse härmed må *p*-ljudet anses vara dubbelt i *upp-plocka*, men enkelt i t. ex. *upplocka* (= locka upp), *upptaga*, *upp*, *uppe*, *tupp*, *tupps*, *tuppen*. — Då man säger, att ett konsonantljud såsom en del af ett visst ord är dubbelt, bör man mena, att det vid ordets uttalande (på tydligt, men ej konstladt sätt) frambringas fullständigt två gånger efter hvarandra eller åtminstone så, att den, som hör ordet uttalas, tydligen märker den talandes afsigt att frambringa det två gånger efter hvarandra.

Anm. 1. Märk, att man enligt ofvanstående bör betrakta som *dubbelt* t. ex. a) t-ljudet i *uttrycka*, *katt-tass*, *katt-tunga*, men ej i *utrycka*, *ute*, *utan*, *slut*, *sluts*, "en kattas ungar", *kattungar*, *tretton*, *bittida* o. s. v.; b) l-ljudet i *tallös* (= oräknelig), *tall-lös* (= utan tallar), *till-lämpa*, men ej i *tulöfning*, *Tallö*, *tillämna* o. s. v.; c) r-ljudet i *örning*, *silfverring*, *förrätter*, *förrätta*, *dörr-regel*, men ej i *öring* (= ring af öar), *laxöring*, *silfverknif*, *dörrlås*, *dörr*, *dörrens*, *dörrar* o. s. v.; d) n-ljudet¹ i *innästla*; t-ljudet¹ i *iakttaga*; s-ljudet² i *handlingssätt*, *biskopsson*.³

Anm. 2. Man skulle kunna säga, att *enkelt* konsonantljud, som omedelbart föregås af vokalljud, är a) *halfdubbelt*, då det (är långt — se nedan — och) uttalas som t. ex. l-ljud i *sillar*, *tallar*, p-ljud i *hoppa*; b) enkelt i inskränkt mening i andra fall t. ex. l-ljud i *sillöga*, *silar*, *sil*, *tallödare*, p-ljud i *hoppöfningar*, *hopa*, *hop*. — Somliga använda *dubbelt* eller *enkelt* talljud i annan än här angifven mening: dessa säga, t. ex., att l-ljudet är dubbelt i såväl *sill* som *sillage*, enkelt i *sil*.

§ 9. Ett ord kan sägas hafva *en* eller flera *ljuddeder*, enligt följande anvisning: Ordet *ö*, vid hvars uttalande frambringas *ett* talljud, *ö*-ljudet, *en* gång, har endast en *ljudded*, som utgöres af *ö*-ljudet. Ordet *död* innehåller två talljud (d-

¹ Man plägar säga, att en person skorrar endast i det fall, att han frambringar tungryggs-ljudet *r* vid uttalandet af t. ex. *bar*, *dör*, *för*. Märk, att många, som i denna mening ej skorra, t. ex. flertalet af västgötar, frambringa tungryggsljudet *r* vid uttalandet af t. ex. *rad*, *röd*, *rot*, *dörr*, *förra*, *större* (först tungspetsljudet *r*, så tungryggsljudet *r* i t. ex. *förråd*, *förrätta*, *förringa*).

² ehuru det i dagligt tal ej sällan uttalas enkelt.

³ Märk, att enligt det allmänna uttalet såväl vid läsning som i dagligt tal det enda eller sista s-ljudet uttalas enkelt, men egentligen skulle uttalas dubbelt, i sådana «tillnamn» som Andersson l. Andersson, Eriksson l. Eriksson, Nilsson o. s. v.; att förefrigt i vissa ord ett konsonantljud, som ursprungligen uttalats dubbelt, numera alltid eller vanligen uttalas enkelt, t. ex. n-ljudet i *ännu*; d-ljudet i *mildag*, *gudom* l. *guddom*.

ljudet och ö-ljudet) men tre ljudleder: den första innehåller (= utgöres af) d-ljudet, den andra ö-ljudet, den tredje, liksom den första, d-ljudet. Ordet *tös* (vid hvars uttalande följande talljud frambringas, hvarterda en gång, i följande ordning: t, ö, s,) har tre ljudleder: den första innehåller t-ljudet, den andra ö-ljudet, den tredje s-ljudet. Orden *söt* och *sött* hafva äfven hvarterda tre ljudleder: den första innehåller s-ljudet, den andra ö-ljudet, den tredje t-ljudet. Ordet *oenig* har fem ljudleder: den första innehåller o-ljudet, den andra e-ljudet, den tredje n-ljudet, den fjärde i-ljudet, den jämte g-ljudet. Ordet *treenig* har sju ljudleder: den första innehåller t-ljudet, den andra r-ljudet, den tredje e-ljudet, den fjärde (liksom den tredje e-ljudet, den femte af n-ljudet o. s. v. — En *ljuddled* kan sägas bland annat vara

1) *vokalljuddled* eller *konsonantljuddled*, allteftersom den *innehåller* (utgöres af) *vokalljud* eller *konsonantljud*; *a-ljuddled*, om den innehåller a-ljud, *b-ljuddled*, om den innehåller b-ljud o. s. v.;

2) *likstämmig* med en annan, till samma eller ett annat ord hörande ljudled, om den innehåller samma talljud som den andra ljudleden: således äro tredje och fjärde ljudlederna likstämmiga i *till-laga*, är tredje ljudleden i *båt* likstämmig med tredje ljudleden i *botten*;

3) *öppen*, om den är ett ords sista *ljuddled* eller, i annat fall, omedelbart efterföljes af *vokalljuddled*; *sluten* i motsatt fall: således är tredje ljudleden öppen i *tal*, *tall*, *tala* och *tallar*, *sluten* i *tal* och *talls*;

4) *enkelskrifven*, om den är tecknad med *en* bokstaf, *en* gång skrifven, såsom *tredje* ljudleden i *sil* och *mottaga*, *fjärde* i *sill-lake*; *dubbelskrifven*, om den är tecknad med *en* bokstaf, *två* gånger skrifven, såsom *tredje* ljudleden i *sill* och *sill-lake*; eller, om den är k-ljudet, med *ck*, såsom andra ljudleden i *ock*; *flerskrifven*, då den är tecknad med tvänne eller flera olika bokstäfver, hvardera *en* eller *två* gånger skrifven, såsom *första* ljudleden i *djup*, *gjorde*, *andra* ljudleden i *hafva*, *äsja* l. *ässja*, *tredje* ljudleden i *rött* och *borste*; *ej särskildt tecknad* i annat fall, såsom *tredje* och *fjärde* ljudlederna i *sax* (här betecknas tredje och fjärde ljudlederna *gemensamt* med bokstafven x); *fjärde* och *femte* ljudlederna i *flexion*;

5) *skrifven med motsvarande bokstaf*, om den är enkel- eller dubbelskrifven och tecknad med den bokstaf, som har samma namn, som det talljud, den innehåller: således är t. ex. *t-ljuddleden* tecknad med motsvarande bokstaf i *söt* och *sött*;

6) *skrifven på främmande sätt*, då den är skrifven på ett (från främmande folk lånadt) sätt, hvarpå ingen ljudled, som enligt allas uttal innehåller samma talljud under detta århundrade af bildade personer skrifvits i något annat rent svenskt ord, som ej är ett egennamn eller en härstamning från ett egennamn, än ordet *och*: således är på främmande sätt skrifven *sje-ljuden* i *schäs* och *jalousi*; *sista*, liksom näst *sista*, ljuden i *atelier*;² *första* ljudleden, liksom *u-ljudlen* och hvardera af de två sista ljudlederna i *entoucas*.³

7) *lång* = *betonad* (stark) eller *kort* = *obetonad* (svag).

Anm. Om endera af de särskilda bokstäfver, hvarmed en flerskrifven ljudled är tecknad, till namnet är lika med det talljud, som ljudleden innehåller, sä-

¹ I *uppå*, där p-ljudet nu allmänt uttalas enkelt (som p i *uppe*), torde p-ljudet en tid hafva uttalats dubbelt, enär, genom missuppfattning, ordet *på* kunnat bildas af detsamma.

² Här är (på franskt sätt) j-ljudleden tecknad med z, sista ljudleden (e-ljudled) med er.

³ Här är första ljudleden enkelskrifven med e, u-ljudleden flerskrifven med ou, k-ljudleden enkelskrifven med c, sista ljudleden (a-ljudled) flerskrifven med as.

gas den eller de öfriga bokstäfverna vara *stumma*: således är *h* stumt i *hvad*, *l* i *verld*, *r* i *atelier*. — En *flerskrifven* ljudled kan sägas vara *dubbelskrifven i oegentlig mening* 1) om den är en k-ljudled, tecknad med *ck*, 2) dessutom, om, såsom sje-ljudleden i *ässja*, den första af de bokstäfver, hvarmed den är tecknad, är skrifven två gånger efter hvarandra.

§ 10. Ett ord a) må anses innehålla lika många *ljudstafvelser*, som det innehåller *vokalljudleder*, b) må sägas vara *enstafvigt*, *tvåstafvigt*, *trestafvigt* o. s. v., allteftersom det innehåller *en* ljudstafvelse eller *två* eller *tre* o. s. v. ljudstafvelser: således är t. ex. ordet *död enstafvigt*, ordet *odlad tvåstafvigt*, ordet *oodlad trestafvigt*. Man kan säga, att ett flerstafvigt ord på *riktigt* sätt *afdelas i ljudstafvelser*, om man vid ordets uttalande gör lika många märkbara uppehåll (pauser) som ordet har *vokalljudleder*, på ett sådant sätt, som ej är onaturligt d. v. s. som ej *tydligen* strider mot ordets vanliga uttalande. Exempel på *riktigt* afdelande af flerstafviga ord i *ljudstafvelser*: *tre-enig*, *half-ö*, *hal-fva*, *sö-ka*, *grå-na*, *hå-na*, *vi-sa*, *vis-sång-a-re*, *viss-a*,¹ *vis-tel-se*, *vist-hus*, *häst-vän*, *häs-ten*, *till-stå*, *af-stånd*, *ut-ryck*, *ut-tryck*, *o-tro*, *upp-amm-a*, *upp-pass-a*, *upp-e*, *fos-tra* l. *fost-ra*, *fön-stret* l. *fönst-ret* l. *föns-tret*, *re-spekt*, *a-ri-sto-krat*, *tor-dyffel*, *föl-je-sla-ga-re*.²

Rörande de särskilda ljudstafvelserna i ett flerstafvigt ord märkes följande. Hvarje *vokalljudled* a) utgör antingen ensam eller tillsammans med en eller flera konsonantljudleder en särskild ljudstafvelse, b) börjar eller utgör en särskild ljudstafvelse, om den omedelbart föregås af vokalljudled. En konsonantljudled, som omedelbart eller medelbart går *före* första vokalljudleden eller *efter* den sista, tillhör i förra fallet den första, i senare fallet den sista stafvelsen. *Annan* konsonantljudled må anses *tydligen börja* en ljudstafvelse, om det *tydligen* vore *oriktigt* att ej göra ett "märkbart uppehåll" före dess frambringande vid afdelandet i ljudstafvelser af det ord, som den tillhör: i vissa fall kan det anses ej vara bestämndt felaktigt att antaga, att ny ljudstafvelse börjar med vare sig den ene eller den andra af tvänne eller flera på hvarandra följande ljudleder (t. ex. *fön-stret* l. *föns-tret* l. *fönst-ret*).

Ann. Man talar äfven om *skrifstafvelker*. En skrifstafvelse i ett flerstafvigt ord må anses börja med hvarje sådan af de *bokstäfver*, med hvilka ordet tecknas, med hvilken man anser lämpligt att låta "ny rad" börja vid ordets fördelande på tvänne rader. — Vissa ord, som äro vacklande till uttalet, äro äfven vacklande med hänsyn till en eller flera ljudstafvelsens innehåll; t. ox. *da-del* l. *dad-el*, *gu-dom* l. *gud-dom*.³ — I det följande menas, där ej särskildt talas om *skrifstafvelser*, med *stafvelser* alltid *ljudstafvelser*.

§ 11. Vid uttalandet af ett flerstafvigt ord framsäges *en* af dess stafvelser med större eftertryck än den eller de öfriga: denna stafvelse kan sägas hafva *hufvudtonen*. Ett flerstafvigt ord säges hafva *betonad* eller *obetonad begynnelsestaf-*

¹ Då s-ljudleden bör betraktas (enligt min mening) som enkel i detta ord, liksom i *visshet* och *hästen*; då konsonantljud omöjligt kan uttalas *långt* (se nedan), om ett märkbart uppehåll göres före dess frambringande, måste s-ljudet i detta ord, liksom i t. ex. *visshet* och *hästen*, anses uteslutande höra till *första* stafvelsen.

² Så och ej annorlunda böra *tor-dyffel* och *följeslagare* uppdelas i ljudstafvelser, om man ej tager i betraktande ett konstlåd (efter "ordens ursprung" lämpadt) uttal af dessa ord. (Märk, t. ex., a) att Thorild m. fl. skrifvit *afvund* och således betraktat *afund* som ett enkelt ord, b) att det t. ex. heter i V. C. F. Rosts i Göttingen år 1841 tryckta "Griechische Grammatik". sid. 57, det man bör anse det efter första vokalljudet följande konsonantljudet höra till *andra* stafvelsen i t. ex. *anecho*, *parecho*, *eperehomai*.)

³ Märk, att d-ljudleden hör till *andra* eller första ljudstafvelsen i *dadel*, allteftersom d-ljudet uttalas kort eller långt; att d-ljudet enligt somligas uttal tillhör en, enligt andras åsigt två (på hvarandra följande) ljudleder i *gudom* l. *guddom*.

velse, allteftersom dess *första* stafvelse har hufvudtonen eller icke, t. ex. *bidraga*,¹ *bedraga*;² *stortvätt*,¹ *porträtt*;² *bagare*,¹ *bageri*;² *ide*,¹ *idé*;² *osäll*,¹ *gesäll*.² — Ett ord med *obetonad* begynnelsestafvelse kan hafva hufvudtonen a) på *andra* stafvelsen, såsom *porträtt*, *protest*, *professor*, b) eller på *tredje* stafvelsen, såsom *porträtter*, *protestera*, *bageri*, *magasin*, c) eller på *fjärde* stafvelsen, såsom *magasiner*, *menageri*, d) eller på annan stafvelse, såsom *makalamiser* (som har hufvudtonen på fänte stafvelsen).

Anm. 1 Många flerstavviga ord äro vacklande med hänsyn till hufvudtonens läge. Så uttalas a) somliga ord i allmänhet af *samme* person ibland med betonad ibland med obetonad begynnelsestafvelse; t. ex. "därpå tviflar jag"; "jag tviflar därpå"; ännu, också, ändå, framåt; b) åtskilliga andra af somliga *alltid* med betonad, af andra *alltid* med obetonad begynnelsestafvelse; t. ex. *angänäm*, *angelägen*. Särskildt märkes, att (bland andra) följande med hänsyn till hufvudtonens läge vacklande ord må anses vara ord, som rätteligen hafva hufvudtonen på begynnelsestafvelsen: *allvarlig*, *allsmäktig*, *allsväldig*, *allshärjarting*, *annalkande*, *angelägen*, *angänäm*, *anfäktad*, *anfäktelse*, *fullborda*, *fullända*, *idiska*, *illistig*, *hallbrand*, *knapphändig*, *lycksalig*, *misskunnad*, *misskunda*, *också*, *plattform*, *rättfärdig*, *rättnu*, *sannfärdig*, *sannskyldig*, *tacksägelse*, *tennfolium*, *ännu*.

Anm. 2 Den mest betonade stafvelsen i ett flerstavvigt ord kan hafva *hög* (akut ton), såsom slutordet i uttrycket "han föll i *striden*", eller *låg* (grav), såsom begynnelseordet i uttrycket "*striden* tappert!"

§ 12. I allmänhet talas ej om *ljudleder* utan i stället om det eller det *tal-ljud*, som ett ord innehåller: man säger i allmänhet, t. ex., *a-ljud* i st. f. *a-ljud-led*; *v-ljudets* teckning i st. f. *v-ljudleders* teckning.

Anm. I det följande i denna skrift användes, där tydligheten ej fordrar användandet af uttrycket *ljudled*, ofvan angifna uttryckssätt.

§ 13. Den skillnad, som finnes med hänsyn till lydelsen mellan *vis* och *viss*, kan uttryckas sålunda, att man säger, att i *vis* *i-ljudet* är *långt* = *betonadt* (starkt), men *s-ljudet*, liksom *v-ljudet*, *kort* = *obetonadt* (svagt); att i *viss* *s-ljudet* är *långt* = *betonadt* (starkt), men *i-ljudet*, liksom *v-ljudet*, *kort* = *obetonadt* (svagt). Skillnaden mellan *långt* och *kort* uttal af ett visst talljud säges vara en skillnad med hänsyn till *quantitet* = med hänsyn till *uttalstid*² och *uttalstyrka*.

Ett *vokalljud* må anses vara 1) *långt*, då det med hänsyn till *quantiteten* är af samma beskaffenhet som t. ex. *i-ljudet* i *vi*, *vig*, *vige*, *oviga*, *sorgfri*, *tryckeri*, *blyhvit*; 2) *kort*, då det med hänsyn till *quantiteten* är af samma beskaffenhet som t. ex. *i-ljudet* i *vigg*, *tvärvigg*, *tvärviggas*, *evig*, *evige*, *eviga*, *lappri*, *blyhvit*, *klufvit*. Ett *konsonantljud*, som omedelbart föregås af *vokalljud*, må anses vara 1) *långt*, då det med hänsyn till *quantiteten* är af samma beskaffenhet som t. ex. *g-ljudet* i *vigg*, *viggas*, *tvärvigg*, *tvärviggas*; *t-ljudet* i *blyhvit*; 2) *kort*, då det med hänsyn till *quantiteten* är af samma beskaffenhet som t. ex. *g-ljudet* i *vig*, *viga*, *vige*, *oviga*, *eviga*; *t-ljudet* i *blyhvit*, *klufvit*. Ett *konsonantljud*, som ej omedelbart föregås af *vokalljud*, må i hvarje fall anses vara *kort*.

Anm. Hvarje talljud, som går, omedelbart eller medelbart, *före* det mest betonade talljudet i ett ord med obetonad begynnelsestafvelse må betraktas såsom (mer eller mindre) *kort*. Således må såsom *kort* betraktas hvarje talljud a) utom *i-ljudet* i *hyckleri*, *säteri*, b) utom andra *vokalljudet* och *y-ljudet* i *allena-styrelse*. — Märk a) att af två på hvarandra följande likstämmiga konsonantljud-

¹ Detta ord har *betonad* begynnelsestafvelse. — ² Detta ord har *obetonad* begynnelsestafvelse.

² Den längre eller kortare tid, som användes för talljudets frambringande.

leder, den förra kan innehålla *långt* konsonantljud, såsom första p-ljudleden i *upp-plocka*, eller *kort* såsom p-ljudleden i *hoplocka*; b) att *långt* talljud, som tillhör den mest betonade stafvelsen i ett flerstafvigt ord, i "längd" öfverträffar hvarje annat långt talljud i samma ord; c) att af vokalljud omedelbart föregånget konsonantljud alltid är *kort*, om det närmast föregående vokalljudet är *långt*; i öfrigt i vissa fall långt (t. e. g-ljudet i viggas, tvärviggas, dygd), i andra kort (t. ex. g-ljudet i *hertigar*).

Exempel till åskådliggörande af skillnaden mellan långa och korta talljud:¹

Ēldstāden, tīllstādde, frēstade, ēldstād, tīllstādd, frēstad — *līggsoffu, bīschofen* — *mōttiga, hōptīgga, krāftīgga* — *dōfdrīcken, tāllriken, fānriken, gūldvīgt, slārfvīgt, dōfdrīck, tāllrik, fānrik, tādsticka, āttika*, — *hārsūlar, vārsūllar, fjārilar*; — *hārsūl, vārsūll, fjārīl* — *tāllstāmmen, bālsamen, sjūkrūmmet, faktumet, ālbumet*; *tāllstām, bālsam, sjūkrūm, faktum, ālbum, āfstānden, tīonden, krīkonen*; *tekānna, lakana* = *lākanen, hēmlāndet, hīmlāndet* — *brēflāppen, sīrapen, sēnapen*; *brēflāpp, sēnap, sīrap, grāddkānna, bīskōpen* — *tāllbārret, āmbaret*; *tāllbār, āmbar*, — *hōlāssen, ātlāsen*; *hōlāss, ātlāss, sōlas*; *stōrdīska, jōrdiska, stōrdīsk, jōrdisk, nītisk* — *grāsmātta, tēmata, jūlnātt, gūlnat*; *ōrngātt, nāgot* — *gūldtīa, fēmtia*; *ōro, fōro, hūsfrū, hūstrū* — *fātāl, krīstāll, krīstālisēra*; *begrēpp, begrēppsmāssīg, mēdelmāttīg, mēdelmāttīghet, hāndlānde, hāndlāndena, lījcklīgare, lījcklīgaste, snālāste, ynglīngarne, gūllrīngarne, ōtrō, ōtrōhet, mīssūnna, mīssūnsām, mīssūnsāmhet, ūppror, ūpprorsmākare*.

En *stafvelse* säges vara *lång*, om den innehåller något *långt* talljud, i annat fall *kort*.

III.

De särskilda ordens indelning i hufvudgrupper från rättstafningens synpunkt.

A. Förberedande anmärkningar.²

§ 14. Man må ej förblanda enskilda ord och ordfogningar. — En viss ordfogning utgöres i allmänhet af tvänne eller flera *fullständiga* ordfogningsleder d. v. s. af tvänne eller flera särskilda (på hvarandra följande och för tanken sammanhängande) ord, t. ex. "*Hvad har du här planterat?*", "*Jag har planterat löfträd och barrträd*", "*löfträd och barrträd*", "*grefvevärdigheten och friherrevärdigheten*", "*friheter och rättigheter*".³ Men en viss ordfogning kan äfven innehålla en eller flera *ofullständiga* ordfogningsleder, t. ex. "*löf- och barrträd*" (= "löfträd och barrträd"), "*grefve- och friherrevärdigheten*" (= "grefvevärdigheten och friherrevärdigheten"),

¹ Här utmärker, satt öfver en vokalbokstaf, a) tecknet —, att den vokalbokstaf, öfver hvilken det är satt, betecknar långt vokalljud; b) tecknet ^, att den vokalbokstaf, öfver hvilken det är satt, betecknar kort vokalljud, som omedelbart efterföljes af långt konsonantljud. Vokalbokstaf, öfver hvilken intet tecken är satt, betecknar kort vokalljud, som ej omedelbart efterföljes af långt konsonantljud.

² Hvad i denna afdelning anføres, hör naturligtvis egentligen ej till rättstafningsläran och skulle ej här intagits, om det vanliga sättet att angifva enkla och sammansatta ord m. m. ej med hänsyn till innehåll och form i åtskilligt vore stridande mot för:s åsigter.

³ Märk, att hvardera af de två först anförda af de här anförda ordfogningarne, men ingen af de öfriga, utgör en *fullständig sats*.

"fri- och rättigheter" (= "friheteter och rättigheter"). Med en "ofullständig ord-fogningsled" må förstås en sådan del af en ordfogning, hvilken i likhet med t. ex. *löf* i "löf- och barrträd", *grefve* i "grefve- och friherrevärdigheterna", *fri* i "fri- och rättigheter" kan sägas vara *en del af ett visst ord, använd för korhetens skull* (till undvikande utaf uppreandet af ett och detsamma flera gånger tätt efter hvarannat), *i stället för hela ordet*. — Såsom allmän regel gäller, att hvarje uttryck, som utgör ett särskildt ord (det må vara användt i och för sig eller såsom ordfogningsled) eller en ofullständig ordfogningsled, må skrivas som ett helt för sig: mot denna regel bör det ej anses strida, att ett flerstavigt uttryck, som utgör ett särskildt ord eller en ofullständig ordfogningsled, då det ej rymmes i dess helhet i slutet af en rad, fördelas på tvänne rader, eller att stundom äljest (för tydlighetens skull) bindetecken sättes mellan tvänne stafvelser i ett ord eller en ofullständig ordfogningsled, blott ett bindetecken *ej* har (såsom i *efter- middag*) ett märkbart mellanrum mellan sig och närmast föregående eller efterföljande bokstaf: t. ex. "han prisade nämnda *stads gator*", "han prisade nämnda *stadsgator*", "han förlorade sitt *fosterlands kärlek*", "han brann af *fosterlandskärlek*", "han beklädde en *biskops ämbete*", "han beklädde ett *biskopsämbete*"; "äter kom han aldrig", "äterkom han aldrig?"; "i *stånd* sattes af honom väl vägen, men ej bron", "i *stånd* sattes vägen af honom?"; "sådant sker *hvar dag*", "det skedde en *hvardag*"; "han är *nu mera* flitig än förr", "han var för lat, men är *numera* ganska flitig"; "han har i *all tid* varit sådan", "han har *alltid* varit sådan"; "de hade i *gemen samma* intressen", "de hade ett föreningsband i *gemensamma* intressen"; "dessa bröder älskade *hvarandra*, men af dem hade *hvar andra* intressen än de öfriga".

Ann. 1. Man märke t. ex. a) att stafvelseföljden "*enke- och pupillkassan*" utgör ett (sammansatt) ord, då därmed menas *en* kassa (= kassa för enkor och pupiller), men en ordfogning, då man därmed menar två särskilda kassor, såsom då man säger: han hade omhänder både *enke- och pupillkassan*; b) att däremot stafvelseföljden "*söndags- och tekniska skolan*" (men ej stafvelseföljden "*slöjd- och teckningsskolan*")¹ må anses vara en ordfogning, vare sig att den användes för att beteckna två särskilda skolor eller *en* viss skola.

Ann. 2. Ett uttryck, som "i talet" utgör ett ord och äfven må skrivas som ett helt för sig, kan för den allmänna uppfattningen med hänsyn till dess betydelse vara lika med en ordfogning. Så är förhållandet med sådana nästan utslutande till hvardagsspråket hörande uttryck som *på't* = på det, *tro't* = tro det, *på'n* = på honom, *ä'ke* = är icke.² Ett uttryck af ifrågavarande slag kan sägas vara ett *flerenvigt ord i inskränkt bemärkelse*.

Ann. 3. Man märke 1) att åtskilliga uttryck (mestadels egenamn), som med hänsyn till betydelsen för den allmänna uppfattningen utgöra hvardera ett ord (och i allmänhet äfven med hänsyn till uttalssätset utgöra hvardera ett ord) allmänt "särskrivas,"³ t. ex. "grefve *de la Gardie*", "general *von Döbeln*", "skalden *af Leopold*"; 2) att många andra uttryck (af hvilka åtminstone de flesta äro af

¹ hvilken må anses utgöra ett särskildt ord eller en ordfogning, allteftersom därmed menas *en* skola eller två särskilda skolor.

² «Flerstaviga ord i inskränkt bemärkelse» förekomma 1) i många främmande språk; t. ex. (i latinnet) *nobiscum, filusque, "plus minusve"*; (i franskan) *s'asseoir, donnez-m'en*; (i italienskan) *dirglielo* = säga honom det, *dateme-ne* = gifven mig däraf; 2) i ymighet i svenska allmogemälen; t. ex. *tvålltre* = två älle tre (= två eller tre), *filefäm* = fira älle fäm (= fyra eller fäm), *"dä valente* [= *dä va le ente* = det var väl inte (icke)]. — Man märke, att en stor mängd ord i svenska riksspråket uppkommit hvardera omedelbart eller medelbart därigenom, att de särskilda lederna i en ordfogning, så att säga, *sammansmält* till ett helt (i talet och till betydelsen) t. ex. *hvarandra, kallas* (bildadt af *kalla sik* = kalla sig), *endera, stol en* (af "*stol in*" eller "*stolen*" = "*stol den*").

³ Man särskrifer t. ex. ordet *stadsgator*, om man tecknar det t. ex. på ettdera af följande sätt: *stads gator*, *stads- gator*; men ej om man skrifer det sälunda: *stads-gator*.

den art, att det borde anses oomtvisteligt, att de utgöra hvardera ett ord) af somliga skrivas hvardera som ett ord, men af andra särskrivas. Så skrivas a) af somliga (riktigt) "komma ondt *åstad*", "de älskade *hvar andra*", "han kom *tillbaka*"; men af andra: "han kom ondt *å stad*", "de älskade *hvarandra*", "han kom *till baka*"; c) af somliga (riktigt): *värkställandedirektörs-befattning* l. *värkställande-direktörs-befattning*,¹ *vicekonsuls-syssla* l. *vicekonsulssyssla*, *vattenochbrödstraff* l. *vattenochbrödstraff*, *lagakraftvunnen dom*, *Mårten-Luthers-fest* l. *Mårten-Luthersfest* — men af andra: *värkställande direktörsbefattning* l. *värkställande direktörs-befattning*, *vice konsuls-syssa* l. *vice konsulssyssla*, *vatten och brödstraff* l. *vatten och brödstraff* l. *vatten- och brödstraff*, *laga kraftvunnen dom*, *Mårten Luthers-fest* l. *Mårten Luthersfest*.

Ann. 4. Ett från främmande språk lånadt uttryck, som "särskrives" i det språk, hvarifrån det är lånadt (men hos oss för den allmänna uppfattningen mestadels utgör, åtminstone till betydelsen, ett ord) må sägas vara "*främmande ordfogning*"; t. ex. "*corps de logis*", "*table d'hôte*", "*pauvres honteux*", "*pastor loci*" ("*grefve de la Gardie*").

§ 15. De flesta i nusvenskan brukliga ord äro bildade hvardera af ett eller flera andra, i *nusvenskan* brukliga ord; t. ex. *nattlig*, *natten* (dessa båda ord äro bildade af ordet *natt*), *sommarnatt* (som är bildadt af *sommar* och *natt*). Hvarje sådant ord kan sägas vara ett *härstammande ord*. Öfriga ord kunna nämnas *stamord*.

Ann. Hvarje egennamn (det må vara ett rent svenskt ord eller icke, afse svenska eller utländska personer eller saker) må betraktas såsom ett i "nusvenskan brukligt ord".

§ 16. Ett "härstammande ord" kan sägas vara antingen ett *sammansatt ord i inskränkt mening* eller ett *härstammande ord i inskränkt mening* (som är antingen ett *afledt* = härledd, eller ett *böjdt* ord). — Såsom ett *sammansatt ord i inskränkt mening* må endast följande ord betraktas: 1:o Hvarje ord, som bildats (= *omedelbart* uppkommit genom förenande) af två eller flera i *nusvenskan* brukliga ord; t. ex. *sommarnatt*, *barfotad* (som bildats af *bar* och *foot*), *förgättnigej* (som bildats af *förgät*, *nig* och *ej*); 2:o Hvarje ord, som bildats genom dubbelsättning af ett visst i *nusvenskan* brukligt ord, t. ex. *barnebarn*, *dotterdotter*, *farfar*;² 3:o Hvarje annat ord, som kan anses vara bildadt af ett annat i *nusvenskan* brukligt ord, antingen endast genom tilläggande af hvad man kan kalla ett *prefix* eller en *föresättning* (d. v. s. ett sådant tillägg till *början* af ett ord, som ej kan anses vara "taget" från något annat i *nusvenskan* brukligt ord) eller äfven på annat sätt. T. ex. *bekriga* (som bildats af *kriga* endast genom sättande af ljudföljden *be* framför detta ords begynnelseljud); *odödlig*; *orubblig* [som kan sägas vara bildadt af *rubba* genom tilläggande af o-ljudet till början af detta ord och utbytandet af dess slutljud mot (= fogande till dess stams slutljud af) ljudföljden *lig*]. — Hvarje ord af ifrågavarande slag kan sägas a) vara en *prefixsammansättning*; b) *innehålla* det ord, hvaraf det bildats,

¹ Det är tydligt, att ifrågavarande uttryck bildar ett (sammansatt) ord, såvidt därmed menas: "befattning som värkställande direktör" och ej "direktörsbefattning, som är värkställande" — liksom att "uttrycket" "*vatten och brödstraff*" är ett (sammansatt) ord, om därmed menas: straffet att endast få njuta vatten och bröd och ej två särskilda slag af straff. — Märk, att i vissa fall användes ett uttryck, som med hänsyn till uttalsättet bildar en ordfogning; då i stället borde användas ett (sammansatt) ord eller en ordfogning af annat slag; uttrycket "svensk historieforskning" är i alla afseenden riktigt, om därmed menas "historieforskning på svenskt sätt" eller "historieforskning, idkad af svenskar"; men ej om därmed menas "forskning i svensk historia" (hvilken föreställning riktigt uttryckes sålunda: svensk-historie-forskning): Sådana mot språkets logik stridande uttryck, som det sistnämnda, användt i sistnämnda betydelse, må anses riktiga, om de "vunnit häfvl" (t. ex. "svensk språklära"): men man måste anse som ett fel att skriva t. ex. "inhemsk växtodling" för att beteckna: "odling af inhemska växter".

² I hvardera af nu nämnda ord ingår ett ord två gånger.

jämte ett *prefix*: så kan endast ordet *bekriga* sägas innehålla ordet *kriga* jämte prefixet *be*; man kan ock säga, att ordet *kriga* och prefixet *be* ingå i ordet *bekriga*.

Ett *härstammande ord i inskränkt mening* kan vara bildadt 1) af ett *stamord*; t. ex. *manlig* (af *man*); 2) eller af ett annat "härstammande ord i inskränkt mening"; t. ex. *manlighet* (af *manlig*), eller 3) af ett "sammansatt ord i inskränkt mening"; t. ex. *upphimelig* (af *upphimla*), *orubblighet* (af *orubblig*), *sommarnatten* (af *sommarnatt*). Ett "sammansatt ord i inskränkt mening" a) kan sägas *omedelbart* (= i första led, i första hand) härstamma från det ord, hvaraf det bildats b) kan *medelbart* härstamma från ett visst annat ord. *Exempel*: Ordet *sjukligheten* är bildadt af ordet *sjuklighet*, som är bildadt af ordet *sjuklig*, som är bildadt af ordet *sjuk*: således härstammar ordet *sjukligheten* *omedelbart* från *sjuklighet*, *medelbart* från såväl *sjuklig* (i andra led) som *sjuk* (i tredje led).¹

Som ett "sammansatt ord i *vidsträkt mening*" må betraktas 1) hvarje ord, som enligt ofvanstående är ett "sammansatt ord i *inskränkt mening*"; 2) hvarje sådant "härstammande ord i inskränkt mening", som *omedelbart* eller *medelbart* härstammar från ett "sammansatt ord i *inskränkt mening*". Hvarje annat ord må sägas vara *enkelt*.

Ann. 1. Intet ord, hvars lydelse är sådan, att den kan sägas snarare afgjort strida emot än gifva stöd åt antagandet, att det är ett "sammansatt ord (i *vidsträckt mening*)" må betraktas som sådant. — I det följande menas med uttrycket "sammansatt ord" sammansatt ord i *vidsträkt mening*.²

Ann. 2. Ett "sammansatt ord i inskränkt mening", som ej är en prefix-sammansättning eller bildadt genom "dubbelsättning af ett ord", är i allmänhet bildadt 1) af två ord, af hvilka intetdera, ettdera eller hvartdera är ett sammansatt ord i inskränkt mening; t. ex. *vinternatt* (af *vinter* och *natt*), *månsten* (af *måne* och *sken*), *vinternattskyla* (af *vinternatt* och *kyla*), *vinternattsmånsten* (af *vinternatt* och *månsten*); 2) eller af en ordfogning och ett annat ord eller, möjligen, af tvänne ordfogningar; t. ex. *förstekammars-ledamot* l. *förstekammarsledamot* (af "*förste kammaren*" och *ledamot*), *vicekonsulsbefattning* (af "*vice konsul*" och *befattning*), Rysslands *Svartahafsflotta* (af "*Svarta hafvet*" och *flotta*).³ Somliga "sammansatta ord i inskränkt mening" kunna sägas (i egentlig mening) vara bildade ensamt af en viss ordfogning, antingen endast genom "hopflyttning" af ordfogningens leder eller äfven på annat sätt; t. ex. "en blommande *förgätmigej*";⁴ *gåpååre*,⁵ *förståsigpååre*, "*mellanfolklig*" (= internationel) förening" = förening *mellan* (olika) *folk*.⁶ — Märk, att man kan säga t. ex. a) att ordet *vinternatt* innehåller ordet *vinter* och *natt*, emedan det är bildadt af dessa ord; att orden *vinter* och *natt* ingå i ordet *vinternatt*; b) att ordet *vicekonsulsbefattning* innehåller ordfogningen "*vice konsul*" och *befattning*; c) att ordet *barnbarn* innehåller ordet *barn* två gånger; d) att ordet *förgätmigej* innehåller orden *förgät*, *mig*, *ej* — eller att det innehåller ordfogningen

¹ Märk, att man kan säga, att en person *omedelbart* (i första led) härstammar från sin far, *medelbart* från sin farfar (i andra led), sin farfarsfar (i tredje led) o. s. v.

² Många ord, hvilka enligt hvad som sagts här och i det föregående i denna paragraf ej äro sammansatta ord, skulle anses som sådana, om man som ett sammansatt ord betraktade hvarje ord, som *omedelbart* eller *medelbart* uppkommit af tvänne eller flera ord, *vare sig nuschenska eller icke*, eller genom dubbelsättning af ett nuschenskt eller icke-nuschenskt ord, eller genom bifogande af ett prefix till ett nuschenskt eller icke-nuschenskt ord; t. ex. *qvällsvard* (som bildats af det nuschenska ordet *qväll* och det gammalsvenska *vard* = måltid), *faster* (som uppkommit genom förkortning af ordet *farssystemer*, som åter bildats af *far* och *systemer*), *allmoge*, *hvilken*, *lekamen*, *kallus*, *stolen*, *endera*, *besked*, *begära*, *stilleben*, *effekt*, *konfikt*, *exercera*.

³ Märk, att hvarje sammansatt ord i inskränkt mening kan sägas hafva uppkommit i följd af begäret att använda kortare uttryck (ett ord) i st. f. vidlyftigare (*vinternattsmånsten* = t. ex. månans sken i natt i vinter), men att man därför ej i egentlig mening kan säga, att hvarje ord af ifrågakartade slag är bildadt af en eller flera *ordfogningar*. — ⁴ bildadt endast genom "hopflyttning" af lederna i ordfogningen "*förgät mig ej*". — ⁵ bildadt af ordfogningen "gå på" genom hopflyttning af dess leder och tilläggande af *are*. — ⁶ bildadt af ordfogningen "mellan folk" genom hopflyttning af dess leder och tilläggande af *lig*.

”för gät mig ej”. — Om ett sammansatt ord i inskränkt mening innehåller a) ett annat sammansatt ord i inskränkt mening, kan det äfven anses innehålla (i andra rummet) det eller de ord, som ingå i detta; b) en viss ordfogning, kan det äfven sägas innehålla hvardera af ordfogningens leder. Man kan således säga t. ex. a) så väl att ordet *sommarnattsmånsken* innehåller (i första rummet) orden *sommarnatt* och *månsken* (af hvilka ord det bildats), som att det innehåller orden *sommar*, *natt*, *måne*, *sken*; b) såväl att ordet *förstekammарledamot* innehåller (i första rummet) ordfogningen ”förste kammaren” och ordet *ledamot*, som att det innehåller orden *första*, *kammaren* (i förkortad¹ form) och *ledamot*. — Ett ord eller en ordfogning, som ingår i ett ”sammansatt ord i inskränkt mening”, kan ingå i detsamma i oförändrad eller förändrad form², med eller utan tillägg af ett eller flera talljud: så ingår a) såväl *sommar* som *natt* i oförändrad form utan tillägg i *sommarnatt*; b) *källa* i förändrad (= förkortad), men *vatten* i oförändrad form i *källvatten*; ordet *bar otad* innehåller orden *bar* och *ot*, hvardera i oförändrad form, med tillägg af *ad* till det senare ordet.

Anm. 3. I vissa fall kan det synas tvifvelaktigt, huruvida a) ett sammansatt ord må anses som ett sammansatt ord i *inskränkt* mening eller icke (t. ex. huruvida ordet *förstekammарledamoten* bör anses bildadt af ”förste kammарledamot” eller af ”förste kammaren” och ”ledamoten”), b) ett enkelt härstämmande ord i inskränkt mening må anses omedelbart eller medelbart härstamma från det ena eller andra af tvänne eller flera ord, som till lydelsen och betydelsen stå hvarandta nära, c) en ordfogning må anses ingå i ett visst sammansatt ord eller icke.³

§ 17. Ett sammansatt ord har två eller flere sammansättningsleder. T. ex.⁴
a *sommar+natt*, *mån+sken*, *barn+barn*, *half+ö*, *sy+nål*, *pojkslyngel*, *bar+fotad*, *styf+moder*, *be+kriga*, *för+sona*, *o+dödlig*, *förgät+mig+ej*. **b** *sommar+natten*, *barn+barnet*, *bar+fotade*, *styf+moderlig*, *förgät+mig+ej*.⁵ — En ljudled i ett sammansatt ord må anses börja eller utgöra (hvilket senare endast kan ega rum med en vokalljudled) en sammansättningsled 1) i ett ”sammansatt ord i *inskränkt* mening”, om den börjar eller utgör en sådan del af ordet, som innehåller ett visst ord eller ett prefix: en ofullständig ordfogningsled må härvid betraktas som ett ord. — 2) i ett annat sammansatt ord, om motsvarande ljudled börjar eller utgör en sammansättningsled i det ord (= det sammansatta ord i *inskränkt* mening), från hvilket det ifrågavarande ordet, omedelbart eller medelbart härstammar: en sammansättningsled i ett ord, som ej är ett sammansatt ord i inskränkt mening, kan sägas vara en sammansättningsled i *oegentlig* mening. I fråga om ords uppdelning i sammansättningsleder må bokstafsföljden *rs* anses alltid beteckna ljudföljden *rs* (då den ej betecknar ett eller annat), i främmande ord blott och bart *r*-ljudet.⁶

Anm. 1. Hvarje ”sammansatt ord i *inskränkt* mening”, som bildats af två särskilda ord eller af en ordfogning och ett visst ord eller genom dubbelskrifning af ett visst ord, eller som är en prefixsammansättning, kan sägas innehålla två sammansättningsleder af *första ordningen*: en sammansättningsled af första ord-

¹ = genom uteslutning af en (= slutartickeln).

² Formförändringen kan hafva skett genom uteslutning af ett eller flera talljud eller något talljuds utbytande mot ett annat talljud m. m.

³ Det är från rättstafningslärans synpunkt likgiltigt, hvilketdera af olika rimliga antaganden uti ifrågavarande afseenden må anses vara det riktigaste.

⁴ Tecknet + utmärker här gränsen mellan två sammansättningsleder.

⁵ Märk, att af här exempelvis anförda ord de före **b** angifna, men ej de öfriga, äro sammansatta ord i inskränkt mening.

⁶ Märk, att enligt *somligas* uttal *rs* i t. ex. *försona* betecknar sje-ljudet.

ningen, som innehåller ett "sammansatt ord i inskränkt mening" eller en ordfogning, innehåller enligt ofvanstående två eller flera sammansättningsleder, hvilka kunna betraktas såsom sammansättningsleder af *andra ordningen*. T. ex.¹ *vinter+natts|kyla*, *vinter+natts|mån+sken*, *vice+konsuls|syssla*. — [I vissa fall kan det synas tvifvelaktigt, huruvida en sammansättningsled må anses innehålla det ena eller andra af tvänne eller flera ord, som till lydelsen och betydelsen stå hvarandra nära.]²

Ann. 2. Med en *sammansättningsform* af ett viss ord må förstås den form, som en sammansättningsled kan hafva, hvilken innehåller det ifrågavarande ordet och är det första af ett ords sammansättningsleder. Vissa ord hafva flera sammansättningsformer; t. ex. *årtal*, *åratal*, *årsgammal*, *vattengröt* l. *vattgröt*, *vattenskräck* l. *vattuskräck*, *lärgirig*, *läroår* l. *lärår*. Vissa sammansatta ord äro vacklande till lydelsen med hänsyn till en eller flera af sammansättningslederna: t. ex. *bilderbok* l. *bildbok*. — I vissa fall kan det synas tvifvelaktigt, huruvida en sammansättningsled må anses innehålla det ena eller andra af tvänne eller flera ord, som till lydelsen och betydelsen stå hvarandra nära: huruvida t. ex. första sammansättningsleden i *bilderbok* (äfvén säges: *bildbok*) bör anses innehålla ordet *bild* — med tillägg af en ljudföljd³ — eller ordet *bilder*³.

§ 18. Ett ord må anses vara ett *tydiligen sammansatt ord* (vare sig att det är "ett sammansatt ord i *inskränkt mening*" eller ett sammansatt ord af annat slag), om dess såväl lydelse som (nuvarande)⁴ betydelse är sådan att det kan anses vara tydligt för hvar och en, som vet, hvad som menas med det-samma, att det är ett sammansatt ord i ofvan angifna mening. — Tydiligen sammansatta ord äro således t. ex. *sönderstå*, *kullstå*, *uttåg* (= uttågande), *uppstå*, *tilltala*, *återfordra*, *oviss*, *tillräcklig*, *förändra*, *missvisa*, *tredjedel*, *bondestånd*, *murslef*, *brödbit*, *bösskott*, *stridfärdig*, *vildgås*, *silfrerskål*, *gungstol*, *natid*, *qvällsmål*; men ej, t. ex., följande:⁵ *förstå*, *förstå*, *tillstå*, *upptåg*, *betala*, *bifalla*, *rättvis*, *näsvis*, *opasslig*, *ofantlig*, *tillstädja*, *tillfälle*, *försumma*, *förrärfva*, *missfirma*, *nackdel*, *afstånd*, *underslef*, *tullbit* (ett slags fågel), *hugskott*, *rättfärdig*, *lättfärdig*, *smörgås*, *kallskål*, *likstol*, *måltid*, *qvällsvard*.

I ett *tydiligen* "sammansatt ord i *inskränkt mening*", som kan sägas hafva två sammansättningsleder, af hvilka endast den senare tydligen innehåller ett visst ord, kan den förra sammansättningsleden sägas vara en *prefixled* (vare sig att den är ett prefix i egentlig mening eller icke): såsom prefixled må äfvén betraktas första sammansättningsleden i ett sådant sammansatt ord, som omedelbart eller medelbart härstammar från ett sammansatt ord i inskränkt mening, hvars första sammansättningsled är en prefixled. T. ex. *bekriga*, *ovan*, *förändra*, *föränderlig*, *misslyckas*, *anvisa*, *binamn*, *vampryda*, *stuffed*, *svärfader*, *exkejsare* (= f. d. kejsare), *ärkebiskop*, *ärkeskålm*, *domkyrka*, *mareld*, *martall*, *älmseld*, *bärn-*

¹ Här utmärker tecknet + gränsen mellan två sammansättningsleder af *andra ordningen*, af hvilka den senare ej avslutar en sammansättningsled af *första ordningen*; tecknet | gränsen mellan två sammansättningsleder af *första ordningen*.

² Det är från rättstafningens synpunkt likgiltigt, hvilketdera af rimliga antaganden i dessa afseenden betraktas som det rätta.

³ Använd, på tyskt sätt, som "sammanbindningsändelse" (jmför *berlinervagn*, "ett nytt *pariser*mod").

⁴ Märk, att somliga ord kunna hos samma folk helt och hållet eller delvis hafva olika betydelse under olika tider. För så eller så lång tid sedan a) menades t. ex. med «Sverges allmog»: *hela* svenska folket («populus svecanus», ej «plebs svecana»); b) sadet «*besynnerlig olycka*» = «en *synnerlig* olycka»: en «*nedrig* person» = en person af lågt stånd; «en *usel* människa» = en arm, olyckligt lottad människa; c) menades med *elände*: landsflykt; med *ärlig*: högt ansedd, aktad; med *hemska*: dum, dåraktig m. m., u. m.

⁵ af hvilka *somliga* äro sammansatta ord enligt § 16 (t. ex. *förstå* och *förstå*, som innehålla i andra sammansättningsgraden, det förra *stå*, det senare *stå*), men ej t. ex. orden *likstol*, *underslef* och *qvällsvard*: i det förra ingår ej det nusvenska ordet *stol*; i *underslef*, som är lånadt från tyskan, ej det nusvenska ordet *slef*; *qvällsvard*, som, liksom *likstol* och *underslef*, är att anse som ett *enkelt* ord, är bildadt af ett nusvenskt ord (*qväll*) och ett gammalsvenskt ord (*vard* = måltid).

sten, ländstol, valknut, valnöt, valhänd, mulbär l. nullbär, portvin, binnikemask, allshärjan-ting, alsikeklöfver,¹ armstrongskanon, chassépotgevär, lankasterskola (anti-kyrklig, pseudoklassisk).

Anm. Ett sammansatt ord, som ej är ett *tydlig* sammansatt ord, må anses vara ett "enkelt ord i vidsträkt mening".

§ 19. Med en *härstamning* från ett visst ord må menas 1) hvarje *härstammande ord i inskränkt mening*, som omedelbart eller medelbart härstammar från det ifrågavarande ordet, 2) hvarje *sammansättningsled* (af första eller andra ordningen), som innehåller det ifrågavarande ordet. En sammansättningsled, som innehåller en viss ordfogning, må anses vara en härstamning från densamma. En härstamning från ett visst ord eller en viss ordfogning kan vara en *tydlig* eller *icke tydlig* härstamning från ordet eller ordfogningen. En *tydlig* härstamning a) från *sjuk* är t. ex. hvarterda af orden *sjukt, sjuklig, sjukdom, sjukligare, sjuklighet, sjukdomar*; första sammansättningsleden i *sjukbädd*, andra i *febersjuk*; b) från *missunna* är hvarterda af orden *missunnande, missunnksam, missunnsamhet* m. m.; c) från *månshen* är t. ex. *månshenet* och första sammansättningsleden af första ordningen i *månshensnatt*; d) från ordfogningen "förste kammaren" är t. ex. första sammansättningsleden af första ordningen i *förstekammarledamot*.

Anm. Ett (afledt eller böjdt) ord, som är en härstamning från ett visst ord, må anses vara en *tydlig* härstamning från detta, om båda orden med hänsyn till lydelsen och betydelsen för den allmänna uppfattningen stå hvarandra nära: *dygdig* är sålunda en *tydlig* härstamning från *dygd*; *dygd* (som förr betydde *duglighet*) är en härstamning, men ej en *tydlig* härstamning, från *duga*. (Första stafvelsen i *till-laga*, men ej i *tillstå*, utgör en *tydlig* härstamning från *till*.) — Hvarje böjd form af ett visst *substantiv, adjektiv* eller *verb* o. s. v., hvars grundform är bruklig, må anses vara en (omedelbar eller medelbar) härstamning från substantivets eller adjektivets o. s. v. *grundform*. — Tvänne ord kunna sägas vara *beslägtade* med hvarandra i följande fall a) om *intetdera* är ett "sammansatt ord i inskränkt mening"; om det ena, omedelbart eller medelbart, är en härstamning från det andra, eller om båda äro härstamningar från samma ord; b) om det ena är ett sammansatt ord i inskränkt mening och det andra en härstamning från detsamma.

B.

§ 20. De särskilda orden kunna i rättstafningsläran indelas i trenne hufvudafdelningar eller *ordningar* sålunda: Man må betrakta

1) följande ord såsom ord af *tredje* ordningen: Hvarje ord, som *tydlig* ensam eller (som ordfogningsled) tillsammans med ett eller flera andra ord är ett

¹ Den särskildt utmärkta delen i hvarterda af här anförda ord är en *prefixled*. — Märk, att första sammansättningsleden i ett ord, om den ej *tydlig* innehåller ett nusvenskt ord eller en nusvensk ordfogning, 1) kan innehålla ett svenskt eller främmande föremåls *egna namn* (= ett egennamn), såsom i *torsdag, alsikeklöfver, salmonibref, lankasterskola, akilleshäl, damoklessvärd, ariadnetråd, erisäpple*, 2) att den, om den ej innehåller ett egennamn, kan vara «lånad», omedelbart eller medelbart, från ett främmande språk: från tyskan (t. ex. *bekrifa, anvisa, förjaga, erbjuda, geheimeråd, länstol*), grekiskan (t. ex. *ärkebiskop, ärkeskäl, lekman, antirysk, pseudoklassisk, kryptokalvinist*), latin (t. ex. *ackejzare, inhuman* = icke human) m. m. — eller innehålla ett gammalsvenskt eller nusvenskt ord (t. ex. *måndag, torsdag, martall, mareld, gudfader* l. *gufar*.) Märk ock, att det är tydligt för hvar och en, som vet hvad som menas med *Skarabiskop* och *Stockholmsdam*, att egennamnet *Skara* ingår i det förra, egennamnet *Stockholm* i det senare ordet: men att den, som mycket väl vet, att med *alsikeklöfver* menas ett visst slags klöfver och äfven kan skilja detta klöfverslag från andra klöfversorter, är alldeles okunnig om att namnet på en viss socken i Uppland (Alsike) ingår i ordet *alsikeklöfver*, såvida han ej erhållit särskild upplysning därom; att följaktligen första sammansättningsleden må betraktas såsom prefixled i *alsikeklöfver* (liksom i *lankasterskola* m. m.), men ej i *Skarabiskop*.

egennamn (proprium).¹ T. ex. *Esaias, Tegner*, "sjön *Mälaren*", "stjornbilden *Karlavagnen*" "grefve *de la Gardie*", "tidningarne *Nya Dagligt Allehanda* och *Förr och Nu*". 2. Dessutom följande bland ord, som ej äro tydligen sammansatta: a) Hvarje ord, som betecknar, till hvilket folk, till hvilket religionssamfund eller ordenssamfund, till hvilket land, till hvilken landsdel, till hvilken stad eller till hvilket ställe af annat slag någon eller något hör,² afvensom hvarje annat ord, som är en *tydlig* härstamning från ett egennamn, t. ex. *preussare, preussisk, tysk, lutheran, luthersk, katolik, herrnhutare, brikollist, östgöte, bohüslänning, kindbo* (= person, tillhörande häradet Kind), *stockholmare, stockholmsk, tegnérisera* (= efterhärma skalden Tegnér), "*Kellgrenska lyran*"; b) Hvarje ord, som betecknar *främmande* mynt mått, mål eller vigt; c) Hvarje ord, som betecknar ett visst slag af vin, punsch, konjak, bränvin eller andra dryckesvaror eller ett visst slag af vatten (lukt- eller helsovatten) eller ett visst slag af *äpplen, päron* eller *körsbär*, eller af snus, cigarrer eller rå tobak.³

Anm. Hvarje ord, som tillhör en ordfogning, som kan sägas vara använd såsom ett *namn* (egennamn eller artnamn) må anses vara ett ord af tredje ordningen. T. ex. "Han röker *Goda hoppet*", "*jungfru Marie nyckelpiga*" (= gullhöna).

Som ett ord af tredje ordningen må föröfrigt betraktas hvarje från främmande språk lånadt uttryck a) som sällan eller aldrig förekommer i någon sådan skrift, som ej är en lärobok eller en annan vetenskaplig skrift, b) eller som uteslutande afser främmande, nutida eller forntida, mindre kända förhållanden, eller som sällan eller aldrig användes af personer, som ej läst något främmande språk och ej närmare känna vissa yrken och idrotter och sysselsättningar m. m., t. e. vissa spel.

2) följande ord såsom ord af *andra* ordningen: Alla öfriga ord, som äro tydligen sammansatta.

3) alla öfriga ord, som ord af *första* ordningen.

§ 21. Ord af första ordningen kunna indelas i tvänne klasser på följande sätt: Såsom ord af första ordningens *första* klass må endast betraktas: 1. Hvarje ord, som ej har *obetonad* begynnelsestafvelse (eller som ej, på främmande vis, ändas med den ljudföljd, som följer efter m-ljudet i *kavaljeremang*.) Följande bland ord med obetonad begynnelsestafvelse: a. Hvarje ord, som börjas med någon af följande ljudföljder: *be, je, fö, til, ful*. 2. T. ex. *bevågen, gemål, förträfflig, tillstädes, fullkomlig*. 3. Hvarje annat ord, som i skrift afslutas med *eri* eller *inna* och har hufvudtonen på det enda eller sista i-ljudet, eller är en adjektivform, som ändas med *ig*, eller en tydlig härstamning från något af här nämnda ord. T. ex. *snickeri, jättinna, evärdlig, ofantlig; snickeriet, jättinnor, evärdliga, evärdligt*. 4. Hvarje adverb eller (annan) partikel, som ej tydligen genom tilläggande af t-ljudet är bildad af en adjektivform (såsom *magnetiskt* = på magnetiskt sätt, af *magnetisk*). T. ex. *åtminstone, emellanåt, såvida, fastän, välan, därän, önskönt*.

¹ Märk a) att naturligtvis hvar och en, som sjäfvilligt säger: "Han är en Tegnér", "Han är en ny Linné", "Jag läste nyss om Telemakos rådgifvare och ledsagare Mentor" — vet, att slutordet i ofvan anförda satser är ett egennamn, användt i egentlig eller bildlig betydelse; men att t. ex. de allra flesta af dem, som säga, t. ex., "Han är min mentor" (= rådgifvare) ej veta, att slutordet i nämnda mening egentligen betyder: en sådan som Mentor var för Telemakos; b) att t. ex. *bajonett* ej kan anses vara en *tydlig* härstamning från stadsnamnet Bayonne.

² En stor del af ord af nu nämnda slag utgör härstamningar från egennamn.

³ Många föremål af ifrågavarande slag äro uppkallade efter land, landskap, landsdelar, städer eller personer. T. ex. *champanj, madera, "han dricker Vichy", hochheimer*.

Tillägg.

§ 22. Allmän regel för tecknandet af tydliga härstamningar, utom i fråga om enkel- eller dubbelskrifning af konsonantljud:¹ Som ett talljud tecknas i ett visst ord, betraktadt i och för sig eller som en ordfogningsled, eller i en viss ofullständig ordfogningsled, på samma sätt tecknas det äfven på motsvarande ställe i hvarje *tydlig* härstamning från ifrågavarande ord eller ordfogningsled.

Ann. 1. Denna regel gäller ej med afseende på ord af första ordningens andra klass i fråga om tecknandet af å- eller ä-ljud, som ej hör till begynnelsestafvelsen. — Intet egennamn må med hänsyn till rättstafningen anses vara eller innehålla (såsom sammansättningsled) en härstamning från något ord, *som ej är egennamn*: den som skrifver "den lysande *stjärnan*" må teckna ä-ljudet med e vid tecknandet af namnet på ett bolag, om dess medlemmar skrifva det sålunda: Nordstjernen.

[*Ann. 2.* Sista leden i en bokstafs följd, hvarvid ett vokalljud är flerskrifvet på främmande sätt i ett visst ord, må uteslutas vid tecknandet af samma vokalljud, då det ej afslutar en sammansättningsled och förekommer på motsvarande ställe i en tydlig härstamning från det ifrågavarande ordet, om i annat fall 1) bokstafven e skulle skrivas två gånger efter hvarandra, 2) eller det ifrågavarande vokalljudet omedelbart efterföljes af konsonantljud; man må skrifva *pager* (af page) ej *pageer*; *jalousi* (af jaloux), men ej *jalousxi*, om man skrifver *page*, *jaloux*.]

§ 23. Kort *talljud* må anses vara *tydlig* förkortadt, om det tydliggen tillhör en härstamning från ett ord eller en ordföljd, där det på motsvarande ställe är långt. *Exempel*: *I-ljudet* är långt i *ovis* = icke-vis; kort i *ovishet*, som är en härstamning af *ovis*: det må således anses vara tydliggen förkortadt i *ovishet*. *L-ljudet* är långt i *infall*; kort i *anfallsvis*, som är bildadt af *anfall*: *l-ljudet* i *infallsvismakare* må således anses vara tydliggen förkortadt. — En *stafvelse* må anses tydliggen förkortad, om dess vokalljud eller ett omedelbart efter detsamma följande konsonantljud tydliggen är förkortadt: således må andra stafvelsen anses vara tydliggen förkortad i såväl *ovishet* som *infallsmakare*.

§ 24. Ett konsonantljud må för korthetens skull sägas vara a) i *läget B* i följande fall: då det går omedelbart eller medelbart *före* den mest betonade stafvelsens vokalljud i ett ord, som har obetonad begynnelsestafvelse, eller i en tydlig härstamning från ett sådant ord; b) i annat fall i *läget A*. I *läget B* är således hvarje konsonantljud, som går omedelbart eller medelbart *före* ä-ljudet i *porträtt*, e-ljudet i *porträtter*, *allenastyrrelse*; i-ljudet i *bryggeri*, *bryggerierna*, *välsigna*, *välsignelse*, *dessförinnan*; å-ljudet i *fullkomlig*.

¹ Här fästes endast afseende på det stafsätt, som förf. finner lämpligt att antaga.

Andra avdelningen.

Förslag till nytt stavsätt.

A.

§ 25. Den svänska bokstavsraden (= det svänska alfabetet) må innehålla följande a) vokalbokstäver: *a, å, ó, u, e, ä, i, y, ö, (æ, œ, ü)* — b) konsonantbokstäver:

b, p, v, f; d, t; g, k; k̇, j; s, ṡ; n, ṅ; m, l, r, h, (c, q, x, z).

Anm. De åvan inom parentes anförda bokstäverna må endast användas vid tecknandet av vissa egennamn ökk härstamningar från egennamn ävensom vid tecknandet av några få andra ord, sóm äro låneord. — Af vokalbokstäverna må *a, å, ö* ökk *u* (ökk *ü*) kallas hårda, de övriga lena.

B.

Regler angående tecknandet av ord, som ej äro ord av tredje årdninen.

Allmänna regler.

§ 26. Med *e* må i varje fall tecknas vokaljudet i kórt stavelse, på samma sätt sóm slutstavelsen i t. eks. *sade, sades, saden, gavel, adel, säker* eller *vatt-net*, enligt sómligas uttal utjöres av eller innehåller ett öppet ö-jud, enligt andras ett ä-jud eller ett orent e-jud. T. ex. *vistelse, inre, innerlig, ypperst, medelst, arjesta, systematisk*.

Anm. 1. I det följande a) beteknas vokaljudet i en stavelse av åvannämnda slag med *ē*, b) fästes i intet fall avseende på vokaljudet i en sådan stavelse.

Anm. 2. En stavelse av ifrågavarande slag är t. e. a) andra stavelsen i *merendels*, andra liksom tredje i *fiende* (men ej andra stavelsen i *fiäntlig*), b) slutstavelsen i *kulvert, puffert, koffert, bombert* m. m.

§ 27. Man må 1) i åtsilliga fall teckna *ṡ*-judet, då det omedelbart föregås av vokaljud, sóm ej avslutar en sammansättningsled, med en bokstavsföljd, sóm börjar med *r*: i måna fall med *rs*, i sómliga fall med *rṡ*,² i några med *rdṡ*,³ med *rrs* i *härskap* ökk tydliga härstamningar från detta ord; 2) i vissa fall teckna *k*-judet med *g*, då det omedelbart efterföljes av *t*- eller *s*-jud, sóm ej bör-

¹ Nämligen i de fall, där det för närvarande allmänt tecknas med *rs, rls, eller rc eller rce*. (Märk: *ungkarls, forcera = únkars, försera*.)

² Nämligen i de fall, där det för närvarande tecknas på främmande sätt med en bokstavsföljd, sóm börjar med *r*, men ej med *rc* eller *rce*.

³ Nämligen i de fall, där det för närvarande tecknas med *rds* eller *rläs*.

jar en sammansättningsled; 3) teckna k-judet med *tj*, då det skall skrivas framför hård vokal (ävensom i vissa fall framför *än*).¹ T. eks. *kórs, fórs, störst, kónkurs, resurs, person, (jårdsgård, värds hus), mars, desars, högt, högst, riksdagsmann; tjög, tjuge* l. *tjugo, tjortel; tjusa*. — 4) i vissa fall tecknas å-judet med *ó* eller *o*, ä-judet med *e*: t. eks. *rókk, kórt, jeológ; person, protest, kalett*. — I övrigt tecknas varje taljud med motsvarande bokstav: konsonantjuden skrivas i vissa fall enkelt, i andra dubbelt, med undantag af *v-, k-, j-, h-* okk *ń*-juden, som ej äro *dubbel-skrivliga*, d. v. s. alltid enkelskrivas. T. eks. *un, un, punt, lunt; sál, sina, salusi, seni, ekipas, köra, káll, kåder, bekánna, jenom, varj, jömma, "juta döden", "juta tårar", jöra rätt, jord järnin, fosterjord, renjord, sadeljord, rovjur, hav, havet, vilken, varandra, avund, avyttra, avveta, rött, brett, oaktat, ett älskat barn, sirkel, sitron, sypress, ófiser, residiv, vaksin, spesifik, läksa, exempel, eksamen, ekselens, patsians, tendensiös, restansier, profetsia, gratsialist, atelje, manjifik, biljedu, sväjseri, "solen är i senit", sóológ, sóologi, sinkplåt, friskt*.

Anm. 1. På ett mot föregående regler stridande sätt må tecknas ett eller flera taljud 1) i en sammansättningsled, som innehåller ett egennamn, då det tydligen kräves av den allmänna regeln för härstamningar: t. e. *Göteborgsköpmann* (ej *Jöteborgsköpmann*). — 2. vissa prefixsleder, sóm i allmänhet, ehuru ej tydligen, innehålla ett egennamn, t. e. *chassepot*-jevär, *ayrshire*-ras; — 3. Dessutom i några få andra ord. En "främmande ordfogning", som *särskrivnes*, må tecknas så, som den skrives i det språk, varifrån den är lånad, t. e. *corps de logis, pastor loci, ad acta*.

Anm. 2. Måna ord äro vakklande till uttalet. Dessa må i allmänhet av alla skrivas på ett sätt.

Särskilda regler:

a) angående **å- okk ä-judens** teckning i ord av första årdninen.

§ 28. Å-ljudet må tecknas med *å*:

1) Då det är ett ords slutljud.*² T. e. *grå, okkså, byrå, kallikå, förstå, ridå, trikå; grått, förstås, byrån, ridåer*.

2) Dessutom i följande fall i ord av första årdninen 1:a klass: 1. Då det är *lånt*, t. eks. *låna, håna, åvan, ihålig, underlåmig, förmåga, försåt, bevågen, jemål*.

¹ Nämligen i det ord, som för närvarande allmännast skrivas sålunda: *tjana* okk härstamningar därifrån. Författaren anser dock, att *k* rättast användes även i detta fall. Märk, att *k*-jud ej må anses förekomma efter första vokalljudet i t. e. *jytja, nytja, låtja, stiltje, kullje, moatje*.

² Tekknet * utmärker här okk i det följande att allmänna reglerna för härstamningar jälla i avseende på tydliga härstamningar från det eller de enskilda ord eller det slag av ord, som äro i fråga.

2. Då det är kort, a) om det omedelbart efterföljes av *n*-, *l*-, *d*-, *t*- eller *v*-jud eller skall skrivas mellan *st* ökk *nd*, eller framför *rd* eller *sk*; b) om det (i annat fall) tillhör en stavelse, som börjas med *m*-jud, men det ej skall skrivas framför *r*, eller bejynelsestavelsen i ett ord, som börjas med judföljden *vå*; c) eller (i annat fall) om det utgör eller tillhör första stavelsen i en partikkel med obetonad

bejynelsestavelse men ej efterföljes av *k*- l. *m*-jud. T. e. a) *lån*, *lånsam*, *stånka*, *nåll*, *fåll*, *håll*, *hålla*, "hel okk hållen", *ålder*, *åldrig*, *såll såld*, *rusthåll*, *kallskål*, *häråld*, *andfådd*,

årdna, *årdnin*, *förrådd*, *åtminstone*, *emellanåt*, *försåt*, *skått*, *lått*, *igelkått*, *måtta*, *måttlig*, *hugskått*, (*skråvlig*), *jårdsgård*, *åska*, *bråska*, *ståndaktig*, *bestånd*, *anstånd*; b) *månne*, *måste*, *måsse*, *vårda*, *vårda*, *våm*; c) *såframt*, *åstad*.

Å-judet i övriga fall tecknas med *ó* eller *o*: det senare alltid ökk endast, då det tillhör en kórt stavelse, som ej är bejynelsestavelse i ett ord av första årdningens *andra* klass. T. e. *kórt*, *inkómst*, *ókk*, *fämtón*, *móbb*, *sóffa*, *plommon*, *lagóm*, *filosóf*, *filosófi*, *kómm*, *ófiser*, *kólega*.

Anm. Å-judet må skrivas med *ó* i *sektónde*, *någót*. I vissa fall är uttalet vacklande mellan å-jud ökk o-jud (såsom i *årtor*, *honom*), mellan *långt* ökk *kórt* å-jud (såsom i *från*, *vårta*, *són*, *rodna*). Särskilt märkes, att sista vokaljudet må anses rättast vara o-jud i *årtor*, *lärkor*, *blommor* m. m.

§ 29. Å-judet tecknas i varje fall med *ä*, då det omedelbart efterföljes av ett *j*- eller *n*-jud, ävensom i varje annat fall, då det tillhör ett ord av första årdningens *första* klass. T. ex. *håjd*, *fråjd*, *nåjd*, *dåjlig*, *helbråjda* l. *hållbråjda*, *timotåj*, *paståj*, *ån*, *poån*, *refrån*; *råt*, *rått*, *rått haveri*, *påls*, *pråssa*, *pråst*, *tåmpel*, *vårksam*, *hålj*, *håljd*, *hålst*, *benågen*, *förjåves*, *tillstådes*, *ejåntlig*, *fåntlig*, *varåst*, *dåvåst*, *nåtålska*, *spetålska*, *hårnåsk*, *salåp*, *kalomål*.

Und. Å-jud må tecknas med *e* 1) vid skrivande af "jdf"¹ *m ä n*, använd som partikkel, ävensom av de ord, som lyda sålunda: *ej*, *nej*, *eller*, *det*; 2) vid tecknandet av promomenförmen *dem* ökk dessutom i följande fall, då det är kórt: a) Då det omedelbart föregås av *d*-jud såsom en stavelses bejynelsejud ökk efterföljes av *n*-, *s*- eller *t*-jud: t. e. *den*, *denne*, *desså*, *detta*, *desto*, *desslikes*; b) Då det börjar en *stavelse* ökk skall skrivas framför *ft* eller börjar ett *ord* ökk skall skrivas framför *ks* t. ex. *efter*, *efterst*, *ekstra*; c) Då det tillhör ett tvåstavigt ord med kort slutstavelse, som ändas med "jdf" *år*² eller bejynelsestavelsen i ett flerstavigt ord, som börjar med "jdf" *sånt* eller *såns*: t. ex. *rektor*, *lektor*, *nestor*, *sentner*, *senter*, *sentrum*, *sensus*; d) Då det tillhör *jdf jäktiv* eller slutstavelsen i ett ord med kórt slutstavelse, som ändas med "jdf" *ås*, *åns* eller *åks*; t. ex. *species*, *nonsens*, *kodeks*, *objektiv*.

Å-jud, som tillhör ett ord av första årdningens *andra* klass ökk ej omedelbart efterföljes av *j*- eller *n*-jud, må skrivas med *ä*, då det är *lånt*, i hvarje annat

¹ Här ökk i det följande menas a) med «jdf»: *judföljden* eller någon av judföljderna, b) med «bsf»: *bokstavsföljden* eller någon av bokstavsföljderna, c) med *ä*: kórt, öppet a-jud i kórt stavelse.

² Märk, att *varje* ord, som ändas med "jdf" *jaktiv* enligt månas uttal har obetonad bejynelsestavelse; att man enligt följande bör skriva t. ex. *rektorn*, *rektorat*, *sensor* m. m.

fall med e. T. ex. *militär, örlnär, atmosfär, galär, bantlär, karantän, migrän, fransäs, majestät, kapitäl, petimäter, modärn, probläm; depes, modernisera, biljett, kadett, portrett, bekasin, refleks, presennin, mamsell, pretendent, person, prestera.*

Ann. Man tekkne med e slutstavelsens vokaljud i en sådan adjektivform med huvudtonen på slutstavelsen, söm ändas med "jdf" äl;¹ t. ex. *ideel* l. *ideell*; *materiel* l. *materiell*. — I åtsilliga ord är en judled vakklande mellan ä-ókk e-jud; t. e. *hällbräjda* l. *helbräjda, helgon, enkel*. En sådan judled må i allmänhet tekknas med e.

b) k-judetets tekknin med g.

§ 30. Konsonantjudled, som enligt allas eller sömligas uttal innehåller k-judet ókk omedelbart efterföljes av t- eller s-judled må tekknas med g i följande fall: 1. Vid tekknandet av en stavelse, som juder lika med bejynnelsestavelsen i *daysvärke, slagsmål, krigsråd, skogsbo* eller slutstavelsen i *föredrogs, företogs, föreslogs, uppsagt, uppsagts, upplagt* eller *upplagts*, t. e. "hur *days?*", "alla *slags* människor", "det bär till *skogs*", "jag har *lagt* på minnet, hvad du *sagt*", "ett *fetlagt* barn". 2. I varje annat fall, då den följer efter sista vokaljudleden i ett ord, som är en böjd förm av ett adjektiv, verb eller substantiv, vars grundförm ändas med g-judet eller med "jdf", *gå, gas* eller *gd*: t. ex. *snygt, högt, högst, evigt, blygt, "blygs du ej?"* Desutom i följande ord: *blygsel, drygsel, vigsel; avlägsen, underlägsen, högtider*. — Däremot: "en sak af *vikt*", *viktig, duktig, släkting, afsikt, uppsikt, andjakt, lövtäkt, intäkt, bukt, "en dyr plikt"*.

Ann. Märk: "enligt² din önskan", "vara någon till lags".

Regler angående enkel- eller dubbelskrivnin

1) av konsonantjudled, som omedelbart föregås eller efterföljes av likstämig judled.

§ 31. Af tvänne på varandra följande likstämliga konsonantjudleder må vardera skrivas enkelt eller dubbelt, om den innehåller dubbelskrivligt konsonantjud enligt de följande reglerna angående enkelt konsonantjud:³ bindetekken må alltid sättas efter den föregående judleden, då den skall dubbelskrivas; t. eks. *tillägga, upp-passa, natt-tröja, still-leben*.

¹ Härvid må intet avscende fästas på deras uttalsätt, som frambrina ä-jud vid uttalande av t. e. *fresta, vetta, ende, elä*, eller e-jud vid uttalande av *väg, säd, läkare, äta*.

² Ett adverb, söm bildas av ett visst adjektiv ókk är lika lydande med en med t-jud slutande, böjd förm av detta, betraktas här som adjektivförm. — Enligt det allmännaste vardagsuttalet betecknar "bsf" *gt* i *enligt, lykkligt* endast t-jud, ett uttalsätt, som säkerligen i framtiden kömmer att bliva ärkänt såsöm det riktiga.

³ Med enkelt konsonantjud menas naturligtvis konsonantjud, söm ej omedelbart föregås eller efterföljes av likstämlig judled.

Ann. Kónsonantjud, som går omedelbart eller medelbart före den mäst betonade stavelsens vokaljud i ett ord, som har obetonad bejynnelsestavelse, må betraktas som dubbelt endast i följande fall: 1. I vissa fall, då det är öppet ökk tredje taljudet från början i ett ord, som börjas med judföljden *för*; t. e. *förrådare*, *förrätta*. 2. Då det tillhör en tydlig härstammnin från ett ord, som ej har obetonad bejynnelsestavelse, i vilket det på motsvarande ställe är dubbelt, t. e. *kamm-makeri* (av *kamm-makare*). (Däremot *transumt*, *ilegitim*, *ireguljär*.) — Man skriv: *gudom* (hällre än *guddom*), *hullstarrig* (hällre än *hulstarrig*), *skafföttes* (hällre än *skaff-föttes*), men *sepp-pund*.

2) av enkelt dubbelskrivligt kónsonantjud, som är i "läget A" ökk ej är m- eller n-jud.

§ 32. *Regler angående tydliga härstammningar:*

Sóm ett av kórt (eller till kvantiteten vakklande) konsonantjud skrives i ett visst ord, på lika sätt må det alltid tecknas i (bland andra) följande fall på motsvarande ställe i en *tydlig* härstammnin av sama ord, om det på båda ställena föregås av *sama kårta* (eller till kvantiteten vakklande) vokaljud: 1. Om det på båda ställena är öppet, t. e. ómnibus, ómnibusar. 2. I följande fall, om det i härstammningen är *slutet*: a) óm det avslutar en en med s-judet slutande genitivfórm i ejäntlig menin eller en sådan stavelse inuti ett ord, sóm utjöres av "jdf" *vägs*, *sils*, *syls*, *süls*, *häls*, t. e. en *väggs*, *väggmålnin*, *tämpelvägg*, *tämpelväggs*, *tämpelväggs-målnin*; b) óm det skall skrivas framför *l*, *n*, *r*, *h*, *sam*, *dom*; t. ex. (*lykka*, *trött*, *vitter*, *trolla*, *troll*), *lykkelig*, *tröttna*, *trötthet*, *tröttsam*, *vittra*, *trolldom*;¹ c) dessutom i varje annat fall, då det föregås av a-judet (eller av å-jud tecknat med o, ej med å eller ó). T. e. *vasst* (av *vass*), *krasst* (av *krass*), [*tjokkt* (av *tjokk*)]. 3. Óm det på båda ställena är slutet ökk efterföljes av sama kónsonantjudet; t. e. (*vild*) *vilda*, *vildhet*.

Ann. T-judet, sóm ej är näst sista judet i en genitivfórm, må alltid enkel-skrivas mellan *sa* ökk *s* 1) då det är näst sista judet i ett ord, 2) i en härstammnin från ett ord, där det i nämnda läge enkelskrives; t. e. *sysselsats*, "platsen har *tillsats*", *motsats*, "denna *sats* har *sats* på orätt plats", *motsatser*.²

§ 33. S-jud må i varje fall enkelskrivas, då det avslutar a) en passiv fórm av ett verb, sóm ej utjöres af "jdf" *lys*, *lås*, *les* eller *is*; b) ett med "jdf" *ibus* eller *ikus* slutande ord, sóm ej har hufvudtonen på slutjudet. T. eks. "han *brås* på sin far", "det *påstås* att det *fås* för intet", *ungås*, *förgås*, "tas med någon", "slås ej, pojkel"; *omnibus*, *rustibus*, *fiffikus*. — Alltid må dubbelskrivas, då det omedelbart föregås af kórt vokaljud 1) slutjudet i ord, sóm ändas med k-jud, som ej skall skrivas efter *e*, eller med p-judet. T. e. *bókk*, *våbókk*, *fämn-*

¹ Men mann skriv: t. e. *förspilde*, *förspils*, oaktat mann bör skriva *förspilla*, *till*.

² Märk 1) att *sysselsats* värligen är bildat av *sysselsatt*; att det för nybörjaren ligger nära till hands att tro, att slutordet i uttrycket: »en *motsats* är bildad av *motsatt*»; 2) att det näste anses vara lämpligt att stadga, att av kórt vokaljud omedelbart föregånét t-jud i nämnda läge i *varje* fall skrives antinen enkelt eller dubbelt (C. J. L. Almqvist m. fl. skrevo: »en *satts*», »en *uppsatts*», m. m.)

bókk, ögonblikk, vederkvikk, kambrikk, munlakk, fotsakk, allmanakk, sallmiakk, hulokk = ett slags apa, *utlópp, durtlópp, brüllópp, isópp*; 2) i en partikkel, sóm med hänsyn till slutstavelsen är lika med *utantill, fördenskull*.

Anm. Mann skrive: *bisköpp, tobak, elak (fänrikk l. fänrik, talbrikk l. talbrik, arrakk l. arrak, konjakk l. konjak)*.

§ 34. I övrigt må kónsonantjud dubbelskrivas alltid ókk endast i följande fall:

1) då det avslutar ett ord, om det är lånt eller tydligen förkortat, t. e. *natt, midnatt, tafatt, säll, jesäll, fall, nödfall, bifall, skått, hugskått, igelkått, idrått, örngått, tillstadd, tvärvigg, vittnesjill, näsborr, tallbarr, hölass*. (Däremot: "lövet har gulnat", *gammal, stüdsel, något, frestad, evig, fjävil, lürkor, ümmbar, attlas*.)

2) dessutom i följande fall, då det är lånt eller tydligen förkortat, såvida det ej tydligen strider mot föregående regler:

a. Då det omedelbart efterföljes av vokaljud, t. e. *vatten, sötvatten, söt-vattenfisk, befalla, partikkel, kapittel, tittel*.

b. Dessutom (d. v. s. sóm *slutet*), förutom då dubbelskrivningen tydligen kräves av reglerna för härstamningar, i följande fall i ord av första årdninen: 1) Då det tillhör någon af judföljderna *al, ab, ap*; t. e. *allmoge, allvar, alltare, allmän, vallmo, enfalld, befallde*, "vad befalls?", *alls, valls, hallt, halls, smallt, snapps*. 2) Då det tillhör bejnnelsestavelsen i ett ord, sóm börjar med "jdf" *up, til, lät, rät, ful, vist, mis*; t. e. *uppsåt, uppror, tillfalle, tillständig, tillförsikt, rättskaffen, lättvindig, fullständig*, "ett *visst* fruntimmer har *visst* sagt det", *visste, visstas, missfirma, misshag*. 3) Då det avslutar en stavelse ókk skall skrivas framför *l, n, r, bo*

eller *sam*, ävensom i varje annat fall, då närmast följande stavelse är lån eller tydligen förkortad; t. e. *bräcklig, förskräklig, huttla, vittna, slipprig, bättre, sluttbo, sällsam, sällskap, flyttbar, nattvard, tykkmykken, grillfänare, vettvillin, nattblakka, tallbit*.¹

§ 35. I ord av andra årdninen skrives *slutet* kónsonantjud, då enkel- eller dubbelskrivningen ej *tydlig* kräves av reglerna för härstamningar, i enlighet med reglerna för ord av första årdninen.

Anm. Måna ord äro vakklande med hänsyn till ett eller flera kónsonantjuds kvantitet.

3) av enkelt n-jud okk m-jud i läget A.

§ 36. N-jud må enkel- eller dubbelskrivas i överensstämmelse med före-

¹ *Däremot: eld, fäld, samfäld, täpt, täpte, slüpte, väkt, väkta, förskräkt, bestäld, bejnyte, älska, älskare, älskande, älskas, älsklig, idka, nödga, brótslig, hurtig, spänstig, bränsla, känsla, mästare, börjmästare, ryt-tare, frökóstig, mystisk, sälvisk, vismut, asfalt, pastör, póрто, ond, ondo, bundo, bundit, värjo, begrepsmässig, kvälsvard, särmytsla, syskón, aftón, rustibus*.

gående regler för dubbelskrivligt kónsonantljud. T. e. *sann sannin', mann, mannlíg, mannskap, spannmål, samvetsgrann, samvetsgrannhet, allmänn, allmännhet, vägran, liten, grönska, vinst, spänstíg, kánssel, bránsle, välann, ijánn, fastánn, "mann tror, att denne mann har rymmt", grannlaga, grannskap, grannt.*

Anm. N-judet må i varje fall enkelskrivas, då det omedelbart föregås af "jdf" ha eller la eller å- eller o-ljud eller ett ö-ljud, som omedelbart föregås af l-judet — utom i *mánne, vánna, lönn* (= ett slag träd), *pónny* l. *pónni*. T. e. "Han upphans af mig", "En hane och en hona", hankön, honkön, hánung, tónår måndag, "göra något i lön", lönlíg, löndom, lönfönster. Angående sådant n-jud i annat läge, sóm ej tillhör den mäst betonade stavelsen i ett ord, sóm har obe-

tonad bejynnelsestavelse eller en tydlig härstammín från ett sådant ord, märkes

följande: N-judet, som är lånt eller tydligen förkortat må i varje fall dubbelskrivas, då det skall skrivas före s och omedelbart föregås av a-jud, som ej börjar en stafvelse. T. e. *svanns, kranns*. N-judet må dubbelskrivas i ett med n-judet slutande *personbeteknande* ord, som med hänsyn till slutstavelsen är lika med lännsman l. lännsman.

N-judet må enkelskrivas a) då det tillhör en partikkel, som utjöres av "jdf" *mán* eller ett ord, som utgöres av "jdf" *dán* l. *dáns*, eller något av de med n-jud slutande ord, som förekomma i följande uttryck: "Min far gaf sin nya hatt åt din bror". b) i följande fall, då det omedelbart föregås af vokalljud, som börjar eller utjör en stavelse: 1. Då det föregås av e- l. i-ljudet. 2. Då det är slutet eller föregås af a- l. å-judet. T. e. en häst, ensam, envis, "stíg in", ine, inom, inerst, inälvor, inlaga, inmäte, "lägg a", anlag, ansikte, antal, anseende, anhang, föranlåten. "än är han lärda ä du", ändå. Man skrífve: *anánda, nog-grann, manngrannt, vinnlágga*.¹

§ 37. M-jud, som omedelbart föregås av a-jud, må dubbelskrivas alltid

ókk endast i följande fall: Då det är lånt eller tydligen förkortat ókk tillhör en stavelse, som börjar med "jdf" *sa, fra* eller *kra*. T. e. *damm, vattendamm, vattendamms, vattendammsbyggna, telegramm, telegrammsvar*. (Men *ensama, takksama, ballsamen, sams, samla, samárldna, samfund, "same man", densame, fram, framtaga, frame*.)

M-jud, sóm ej omedelbart föregås af a-jud, må dubbelskrivas alltid ókk en-

dast i följande fall (i enkla okk samansatta ord): Då det är lånt ókk tillhör den första eller enda stavelsen i ett ord, sóm ej börjar med å-judet eller "jdf" *så*. T. e. *timme, timmeris, badtime, rumm, badrum, badrumet, dommen, straffdomen, dömma, ómdóme, egendomen, kómma, kómm, inkómna, "óm han inkómer", sóm, sómliga*.

4) av enkelt, dubbelskrivligt kónsonantjud i läget B.

§ 38. Ett kónsonantjud, som är i läget B, må endast dubbelskrivas i föl-

junde ord ókk på motsvarande ställe i tydliga härstammínar därifrån: I varje ord,

sóm i skrift avslutas med "bsf" *eri* eller *inna* ókk är en tydlig härstammín från ett ord, där kónsonantjudet på motsvarande ställe dubbelskrives i läget A, t. e.

bryggeri (av bryggare l. brygga), *sepsbyggeri* (av sepsbyggare), *jättinna* (av jätte).

¹ Man märke, att n-judet är vakklande till kvantiteten i löndör, lönfönster, hane, från m. m.

Desutóm i följande ord: efter första vokaljudet orden *allesamman(s)*, *alltsamman(s)*, *allihop(a)*, *alltihop(a)*, ävensom i varje partikkel, som börjar med "jdf" *al*, *ike* eller i ett med "jdf" *til* eller *ful* (men ej "jdf" *fuli*, *fulm*, *fulg*) börjande ord i t. e. *fullkomlig*, *alldenstund*, *alltjämt*, *tillstüdes*, *tillbaka*, *ikkeförtty*. — Däremot: *atest*, *protest*, *arende*, *kólegium*, *kólekt*, *resonera*, *sónett*, *sitópp*, *pasópp*, *desutóm*, *skrældus*, *áfiser*, *litterär*, *sigarett* (men *sigarr*), *sigarettmakare* (men *sigarrmakare*), *bótför*, *kafé*, *kaféin*, *flóttist*.

Till-lägg till föregående regler.

§ 39. Vokaljudet i en stavelse, om det är ä- eller e-jud, som ej utjör en sammansättningsled, må

1) i varje fall tecknas med ä, a) om stavelsen börjar med judföljden *tv*, b) om det är stavelsens bejynnelsejud, tillhör ett flerstavigt ord, som ej har obetonad bejynnelsestavelse, ókk skall skrivas framför r; c) om det skall skrivas mellan l eller r ókk *nn* ókk ej är sista eller näst sista judet i en sammansättningsled. T. e. *tvätydig*, *tvåhågsen*, (*tväka*), *ärsätta*, *ärtappa*, *ärfaren*, *oärhörd*, *lännu*, *överlännu*, *lännuinar*, *rännu*. — Und. Man skriv: *era* = *tidräknin*, *tidevarv*.*

2) i varje fall tecknas med e a) om det utjör eller börjar en stavelse ókk omedelbart efterföljes av g-jud, som skall enkelskrivas; t. e. "en *egen* *egendom* i ej *egen*; *egare*, *egodel*, — b) om det är kort, förekommer mellan h-jud ókk ett l-jud, vilket omedelbart efterföljes av ett g-jud, som tydligen ej börjar en sammansättningsled; t. e. *helga*, *helgelse*, *helgon*, "helge ande". — c) om det tillhör näst sista stavelsen i ett ord, som med hänsyn till de två sista stavelsernas betydelse ókk lydelse är lika med *endera*, *enderas*, *ettdera*, *ettderas*.

§ 40. Man må i skrift avsluta med "bsf" *öja*, i intet fall med *dja*, ett ord, som i dagligt tal ändas med "jdf" *öja* eller (sällan) *ölja* ókk vars näst sista vokaljud omedelbart föregås av r-judet. T. ex. "röja rumm för någon", *undanröja*, *bortröja*, "röj rum", *röjnin* (ej rödja rumm ó. s. v.). — Mann må endast skriva dubbelt *n* mellan nästa ókk näst sista vokaljudet i ett flerstavigt ord, som ändas med "jdf" *in* (eller är en adjektivform, som ändas med *nē* eller *nā*), om det i dagligt tal (i allmänhet) endast har lånt n-jud eller (sällan) judföljden *ndn* mellan sista ókk näst sista vokaljudet. T. ex. *utlännin*, *klännin*, *blännin*, *vännin*, *västännin*, *blänninar*, *inbunna* böcker, *uppstånna* svärigheter.¹ — Mann må anse, att d-jud ej förekommer före det enda eller sista s-judet a) i ett ord, som ändas med "jdf" *sk*, *st*, *skä*, *skäs*, *skē*; t. ex. *utlänsk*, *fosterlänsk*, *lansksk*, *bonsksk*, *tresksk*, *nisksk*, *älst*, *hansksks*, *hansksk*, *ovskä*; [b) i en stavelse, som ej är ett ords enda eller sista stavelse okk i dagligt tal ändas med "jdf" *ns* eller *nds* t. ex. *lansshöfdin*, *lanskanslist*, *vinsrum*, *bunsförvant*, *avgrunskjup*; däremot "detta *lands furste*", *tillhands*, "till *lands*", "denna *avgrundskjup*".]

Man skriv: a) "han *less* mykket", "han *láss* vara *suk*", "han *iss* ej arbeta";² *lessen*, *lessnad*, *lessam*, *dagsmüja* — eller "han *leds* (*läts*, *ids*)", *ledsen*, *ledsam*, *ledsnad*, *dag-*

¹ Förf. vill för sin del ej motsätta sig, att "bsf" *ndn* och *nds* fortfarande tecknas i de fall, där de för närvarande allmänt eller oftast användas.

² Enligt följande allmänregel: En enstavig passiv förm med kort vokaljud, som i dagligt tal ändas med s-judet eller (sällan) med "jdf" *ts* eller *ds*, må anses sluta med lånt s-jud.

medja; b) *allra* störst l. *allrastörst*, *emclertid*, *mellerst*, *stanna*, *forna*, *gunäs*, *fragga*, *gubevars* — ej *aldra* störst, *emedlertid*, *mellerst*, *stadna*, *fordna*, *fradga*, *gudnäs*, *gudbevars*; c) "han började *studsä*", "en *studsare*", (ett jevär eller ett slags ur), *uppstudsig*, "ett elakt *puts*", *putslustig*, *trädgård*, *skridsko*, *suts* — eller *stussa*, *stussare*, *uppstussig*, "ett elakt *puss*", *pusslustig*, *suss*, *trägdård*, *skrisiko*; d) i intet fall *sednare*, *sednares*, *sednast*, *sednastes* utan i stället *senare*, *senaste*, *senastes* ö. s. v.

§ 41. En judled, som enligt somligas uttal innehåller *f*-judet, enligt andras *v*-judet, må i varje fall tektnas med *f* 1) då den omedelbart efterföljes av en till samma stavelse hörande *t*- eller *s*-judled; t. eks. *groft*, *juft*, *gräft*, *negatift*, *grafs*, *behöfs*¹; 2) då den tillhör slutstavelsen i ett ord af första årdninsens andra klass, som ändas med "jdf" *svär* eller *sver* ökk har huvudtonen på slutstavelsen, äfvensom i varje annat fall, då den omedelbart föregås av till samma stavelse hörande *s*-judled; t. eks. *hemisvär*, *atmosvär*, *svärisk*, *svinks*.

Man må ej antaga, att efter *n*-jud förekomer a) *n*-jud, som omedelbart skulle efterföljas av till samma stavelse hörande *s*- eller *t*-jud; b) *k*-jud, som omedelbart skulle efterföljas av ett *t*- eller *s*-jud, som tydligen ej börjar en sammansättningsled: man skrivet således: "denna *våns* egäre", *vånshäst*, *till gåns*, *lunt*, *punt*, *adjunt*, *instint*, *funson*, *sanson*, *interpunson* (*tänte*, *blant*, *sant*)².

I intet fall a) må *n*-jud, som omedelbart skulle efterföljas av konsonantjud, *annat än h-jud*, anses förekomma efter *m*-ljud, som är tredje judet i årdninen i en stavelse, som börjar med "jdf" *jä*: man skrivet "ett *jämt* tal", *alljämt*, *jämlike*, *jämföra*, *jämstora* (ej *jämnt*, *alljämnt*, *jämlike* o. s. v.); men *jämnhög*; b) må *n*-jud anses förekomma efter ett *m*-jud, som är tredje judet i årdninen i en stavelse, som börjar med "jdf" *nä* eller *hä*, om *n*-ljudet skulle omedelbart efterföljas af *d*- eller *t*-jud, som ej börjar en sammansättningsled: *nämde*, *nämt*, *hänul*, *nämdeман*.

Mann skrivet a) *linje*, *linja*, *linjera*, *linjal*, *föjderi* — hällre än *linie*, *linia*, *liniera*, *lineal*, *föjderi*; b) *blåögd*, *storögd*, *surögd* o. s. v. eller *blåöjd*, *storöjd*, *suröjd*; c) *j* eller *g* efter *ä*- eller *e*-jud, som är andra judet i en med *l*-jud börjande stavelse ökk omedelbart efterföljes, enligt somligas uttal av *j*-judet, enligt andras av *g*-judet, alteftersom man efter detsamma frambrinar *j*-eller *g*-jud i dagligt tal: t. e. *läja* l. *lega*, *läjde* l. *leyde*, *legodrän*³; d) *j*, ikke *i*, framför det enda eller sista *s*-judet i en adjektivform, som är ett ord av första årdninsens 2:dra klass ökk i dagligt tal ändas med "jdf" *ajsk*, *aisk*, *äjsk* eller *eisk*. T. e. *algebrajsk*, (*europäjsk*). — Mann avslute i skrift med "bsf" *jär* varje ord av första årdninsens 2:a klass, som i dagligt tal ändas med "jdf" *jär* eller *ier*; t. ex. *reguljär*, *pekunjär*, (*grenadjär*).

Mann må anse, att *t*-jud ej förekomer a) i ett ord av första årdninen framför *s*-jud, som omedelbart efterföljes av öppet *i*-jud, om *t*-judet skulle omedelbart (enligt allas uttal) föregås av anuan konsonant; t. e. *aktsie*, *restansie*, *konfidentiell*, *patsiensia* (ej *aktsie*, *patsiensia*); b) före "jdf" *son* i ett ord av första årdninsens andra klass, om det enligt allas uttal skulle omedelbart föregås af annat konsonantjud än *v*- eller *s*-judet eller vokaljud. Mann skrivet; *invenson*, *adison*, *revolusion* (ej *inventson*, *aditson*, *revolutson*).

¹ men *grov*, *juf*, *gräva*, *negativ*, *grav*, *beröva*.

² Förf. anser, att denna regel bör följas i dess helhet eller med följande undantag: *k*-jud må anses förekomma före det enda eller sista *t*-judet i en tydlig eller ikke tydlig härstammning från ett ord, som ändas med "jdf" *nk* eller *nka* (t. ex. *tänkte*, *blankt*, *sänt*, *betänkt*, *oförtänkt*).

³ G betecknar här enligt allas uttal *g*-judet.

A-jud såsom en stavelses bejynnelseord må tecknas sålunda: á eller ah, då det är lånt eller tydligen förkortat ókk efterföljes av *slutet* n-jud, t. e. *ándrygg*, *ánstólt* eller *ahndrygg*, *ahnstólt*.

§ 42. Mann skrive a) *nio* l. *nie*, *tio* l. *tie*; hållre *tjuge*, *trátti*, *fórti*, *fámíti* *sáksti*, *sútti*, *átti*, *nítti* än *tjúgu* l. *tjúgo*, *tráttio*, *fórtio* o. s. v.¹; b) *med*, *medan*, *emedan*, *emot*, *emclertid*, *emellan*, *emottaga* (hållre än *ímot*, *ímelertid* o. s. v.); c) näst sista stavelses bejynnelsejud i ett ord, sóm utgöres av eller ändas med stavelseföljden *viol* l. *fiol*, med f, om ordet betecknar ett musikaliskt instrument, äljest med v.²; t. ex. spela *fiol*, *fiolonsell*, *fiolin*; "en doftande *viol*," *nattviol*; d) *ár*, i intet fall *or*, efter bejynnelsejudet i ett ord, sóm börjar med "jdf" *går* — utom i *górnm*; t. e. "*blod* ókk *går*", *gårtjúv*; e) p-judet alldrig dubbelt, då det är andra judet i en stavelse ókk tillhör "jdf" *supé*, t. ex. *supertorta superfin*; f) "de *sutto*", *suttit*, *besuttit*, *besutten*, *fórsutten*, *avsutten* m. m.; g) *enbet*, *tvábet*, *fyrbet* o. s. v. eller *enbett* m. m.; h) d-judet enkelt i varje fall, efter *ha*, ävensom efter s-judet i härstammningar från *súk*; t. e. "han *hade*", *suklig*.

De viktigaste av sådana förut ej anmärkta ord, a) sóm äro vakklande till uttalet vid läsnin eller i dagligt tal nästan allmänt uttalas annorlunda än vid läsnin, b) eller sóm äro ord av annat slag ókk må skrivas i strid mot de allmänna reglerna:

Dessa ord äro följande,³ som i skrift må börja med bokstaven:

A: *abborre* l. *aborre*,⁴ *arbete*, *arbeta*, *armod*, *arvode*, *adjö*, *alg*, *april*, *andfådd*, *averson*, *arakk* l. *arrakk*, *asyrera*, *augusti*, *agitera*, *abbot*, *apel*, *apalkastud*, "läggna något *ud actu*", *allhelgonudag*, *à la bónne heure*.

B: *bokhållare*, *bokhålleri*, *båtsman*, *båtshake*, *biskui* l. *biskvi*, *biltog*, *barbaka*, *bröst*, *binnikemask*, *blyärts*, "denne hund *bits* ikke", *bastu*, *bresilja*, *bärsärk*, *borika*, *besudla*, *blötna*, *brännvin*, *bekk*, *besk*, *bläst*, *bettla*, *byksor*, *budget*.

C: *camera obscura*, *comme il faut*, *chargedafär*⁵, *corps diplomatique*, *con amore*.

D: *desert*, *dobbsko* l. *doppsko*, *deséndent*, *disippel*, *disiplin* l. *disippel*, *disiplin*; *dudud*, *departement*, *domino*, *dykdalb*, *drägla*, *Don Juan*, *Don Quixote*, *donquixoteri*, "hans första *debut*", *digestson*, *diverson*, *dadel*, *dóttér*, *debet*, *debent*.

E: *elände*, *etablissement*, *etui*, *ekorre*, *ettdera*, *ekskurson*, *et cetera* = med mera, *ex officio*, (*ko*, *eker*, *ebenhals* (l. *ebenhålt*)), *en gros*, *en face*, *en voguc*, *etsa*, *elegi*, *elegisk*, *energisk*, *ekstókk*, *eökstókk*, *ex professo*, *ex tempore*, *embargo*, *enkom*.

¹ Sällan eller alldrig skrives numera: fyratio, åttatio. — Sista vokaljudet må anses vara o-jud i sådana, numera nästan uteslutande sántvis använda ord sóm *tokot* = tokig l. tokigt; *brokot* = brokig l. brokigt; *nakot* = naken l. naket.

² Märk, att v-judet nästan alltid är stunt i dagligt tal i dessa ókk några andra ord.

³ Märk, att flera af dessa ord äro lånord: varje «främmande ordfognin» må anses utgöra ett ord.

⁴ Märk, a) att r-judet i *aborre* l. *abborre*, *ekorre* ókk *frihärre* (liksom i *bigarå*, vare sig att detta ord uttalas med huvudtonen på första eller sista stavelsen), enligt sannolikt allas uttal är kórt; b) att v-judet i dagligt tal nästan allmänt uteslutes i vissa sammansättninsleder, sóm innehålla ordet: *halv*, t. ex. *halvstop*; c) att ds i *guds*, *gudsfruktan*, *stadsbo*, enligt uttalet vid läsnin betecknar «jdf» *ds* eller *ts*, enligt sannolikt flertalets uttal i dagligt tal endast s-judet.

⁵ Märk, att för närvarande allmänt skrives: «en chargé d'affaires», «flera chargés d'affaires»; att Crusenstolpe m. fl. skrivit: «flera chargé d'affaire».

F: *finerbör, förkläde, förgår, fysonomi, fiasko, fönster, frukkost, "på finaste fashion", frontimer, fernissa, "akta dig för att flåka trädet", frihärre, "vi fordra detta av dig", fetna, fetma, fojé (= foyer), fåfänlig, fåvitsk, förränn, farfar, farmor, farbror.*

G: *gårdvar; gudsnåddig, gudslån, gudskänst l. gudstjänst m. m., gudfar l. gufar, gudmor l. gumor o. s. v.; glåmig, galjas (l. galeas), gredelin, grandseigneur; "klädd i galla", galladräkt, gallaspektakel (hällre än: klädd i gala, galadräkt o. s. v.), grensle, grimas, "ett stort gods", gratiös, gitarr.*

H: *honóm, hónun, härtig, härlighet, hjälpefundera, helsot, hillebard, hundsvätt, "häll dig", hitre, hiterst, hos (därhos, härhos), hissna (l. hisna), hemska, "hota åt någon", halvtunna, halvstop m. m., hakkspätt, honoratiores, härbärje, "hin onde", "det var hin till kar", hinsidan.*

I eller **J:** *jästjivare, jårdsel, jårdsla, jårdsgård, juri l. jury m. m., internesso l. intermetso, indijestson, jetin, jirig, jöpen, inkräm, inkiett, "in blanco", inhemsk, jódlla, instans, jyllene, in'senjör, interjör, inställsam, idog, justlätt.*

K: *kónsert, komet, kråma, kråmjådda, kakerlakk, kabbiljo, krämare, kräm, "denna kakelunn innehåller måna kakel" (men: "jässens kakkel"); "en hederlig kar", "en hållkar", "en läskar" o. s. v.;*

kalfatra, "elda med kåks", konverson, konsonell, kajuta, kruka, kräckla, kålgård, kutym, kónesement (ej kónosement), klown, kuliss, knävelbör, "klemma med någon klemmig"; ksylograf.

K: *kärin, kölna, kågla, kågelspel o. s. v.; kyrka, kedja kisel.*

L: *linntyg, lännstol, logik, logisk, "lucida intervalla", "laterna magica", libbstikka, legel, ladugård (i dagligt tal lagård), lymslag, lymsa, "fartyget är läkk", "sån börjar läkka", lórd, lakrits, lemmel, lövkója, lórñjett, "han lät binda boken", "det lät illa", löpna, lekatt, licentia poetica, lull-lull, la haute volée.*

M: *mältid, måfå, medvurst l. metvurst, mullbär, matsäck, mulbete, midsomar, machvärk, marsialisk (l. marsialisk), matmor, makril, möln, mäklare, marionett, milion, milionär, mention honorable (= hedersómnämmande), midja, märtgel, mänslig, monsieur, medelst, mögel, morfar, mormor, morbror.*

N: *nachspiel, nånsin, nåtla, "det ländar honom till stor nesa".*

O: *óboist óbskyr l. óbskur, okvådsord, orgier, original.*

P: *partsiel, pastor loci; psevdonym, psevdoklassisk, psevdoluthersk o. s. v.; psykisk, psykolog, psykologi, psykograf, pfallgreve (pfalzgreve), pajasso, pimmpsten l. pimpmsten; prommpt*

l. prommt, präm, pónny l. pónni, piggvar, pórtson, proportson, proportsonerlig, pórtjé, pilgrim, pretsiosa, pókkenhåls (pókkenhållts), piedestal, platsera l. pläsera, prägel, prägla, plombera, pauvres honteux, platsmajor, paket, per capita, passiv, panik, pitsaft, privilegium, par préférence.

Q: *quatuor species, quiproquo.*

R: *risbastu, "göra en rassia" = ratsia, religion l. relijon, religiös l. relisös, ródna, runnstykke (rundstykke), ransaka, rädisa, raggla (ragla), reljeff, remsa, reffla, restaurason, "en lysande ról = ról, ruten, raket, redgarn, "regel (rigel) på en dörr", redebogen (l. redobogen), rödspotta, rötgel = ett slags fågel, rätthaveri, rödlett, rektanel.*

S: *"en utmärkt salat",¹ silsalat, hummersalat o. s. v.; sallpeter l. salltpeter, stigbygel (stighbögel), skórsten, sväjseri, symptóm l. symtóm, strapasera l. strapatsera, späsera l. spatsera, spatsiös, sidvördnad (sidovördnad), spätt = hakkspätt, "stapla upp ved!", "han kann gå okk läsa utan att stappla", skiss l. skits, svínks, sikksakk, straks (ej strakst), stom, stomhemman, sokken,*

sykel, sötma, snöplig, slup, skroffler l. *skrofler, skrupler, sudla, skröplig, skräma*, "han lät det se".
svetsa, samfärdsel; stadsbo, stadsbud, stadsfogde m. m.; *statsråd, statsmann* m. m.; *staket, sammka, snuppla* l. *snubbla, sigill, sigenare, skuldra, satin, savoir-rivve, skakkel, sårva* (l. *sóffra*), *sans façon, sans phrase*, "snor i näsan", *snorjers, sentimental, species facti, smörgås, sabbat, spenslig, synål, sakramenskad*, (l. *sakramentskad*), *ser'sant*.

S: *sepelse, sepnad, särtin* (shirting), *salottenlök, surlakan*.

T: "Rysslands tsar" l. "Rysslands sar", *tersial* l. *tertsial, trikkatak*, "en tom", "en tómt", *toddi* (toddy), *tisdag, tattare, tordyvel* (= torndyvel), *tillreds, tillfreds, tårta, tenlika, tadel, tête à tête, teologi, tragisk, tillfyllest, teknisk, tekniker, trumpet, tunik*, "tota efter (till)", *tullnär*.

U: *usel, usling, uppvigla, utmärsla, uppskov, urväder* (l. *yrväder*).

V: *vettenskap, vettjirig, vetterlig, vettskap* (l. *vetenskap, vetjirig, veterlig, vetskap*), *vinthund*,

valthorn, virrvarr, vidsepelse, vidseplig, välsinna, "vinda en bro", *vindbrygga, vindögd* l. *vindöjd, vålnad, vitna* = blifva vit, *rete, variera, volym, villkår, vårdslös, vårdshus, värdsig, vigilera, vederfås, vittlin*.

Å: *åldfar, åldjesäll, åldfru* o. s. v.; *årta, åtra*; *åbaklig*.

Ä: *äljest, ärövrä, ärimra, ärbarmlig, ärg* (l. *erg*).

Ö: *ögglä* l. *ögla, öken* (l. *ökken*), *ömsa* (ymsa), *ökänd, ögna*.

Man skrive: a) *pauvres hôteux* (= "blygsame fattiga" av stånd), utóm då det särsilt är fråga óm *en* person. då man skrive: *pauvre hôteux*; b) *corps de logis, table d'hôte, table rase*, om man ej, lämpligare, skriver: *kórdelosi, tabeldót, tabelras*.

I afseende på ord af **tredje** årdninen, för vilka i allmänhet ina bestämda regler kunna jivas, må här endast nämnas, att författaren anser de grundsatser, sóm i avseende på stavningen av egennamn, vilka hittills i allmänhet följts, fortfarande böra följas; att gramattiska tärmer lämpligast skrivas på nu brukligt sätt, t. e. genitivus i st. f. jenitivus. — I förbigående må sägas, att författaren anser det, minst sagt, tvivelaktigt, huruvida det bör anses lämpligt att så konsekvent till-lämpa den i ökk för sig riktiga grundsatsen, att en utlänsk persons eller orts "egna" namn bör uttalas ökk skrivas sóm det uttalas och skrives i det land, sóm personen eller orten tillhört eller tillhör, att mann i likhet med några nutida författare i strid mot det allmänna bruket hos óss under en lån tidrymd skriver, t. e. *Felipe II, Louis XIV, James II, Napoli, Roma* i st. f. *Filip II, Ludvig XIV, Jakob II, Neapel, Rom*.

Läsaren af denna afhandling torde benäget ursäkta att den typografiska utstyrseln, i synnerhet hvad "andra afdelningen" angår, blifvit något egendomlig, hvilket beror därpå, att öfver typerna *s, n* och *k*, använda för att beteckna "sje"-, "äng"- och "tje"-ljuden, kommata måst sättas, alldenstund accenter därå saknas; äfven bedes om läsarens öfversseende med den, i följd af brådska, bristfälliga korrekturläsningen.

Sättarnes anm.

Högre allmänna läroverket i Venersborg.

A. Undervisningen.

1. Höstterminen började den 24 augusti och slutade den 19 december. Den egentliga undervisningen började den 29 augusti och slutade den 16 december.

Vårterminen började den 20 januari och kommer att avslutas den 2 juni. Den egentliga undervisningen började den 26 januari och slutar den 27 maj.

Under höstterminen hafva med Efori tillstånd 2:ne fridagar, den 17 och 19 oktober, gifvits, motsvarande det gamla marknadsloftet. I enlighet med § 19 i skolstadgan har 6:te klassen haft 2, 7:de klassen 4 dagars ledighet i månaden, af hvilka dock hälften användts för skriftliga arbeten på lärorummet.

2. Till den gemensamma morgonbönen hafva alla läroverkets lärjungar samlats 20 minuter före 7. Undervisningstimmarne hafva varit förlagda till 7—9, 11—12, 1—3 alla dagar för alla klasser utom för 1:sta, som haft läsning 7—8 endast måndagar, samt till 5—6 måndagar och torsdagar för 6:te klassen. Gymnastiköfningarne hafva egt rum utslutande på förmiddagarna, de öfriga öfningarne dels på för- och dels på eftermiddagen, såsom synes vid redogörelsen för hvarje särskildt öfningsämne.

3. Antalet lärotimmar i veckan för läsämnen under höstterminen 1885:

1	2	3	4	5	6	7	
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar under höstterminen	T i m m a r				S u m m a	A n m ä r k n i n g a r
		Skilda	Gemensamma för				
			samma linie	lärjungar från afdelningar & samma linie	öfriga linier		
1	12	24	—	—	24		
2	32	28	—	—	28		
3	27	28	—	—	28		
R. 4	17	7*)	—	22	29	*) Engelska.	
L. 4	13	8*)	—	(22)	8	*) Latin.	
R. 5	8	8*)	—	21	29	*) 7 tim. Engelska, 1 t. Svenska.	
L. 5	26	9*)	—	(21)	9	*) 8 t. Latin, 1 t. Svenska.	
R. 6: 1	3	23	—	6*)	29	*) 4 t. Franska med L. 6: 1, 1 t. Historia med L. 6: 1, 1 t. Matem. med L. 6: 1 B.	
L. „ B	7	4*)	20	(6)**)	24	*) Engelska. **) Se anm. vid R. 6: 1.	
„ „ A	9	7*)	(20)	(5)**)	7	*) Grekiska. **) 4 t. Franska, 1 t. Historia med R. 6: 1.	
R. 6: 2	6	22	—	7*)	29	*) 1 tim. Svenska, 4 t. Franska, 1 t. Historia med L. 6: 2; 1 tim. Matem. med L. 6: 2 B.	
L. „ B	11	4*)	19	(7)**)	23	*) Engelska. **) Se anm. vid R. 6: 2.	
„ „ A	3	7*)	(19)	(6)**)	7	*) (Grekiska. **) 1 tim. Svenska, 4 tim. Franska, 1 tim. Historia med R. 6: 2.	
R. 7: 1	2	19	1*)	9**)	29	*) 1 tim. Svenska med R. 7: 2. **) 1 tim. Svenska, 3 tim. Franska, 1 tim. Historia, 1 tim. Filosofi med L. 7: 1; 1 t. Franska med L. 7: 1 B., 2 t. Engelska med L. 7: 2 B.	
L. „ B	15	3*)	18	(7)**)	21	*) 2 t. Engelska, 1 t. Matematik. **) Se anm. vid R. 7: 1.	
„ „ A	3	8*)	(18)	(6)**)	8	*) 6 tim. Grekiska, 1 tim. Engelska, (valfritt) 1 t. Hebreiska. **) Se anm. vid R. 7: 1.	
R. 7: 2	5	23	(1*)	5**)	28	*) Se anm. vid R. 7: 1. **) 1 t. Svenska, 1 t. Franska, 1 t. Historia, 1 t. Filosofi m. L. 7: 2; 1 t. Franska m. L. 7: 2 B.	
L. „ B	5	1*)	20	(7)**)	21	*) 1 tim. Matem. **) Se anm. vid R. 7: 2; dessutom 2 tim. Engelska med R. 7: 1.	
„ „ A	4	7*)	(20)	(4)**)	7	*) 6 t. Grekiska, 1 t. Engelska (valfritt). **) Se anm. vid R. 7: 2.	
Summa	208	240	78	70	388		

4. Läro- och läseböcker.

- Kristendom:* Bibeln 1—7; Katekesen 1—5; Bibl. historia af Bohm 1—3; Bibelns kändedom af Welander 4—5; Norbecks lärobok i dogmatiken 6—7; Lärobok i kyrkohistorien af Cornelius 5—7.
- Modersmålet:* Sundéns lärobok 1—3; Läsebok för folkskolan 1—3; Läsebok af Melin och Hernlund 4—5; Claësons litteraturhistoria 6:1—7; Skrifter af Tegnér, Runeberg, Böttiger, Beskow, Holberg m. fl. författare 4—7.
- Latin:* Grammatik af Törnebladh och Lindroth 4—6; Ellendt-Seyffert 7; Elementarbok af Boëthius 4; Cornelius Nepos ed. Törnebladh 4—5; Ovidius 6:1; Virgilius, Æneïs ed. Törnebladh 6—7:1; Cicero 6—7; Livius ed. Broman och Frigell 6—7; Horatius ed. Fahlcrantz 7. Dessutom vid undervisningen använda: Mytologi af Brodén 6:1; Bojesen: Romerska antiqviteter; Schlyter, Monumenta antiqvitatis 6—7.
- Grekiska:* Grammatik af Löfstedt 6—7; Läsebok af Petersson 6; Xenophons Anabasis 6:2—7; Homeros Odyssea 7.
- Tyska:* Grammatik af Flach 3—6; D:o af Löfgren 2; Mathesius elementarbok 1—3; Deutsches Echo 4—6; Mährchen af Hauff 3—5; Geschichte des 30 jähr. Kriegs 5, Die Jungfrau v. Orleans, Wilhelm Tell af Schiller, Hermann und Dorothea, Götz von Berlichingen af Göthe 6.
- Engelska:* Grammatik af Mathesius 4—7; Elementarbok af Mathesius 4—5, L. 6:1, L. 7:1; Läsebok af Sturzen-Becker 4—7; a Christmas Carol af Dickens R. 7:2; An unequal Match af Taylor R. 7:2; Macbeth af Shakespeare 7:2; The Alhambra af Irving, utg. af Morén, 7; Calwagens skrif- och öfversättningsöfningar 7. Calwagens Engelskt talspråk. Engelska samtal af Crump, utgifna af Hjorth.
- Franska:* Elementarbok och grammatik af Dubb 5—7; Grammatik af Lidfors 6:2—7; Histoire de Charles XII par Voltaire 7:1; Recueil de Lectures françaises af Enblom 6—7; La joie fait peur af m:me Girardin, Mon Etoile af Scribe R. 7:1; Dosia af Henry Greville R. 7:2. Löwenhjelm's skriföfningar 7. Enbloms Ordförråd 7.
- Matematik:* Nordlund, Räkneöfningsexempel 2—3; Räknelära af Nyström 1—5; Geometrisk åskådninglära af Bergius 2—3; Euklides efter Lindman 3—7; Algebra och exempel-samlingar af Lindman, Cederblom, Morf & Tzaut, Bardey 4—7; Todhunters, Jochnichs och Lindmans geom. öfningssatser 4—7; Problemsamling af Hultman 7; Stereometri af Wiemer 7; Proportionslära efter Hultman; Proportionslärans tillämpning på geometrien efter Hellgren 6—7:1. Trigonometri af Lindman 7; Analytisk geometri af Westin 7.
- Naturvetenskap:* Lyttkens, Läran om djuren 1—3; Holmström, Läran om jorden 5; Wij-kander, Läran om naturföreteelserna och verldskropparne 4; Areschoug, Läran om växterna 2—3; Botanik af Arrhenius 6; Zoologi af Torin 6—7; Läroböcker i fysik af Christie, Wij-kander och Floderus; Lärobok i kemi af Blomstrand 6—7; Problemsamling af Hultman och Lindeberg.
- Historia:* Odhners mindre svenska historia 1—3, större 6—7; Pallin, Lärobok i allmänna historien 4—5; Pallin, Medeltidens historia 6; D:o, Nyare historien 6—7; Schotte, Lärobok i gamla tidens historia 6:1.
- Geografi:* Dahms för skolans 3 lägsta klasser 1—3; Sörenssons 4—7.
- Filosofisk propedeutik:* Sjöbergs och Klingbergs läroböcker i Antropologi och Logik 7.

Lärokurser.

Första klassen.

- Kristendom* 3 t. Katekes: första hufvudstycket.
Biblisk historia: gamla testamentet.
Bibelläsning samt valda psalmversar.
- Modersmålet* 5 t. Af formläran det viktigaste om ordklasserna; läran om den enkla satsen och dess delar i sammanhang med satsbildningsöfningar. Rättskrifning 1 à 2 t. i veckan. Uppläsning och förklaring af valda stycken.
- Tyska* 6 t. Explikation och analys af st. 1—32 i Mathesii elementarbok jemte skriftlig öfversättning af dithörande svenska stycken; af formläran så mycket, som dessa stycken förutsätta.
- Matematik* 4 t. Aritmetik: de fyra räknesätten i hela tal jemte öfning i användandet af decimaler; tillämpning på sorter; hufvudräkning.
- Naturlära* 2 t. Det allmännaste af läran om människans kroppsbyggnad samt undersökning af några lefvande växter.
- Historia* 2 t. Från och med forntidens till nyare tidens början.
- Geografi* 2 t. Det allmännaste om verdensdelarne; de skandinaviska länderna samt Rysslands fysiska och politiska geografi (*Piscator*, alla ämnen).

Andra klassen.

- Kristendom* 3 t. Katekes 2 t., 2:dra hufvudstycket läst och repeteradt.
Biblisk historia 1 t., det viktigaste af nya testamentet.
Bibelläsning: Matheus evangelium genomläst och förklaradt; valda psalmversar (*Sandén*).
- Modersmålet* 6 t. Det viktigaste af formläran; af satsläran den enkla satsen och lättare former af den sammansatta, allt under sammanställning med tyskan. Rättskrifnings- och interpunktionsöfningar. Välläsning samt öfningar uti att med egna ord återgifva det förelästa. De skriftliga öfningarne hafva i allmänhet upptagit 3 timmar i veckan (*Tengblad*).
- Tyska* 7 t. Grammatik: det allmännaste af formläran.
Explikation jemte analys af st. 33—71 i första afdelningen, 1--8 i andra afdelningen af elementarboken; muntlig och skriftlig extemporerad öfversättning af alla de lästa så väl svenska som tyska styckena, allt under jemförelse med modersmålet. De skriftliga öfningarne ha upptagit 2 tim. i veckan (*Tengblad*).
- Matematik* 5 t. Aritmetik 4 t., hela tal och sorter, hufvudsakligen efter Nordlunds räkneöfningsexempel 1:sta häftet och Nyströms siffreräknelära; decimalbråk.
Geometri 1 t., åskådninglära samt valda satser ur storhetsläran (*v. Sydow*).
- Naturlära* 2 t. Andra afdelningen af Lyttkens lärobok. Första afdelningen af Areschougs lärobok, undersökning af fröväxternas yttre organ på lefvande växter (*v. Hackwitz*).
- Historia* 3 t. Från Kalmarunionens upplösning till Karl XII:s död (*Tengblad*).
- Geografi* 2 t. De europeiska ländernas fysiska och politiska geografi fortsatt och avslutad (*Tengblad*).

Tredje klassen.

- Kristendom* 3 t. Katekes 2 t., 3–5 hufvudstyckena repeterade.
Biblisk historia 1 t., repetition.
Bibelläsning: Markus evangelium genomläst och förklaradt, valda psalmversar (*Sandén*).
- Modersmålet* 6 t. Hela form- och satsläran. Rättskrifnings- och interpunktionsöfningar 2 à 3 tim. i veckan. Välläsning. Öfversättningar från tyskan samt öfning i de första grunderna för skriftliga uppsatser (*Lindblad*).
- Tyska* 7 t. Grammatik, formläran repeterad jemte anmärkningar samt de viktigaste reglerna i syntaxen.
Explikation, från st. 62 af första afdelningen till lärobokens slut med analys samt muntlig och skriftlig extemporerad öfversättning af alla styckena. Hauffs Märchen, Kalif Storeh (*Lindblad*).
Skriföfningar på lärorummet 2 timmar i veckan.
- Matematik* 5 t. Aritmetik 4 t., läran om bråk, hufvudsakligen efter Nordlunds räkneöfnings-exempel, 2:dra häftet, och Nyströms sifferräknelära; blandade exempel på bråk; tillämpning af det genomgångna på regula de tri.
Geometri 1 t., åskådningläran, valda satser ur storhetsläran samt satserna 1–15 af Euklides 1:sta bok (*v. Sydow*).
- Naturlära* 2 t. Djur- och växtriket (*Tengblad*).
- Historia* 3 t. Fäderneslandets från Karl XII:s död till lärobokens slut jemte repetition af nyare tiden (*Tengblad*).
- Geografi* 2 t. Repetition af Europas och öfversigt af de öfriga verdensdelarnes (*Tengblad*).

Fjerde klassen.

- Kristendom* 2 t. Till nya testamentet i läroboken om Bibelns böcker; utförligare katekisation öfver 1:sta hufvudstycket; bibelläsning; Lukas evangelium, Efeserbrevet med förklaring (*Sandén*).
- Modersmålet* 4 t. Läsning af valda prosaiska och poetiska stycken af olika författare; form- och satslära samt rättstafningsöfningar och satsupplösning; uppsatser på lärorummet (H. t. *Sahlén*, v. t. *Högbom*).
- Latin* 8 t. Grammatik, formläran.
Explikation, 52 stycken i Boëthii elementarbok (*Eriesson*).
- Tyska* 4 t. Grammatik, formläran med anmärkningar repeterad samt hela syntaxen; satsupplösning.
Explikation, 26 blad ur Märchen von Hauff. Styckena 1–20 i Deutsches Echo (*Lindblad*).
Ett hemtema hvarannan vecka (*Piscator*).
- Engelska* 7 t. Elementarboken 36 sidor samt motsvarande delar af grammatiken; 6 sidor af läseboken; skriföfningar och vokabelläsning (*A. G. Bergman*).
- Matematik* 5 t. Aritmetik 1 t., regula de tri, intresseräkning, blandade exempel på bråk.
Geometri 2 t., Euklides 1:sta bok jemte öfningssatser.
Algebra 2 t., de fyra räknesätten i hela tal (*v. Sydow*).
- Naturlära* 2 t. Det allmännaste af fysik och kemi i Wijkanders lärobok (*v. Hackwitz*).
- Historia* 3 t. Allmän, gamla och medeltidens (*Sahlén* och *Högbom*).
- Geografi* 2 t. Europa till Syd-Europa (*Sahlén* och *Högbom*).

Femte klassen.

- Kristendom* 2 t. Nya testamentets böcker i läroboken om Bibelns böcker, Jesu lefvernes historia; utförligare katekisation öfver 3—5 hufvudstyckena; bibelläsning: Johannes evangelium (*Sandén*).
- Modersmålet* 3 t. Läsning af stycken af olika författare 1 t.; form- och satslära repeterad samt rättskrifningsöfningar med satsanalys 1 t. (*Sandén*). Genomgående af de rättade uppsatserna 1 t. En uppsats i hemmet hvarannan vecka. Ämnena för dessa hafva varit följande:
- Reallinien*. 1. Vestergötland. 2. Solon och hans lagar. 3. Om fixstjernorna. 4. Gustaf Vasas äfventyr i Dalarne. 5. Lapparne. 6. Öfversättning. 7. Vätern. 8. Hästen. 9. Amerikas upptäckt. 10. Det första korståget. 11. Våren. 12. Flyttfoglarne. 13. Öfversättning (*v. Hackwitz*).
- Klass. lin.* 1. Göta elf. 2. Beskrifning öfver Venersborg (brefform). 3. Runebergs dikt: "Löjtnant Zidén". 4. Die Fische (öfversättning). 5. De viktigaste bevisen för jordens klotform. 6. En novemberdag på landet. 7. Guds vägar äro de bästa. 8. "Stenliket i Falun." 9. Slösaren och den girige. 10. Friedrich II (öfversättning). 11. Teckning af Luthers lefnad. 12. Geijers dikt: "Vikingen". 13. Arbetets nytta (*Sandén*).
- Latin* 8 t. Grammatik, formläran repeterad; det viktigaste af syntaxen. Explikation, Miltiades, Themistokles, Aristides, Cimon, Lysander, Epaminondas, Pelopidas i Cornelius Nepos; skrifning på lärorummet två timmar i veckan efter Törneblad (*Ericsson*).
- Tyska* 3 t. Grammatik, hela formläran och syntaxen med viktigare anmärkningar repeterade. Explikation, 9 blad ur Hauffs Märchen samt 12 blad ur Schillers Geschichte des 30 jährigen Kriegs. St. 20—40 i Deutsches Echo. Ett hemtema hvarannan vecka (*Lindblad*).
- Engelska* 7 t. Grammatik, formläran och af syntaxen till läran om *shall* och *will*. Explikation, afslutning af elementarboken samt 30 sidor af Sturzen-Beckers läsebok, förra kursen; muntlig öfversättning från svenskan. Skrifning på lärorummet, vokabelläsning (*A. G. Bergman*).
- Franska* 3 t. De 4 första kapitlen af Dubbs elementarbok; skriföfningar, vokabelläsning (*A. G. Bergman*).
- Matematik* 5 t. Aritmetik 1 t., blandade exempel på bråk, regula de tri, intresse- och rabatt-räkning jemte planimetriska och stereometriska räkneexempel. Geometri 2 t., Euklides 2:dra och 3:dje böcker jemte öfningssatser. Algebra 2 t., läran om bråk (*v. Sydow*).
- Naturlära* 2 t. Repetition, Läran om jorden efter Holmström (*v. Hackwitz*).
- Historia* 2 t. Allmänna historien från reformationen efter Pallin (*Sahlén* och *Högbom*).
- Geografi* 2 t. Asien, Afrika, Amerika och Australien samt Europa repeteradt (*Sahlén* och *Högbom*).

Sjette klassens nedra afdelning.

- Kristendom* 2 t. Dogmatik, klass. lin., de 2 första kap. Kyrkohistoria, klass. lin., 1:sta perioden; reallin., 1:sta och 2:dra perioderna. Nya testamentet, båda linierna, Apostlagerningarne och Romarebrevet (*Sandén*).

Modersmålet 2 t. Läsning af valda stycken af svenska och danska författare. Rättskrifningsöfningar (*Sahlén* och *Högbom*). En uppsats hvarannan vecka. Af latinlinien hafva 4, af reallinien 2 författats på lärorummet. Ämnen för uppsatserna:

Reallin.: 1. Den s. k. oinskränkta furstemaktens uppkomst, ändamål och verksamhetsätt. 2. Översättning från engelskan. 3. Skrifning på lärorummet med fritt val mellan flere ämnen (= latinlinien). 4. Jämförelse mellan Europa och Afrika. 5. Amerikas upptäckt. 6. Ärlighet varar längst. 7. Om vattnets kretslopp. 8. Skrifning på lärorummet (= latinlinien). 9. Venersborgs högre allm. läroverks hus (beskrifning). 10. Georg Washington (lefnadsteckning). 11. I hvilka afseenden var Ludvig XIV:s regering nyttig för Frankrike, i hvilka skadlig? 12. Översättning från engelskan. 13. Våren (*Sahlén* och *Högbom*).

Klass. lin.: 1. Jämförelse mellan Gustaf Vasa och Karl XI. 2. Kort framställning af Israeliternas historia. 3. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet). 4. De olika styrelseformerna. 5. Spaniens blomstring och förfall. 6. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet). 7. Hvarpå beror det, att store mäns förtjenster ofta först efter deras död vinna erkännande? 8. Hvarigenom vinner ett folk världshistorisk betydelse? 9. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet). 10. Orsakerna till Europas öfverlägsenhet öfver de öfriga världsdelarne. 11. Åkerbruket såsom början till kultur. 12. Athens storhet i kulturhistoriskt afseende. 13. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet) (*Tengblad*).

Latin 8 t. Grammatik, syntaxen.

Explication, 1:sta boken af Cæsar; Pyramus et Thisbe, Ætates, Lycaon, Philemon et Baucis, Orpheus et Eurydice i Ovidius. Prosodik.

Skriföfning på lärorummet efter Törnebladhs stilöfningar 2 timmar i veckan.

Ett tema hvarje vecka (4 på lärorummet) (*Ericsson*).

Grekiska 7 t. Grammatik, formläran, til verba på μ .

Explication, 58 st. i Peterssons läsebok (*Sandén*).

Tyska, klass. lin. 1 t., reallin. 2 t. Grammatik, öfversigt af grammatiken.

Explication, Schillers Wilhelm Tell. Reallinien ett hemtema hvarannan vecka (2 på lärorummet), af Deutsch. Echo st. 40—50 (*Lindblad*).

Engelska, icke-greker 4 t. Mathesii elementarbok samt motsvarande delar af grammatiken.

Explication, 22 sidor af Sturzen-Beckers läsebok, förra kusen; skriföfningar (*v. Hackwitz*).

Reallin. 3 t. Grammatik, repetition.

Explication ur Sturzen-Beckers läsebok, förra kursen, muntlig översättning från svenskan; 80 sidor af Calwagens Engelskt talspråk. Skriföfningar på lärorummet. Ett tema i månaden (2 på lärorummet) (*Bergin*).

Franska 4 t. Grammatik, Dubbs lärobok till 9:de kap. Skriföfningar och vokabelläsning.

Explication, valda stycken ur Enbloms Lectures Françaises (*A. G. Bergman*).

Matematik, klass. lin. 3 t. Geometri 1 t., Euklides 4:de bok efter Lindman, Proportionsläran efter Hultman afdeln. I och III. Algebra 2 t., eqvationer af första graden med en och flere obekanta; det allmännaste af läran om qvadratrotter. Icke-greker dessutom lättare algebraiska problem 1 t. tillsammans med reallinien.

Reallinien 7. t. Geometri 3 t., Euklides 4:de bok efter Lindman; Proportionsläran af Hultman, afdelning I och III; de 20 första satserna ur Euklides 6:te bok af Hellgren; satserna 1—201 ur Todhunters geometr. öfnings-satser. Algebra 4 t., läran om qvadratrotter och radikalquantiteter af 2:dra graden; eqvationer af 1:sta graden med en och flere obekanta; eqvationer af 2:dra graden med en obekant; talrika problem. Ett skriftligt matematiskt arbete i månaden, hvarje arbete behandlande ett geometriskt och ett algebraiskt problem (2 på lärorummet) (*Kjellberg*).

Naturvetenskap, klass. lin. 2 t. Naturalhistoria 1 t., växternas byggnad, deras organs för-
rättningar; början af naturliga familjerna (*v. Hackwitz*). Fysik 1 t.,
32 §§ af Christies lärobok (*v. Sydow*).

Reallinien 6 t. Naturalhistoria 1 t., lika med klass. lin. (*v. Hackwitz*).
Fysik 3 t., Lära om värmet och ljuset efter Wijkander jemte problem (*Bergin*).
Kemi 2 t., Lära om metalloiderna efter Blomstrand (*Bergin*).

Historia, klass. lin. 3 t., Fäderneslandets, från början af nyare tiden till Gustaf II Adolf
(*G. Th. Bergman*). Allmän, gamla historien (*Sahlén och Högbom*).

Reallinien 3 t., Fäderneslandets, lika med klass. lin. (*G. Th. Bergman*). Allmän,
nyare till Spanska trouföljdskriget efter Pallins större lärobok (*Sahlén och
Högbom*).

Geografi, reallinien, repetition i sammanhang med undervisningen i historia (*Sahlén och
Högbom*).

Sjette klassens öfra afdelning.

Kristendom, klass. lin. 2 t. Dogmatik, kap. 3—6.

Kyrkohistoria, §§ 19—36.

Läsning i nya testamentet.

Reallinien 2 t. Cornelius' kyrkohistoria.

Läsning i nya testamentet (*Nordvall*).

Modersmålet 2 t. Läsning af valda stycken ur den nyare svenska literaturen jemte under-
rättelser om författarne; det väsentligaste af versläran. Muntlig fram-
ställning och granskning af de olika grundsatser, som följts med hän-
syn till modersmålets rättskrifning (*Nordvall*). En uppsats hvarannan
vecka, af latinlinien 4, af reallinien 2 på lärorummet.

Ämnen för uppsatserna:

Reallin. 1. Kalmarkriget. 2. Översättning från engelskan. 3. Skrifning på lärorum-
met (= latinlinien). 4. Innehållet af Tegnér's tal på Vexjö gymnasium. 5. De förnämsta
munkordnarne. 6. Styrka utan vett batar föga. 7. Om de orsaker, som bestämma en orts
klimat. 8. Venersborgs högre allm. läroverks hus (beskrifning). 9. Skrifning på lärorummet
(= latinlinien). 10. Bastiljens stormning den 14 juli 1789 (berättelse). 11. Karakteristik af
Ludvig XVI. 12. De europeiska staternas politiska ställning närmast före Napoleons anfall
på Ryssland 1812. 13. Våren (*Sahlén och Högbom*).

Klass. lin. 1. Karl IX på Söderköpings riksdag (tal). 2. Johan III och reformationen.
3. Skrifning på lärorummet: a) C. Julius Cæsar (lefnadsteckning); b) Det peloponnesiska
kriget (431—404); c) Sveriges inre och yttre ställning vid Gustaf II Adolfs tronbestigning;
d) Sturemorden: e) Redögörelse för innehållet i någon af Runebergs dikter; f) Halleberg
och Hunneberg (beskrifning). 4. Öland. 5. Tillståndet i Rom närmast före kejsartiden.
6. Skrifning på lärorummet: a) Gustaf II Adolf till ständerna 1630 (tal); b) Axel Oxen-
stierna; c) Hvarför var Karl den stores välde af så kort varaktighet? d) Beskrifning öfver
något af Sveriges landskap; e) Barometern; f) Vikingen af Geijer. 7. Engelbrekt och Vil-
helm Tell. 8. Kyrkoväldets utveckling till och med Innocentius III. 9. Skrifning på läro-
rummet: a) Karl X Gustafs utrikespolitik; b) Norges natur och förnämsta näringskällor;
c) I hvilka hänseenden var Karl XI:s regering nyttig, i hvilka skadlig? d) Konungamaktens
utveckling i Frankrike under medeltidens andra tidevarf. 10. Södra Europa och Södra
Asien. 11. Atmosferen. 12. Huru böra ferierna användas? 13. Skrifning på lärorummet:
Fritt val mellan flera ämnen (*v. Sydow*).

Latin 8 t. Grammatik, repetition af syntaxen samt prosodik.

Explikation, Cicero, Cato Major; Livius 1:sta boken kap. 1—30; Virgilius, Æneiden
1:sta boken.

Extemporalier omvexlande med skriföfningarne 1 à 2 timmar i veckan (*Swed-
borg och Brattström*). Ett tema hvarje vecka (4 på lärorummet) (*Brattström*).

- Grekiska* 7 t. Grammatik, formläran repeterad, syntax §§ 67—68, 72—75 (*Sandén*).
 Explikation, styckena 59—66 af läseboken; Anabasis, 1:sta boken (*Brattström*).
- Tyska*, klass. lin. 1 t. Explikation, Hermann und Dorothea; en akt ur Götz von Berlichingen.
- Reallinien 2 t. Herman und Dorothea samt 2 akter ur Die Jungfrau von Orleans. Deutsches Echo, st. 46—54. Ett tema hvarannan vecka (2 på lärorummet) (*Lindblad*).
- Engelska*, Icke-greker 4 t. Grammatik, repetition af formläran; syntaxen; skriföfningar på lärorummet och frasläsning för tillämpning af syntaxen.
 Explikation, Sturzen-Beckers läsebok, 2:dra afdelningen och 20 sidor af den tredje (*v. Hackwitz*).
- Reallinien 3 t. Grammatik, repetition af syntaxen; muntlig öfversättning af Calwagens skriföfningar.
 Explikation, valda stycken ur Sturzen-Beckers läsebok, förra kursen. Ett tema i månaden (2 på lärorummet) (*Bergin*).
- Franska* 4 t. Grammatik, Dubbs elementarbok; repetition af formläran samt delar af syntaxen; skriftliga och muntliga öfversättningsöfningar från svenska till franska.
 Explikation, valda stycken ur Enbloms Lectures françaises (*A. G. Bergman*).
- Matematik*, klass. lin. 3 t. Geometri 1 t., de 30 första satserna ur Euklides 6:te bok af Hellgren. Algebra 2 t., läran om qvadratrotter och radikalquantiteter samt 2:dra gradens eqvationer med en obekant jemte några lättare problem; eqvationer med den obekanta under rotmärke. Icke-greker dessutom lättare algebraiska problem 1 tim. gemensamt med reallinien samt repetition af det föregående.
- Reallinien 7 t. Geometri 3 t., proportionsläran efter Hultman repeterad. Euklides 6:te bok af Hellgren; satserna 162—278 ur Todhunters geometriska öfnings-satser. Algebra 4 t., det allmännaste af potensläran, logaritmer och aritmetiska samt geometriska progressioner, exponentialeqvationer jemte talrika problem af blandadt innehåll, mest sådane, der de genomgångna kurserna kunnat tillämpas; repetition af det föregående.
 Ett skriftligt matematiskt arbete i månaden, hvarje arbete behandlande ett geometriskt och ett algebraiskt problem (2 på lärorummet) (*Kjellberg*).
- Naturvetenskap*, klass. lin. 2 t. Botanik, de naturliga familjerna. Zoologi, människokroppens byggnad, djurrikets indelning (*v. Hackwitz*). Fysik 1 t., till vågrörelsen efter Christie (*v. Sydow*).
- Reallinien 6 t. Botanik och Zoologi 1 t., lika med klass. lin. (*v. Hackwitz*). Fysik 3 t., mekanik samt läran om elektricitet och magnetism efter Floderus jemte talrika problem (*Bergin*). Kemi 2 t., läran om metalloiderna repeterad samt de lätta metallerna (*Bergin*).
- Historia*, klass. lin. 3 t. Fäderneslandets, från Gustaf II Adolf till Frihetstiden (*G. Th. Bergman*), Allmän, repetition af gamla samt medeltiden (*Sahlén* och *Högbom*).
- Reallinien 3 t. Fäderneslandets, lika med klass. lin. (*G. Th. Bergman*). Allmän, från spanska tronföljdskriget till lärobokens slut (*Sahlén* och *Högbom*).
- Geografi*, repetition i sammanhang med undervisningen i historia.

Sjunde klassens nedra afdelning.

Kristendom, klass. lin. 2 t. Dogmatik från kap. 7 till lärobokens slut; repetition.

Kyrkohistoria från § 36 till lärobokens slut; repetition.

Läsning i nya testamentet.

Reallinien 2 t. Dogmatik, det viktigaste af läroboken.

Läsning i nya testamentet (*Nordvall*).

Modersmålet 2 t. Läsning af nyare svensk och dansk litteratur; diskussionsöfningar; interpunktionsöfningar; rättande af kortare, i logiskt och språkligt afseende felaktiga meningar, dikterade af läraren. Reallinien dessutom: det med hänsyn till den svenska literaturen viktigaste af den romerska och grekiska mytologien, muntligt meddeladt (*Nordvall*). Klass. lin. en uppsats i månaden (3 på lärorummet), reallin. en hvarannan vecka (4 på lärorummet).

Ämnen: Reallin. 1. Hvilken dom böra vi fälla öfver dem, som dömdo Huss till döden? 2. Sveriges förhållande till utrikes makter under regenterna af Pfalziska huset 3. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet) = latinlinien. 4. Djurens instinkt. 5. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet) = latinlinien. 6. Var Gustaf III:s statsvälföring till nytta eller skada för Sverige? 7. Gustaf Vasa såsom enskild person. 8. Var dödsdomen öfver Maria Stuart en handling af rättvisa? 9. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet) = latinlinien. 10. Orsakerna till Polens fall. 11. Kort framställning af korstågen. 12. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet) = latinlinien. 13. Redogörelse för innehållet i Schillers dikt Vilhelm Tell (*Nordvall*).

Klass. lin. 1. Vid hvilket tillfälle och under hvilka omständigheter har Sveriges sjelfständighet varit mest hotad? 2. Skrifning på lärorummet: a) Orsakerna till upproren under Gustaf Vasa; b) Riksdagen 1680 och dess följder; c) Striderna om herraväldet i Italien i början af nyare historien; d) Karakteristik af de tudorska regenterna i England; e) Islams uppkomst och utbredande; f) Jämförelse mellan Fritiofs och Björns karaktär; g) Tankar vid betraktande af stjernhimmeln. 3. Hvad är det, som gör sjömanslivet så lockande för ungdomen? 4. Om de civiliserade nationernas arbete för kulturens utbredande bland obildade folk. 5. Skrifning på lärorummet: a) De kyrkliga förhållandena i England under 1500-talet; b) Vasa-regenternas förhållande till reformationen; c) Gustaf 3:djes tal till ständerna vid 1772 års statshöfning; d) Nederländska frihetskriget; e) Teckning af Katarina 2:dra i Ryssland; f) Hvilka fördelar och olägenheter ha vi i vårt klimat af en sträng vinter? g) Huru bör välgörenhet öfvas? 6. Karakteristik af Döbeln sådan han framstår i "Döbeln vid Jutas". 7. Skrifning på lärorummet, val mellan flera ämnen (*G. Th. Bergman*).

Latin 8 t. Cicero Oratio pro Roscio amerino kap. 1—25; Livius. 1:sta boken kap. 31—60 samt 2:dra boken kap. 1—50; Virgilius, 2:dra boken; Horatius, Od. 1:sta boken Od. 1—20. Extemporalier omvexlande med skriföfningar 1 à 2 timmar i veckan (*Svedborg*). Ett tema hvarje vecka (6 på lärorummet) (*Svedborg* och *Brattström*).

Grekiska 6 t. Grammatik, formläran repeterad, syntax §§ 74—96.

Explikation, Anabasis, 2:dra och 3:dje boken. Odysséen, 1:sta och 2:dra boken (*Brattström*).

Engelska, klass. lin. valfritt 1 t. Hela elementarboken. Grammatik. Några stycken i Sturzen-Becker.

Icke-greker 2 t. 60 sidor i Sturzen-Becker. Skriföfningar och frasläsning för tillämpning af syntaxen. Grammatik, syntaxen repeterad (*v. Hackwitz*).

Reallinien 3 t. Grammatiken repeterad. Explikation, de 80 första sidorna i The Alhambra af Irving, utg. af Moréu, tillsammans med icke-grekerna i 7: 2; Macbeth af Shakspeare (*Vising*).

- Franska*, båda lin. gemensamt 3 t. Grammatik, syntaxen till partiklarne. Explikation, sidorna 27--77 i Charles XII, utg. af Lundberg. Extemporerad öfversättning af de 17 första styckena i Löwenhjelms skriföfningar.
- Icke-greker och reallinien 1 t. De 7 första kapitlen i Enbloms ordförråd, utg. af Wigert och Malmberg.
- Reallinien 1 t. "La joie fait peur" af m:me Girardin, och "Mon Etoile" af Scribe. Hela klassen ett tema hvar 14:de dag (6 på lärorummet) (*Vising*).
- Matematik*, klass. lin 3 t. Repetition af proportionsläran och proportionslärans tillämpning på geometrien. Algebra, läran om 1:sta gradens eqvationer med flera obekanta; repetition af 2:dra gradens eqvationer jemte talrika öfningsexempel och probleen. Planimetri och konstruktion af enkla analytiska expressioner.
- Icke-greker 1 t. ha dessutom inhemtat läran om logaritmer och öfning i logaritmtabellernas bruk.
- Reallinien 7 t. Geometri, lösning af geometriska öfningssatser och rymd-geometri. Algebra, planimetri och analytiska expressioners konstruktion jemte de vigtigaste stereometriska formlerna. Det allmännaste af plana trigonometrien och af analytiska geometrien läran om räta linier, cirkeln och parabeln. Talrika öfningsexempel och problem inom alla de genomgångna kurserna.
- Reallinien hvar 14:de dag en skriftlig uppgift af omvexlande geometriskt och algebraiskt innehåll (5 på lärorummet) (*Rådberg* och *Kjellberg*).
- Naturvetenskap*, klass. lin. Fysik 2 t. Hela läroboken af Christie (*Bergin*).
- Reallinien. Zoologi 1 t. Ryggradsdjuren (*v. Hackwitz*).
- Fysik 3 t. Värmeläran, optiken och geodynamiken samt repetition af geostatiken jemte lösning af talrika problem (*Rådberg* och *Bergin*).
- Kemi 2 t. Alkalimetallerna samt jern- och zinkgruppens metaller. Laborationer. Förstudier till kemiska analysen efter Keyser (*Bergin*).
- Historia*, klass. lin. 3 t. Fäderneslandets, från Frihetstiden till Karl XIV Johan; allmän, från lärobokens början till Franska revolutionen.
- Reallinien 3 t. Fäderneslandets, lika med klass. lin.; allmän, från nyare tidens början till lärobokens slut (*G. Th. Bergman*).
- Geografi*, repetition i sammanhang med undervisningen i historia (*G. Th. Bergman*).
- Filosofisk propedeutik* 1 t. Logik, elementarläran genomgången och repeterad (*Nordvall*).

Sjunde klassens öfra afdelning.

- Kristendom* 2 t. Läroboken repeterad (*Nordvall*).
- Modersmålet* 2 t. Läsning af nyare svensk och dansk literatur. Klass. lin. en uppsats i månaden (2 på lärorummet), reallin. en hvarannan vecka (3 på lärorummet) (*Nordvall*).
- Ämnen:** a) *båda linierne:* 1. Hvilken dom böra vi fälla öfver dem, som dömdo Huss till döden? 2. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet). 3. Var Gustaf III:s statshvälfning till nytta eller skada för Sverige? 4. Fritt val mellan de för svenska uppsatser vid maturitetsexamen under förliden termin gifna ämnena. 5. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet).
- b) *för reallin. särskildt:* 1. Sveriges förhållande till utrikes makter under regenterna af Pfälziska huset. 2. Djurens instinkt. 3. Fritt val mellan flera ämnen (skrifning på lärorummet). 4. Gustaf Wasa som enskild person. 5. Var dödsdomen öfver Maria Stuart rättvis (*Nordvall*).

- Latin* 8 t. Cicero Orationes in Catilinam I--IV, repetition; Livius, repetition af 1:sta delvis och 2:dra boken; Horatius, Od. 2:dra boken jemte repetition af föregående. Under höstterminen extemporalier omvexlande med skriföfningar 1 à 2 timmar i veckan. Romerska antiqviteter. Under vårterminen skriföfningar 2 timmar i veckan. Ett tema hvarje vecka (5 på lärorummet) (*Swedborg*).
- Grekiska* 6 t. Grammatik, repetition af formlära och syntax.
 Explikation, Anabasis, 4:de boken, repetition af böckerna 1—3; Odysseen, 3:dje och 6:te böckerna, repetition af 1:sta och 2:dra (*Brattström*).
- Engelska*, klass. lin. valfritt 1 t. Explikation, 1½ akt af Shakespeares Julius Cæsar.
 Icke-greker 2 t. (gemensamt med R. 7:1). Grammatik, formläran och syntaxen repeterade. Explikation, de 80 första sidorna af The Alhambra.
 Reallinien 3 t. Grammatik, formläran och syntaxen repeterade. Explikation, slutet af A Christmas Carol; An unequal Match af Taylor; 15 dialoger i Engelska samtal af Crump, utg. af Hjorth. Extemporerad öfversättning af styckena 1—31 i 3:dje afdelningen af Calwagens öfversättningsöfningar. Ett hemtema hvar 3:dje vecka (*Vising*).
- Franska*, klass. lin. 3 t. Grammatik, adjektivets, pronominets, partiklarnes syntax; formläran och syntaxen repeterade till partiklarne. Extemporalier efter Löwenhjelms (st. 16—31). Explikation ur Enbloms Recueil I, styckena 39—59.
 Icke-greker och reallinien 1 t. Enbloms ordförråd, sid. 114—122, 185—232.
 Reallinien 5 t. (deraf 1 gemens. med latinlinien, 1 med icke-greker). Grammatik = latinlinien. Extemporerad öfversättning = latinlinien. Explikation, Enbloms Recueil I, lika med klassiska linien och dessutom 210 sidor i Dosia af Greville. Hela klassen ett tema hvarannan vecka (5 på lärorummet) (*Vising*).
- Matematik*, klass. lin. 3 t. Geometri, lika med nedra afdelningen jemte repetition af Euklides 4 första böcker. Algebra, repetition af hela den genomgångna kursen, företrädesvis genom problem. Icke-greker 1 t. Lösning af exponentialekvationer, läran om logaritmer och öfning i logaritmtabellernas bruk.
 Reallinien 7 t. Repetition af hela den genomgångna kursen, äfven omfattande rymdgeometri och analytisk geometri. Talrika öfningsexempel och problem inom alla de genomgångna kurserna.
 En och annan gång ha lärjungarne fått försöka att på egen hand å lärorummet lösa matematiska uppgifter. Reallinien hvar 14:de dag en skriftlig uppgift af omvexlande geometriskt och algebraiskt innehåll (4 på lärorummet) (*Rådberg*).
- Naturvetenskap*, klass. lin. Fysik 2 t. Repetition af akustik, optik, magnetism, elektricitet och värmelära (*Bergin*).
 Reallinien: Zoologi 1 t. Ryggradsdjuren (*v. Hackwitz*).
 Fysik 3 t. Repetition af den genomgångna kursen företrädesvis medelst problem (*Rådberg*).
 Kemi 2 t. Repetition af hela läroboken. Laborationsöfningar. Förstudier till kemiska analyser (*Bergin*).
- Historia*, klass. lin. 3 t. Fäderneslandets, repetition från Gustaf I till lärobokens slut; allmän, från Franska revolutionen till lärobokens slut samt repetition.
 Reallinien 3 t. Samma kurs som klass. lin. men utförligare genomgången (*G. Th. Bergman*).
- Geografi*. Lika med nedra afdelningen (*G. Th. Bergman*).
- Filosofisk propedeutik* 1 t. Logik hela läroboken, med repetition.
 Antropologi, det viktigaste genomgången (*Nordvall*).

5. I *Tyska* har i kl. 2 i stället för Flaechs grammatik begagnats Löfgrens, som sedan kommer att successivt införas i de följande klasserna. I *Franska* har i kl. 6: 2—7: 1 begagnats Lidfors grammatik i stället för Dubbs; i kl. R. 7: 1 jämte Enblom La joie fait peur af mme Girardin, Mon Etoile af Scribe och i R. 7: 2 Dosia af H. Greuille. I *Engelska* har kl. 7 jämte förut använda böcker läst The Alhambra af Irving, utg. af Morén, samt Macbeth af Shakespeare och R. 7: 2 An unequal Match af Taylor, hvarjemte användts Engelska samtal af Crump, utg. af Hjorth.

6. Välskrifning har på lärorummet öfvats 1 timme i veckan med hvardera af de 3 lägsta klasserna. Undervisningen har meddelats efter Pählmanska metoden af adj. v. Sydow, som med understöd af statsmedel under sommaren 1885 i Stockholm inhemtade kannedom om densamma.

7. Undervisningen i teckning.

Läroböcker och undervisningsmateriel.

Pasch, geometrisk konstruktions- och projektionslära. Pasch, handbok i linearritning. Stuhlmann, lärobok i frihandsteckning häft. 1—3. Stuhlmann, väggtabeller. Wohlien, Sjöström, dito. Klotsar enligt Heimerdings och Stuhlmanns modeller. Stuhlmanns gipsor för konturteckning och skuggning. Andra serien af Dresdnergipsorna.

Undervisningen.

- Klass 1. Onsdag, lördag kl. 10—11, Stuhlmanns öfningar på rutadt papper, plansch. 1—10, 1:sta häftet.
- Klass 2. Måndag kl. 2—3, hela den stigmografiska kursen samt början af Stuhlmanns väggtaflor.
- Klass 3. Lördag kl. 11—12, frihandsteckning efter Stuhlmanns och Sjöströms väggtaflor.
- Klass R. 4. Tisdag, onsdag kl. 5—6 frihandsteckning; fredag kl. 2—3 linearritning. Frihandsteckning efter Sjöströms väggtaflor samt konturteckning efter gipsornament och klotsar. Linearteckningen har omfattat konstruktionslära efter Pasch.
- Klass L. 4. (Frivilligt) Fredag kl. 4—5 frihandsteckning i likhet med realafdelningen.
- Klass R. 5. Onsdag, lördag kl. 5—6 frihandsteckning, lördag kl. 11—12 linearteckning. Frihandsteckning efter gipsmodeller och klotsar. Linearteckning, ytmönster samt början af projektionsläran.
- Klass L. 5. (Frivilligt) Fredag kl. 4—5, frihandsteckning i likhet med realafdelningen.
- Klass R. 6: 1. Måndag kl. 11—12 linearteckning; torsdag kl. 11—12 och 5—6 frihandsteckning efter klotsar samt skuggning efter Stuhlmanns gipsmodeller. Linearteckning i likhet med R. 5.
- Klass L. 6: 1. Icke-greker, onsdag kl. 8—9, fredag kl. 1—2 frihandsteckning efter Stuhlmanns och Sjöströms väggtaflor samt konturteckning efter gipsornament och klotsar.
- Klass R. 6: 2. Torsdag kl. 11—12 och 5—6 frihandsteckning ungefär detsamma som R. 6: 1. Måndag kl. 11—12 linearteckning efter Pasch's projektionslära.
- Klass L. 6: 2. Icke-greker, tisdag kl. 1—2, lördag kl. 1—2 konturteckning efter gipsmodeller och klotsar samt skuggning efter Stuhlmanns gipsmodeller.

- Klass R. 7:1. Måndag kl. 5-6, tisdag kl. 6-7 frihandsteckning; torsdag kl. 1-2 linearteckning. Frihandsteckning: skuggning efter Stuhlmanns gipsmodeller och 2:dra serien af Dresdnergipserna; figurdelar och klotsgrupper; linearteckning efter Henriques' perspektivlära.
- Klass L. 7:1. Icke-greker, måndag och torsdag kl. 1-2 frihandsteckning efter klotsar och 2:dra serien af Dresdnergipserna samt klotsgrupper.
- Klass R. 7:2. Måndag kl. 5-6, tisdag kl. 6-7, torsdag kl. 1-2; frihands- och linearteckning lika med R. 7:1.
- Klass L. 7:2. Onsdag kl. 1-2, fredag kl. 1-2, lika med L. 7:1.

8. Undervisningen i sång och instrumentalmusik.

Musikens teori och sång.

- Klass 1. Tisdag och fredag $\frac{1}{2}$ 11-11, de musikaliska tecknen, deras betydelse och användning. Öfning i tonträffning samt enstämmig sång. Fredag 5-6, koralsång tillsammans med de öfriga 4 lägsta klasserna.
- Klass 2. Tisdag och fredag 9- $\frac{1}{2}$ 10, fredag 5-6, lika med klass 1.
- Klass 3. Tisdag och fredag 12- $\frac{1}{2}$ 1, fredag 5-6, lika med klass 1 samt en- och flerstämmig sång.
- Klass 4-5. Fredag 5-6, koralsång tillsammans med de öfriga 3 lägsta klasserna. Måndag 6-7, körsång tillsammans med klass 6-7.
- Klass 6-7. Torsdag 6-7, kör- och quartettsång. Måndag 6-7, körsång tillsammans med kl. 4-5.

Vid undervisningen hafva användts: *Lärobok* i sång för skolan 1:sta kursen af L. Aug. Lundh, *4-stämmiga* sånger för Elementarläroverk, arrangerade af R. R. Roselli, *4-stämmiga* sånger, utgifna af Ivar Hedenblad, m. m.

Instrumentalmusik.

- Klass 1-4. Lördag 4-6.
- Klass 5. Lördag 4-5.
- Klass 6-7. Tisdag 4-6. Violin har spelats af 8 lärjungar, violoncell af 1, orgel af 9, klarinett af 1, kornett af 1. Hennings violskola, Kaysers etyder, violoncellskola af J. E. Gille samt särskildt arrangerad musik har vid undervisningen användts.

9. Undervisningen i gymnastik och militärofningar.

a) Gymnastik och vapenöfningar enligt kongl. cirkuläret den 19 juni 1866.

Gymnastiköfningarne hafva omfattat en half timme dagligen för hvarje afdelning, och har halfva tiden användts till fristående rörelser och marscher samt den återstående tiden till appareljgymnastik. I vapenöfningarne har klass 5 genomgått rekrytskolan af exercisreglementet, klass 6-7:1 öfvats i bajonettfäktning på led, med och utan motståndare, 7:2 i florettfäktning och sabelhuggning på led, med och utan motståndare.

Tabellarisk uppgift å antalet lärjungar, som på grund af nedanstående orsaker icke deltagit i gymnastiköfningarne:

Termin och åldersgrupp	S j u k d o m a r										Andra orsaker	Summa i öfningarne icke deltagande lärjungar	Hela antalet närvarande lärjungar	
	i syn- o. hörselorganerna	i nervsystemet	i cirkulationsorganerna	i andedräftsorganerna	i matsmältningsorganerna	i urin- och könsorganerna	i rörelseorganerna	missbildning	bräck	allmän svaghet				andra sjukdomar
<i>Höstterminen 1885:</i>														
Under 15 år	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	5	—	5	110
15 år eller deröfver	—	—	3	—	—	—	5	2	1	—	11	14 ¹⁾	25	98
Summa	—	—	4	—	—	—	5	6	1	—	16	14	30	208
<i>Vårterminen 1886:</i>														
Under 15 år	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	4	—	4	79
15 år eller deröfver	—	—	4	—	—	—	6	4	—	—	14	15 ¹⁾	29	129
Summa	—	—	5	—	—	—	6	7	—	—	18	15	33	208

¹⁾ Lärjungar i 7: 2.

Följande antal lärjungar har deltagit endast i fristående gymnastik:

Höstterminen:

Lärjungar under 15 år	3
D:o 15 år eller deröfver	12
Summa	15

Vårterminen:

Lärjungar under 15 år	3
D:o 15 år eller deröfver	15
Summa	18

Vid gymnastiköfningarne hafva lärjungarne varit fördelade på fyra afdelningar med följande antal i hvarje:

Höstterminen 1885:

1:sta hufvudafdelningen klass 1--2	41 lärjungar.
2:dra " " 3--4	55 "
3:dje " " 5--6: 1	46 "
4:de " " 6: 2--7: 1	36 "

Summa 178 lärjungar.

Vårterminen 1886:

1:sta hufvudafdelningen	41 lärjungar.
2:dra " "	53 "
3:dje " "	46 "
4:de " "	35 "

Summa 175 lärjungar.

Lärjungarne i 7:de klassens öfra afdelning hafva varit befriade från gymnastiköfningarne, men öfvats i fäktning 2:ne timmar i veckan.

Öfningstiderna hafva varit följande:

Gymnastik:

1:sta hufvudafdelningen, alla läsdagar	$\frac{1}{2}$ 1—1.
2:dra	” d:o $\frac{1}{2}$ 11—11.
3:dje	” d:o 9— $\frac{1}{2}$ 10.
4:de	” d:o 12— $\frac{1}{2}$ 1.

Vapenöfningar:

- Klass 5 måndag 5—6.
- Klass 6—7: 1 lördag 5—7.
- Klass 7: 2 tisdag, torsdag 5—6.

b) Militäröfningar enligt kongl. cirkuläret den 23 mars 1870.

Dessa öfningar, hvilka under vårterminen pågingo från den 4 till och med den 21 maj och under höstterminen från den 31 augusti till och med den 10 oktober, leddes under vårterminen af löjtnanten vid Vestgötadals regimente G. Lothigius, till denna tjänstgöring kommenderad, under höstterminen af kaptenen vid samma regimente S. Örtendahl i egenkap af v. gymnastiklärare.

Till exercis hafva 6 timmar i veckan användts, samt till målskjutning under vårterminen 3 timmar för hvardera af 6:1 och 6:2, 2 timmar för 7:1, under höstterminen 17 timmar för 6:1, 18 för 6:2, 17 för 7:1, 12 för 7:2. Dessutom hafva lärjungarne i 7:2, hvilka icke deltagit i exercisen, haft 2 timmars fäktning i veckan.

I exercis hafva under vårterminen 58, under höstterminen 44 lärjungar deltagit, alla i klass 6—7:1. I fäktning deltog under vårterminen 14 lärjungar i 7:2, under höstterminen 13. I målskjutning med salongsgevär deltog under vårterminen 63, under höstterminen 44 lärjungar i 6—7:1; i målskjutning med remingtongevär under höstterminen 14 lärjungar i 7:2.

Under den tid dessa öfningar pågått har gymnastiklärarens tjänstgöring minskats med 5 timmar i veckan.

Under vårterminen har hvarje lärjunge i 6:1 skjutit 12, i 6:2 15, i 7:1 10 salongsskott; under höstterminen har hvarje lärjunge i 6—7:1 skjutit 100 salongsskott, i 7:2 50 skarpa skott.

Af exercisreglementet hafva 1:sta och 2:dra delarne genomgåts.

Under höstterminen har en 5 timmars fältmarsch företagits i förening med bevakningstjänst och manöver. En timme har användts till öfning i gevärets söndertagande, sammansättning och vård samt två till föredrag rörande bevakningstjänst och stridslära.

Militäröfningarne inspekterades den 10 oktober af majoren A. Selander.

Undervisningen i slöjd har begagnats under höstterminen af 23, under vårterminen af 9 lärjungar.

B. Lärarne.

10. Lärarnes tjänsteåligganden under höstterminen hafva för hvarje vecka varit följande:

- Rektor *G. Th. Bergman*: Svenska 1 t. L. 7:1; Historia 1 t. 6:1, 1 t. 6:2, 1 t. 7:1, 2 t. R. 7:1, 2 t. L. 7:1, 1 t. 7:2, 2 t. R. 7:2, 2 t. L. 7:2. = 13 tim. Svenska skripta i L. 7:1.
- Lektor *K. F. Rådberg*: Matematik 3 t. R. 7:1, 3 t. L. 7:1, 7 t. R. 7:2, 4 t. L. 7:2; Fysik 2 t. R. 7:1, 3 t. R. 7:2. = 22 tim. Matematiska skripta i 7. Klassföreståndare i R. 7:2.
- Lektor *J. Svedborg*: Latin 5 t. 6:2, 7 t. 7:1, 8 t. 7:2. = 20 tim. Latinska skripta i 7:1 och 7:2. Klassföreståndare i L. 7:2.
- Lektor *J. Nordvall*: Kristendom 2 t. R. 6:2, 2 t. L. 6:2, 2 t. R. 7:1, 2 t. L. 7:1, 2 t. R. 7:2, 2 t. L. 7:2; Svenska 1 t. 6:2, 1 t. R. 7:1 och R. 7:2, 1 t. 7:1, 1 t. 7:2, 1 t. L. 7:2; Filosofi 1 t. 7:1, 1 t. 7:2. = 19 tim. Svenska skripta i R. 7:1, 7:2. Klassföreståndare i L. 6:2.
- Lektor *J. Vising*: Franska 3 t. 7:1, 2 t. R. 7:1, 1 t. 7:2, 4 t. R. 7:2, 2 t. L. 7:2; Engelska 3 t. R. 7:1, 3 t. R. 7:2, 1 t. L. 7:2 (valfritt) = 19 tim. Franska skripta i 7. Klassföreståndare i 7:1.
- v. Lektor *A. G. Brattström*: Latin 3 t. 6:2, 1 t. 7:1; Grekiska 5 t. 6:2, 6 t. 7:1, 6 t. 7:2. = 21 tim. Latinska skripta i 6:2, 7:1.
- Adjunkt *A. J. C. Piscator*: Alla undervisningsämnen i första klassen; Tyska 1 t. 4. = 25 tim. Tyska skripta i 4. Klassföreståndare i 1.
- Adjunkt *A. J. C. Lindblad*: Svenska 6 t. 3; Tyska 7 t. 3, 3 t. 4, 2 t. 5, 2 t. R. 6:1, 1 t. L. 6:1, 2 t. R. 6:2, 1 t. L. 6:2. = 24 tim. Tyska skripta i R. 6:1 och R. 6:2. Klassföreståndare i 3.
- Adjunkt *S. Tengblad*: Svenska 6 t. 2, 1 t. L. 6:1; Tyska 7 t. 2; Historia och Geografi 5 t. 2, 5 t. 3; Naturlära 2 t. 3. = 26 tim. Svenska skripta i L. 6:1. Klassföreståndare i 2.
- Adjunkt *A. Ericsson*: Latin 8 t. 4, 8 t. 5, 8 t. 6:1. = 24 tim. Latinska skripta i 6:1. Klassföreståndare i L. 6:1.
- Adjunkt *A. Sahlén*: Svenska 4 t. 4, 2 t. R. 6:1, 1 t. L. 6:1, 1 t. R. 6:2; Historia och Geografi 5 t. 4, 4 t. 5, 2 t. R. 6:1, 2 t. L. 6:1, 2 t. R. 6:2, 2 t. L. 6:2. = 25 tim. Svenska skripta i R. 6:1 och R. 6:2.
- Adjunkt *K. F. Kjellberg*: Matematik 7 t. R. 6:1, 3 t. L. 6:1, 7 t. R. 6:2, 3 t. L. 6:2, 4 t. R. 7:1, Icke-greker 1 t. 7:1. = 25 tim. Matematiska skripta i R. 6:1 och R. 6:2. Klassföreståndare i R. 6:1.
- Adjunkt *G. O. D. von Hackwitz*: Svenska 1 t. R. 5; Engelska 4 t. L. 6:1 (icke-gr.) 4 t. L. 6:2 (d:o), 2 t. L. 7:1 (d:o), 1 t. L. 7:1 (valfritt); Naturalhistoria 2 t. 2, 2 t. 4, 2 t. 5, 1 t. R. 6:1, 1 t. L. 6:1, 1 t. R. 6:2, 1 t. L. 6:2, 1 t. R. 7:1, 1 t. R. 7:2. = 24 tim. Svenska skripta i R. 5.
- Adjunkt *P. G. Bergin*: Engelska 3 t. R. 6:1, 3 t. R. 6:2; Fysik 3 t. R. 6:1, 3 t. R. 6:2, 1 t. R. 7:1, 2 t. L. 7:1, 2 t. L. 7:2; Kemi 2 t. R. 6:1, 2 t. R. 6:2, 2 t. R. 7:1, 2 t. R. 7:2. = 25 tim. Engelska skripta i R. 6:1 och R. 6:2. Klassföreståndare i R. 6:2.

- Adjunkt *A. G. Bergman*: Tyska 1 t. 5; Engelska 7 t. R. 4, 7 t. R. 5; Franska 3 t. 5, 4 t. 6:1, 4 t. 6:2. = 26 tim. Tyska skripta i 5.
- Adjunkt *K. A. von Sydow*: Svenska 1 t. L. 6:2; Matematik 5 t. 2, 5 t. 3, 5 t. 4, 5 t. 5; Fysik 1 t. L. 6:1, 1 t. L. 6:2; Välskrifning 1 t. 1, 1 t. 2, 1 t. 3. = 26 tim. Svenska skripta i L. 6:2. Klassföreståndare i 4.
- Extra lärare *D. Sandén*: Kristendom 3 t. 2, 3 t. 3, 2 t. 4, 2 t. 5, 2 t. R. 6:1, 2 t. L. 6:1; Svenska 2 t. 5, 1 t. L. 5; Grekiska 7 t. 6:1, 2 t. 6:2; Hebreiska 1 t. 7:1. = 27 tim. Svenska skripta i L. 5.
- v. Läraren i teckning fru *H. Henning* 24 timmar.
- v. Läraren i sång och musik direktör *C. G. Sandberg*: 6 tim. i musikens teori och sång, 4 tim. i instrumentalmusik. = 10 tim.
- v. Läraren i gymnastik och vapenöfningar kapten *S. Örtendahl*: 12 tim. i gymnastik, 5 tim. i vapenöfningar. = 17 tim.

11. Tjenstledige:

- Adjunkten *A. Sahlén* under vårterminen för sjukdom.
- Utnämde läraren i gymnastik löjtnant *T. Varodell* under vårterminen i och för studier vid gymnastiska centralinstitutet.

12. Förordnade:

- Fil. lic. *A. G. Brattström* till v. lektor under läsåret.
- Fil. kand. *D. Högbom* till vikare för adjunkten *Sahlén* under vårterminen.
- S. m. kand. *D. Sandén* till extra lärare under läsåret.
- Kapten *S. Örtendahl* till vikarierande gymnastiklärare i ledigheten efter *A. Stiberg* under höstterminen.
- Löjtnant *A. Tham* till vikarie för löjtnant *Varodell* under vårterminen.
- Fru *H. Henning* till vikarierande ritlärare under höstterminen.

13. Sedan pension beviljats läraren i gymnastik *A. Stiberg*, tog han under sommaren 1885 afsked från sin befattning. Gymnastiklärare *Stiberg* åtnjöt under de sista 10 åren för sjukdom tjenstledighet, men hade under sin föregående nära 30-åriga tjenstetid egnat läroverket ett lika pligttroget som framgångsrikt och gagnande arbete.

I november 1885 utnämndes löjtnanten vid Vestgötadals regimente *Tell Varodell* till lärare i gymnastik.

Sedan Kongl. Maj:t efter underdånig ansökan af läroverksskollegium i nåder medgifvit, att den sedan förre innehafvarens afskedstagande otillsatta lärarebefattningen i teckning finge anslås till ansökning ledig, utnämndes i november 1885 till densamma vikarierande teckningsläraren härstädes fru *Hanna Henning*.

Löjtnant *Varodell* och fru *Henning* hafva om sig lemnat följande uppgifter:

Anders Tell Varodell, född i Levene den 2 mars 1851, inskrefs den 4 december 1871 som kadett vid kongl. krigsskolan, undergick derstädes officersexamen den 30 november 1874, utnämndes den 11 december s. å. till underlöjtnant, den 3 september 1885 till löjtnant af 1:sta klass. Genomgick under 1877—1879 gymnastiska centralinstitutet samt utnämndes den 18 november 1885 till gymnastiklärare vid *Venersborgs* h. allmänna läroverk.

Hanna K. Henning, född *Vendt*, född i Karlstad den 5 juli 1848. Gift 1871, enka 1873. Begagnade undervisningen i slöjdskolan i Stockholm skolåret 1874—75. Blef den 25 september 1875 antagen såsom elev vid kongl. akademien för de fria konsterna och åtnjöt der undervisning till och med vårterminen 1878. Genomgick 1878 års undervisningskurs för teckningslärare. Biträdde vid undervisningen i ritkursen för teckningslärare 1879. Undervisade vårterminen 1879 i Karlstads tekniska afton- och söndagsskola. Tjenstgjorde från och med höstterminen 1879

såsom vikarierande lärare i teckning och välskrifning vid Kristinehamns l. allm. läroverk. Undervisade derstädes i teckning i elementarskolan för flickor 1879—80. Undervisade i teckning i 6:te och 7:de klasserna af Venersborgs högre flickskola 1881—82. Skötte undervisningen i teckning vid Venersborgs slöjd- och tekniska skola sedan september månad 1882 till och med vårterminen 1886. Har varit vikarierande lärare i teckning i Venersborgs högre allmänna läroverk från och med vårterminen 1881 till och med höstterminen 1885 och utnämndes till ordinarie lärare derstädes den 18 november sistnämnda år.

14. Den 1 maj 1886 var endast den sedan flera år otillsatta lektorsbefattningen ledig.

C. Lärjungarne.

15. De närvarande lärjungarnes antal.

Höstterminen 1885:

Klass	Gemensamma linien	Reallinien	Latinlinien		Summa
			utan	med	
			grekiska		
1	12	—	1	—	12
2	32	—	—	—	32
3	27	—	—	—	27
4	—	17	13	—	30
5	—	8	26	—	34
6: 1	—	3	7	9	19
6: 2	—	6	11	3	20
7: 1	—	2	15	3	20
7: 2	—	5	5	4	14
Summa	71	41	77	19	208

Frånvarande: 1 lärjunge i L. 5, 1 i R. 6: 2, 1 i R. 7: 2, 1 i L. 7: 2.

Vårterminen 1886:

Klass	Gemensamma linien	Reallinien	Latinlinien		Summa
			utan	med	
			grekiska		
1	9	—	—	—	9
2	35	—	—	—	35
3	27	—	—	—	27
4	—	17	12	—	29
5	—	8	26	—	34
6: 1	—	3	8	9	20
6: 2	—	7	11	1	19
7: 1	—	2	15	3	20
7: 2	—	6	5	4	15
Summa	71	43	77	17	208

Frånvarande: 1 lärjunge i L. 7: 2.

18. Under höstterminen har af sjunde latinklassens lärjungar, hvilka läst grekiska, följande antal begagnat sig af undervisningen i

a) både engelska och hebreiska	7: 1	-----	1
b) engelska, men icke hebreiska	7: 1	-----	1
d:o d:o d:o	7: 2	-----	2

19. Antal i teckning, i musik samt i gymnastik och militäröfningar undervisade lärjungar höstterminen 1885:

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar	Teckning			Musik		Gymnastik och militär- öfningar	
		Lärjungar, som del- tagit			Lärjungar, som under- visats i		Lärjungar, som del- tagit i	
		i obligatorisk teckning	teckning och dejernte i obligatorisk	i frivillig teckning	ondast i fri- villig teckning	musikkens teori och sång	instru- mental- musik	gymnastik och vapen- öfningar
1	12	12	—	—	12	—	12	—
2	32	32	—	—	32	3	29	—
3	27	27	3	—	27	4	26	—
R. 4	17	17	3	—	8	1	17	—
L. 4	13	—	—	1	8	4	12	—
R. 5	8	8	—	—	1	—	8	—
L. 5	26	—	—	4	19	3	21	—
R. 6: 1	3	3	—	—	3	5	3	2
L. 6: 1	16	{ B 7 A 9	7	—	2	—	14	11
R. 6: 2	6	6	—	—	3	—	5	5
L. 6: 2	14	{ B 11 A 3	11	—	—	—	13	13
R. 7: 1	2	2	—	—	—	—	2	1
L. 7: 1	18	{ B 15 A 3	15	—	—	—	16	12
R. 7: 2	5	5	—	—	1	—	—	5
L. 7: 2	9	{ B 5 A 4	5	—	—	—	—	9
Gemensamma linien	71	71	3	—	71	7	67	—
Reallinien . . .	41	41	3	—	16	6	35	13
Latinlinien . .	96	{ L. 4—5 39 B 6—7 38 A 6—7 19	38	—	7	7	76	45
Summa	208	150	6	7	134	20	178	58

20. Förhållandet med hemlexor samt den tid öfverläsningen af dessa upptagit är följande:

I klass	1	hemlexor dagligen öfverhufvud	2,	öfverläsningstid	$1\frac{1}{3}$ tim.
"	2	"	"	3,	" $1\frac{1}{2}$ "
"	3	"	"	3,	" $1\frac{3}{4}$ "
"	R. 4	"	"	3,	" $2\frac{1}{4}$ "
"	L. 4	"	"	3,	" $2\frac{3}{4}$ "
"	R. 5	"	"	4,	" $3\frac{1}{2}$ "
"	L. 5	"	"	4,	" $3\frac{1}{2}$ "
"	R. 6:1	"	"	4,	" $3\frac{3}{4}$ "
"	L. 6:1	"	"	4 à 5,	" $4\frac{1}{2}$ "
"	R. 6:2	"	"	4,	" $3\frac{3}{4}$ "
"	L. 6:2	"	"	4 à 5,	" $4\frac{1}{2}$ "
"	R. 7:1	"	"	4,	" $4\frac{3}{4}$ "
"	L. 7:1	"	"	4,	" $4\frac{3}{4}$ "
"	R. 7:2	"	"	4,	" 4 "
"	L. 7:2	"	"	4,	" 4 "

I ofvanstående arbetstimmar är den tid, som åtgår till utarbetande af hemskrifva, icke upptagen. Härtill torde i hvarje vecka åtgå 1 tim. för klass 4, 2 tim. för klass 5 samt 4 tim. för klass. 6-7.

21. Angående lärjungarnes helsotillstånd m. m. har skolans läkare afgifvit följande uppgifter:

Tabellarisk uppgift öfver lärjungarnes kroppbyggnad och allmänna helsotillstånd samt öfver antalet närstynta vårterminen 1885:

Klass	Antal lärjungar	Medelålder	Kroppbyggnad		Allmänt helsotillstånd		Iridande af bleksot och blodbrist	Ofra besvärade af Infradyrk	Ofra besvärade af näsblod	Ofra besvärade af Andra åkommor, som kunna anses bero af skolans inflytelse	Närstyntetsgrad			Summa närstynta	Procent närstynta	
			Gott	Medelmätigt	Svag	(godt)					Mindre godt	Öfver 6 D.	3-6 D.			Under 3 D.
7	43	$19\frac{23}{43}$	38	5	—	33	10	—	4	5	—	11	4	—	15	
6	49	$17\frac{17}{49}$	47	2	—	40	9	—	8	5	—	10	9	1	20	
5	26	$16\frac{14}{26}$	25	1	—	22	4	—	5	1	—	6	—	—	6	
4	36	$14\frac{20}{36}$	34	1	1	30	6	—	7	4	—	5	1	—	6	
3	30	$13\frac{29}{30}$	28	1	1	28	2	—	3	2	—	5	—	—	5	
2	25	$12\frac{13}{25}$	23	2	—	21	4	2	7	—	—	—	—	—	—	
1	23	$11\frac{19}{23}$	23	—	—	23	—	1	—	—	—	3	—	—	3	
Summa	232	—	218	12	2	197	35	3	34	17	—	40	14	1	55	

Tabellarisk uppgift å antalet sjuke och sjukdomar bland lärjungarne
vid Venersborgs läroverk vårterminen 1885:

Sjuka personer	Å r s t i d										Summa	Anmärkning
	Januari		Februari		Mars		April		Maj			
	Insjukt.	Döde	Insjukt.	Döde	Insjukt.	Döde	Insjukt.	Döde	Insjukt.	Döde		
Under 15 år	1	—	4	—	6	—	5	—	1	—	17	—
15 år eller derutöfver	—	—	6	—	15	—	9	—	11	—	41	—
Summa	1	—	10	—	21	—	14	—	12	—	58	—
<i>Sjukdomar:</i>												
Skarlakansfeber	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Difteri	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Hjernkongestion	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Nervsmärta	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Ögonsjukdom	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Strup- och lufttröskatarr	—	—	2	—	2	—	5	—	6	—	15	—
Lungblödning	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Halsfluss	—	—	5	—	4	—	6	—	1	—	16	—
Febril gastricism	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	3	—
Akut magkatarr	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Kron. magkatarr	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	3	—
Tarmkatarr	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—
Diarrhé	—	—	1	—	3	—	2	—	1	—	7	—
Gulsot	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Ledvrickning	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	3	—
Frostskada	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Karbunkel	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Summa	2	—	10	—	21	—	14	—	12	—	59	—

Tabellarisk uppgift från Venersborgs läroverk öfver lärjungarnes kroppsbyggnad och
allmänna helsotillstånd samt öfver antalet närsynta höstterminen 1885:

Klass	Antal lärjungar	Medelålder	Kroppsbyggnad		Allmänt helsotillstånd		Lidande af bleksot och blodbrist	Ofta besvärande af hufvudvärk	Ofta besvärande af näsblod	Andra åkommor, som kunna anses bero af skolans inflytelse	Närsynthetsgrad			Summa närsynta	Procent närsynta
			(fot)	Svag	(fot)	Mindre godt					Under 3 D.	Öfver 3 D.	Öfver 6 D.		
7	34	18 ⁸ / ₃₄	33	1	—	25	9	—	4	4	—	—	—	—	—
6	40	16 ³⁵ / ₄₀	36	4	—	35	5	1	3	3	—	—	—	—	—
5	34	14 ²² / ₃₄	31	3	—	28	6	—	3	1	—	—	—	—	—
4	30	13 ²⁵ / ₃₀	29	—	1	28	2	—	2	1	—	—	—	—	—
3	27	12 ²⁰ / ₂₇	25	2	—	25	2	—	2	—	—	—	—	—	—
2	32	12 ¹⁰ / ₃₂	32	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	12	10 ⁴ / ₁₂	12	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	209		198	10	1	185	24	1	14	9					

Tabellarisk uppgift å antalet sjuke och sjukdomar bland lärjungarne
vid Venersborgs läroverk höstterminen 1885:

Sjuka personer	Å r s t i d										Summa		Anmärkning
	Augusti		September		Oktober		November		December		Insjukn.	Döde	
	Insjukn.	Döde	Insjukn.	Döde	Insjukn.	Döde	Insjukn.	Döde	Insjukn.	Döde			
Under 15 år	1	—	7	—	7	—	14	—	6	—	35	—	
15 år eller derutöfver	—	—	1	—	5	—	3	—	1	—	10	—	
Summa	—	—	8	—	12	—	17	—	7	—	45	—	
<i>Sjukdomar:</i>													
Skarlakansfeber	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Kikhosta	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	—	
Ögonsjukdom	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	3	—	
Strup- och luftrörskatarr	—	—	—	—	—	—	4	—	2	—	6	—	
Halsfluss	—	—	1	—	5	—	5	—	3	—	14	—	
Febril gastricism	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Akut magkatarr	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	
Kron. magkatarr	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	
Tarmkatarr	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Diarrhé	—	—	2	—	4	—	3	—	2	—	11	—	
Ledvrickning	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	
Benbrott	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	
Summa	1	—	8	—	12	—	17	—	7	—	45	—	

22. a) Antal inom läroverket flyttade lärjungar kalenderåret 1885:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar vid vårterminens slut före flyttningen	Vårterminen 1885							Höstterminen 1885.						
		Lärjungar, som vid vårterminens slut flyttats till afdelningen							Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till afdelningen						
		efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer							efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer						
		0	1	2	3	4	5 eller flere	från annan linie	0	1	2	3	4	5 eller flere	från annan linie
1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	24	—	3	12	1	1	—	—	—	1	4	—	—	—	—
3	30	—	—	16	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—
R. 4	13	—	—	10	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	1
L. „	23	—	—	7	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—
R. 5	7	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—
L. „	19	—	—	19	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
R. 6: 1	7	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L. „ B	16	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—
„ „ A	4	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R. 6: 2	4	—	—	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. „ B	14	—	—	8	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—
„ „ A	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
R. 7: 1	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. „ B	10	—	—	9	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
„ „ A	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
R. 7: 2	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—
L. „ B	7	—	—	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
„ „ A	11	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Gemensamma linien . . .	77	—	3	28	1	3	—	—	—	1	5	—	—	—	—
Reallinien	39	—	—	21	—	3	—	—	—	—	9	—	2	—	1
Latinlinien	112	—	—	64	—	2	—	—	1	—	14	—	1	—	—
Summa	228	—	3	113	1	8	—	—	1	1	28	—	3	—	1

a) Lärjungarnes omsättning vårterminen 1885:

1	2	3	4	5	6	7 8 9 10							
						Närvarande lärjungar i afdelningen den 1 februari				Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
						Afdelningar och linier	Qvar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdelningen på grund af beslut		Inskrifne i läroverket under terminen	Summa	från terminens början till och med 31 januari	från och med 1 februari till terminens slut
vid föregående termins slut	början	vid vårterminens början											
1	18	—	—	5	23	—	—	2	2				
2	25	—	—	—	25	—	1	—	1				
3	30	—	—	—	30	—	—	4	4				
R. 4	13	—	—	—	13	—	—	7	7				
L. „	23	—	—	—	23	—	—	2	2				
R. 5	7	—	—	—	7	—	—	2	2				
L. „	19	—	—	—	19	—	—	1	1				
R. 6:1	7	—	—	—	7	—	—	2	2				
L. „ B	16	—	—	—	16	—	—	5	5				
„ „ A	4	—	—	—	4	—	—	—	—				
R. 6:2	4	—	—	—	4	—	—	—	—				
L. „ B	15	—	—	—	15	—	1	—	1				
„ „ A	3	—	—	—	3	—	—	—	—				
R. 7:1	5	—	—	—	5	—	—	—	—				
L. „ B	12	—	—	—	12	—	2	4	6				
„ „ A	5	—	—	—	5	—	—	—	—				
R. 7:2	3	—	—	—	3	—	—	2	2				
L. „ B	7	—	—	—	7	—	—	6	6				
„ „ A	11	—	—	—	11	—	—	11	11				
Gemensamma linien .	73	—	—	5	78	—	1	6	7				
Reallinien	39	—	—	—	39	—	—	13	13				
Latinlinien	115	—	—	—	115	—	3	29	32				
Summa	227	—	—	5	232	—	4	48	52				

Frånvarande: Klass 1 1 lärjunge.
 „ 2 1 „
 „ L. 4 1 „

Summa 3 lärjungar.

Obs. Af de 52 afgångne voro 3 under vårterminen frånvarande.

b) Lärjungarnes omsättning höstterminen 1885:

1 Afdelningar och linier	2 Närvarande lärjungar i afdelningen den 15 september					3 Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
	4 Qvar i afdel- ningen från före- gående termin	5 Flyttade till afdel- ningen på grund af beslut		6 Inskrivne i läro- verket under terminen	7 Summa	8 från terminens början till och med 14 sept.	9 från och med 15 sept. till ter- minens slut	10 under nästföl- jande mellan- termin	11 Summa
		12 vid före- gående termins slut	13 början						
1	1	—	—	11	12	—	—	1	1
2	4	16	5	7	32	—	—	—	—
3	4	18	1	4	27	—	—	—	—
R. 4	2	11	4	1	17	—	—	—	—
L. „	2	7	3	1	13	—	—	1	1
R. 5	3	1	3	1	8	—	—	—	—
L. „	5	18	1	2	26	—	—	1	1
R. 6:1	—	2	—	1	3	—	—	—	—
L. „ B	2	2	2	1	7	—	—	—	—
„ „ A	1	4	—	—	9	—	—	—	—
R. 6:2	1	8	1	—	6	—	—	—	—
L. „ B	1	8	1	1	11	—	2	—	2
„ „ A	—	2	1	—	3	—	—	—	—
R. 7:1	—	1	1	—	2	—	—	—	—
L. „ B	2	9	4	—	15	—	—	1	1
„ „ A	—	2	1	—	3	—	—	—	—
R. 7:2	—	2	3	—	5	—	—	—	—
L. „ B	—	4	1	—	5	—	—	—	—
„ „ A	—	3	1	—	4	—	—	—	—
Gemensamma linien .	9	34	6	22	71	—	—	1	1
Reallinien	6	21	12	2	41	—	—	—	—
Latinlinien	13	63	15	5	96	—	2	3	5
Summa	28	118	33	29	208	—	2	4	6

Frånvarande: Klass L. 5 1 lärjunge.
 „ R. 6:2 1 „
 „ R. 7:2 1 „
 „ L. 7:2 1 „

Summa 4 lärjungar.

23. Af de under läsåret inskrifne hafva förut bevistat läroverk, nämligen senast

folkskola	2
allmänt läroverk	8
endast undervisats i hemmen	24
	Summa 34

24. Under vårterminen 1885 aflade följande lärjungar, tillhörande läroverkets öfre 7:de klass, afgangsexamen:

Uppgifven tillämnad lefnadsbana:

<i>Realister:</i>	G. A. Gustafsson.	
	E. V. H. Liljeqvist.	
<i>Icke-greker:</i>	A. V. Schmidt.	
	T. Peterson.	
	E. H. Swedborg,	läkare.
	P. A. Söderlund,	militär.
	G. E. Rosell.	
	K. Haij,	jurist.
<i>Greker:</i>	K. A. Österlund.	
	J. B. Sundler.	
	A. Peterson.	
	M. V. Svensson.	
	G. B. Vennerberg.	
	K. I. Ågren.	
	A. G. Ferlin.	
	J. H. Mellén,	prest.
	K. A. Rosell.	
	J. A. Jansson.	
	N. T. E. Lönnerblad.	

25. I öfrigt hafva under år 1885 följande lärjungar afgått från läroverket:

Vårterminen:

Klass	1.	K. A. Jakobsson, J. F. O. Dahlgren.
„	2.	J. A. Blom.
„	3.	G. A. Svensson, K. L. Florén, E. J. J. Svedenborg, G. G. Dahlgren.
„ R.	4.	G. A. Edström, G. H. Sandahl, N. H. Nilsson, F. O. Peterson, K. O. L. Norling, A. S. Bloch, L. G. Ljung.
„ L.	4.	E. V. Uddman, annat läroverk, K. E. Kellberg.
„ R.	5.	J. A. Carlson, A. M. Lysell.
„ L.	5.	F. G. Lillja.
„ R.	6:1.	A. G. Andersson, R. B. Fröijer.
„ L.	6:1.	A. E. Ström, J. E. Andersson, apotek, S. E. Almqvist, J. E. Fjellman, K. A. G. Liedberg, landtbruk.
„ L.	6:2.	J. A. Drougge, annat läroverk.
„ L.	7:1.	A. V. Svensson, J. R. Andersson, A. T. K. Estelle, K. Freudenthal, T. V. G. Richter, H. O. G. Lindegren, alla för enskilda studier.

Höstterminen:

- Klass 1. J. V. Jörgensen.
 „ L. 4. J. M. Ryrberg.
 „ L. 5. O. A. Rosell.
 „ L. 6:2. V. U. Jakobsson, F. R. Jakobsson, enskilda studier.
 „ L. 7:1. A. F. V. Lindskog, annat läroverk.

26. Under sist förlutna kalenderår hafva till lärjungarne utdelats såsom:

Stipendier.....	kronor 452,00
Premier	„ 237,90
Summa kronor 689,90	

27. Uppgift angående antalen under läsåret befriade från terminsafgifterna:

Befriade från afgift till:	Höstterm.	Vårterm.
endast biblioteks- och materielkassan		
„ byggnadsfonden	36	36
„ båda ofvannämnda kassor	42	42
ej befriade från någondera afgiften	130	130
Summa närvarande lärjungar	208	208

Till ljus- och vedkassan har hvarje lärjunge under läsårets båda terminer betalt 6 kronor.

D. Boksamlingar och undervisningsmateriel.

28. Sedan förra redogörelsens afgifvande har inköpts: en dynamo-elektrisk apparat med tillbehör.

Gåfvor sedan förra redogörelsens utgifvande:

Af Vetenskapsakademien: Handlingar 19: 1—2, 20: 1—2. Bihang 8: 2, 9: 1—2. Öfversigt årg. 40—41. Lefnadsteckn. 2—3. Meteorol. iakttagelser 22. Register 1826—1883. Medalj öfver J. A. Ångström.

Af Svenska akademien: Medalj öfver J. A. Lantingshausen.

Af Ecklesiastikdepartementet: Silfverstolpe Svenskt diplomatarium 2: 5, 3: 1. Utlåtande öfver läroverkskommitténs betänkande 3 h. 3 ex. Meddelanden från Sv. riksarkivet 4. Samling. utg. af Sv. fornskriftssällsk. h. 2. R. Kleen, Försök till framställning af naturrätt 5 häften. Sv. konstminnen från medeltiden och renässansen h. 3.

Gåfvor till museum och biblioteket:

Stud. Elfving: En gammal örtebok, manuskript med teckningar.

Herr Olbers: Malm, Bohusläns och Göteborgs fauna.

Herr Frans B. Johansson: En fjälluggla.

Herr Vennergren: En fiskmås.

Stud. P. Afzelius: En dvergfolk.

Stud. Lydell: En jorduggla.

F. V. Vallgren från Sivikan: En större fjärillarf.

E. Läroverksbyggnader och inredningsmateriel.

29. Intet nytt.

30.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Uppgifter om nedan nämnda till läroverket hörande kassors ställning kalenderåret 1885:

Kassans rubrik	D e b e t				K r e d i t			
	Behålln. vid årets början	Summa inkomster	Skuld vid årets slut	Summa	Skuld vid årets början	Summa utgifter	Behållning vid årets slut	Summa
Byggnadsfonden	38,01	1424,80	6107,92	7570,73	—	7570,73	—	7570,73
Ljus- och vedkassan	242,60	2750,50	—	2993,10	—	2700,93	292,17	2993,10
Bibliot.- och materielkassan	4387,72	2016,85	—	6404,57	—	1632,47	4772,10	6404,57
Premie- och fattigkassan .	46,69	232,50	—	279,19	—	237,90	41,29	279,19
Summa	4715,02	6424,65	6107,92	17247,59	—	12142,03	5105,56	17247,59

32. Under sistförflutna kalenderår har åtgått för underhåll och tillökning af boksamlingen 238,22. af den öfriga undervisningsmaterielen 165,43 samt af inredningsmaterielen 242,13 kronor.

Af räntan på Salmeniska donationen har under året intet inköpts.

G. Examina och terminsafslutning.

33. Den 6 och 8 juni förlidet år förrättades med 20 läroverkets lärjungar samt 3 privatister muntlig afgangsexamen i närvaro af herrar domprosten och ordensledamoten D. R. Warholm, professoren och riddaren A. Möller och akademiadjunkten P. A. Geijer såsom censorer. Alla de examinerade utom en af läroverkets lärjungar förklarades mogne.

Till den skriftliga afgangsexamen under innevarande termin hafva 15 läroverkets lärjungar eller hela kl. 7:2 anmält sig, af hvilka alla utom två blifvit godkända.

34. Den 19 sistlidne december hölls terminsexamen med läroverkets 5 lägre klasser. Årsexamen kommer att hållas den 1 och 2 juni och hafva följande herrar inbjudits att såsom vittnen öfvervara densamma: öfversten och kommandören O. Taube, kammarherren och riddaren C. E. C. Kuylenstjerna, landskamreraren och riddaren J. M. Ryding, auditören och riddaren G. Sandberg, kyrkoherden J. Blomqvist, stadsläkaren doktor K. Bylund. Första dagen examineras i undervisningsämnena kl. 9—12, $\frac{1}{2}5$ — $\frac{1}{2}6$. Kl. 12 sker uppvisning i gymnastik, kl. $\frac{1}{2}5$ — $\frac{1}{2}6$ förevisas lärjungarnes arbeten i teckning, kl. $\frac{1}{2}6$ hålles examen i sång och musik. Andra dagen examineras kl. $\frac{1}{2}9$ —11. Kl. 11 $\frac{1}{4}$ kommer flyttning att afkunnas och ungdomen att hemförlovas, hvarefter premier och stipendier utdelas.

35. Till öfvervarande af förestående examen och terminsafslutning inbjuder jag vördsam samt lärjungarnes föräldrar och målsmän samt alla den allmänna undervisningens vänner.

36. Nästa termin börjar den 23 nästkommande augusti kl. 12 på dagen.

Venersborg i maj 1886.

G. TH. BERGMAN.

Allmänna femklassiga läroverket i Borås.

A. Undervisningen.

1. Höstterminen började den 24 augusti och afslöts den 19 december. Egentliga undervisningen tog sin början den 27 augusti och afslöts den 17 december. Under terminen hafva lärjungarne 2:ne gånger haft frihet från undervisningen nämligen den 26 september hela dagen och den 10 november från kl. 11—2.

Vårterminen började den 20 januari och afslutas den 1 juni. Egentliga undervisningen tog sin början den 22 januari och kommer att sluta den 29 maj. Frihet från undervisningen har meddelats lärjungarne 2:ne gånger, nämligen den 12 februari och den 24 mars kl. 11—2.

2. Gemensam bön med bibelläsning och psalmsång har förrättats hvarje dag kl. 6,45—7 f. m.; efter sista lärotimmens slut har i hvarje klass förrättats en kort bön.

Undervisningen har med afseende på tiden varit på följande sätt fördelad:

a) i läsämnen och teckning: kl. 7—9, 11—2, samt måndag och torsdag 4—5.

b) i sång och musik: kl. 3—4 måndagar; kl. 4—5 öfriga dagar.

c) i gymnastik och vapenöfningar: kl. 9—9,30 hvarje dag samt lördagar kl. 5—6 e. m.

3. Antal lärotimmar i veckan för läseämnen under höstterminen 1885:

1	2	3	4	5	6
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar under höstterminen	T i m m a r			
		Skilda	Gemensamma för		Summa
			lärjungar från afdelningar ä samma linie	lärjungar från afdelningar ä olika linier	
1	15	—	24	—	24
2	18	—	28	—	28
3	13	—	28	—	28
R. 4	10	5	2 ¹⁾	22	29
L. 4	5	6	2 ²⁾	(22)	8
R. 5	1	5	(2)	22	27
L. 5	3	6	(2)	(22)	6
Summa	65	22	84	44	150

¹⁾ Gemensamt med R. 5.

²⁾ Gemensamt med L. 5.

4. a) Läro- och läseböcker.

Kristendom: Katekes (1—5); Hübner, Biblisk historia (1—3); Brodén, Bibelhandbok (4—5); Cornelius, Lärobok i kyrkohistoria (5).

Modersmålet: Sundén, Svensk språklära (1—5); Läsebok för folkskolan (1—3); Läsebok af Sundén och Modin (3—5); Runeberg, Fänrik Ståls sägner (3); Tegnér, Fritiofs saga (4); Runeberg, Elgskyttnarne m. m. (5).

- Latin:* Grammatik af Ellendt-Seyffert (5); Törnebladh och Lindroth (4); Boëthius, Elementarbok (4); Cornelius ed. Törnebladh (5).
- Tyska:* Mathesius, Elementarbok (1–3); Calwagen, Grammatik (1–5) och öfningar i tyskt talspråk (3–5); Hauffs Märchen (3–4); Schillers Wilhelm Tell ed. Hellstén (5).
- Engelska:* Sundstén, Grammatik och Elementarbok (4–5); Olde, Uttalslära (4); W. Irvings Columbus (5).
- Franska:* Ploetz, Elementarbok ed. Elmqvist (5).
- Matematik:* Zweigbergk, Räknebok (1–5); Bergius, Geometri (2); Euklides (3–5); Wiemer, Algebra (4–5).
- Naturlära:* Lyttkens Naturlära (1–5); Areschoug, Naturlära (1, 2, 3, 5); Wijkander, Om naturforeteelserna (4); Holmström, Geologi (5); Arrhenius, Botanik (4).
- Historia och Geografi:* Odhner, Fäderneslandets historia (1, 3, 5); Pallin, Allmän historia (4–5); Roth, Geografi (1–2); Sörenson, Geografi (3–5).

b) Lärokurser.

Första klassen.

- Kristendom*, 3 timmar: Katekes, första hufvudstycket; Biblisk Historia, Gamla Testamentet; Bibelläsning samt valda psalmverser (*Damgren* h. t.; *Segerstedt* v. t.)
- Modersmålet*, 5 timmar: Det viktigste af formläran; Öfning att med egna ord återgifva upplästa stycken: öfning i väl läsning, satsbildning och rättstafning (*Damgren, Segerstedt*).
- Tyska*, 6 timmar: Styckena 1–36 i Mathesii elementarbok samt skriftlig öfversättning af motsvarande svenska stycken jemte dithörande formlära (*Damgren, Segerstedt*).
- Matematik*, 4 timmar: Aritmetik, de fyra räknesätten i hela tal jemte decimalräkning; tillämpning på sorter; hufvudräkning (*Damgren, Segerstedt*).
- Naturlära*, 2 timmar, Zoologi, första afdelningen af Lyttkens lärobok; Botanik, första afdelningen af Areschougs lärobok; undersökning af lefvande växter (*Damgren, Segerstedt*).
- Historia och Geografi*, 4 timmar: Historia, 2 timmar: Fäderneslandets historia till nyare tiden; Geografi, 2 timmar: Det allmännaste om världsdelarne; de skandinaviska ländernas samt Finlands fysiska och politiska geografi (*Nyberg*).

Andra klassen.

- Kristendom*, 3 timmar: Katekes, andra hufvudstycket; Biblisk historia, Nya Testamentet; bibel- och psalmläsning (*Olson*).
- Modersmålet*, 6 timmar: Det viktigaste af formläran; öfning att med egna ord återgifva innehållet af lästa stycken samt särskilja satsdelarne; rättskrifnings- och interpunktionsöfningar (*Thorin*).
- Tyska*, 7 timmar: Styckena 34–66 af 1:sta och 1–6 af 2:dra afdelningen af Mathesii elementarbok jemte motsvarande formlära; skriftlig öfversättning af de svenska styckena 34–66 (*Neuman, Olson*).
- Matematik*, 5 timmar: Aritmetik, 3 timmar: De fyra räknesätten i bråk med tillämpning på sorter; hufvudräkning. Geometri, 2 timmar: åskådningslära (*Thorin*).
- Naturlära*, 2 timmar: Zoologi, Andra afdelningen samt däggdjur och foglar efter Lyttkens lärobok; Botanik, Andra afdelningen af Areschougs lärobok; exkursioner samt examinering af växter (*Olson*).

Historia och Geografi, 5 timmar: Historia, 2 timmar: Fäderneslandets historia från och med Gustaf Vasa till och med Carl XII; Geografi, 3 timmar: Europas fysiska och politiska geografi fortsatt och avslutad (*Nyberg*).

Tredje klassen.

Kristendom, 3 timmar: Katekes, tredje, fjärde och femte hufvudstyckena; Bibliska historien repeterad; bibel- och psalmläsning (*Vennergren*).

Modersmålet, 6 timmar: Det viktigaste af satsläran jemte repetition af formläran; läsning och förklaring af valda stycken i bunden och obunden form jemte öfning att muntligen återgifva innehållet; interpunktions- och rättskrifningsöfningar jemte smärre uppsatser på lärorummet (*Vennergren*).

Tyska, 7 timmar: Andra afdelningen af Mathesii elementarbok från 6:te stycket, 40 stycken af Calwagens öfningar i tyskt talspråk samt Hauffs Kalif Storch och die Geschichte von dem Gespensterschiff. Det viktigaste af syntaxen jemte repetition af formläran; Skriföfningar på lärorummet 1 timme i veckan (*Neuman*).

Matematik, 5 timmar: Aritmetik, 3 timmar: Enkel och sammansatt regula de tri, intresse- och bolagsräkning; Geometri, 2 timmar: Första boken af Euklides (*Thorin*).

Naturlära, 2 timmar: Zoologi, Lyttkens mindre lärobok; Botanik, andra och tredje afdeln. af Areschougs lärobok; exkursioner samt examinering af växter (*Olson*).

Historia och Geografi, 5 timmar: Historia 3 timmar: Fäderneslandets historia avslutad och repeterad; de allmännaste grunddragen af de främmande världsdelenes fysiska och politiska geografi (*Nyberg*).

Fjerde klassen.

Kristendom, 2 timmar: Öfversigt af böckernas i Gamla Testamentet innehåll och historia; Katekisation öfver de 3 första hufvudstyckena; bibelläsning (*Vennergren*).

Modersmålet, 4 timmar: Repetition af form- och satsläran; läsning af valda stycken i läseboken samt af Tegnér's Frithiofs saga; rättskrifningsöfningar; en uppsats hvar annan vecka (*Damgren, Segerstedt*).

Latin, 8 timmar: Boethii elementarbok; det viktigaste af formläran; vokabelläsning, extemporalier och skriföfningar på lärorummet (*Olson*).

Tyska, 4 timmar: Hauff, Kalif Storch, die Geschichte von dem Gespensterschiff, Die Errettung Fatmes, der kleine Muck, der falsche Prinz samt styckena 40—64 af Calwagens öfningar i tyskt talspråk; Syntax och formlära fullständigare genomgångna; ett hemtema hvarannan vecka (*Neuman*).

Engelska, 7 timmar: Uttalsöfningar; formläran samt läsöfningarna i elementarboken; vokabelläsning (*Vennergren*).

Matematik, 5 timmar: Algebra, 2 timmar: Läran om hela tal och bråk samt första gradens eqvationer med en obekant; Geometri, 2 timmar: andra och tredje boken i Euklides jemte repetition af första; Aritmetik, 1 timme: Aritmetiska öfningar (*Thorin*).

Naturlära, 2 timmar: Zoologi, Lyttkens mindre lärobok avslutad och repeterad; Botanik, 2:dra 5:te afd. af Areschougs lärobok; exkursioner och examinering af växter; Fysik, till läran om ljuset efter Wijkanders lärobok (*Olson*).

Historia och Geografi, 5 timmar: Historia, 3 timmar: Gamla och medeltidens allmänna historia; Geografi, 2 timmar: Repetition af Europas fysiska och politiska geografi (*Nyberg*).

Femte klassen.

- Kristendom*, 2 timmar: Öfersigt af böckernas i Nya Testamentet innehåll och historia; katekisation öfver fjerde och femte hufvudstyckena; bibelläsning; 1:sta perioden af kyrkohistorien (*Vennergren*).
- Modersmålet*, 3 timmar: Repetition af form- och satsläran; läsning af valda prosaiska och poetiska stycken; rättskrifningsöfningar; öfningar i disposition af lättare ämnen; en uppsats hvarannan vecka (*Damgren, Segerstedt*).
- Latin*, 8 timmar: Cornelius: Miltiades, Themistocles, Cimon, Lysander, Pausanias, Conon, Iphicrates, Thrasybylus, Hamilcar, Hannibal; extemporalier och skriföfningar; grammatik: repetition af formläran samt det viktigaste af syntaxen.
- Tyska*, 3 timmar: Repetition af formlära och syntax; 3 akter af Wilhelm Tell; öfningar i tyskt talspråk styckena 35–60; extemporalier; ett hemtema hvarannan vecka^a (*Neuman*).
- Engelska*, 7 timmar: Repetition af formläran; det viktigaste af syntaxen; 16 kapitel af Irvings Columbus; extemporalier och skriföfningar på lärorummet (*Vennergren*).
- Franska*, 3 timmar: Uttalslära och det viktigaste af formläran; 75 lektioner i Ploetz' elementarbok; vokabelläsning (*Nyberg*).
- Matematik*, 5 timmar: Algebra, 2 timmar: Repetition af förra årets kurs; första gradens eqvationer med flera obekanta och andra gradens med en obekant; problem; Geometri, 2 timmar: tredje och fjerde boken af Euklides; Aritmetik, 1 timme; Aritmetiska öfningar (*Thorin*).
- Naturlära*, 2 timmar: Lyttkens Zoologi; Areschougs botanik; exkursioner och examinering af växter; Fysik och kemi efter Wijkander; Geologi, efter Holmström (*Olson*).
- Historia och Geografi*, 4 t.: Historia 3 t.: Nyare tidens jämte repet. af gamla och medeltidens allmänna historia; repet. af fäderneslandets samt grunddragen af Norges och Danmarks historia; Geografi 1 t.: repet. af geografien (*Nyberg*).

5. Under läsåret hafva införts: Latinsk grammatik af Törnebladh och Lindroth (4).

6. I **välskrifning** har undervisning meddelats 2 timmar i första, 1 timme i andra och 1 timme i tredje klassen.

7. I **teckning**, hvarvid den s. k. Stuhlmanska metoden blifvit följd, hafva följande kurser blifvit genomgångna:

Förste klassen: Fredag kl. 11: Från början af Stuhlmans kurs på rutadt papper samt hälften af väggplanscherua.

Andre klassen: Torsdag kl. 1: Alla Stuhlmans och Wohliens väggplanscher.

Tredje klassen: Torsdag kl. 12: Stuhlmans och Wohliens väggplanscher samt några af den förres konturgipser.

Fjerde realklassen: Måndag och Torsdag kl. 4–5, Torsdag kl. 12: Fortsättning och avslutning af de Wohlienska väggplanscherua; konturgipser och några af Heimerdings klotsar.

Femte realklassen: Måndag och Torsdag kl. 4–5, Fredag kl. 11: Konturgipser.

8. Undervisning i **sång** och **instrumentalmusik**.

Förste klassen: Musiklärans allmänna grunder: öfningar i tonträffning samt enstämig sång af koraler och lättare melodier.

Andre klassen: Läran om tonarter, tonträffning och lättare melodier.

Tredje klassen: Lika med andre.

Fjerde och femte klasserna: Öfningar dels stämvis dels gemensamt i kvartettsång. Dessutom har undervisning i koralspelning meddelats $\frac{1}{2}$ timme i veckan.

Öfningstider hafva varit:

Måndag kl. 4—5 med 1:sta kl.; Tisdag 4—5 med 1:sta och 4:de stämm.

Onsdag 4—5 med 2:dra och 3:dje stämm.; Torsdag 4—5 med 2:dre kl.

Freitag 4—5 med 3:dje kl. samt Lördag 4—4,30 koralsång; 4,30—5 orgelspelning.

9. Undervisning i **gymnastik** och **vapenöfningar** under läsåret 1885—86 enligt Kongl. cirkuläret den 23 mars 1885.

Tabellarisk uppgift å antalet lärjungar, som på grund af nedan stående orsaker icke deltagit i gymnastiköfningarne:

Termin och åldersgrupp	S j u k d o m a r				Summa	Hela antalet närvarande lärjungar
	i cirkulationsorganerna	bräck	rörelseorganerna	urinorganerna		
<i>Höstterminen 1885:</i>						
Under 15 år	—	2	1	—	3	50
15 år eller derutöfver.....	—	—	—	—	—	15
Summa	—	2	1	—	3	65
<i>Vårterminen 1886:</i>						
Under 15 år	—	2	1	—	3	49
15 år eller derutöfver.....	—	—	—	—	—	13
Summa	—	2	1	—	3	62

Gymnastiköfningarne hafva egt rum hvarje dag kl. 9—9,30. Af öfningstiden har $\frac{1}{4}$ timme egnats åt gymnastik utan redskap och $\frac{1}{4}$ åt gymnastik med redskap. Vapenöfningarne, i hvilka endast de äldre lärjungarne deltagit, hafva omvexlande med gymnastiköfningarne egt rum lördags e. m. kl. 5—6. Då väderleken tillätit, hafva öfningarne försiggått på läroverkets lekplats, der äfven emellanåt fria öfningar och lekar, såsom kapplöpning, bollspel etc. anstålts. Hvarje timme hafva lärjungarne varit indelade i 4 afdelningar, anförda af hvar sin afdelningschef. Under vårterminen 1885 uppgick antalet i 1:sta afdelningen till 16, i 2:dra 15, 3:dje 15, 4:de 15; under höstterminen samma år i 1:sta afd. 18, 2:dra 15, 3:dje 15, 4:de 15; under innevarande vårtermin är antalet i 1:sta afd. 16 samt de öfriga afdeln. lika med föregående terminens antal i samma afd. Öfningarnes inflytande på lärjungarne har i alla afseenden visat sig godt.

B. Lärarne.

10. Lärarnes tjensteåligganden under läsåret hafva för hvarje vecka varit följande:

Rektor *C. J. Neuman* i tyska: 3 t. i 5; 4 t. i R. 5 och L. 5 gemensamt; 7 t. i 3; 6 t. i 2.

Rättat tyska skripta i 5:te och 4:de kl. = 20 t.

Kollega *S. P. Vennergren* i kristendom: 2 t. i 5; 2 t. i R. 4 och L. 4 gemensamt; 3 t. i 3;

i modersmålet: 6 t. i 3; i engelska: 12 t. i R. 5 och R. 4. = 25 t.

Kollega *A. Thorin* i matematik: 5 t. i 5; 5 t. i R. 4 och L. 4 gemensamt; 5 t. i 3; 5 t. i 2;

i modersmålet: 6 t. i 2. = 26 t.

Kollega *J. A. Nyberg* i historia och geografi: 4 t. i 5; 5 t. i R. 4 och L. 4 gemensamt; 5 t. i 3; 5 t. i 2; 4 t. i 1; i franska: 3 t. i 5. = 26 t.

Kollega *K. Olson* i kristendom: 3 t. i 2; i latin: 12 t. i L. 5 och L. 4; i tyska: 1 t. i 2; i naturlära: 2 t. i 5; 2 t. i 4; 2 t. i 3; 2 t. i 2; i välskrifning: 1 t. i 2. = 27 t.

v. Kollega *S. Damgren* h. t. och *V. Segerstedt* v. t. i modersmålet: 3 t. i 5; 4 t. i R. 4 och L. 4 gemensamt; 5 t. i 1; i kristendom: 3 t. i 1; i tyska: 6 t. i 1; i matematik: 4 t. i 1; i naturlära: 2 t. i 1; rättat svenska skripta i 5 och 4. = 27 t.

Gymnastikläraren kapten *F. R. Zachrison* har undervisat i gymnastik 3 t., i vapenöfningar 1 t. = 4 t.

Ritläraren *C. A. Leverin* har undervisat i välskrifning 3 t., i teckning 5 t. = 8 t.

Musikläraren *J. F. Ström* har undervisat i musikens teori och sång $5\frac{1}{2}$ t., i instrumental-musik $\frac{1}{2}$ t. = 6 t.

11. Tjänstledig.

Kollega L. A. W. Schoug under hela läsåret för sjukdom.

12. Förordnade.

Studenten *S. Damgren* till v. kollega i st. f. kollega Schoug under höstterminen, och fil. kand. *V. Segerstedt* under vårterminen.

C. Lärjungarne.

15.

Lärjungarnes antal höstterminen 1885:

Klass	Gemensamma linien närvarande	Reallinien närvarande	Latinlinien närvarande	Summa
1	15	—	—	15
2	18	—	—	18
3	13	—	—	13
4	—	10	5	15
5	—	1	3	4
Summa	46	11	8	65

Lärjungarnes antal vårterminen 1886:

Klass	Gemensamma linien närvarande	Reallinien närvarande	Latinlinien närvarande	Summa
1	14	—	—	14
2	17	—	—	17
3	12	—	—	12
4	—	10	4	5
5	—	1	4	2
Summa	43	11	8	62

16. Tabellarisk öfversigt för höstterminen öfver lärjungarnes ålder:

Klasser och linier	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	14 år	15 år	16 år	18 år	Summa
1	1	3	5	—	4	2	—	—	—	15
2	1	—	6	4	3	2	2	—	—	18
3	—	—	—	4	2	4	1	1	1	13
R. 4	—	—	—	—	1	7	2	—	—	10
L. 4	—	—	—	2	1	1	—	1	—	5
R. 5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
L. 5	—	—	—	—	—	2	1	—	—	3
Gemensamma linien . . .	2	3	11	8	10	8	3	1	1	46
Reallinien	—	—	—	—	1	8	2	—	—	11
Latinlinien	—	—	—	2	1	3	—	1	—	18
Summa	2	3	11	10	12	19	5	2	1	65

17. Uppgift för höstterminen å lärjungarnes hemorter:

a) fördelade efter län:

Af de under terminen närvarande lärjungarne tillhörde 62 Elfsborgs län, 2 Skaraborgs, 1 Karlstads och 1 Malmöhus län.

b) fördelade efter hemort:

I kl. 1 egde 10 hemort i Borås, 5 å annan ort.

” 2	” 11	”	7	”
” 3	” 7	”	6	”
” 4 R.	” 10	”	—	”
” 4 L.	” 3	”	2	”
” 5 R.	” —	”	1	”
” 5 L.	” 2	”	1	”
	43		22	

19. Tabellarisk öfversigt för höstterminen öfver lärjungarnes deltagande i teckning, musik samt gymnastik och militärofningar:

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar	Teckning			Musik		Gymnastik och militärofningar	
		Lärjungar, som deltagit			Lärjungar, som undervisats i		Lärjungar, som deltagit i	
		i obligatorisk teckning	teckning och dejenite i obligatorisk	i frivillig teckning	teorin och sång	instru- mental- musik	gymnastik och vapen- öfningar	utsträckt militär- öfningar
1	15	15	—	—	15	1	14	—
2	18	18	—	—	18	—	17	—
3	13	13	—	—	13	1	12	—
R. 4	10	10	—	—	10	—	10	—
L. 4	4	—	—	—	4	—	5	—
R. 5	1	1	—	—	—	—	1	—
L. 5	3	—	—	—	3	—	3	—
Gemensamma linien . .	46	46	—	—	46	2	43	—
Reallinien	11	11	—	—	10	—	11	—
Latinlinien	8	—	—	—	7	—	8	—
Summa	65	57	—	—	63	2	62	—

20. Beträffande hemlexor samt den tid öfverläsningen af dessa upptagit är förhållandet följande:

1 klass	1 dagligen öfverhufvud	2 hemlexor, öfverläsningstid	1 timme.
"	2	3, "	2 "
"	3	3 à 4, "	2 ¹ / ₂ "
"	R. 4	4, "	2 ¹ / ₂ à 3 "
"	L. 4	4, "	" " "
"	R. 5	4, "	3 " " "
"	L. 5	4, "	3 à 3 ¹ / ₂ "

För utarbetande af hemskriftna åtgå hvarje vecka för 4:de klassen 2 t., för 5:te 2¹/₂ à 3.

21. Beträffande lärjungarnes helsotillstånd och kropps-konstitution har läroverkets läkare Doktor C. Andrén lemnat följande uppgifter: Helsotillståndet har under 1885 varit ovanligt godt. Endast några fall af tandvärk och diarrhé, som på några timmar öfvergått.

Tabellariska uppgifter öfver lärjungarnes kroppsbyggnad och allmänna helsotillstånd under vårterminen 1885:

Klass	Antal lärjungar	Medelålder	Kroppsbyggnad			Allmänt helsotillstånd		Iridande af bleksot och blodbrist	Ofra besvärade af hufsvärk	Ofra besvärade af näsblod	Andra åkommor, som kunna anses bero af skolans inflytelse
			God	Medelmätig	Svag	Godt	Mindre godt				
5	2	15,5	2	—	—	2	—	—	—	—	—
4	5	14,8	5	—	—	5	—	—	—	—	—
3	17	13,5	14	2	1	15	2	—	—	—	—
2	20	12,4	13	7	—	20	—	—	—	—	—
1	17	11,3	10	7	—	17	—	—	—	—	—
Summa	61	—	44	16	1	59	2	—	—	—	—

Tabellariska uppgifter öfver lärjungarnes kroppsbyggnad och allmänna helsotillstånd höstterminen 1885:

Klass	Antal lärjungar	Medelålder	Kroppsbyggnad			Allmänt helsotillstånd		Iridande af bleksot och blodbrist	Ofra besvärade af hufsvärk	Ofra besvärade af näsblod	Andra åkommor, som kunna anses bero af skolans inflytelse
			God	Medelmätig	Svag	Godt	Mindre godt				
5	4	14,2	4	—	—	4	—	—	—	—	—
4	15	14	11	3	1	14	1	—	—	—	—
3	13	13,8	12	1	—	13	—	—	—	—	—
2	18	12,2	11	7	—	18	—	—	—	—	—
1	15	11,6	9	6	—	15	—	—	—	—	—
Summa	65	—	47	17	1	64	1	—	—	—	—

22. a) Tabellarisk öfversigt för hvardera terminen under nästföljande kalenderår öfver antalet inom läroverket flyttade lärjungar:

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar vid vårterminens slut före flyttningen	Vårterminen 1885							Höstterminen 1885.						
		Lärjungar, som vid vårterminens slut flyttats till afdelningen							Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till afdelningen						
		efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer							efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer						
		0	1	2	3	4	5	från annan linie	0	1	2	3	4	5	från annan linie
1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	20	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	17	—	—	10	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	
R. 4	2	—	—	6	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
L. „	3	—	—	5	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	
R. 5	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
L. „	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Gemensamma linien . . .	54	—	—	31	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	
Reallinien	4	—	—	7	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	
Latinlinien	3	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	61	—	—	46	—	3	—	—	—	5	—	—	—	—	

b) Tabellarisk öfversigt öfver lärjungarnes omsättning vårterminen 1885:

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar i afdelningen den 1 februari					Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
	Övar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdelningen på grund af beslut		Inskrifne i läroverket under terminen	Summa	från terminens början till och med 31 januari	från och med 1 februari till terminens slut	under nästföljande mellantermin	Summa
		vid föregående termins slut	vid vårterminens början						
1	17	—	—	—	17	—	—	1	1
2	19	—	—	1	20	—	—	1	1
3	17	—	—	—	17	—	—	1	1
R. 4	2	—	—	—	2	—	—	1	1
L. 4	3	—	—	—	3	—	—	—	—
R. 5	2	—	—	—	2	—	—	2	2
L. 5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemensamma linien	53	—	—	1	54	—	—	3	3
Reallinien	4	—	—	—	4	—	—	3	3
Latinlinien	3	—	—	—	3	—	—	—	—
Summa	60	—	—	1	61	—	—	6	6

b) *Tabellarisk öfversigt öfver lärjungarnes omsättning höstterminen 1885:*

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar i afdelningen den 15 september					Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
	Qvar i afdel- ningen från före- gående termin	Flyttade till afdel- ningen på grund af beslut		Inskrifne i läro- verket under terminen	Summa	från terminens början till och med 14 sept.	från och med 15 sept. till ter- minens slutt	under nästföl- jande mellan- termin	Summa
		vid före- gående termins slutt	vid före- gående termins början						
1	2	—	—	13	15	—	—	1	1
2	5	10	3	—	18	—	1	—	1
3	1	10	2	—	13	—	—	1	1
R. 4	—	7	3	—	10	—	—	—	—
L. „	1	4	—	—	5	—	—	—	—
R. 5	—	1	—	—	1	—	—	—	—
L. „	—	3	—	—	3	—	—	—	—
Gemensamma linien .	8	20	5	13	46	—	1	2	3
Reallinien	—	8	3	—	11	—	—	—	—
Latinlinien	1	7	—	—	8	—	—	—	—
Summa	9	35	8	13	65	—	1	2	3

23. Af de under läsåret inskrifne hafva 10 förut bevistat folkskola, och 3 enskildt läroverk.

25. Från läroverkets särskilda klasser hafva under kalenderåret 1885 följande lärjungar afgått:

a) *vårterminen och derpå följande mellantermin:*

från kl. R. 5: R. E. Andersson till tekniskt läroverk.

„ „ J. E. Rydell „ „ „

„ kl. R. 4: J. H. Friberg „ „ fabriksrörelse.

„ „ F. H. Johansson utan att uppgift lemnats om blifvande yrke.

„ kl. 3: K. A. Jonsson „ „ „

„ kl. 2: E. Meuller till landtbruk.

b) *under höstterminen och derpå följande mellantermin:*

från kl. 3: J. A. Johansson utan att uppgift lemnats.

„ kl. 2: N. A. Törnqvist till enskilda studier.

„ kl. 1: J. W. Johansson „ handel.

26. Under sist förflutna kalenderår hafva till lärjungarne utdelats såsom:

Stipendier	kronor 120,00
Premier	„ 45,00
Understöd	„ 33,00

Summa kronor 198,00

27. Uppgift angående antalet befriade från terminsafgifterna m. m.:

Befriade från afgift till:	Höstterm.	Vårterm.
endast biblioteks- och materielkassan		
„ byggnadsfonden	10	11
båda ofvannämnda kassor	9	7
ej befriade från någondera afgiften	46	44
Summa närvarande lärjungar	65	62

Afgiften till ljus- och vedkassan har utgjort 1 krona under höstterminen, 2 kronor under vårterminen och erlades af samtliga lärjungarne.

D. Boksamling och undervisningsmateriel.

28. Flera nya kartor af Arendts, Kiepert, Holle och Roth, Minnen från nordiska muséet, Svenska biblioteket, Starbäckes historia m. fl. hafva inköpts, hvarjemte såsom gåfvor erhållits: Svenska konstminnen från medeltiden, Utlåtande öfver läroverkskomiténs betänkande samt de vanliga statistiska redogörelserna. För lärjungebiblioteket hafva inköpts: Mellins historiska berättelser; Tissandier, vetenskapliga tidsfördrif, arbetets hjeltar och martyrer; Kronström, undrens värld, Guillemin månen, berättelser af Åberg samt flera läroböcker. Såsom gåfva har detta bibliotek af studeranden Rydin mottagit tre läroböcker och af studeranden Hallin 21 berättelser af Åberg. Den zoologiska samlingen har ökat med 16 arter större och mindre fåglar. Naturaliesamlingarne hafva erhållit följande gåfvor:

Af studeranden Svensson: 11 däggdjurs- och 21 fågelkranier; 2 svarta råttor.

- „ „ Andrén: 1 domherre, 1 kungsfogel.
- „ „ Zweigbergk: 1 snok, 2 stjertmesar.
- „ „ Carlsson: en större samling svenska träslag
- „ „ Bolin: en mindre samling kemikalier.
- „ „ Hallin: en orthoceratit.
- „ patron C. Carling: en dufhök.

E. Läroverksbyggnader och inredningsmateriel.

29. Läroverksbyggnaden har under året ej undergått någon förändring. Inredningsmaterielen har ökat med: 1 kateder och 20 bänkar i samlingssalen, ett större skåp för de zoologiska samlingarne och ett mindre till förvaring af musikalier; 1 kartställ samt 4 större lådor, afsedda för insekter och snäckor.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Tabellarisk öfversigt för det sistförflutna kalenderåret öfver ställningen i läroverkets kassor:

Kassans rubrik	D e b e t				K r e d i t			
	Behålln. vid årets början	Summa inkom- ster	Skuld vid årets slut	Summa	Skuld vid årets början	Summa utgifter	Behåll- ning vid årets slut	Summa
Byggnadsfonden	4810,12	667,16	—	5477,28	—	450,00	5027,28	5477,28
Ljus- och vedkassan	223,56	205,68	—	429,24	—	327,24	102,00	429,24
Bibliot.- och materielkassan	—	1015,60	—	1015,60	109,43	954,07	61,53	1015,60
Premie- och fattigkassan .	299,06	140,76	—	439,82	—	148,00	291,82	439,82

32. Under kalenderåret 1885 hafva följande belopp utgått för underhåll och tillökning af:

a) allmänna läroverksbiblioteket	80,00
b) lärjungebiblioteket	40,20
c) den öfriga undervisningsmaterielen	157,99
d) inredningsmaterielen	451,00

G. Examina och terminsafslutning.

34. Examen vid höstterminens slut anställdes den 19 december i närvaro af läroverkets inspektor samt följande herrar, hvilka H. H. Eforus inbjudit såsom vittnen: Kontraktsprosten A. J. Enander, borgmästaren och riddaren J. A. Wendt, häradshöfdingen och riddaren F. W. Åberg, kaptenen och riddaren greve C. Cronhielm, stadsläkaren doktor C. Andréén och fabrikören E. E. Hagelqvist.

Årsexamen kommer att hållas i sång och gymnastik den 30 maj kl. 4—6 e. m. samt i läroämnena den 1 juni kl. 9—12 f. m. och hafva utom inspektor följande herrar inbjudits af H. H. Eforus att såsom vittnen öfvervara densamma: Kontraktsprosten A. J. Enander, borgmästaren och riddaren J. A. Wendt, häradshöfdingen och riddaren F. W. Åberg, kaptenen och riddaren greve C. Cronhielm, bankdirektören och riddaren A. von Zweigbergk och fabrikören E. Hagelqvist.

Efter slutad examen kommer flyttning att afkunnas, stipendier, premier och understödsmedel att utdelas och ungdomen hemförlofvas.

35. Till öfvervarande af årsexamen inbjudas värdsamt lärjungarnes föräldrar och målsmän samt alla den offentliga undervisningens gynnare och vänner.

36. Nästa termin börjar onsdagen den 25 augusti, då inträdes- och flyttningssökande skola anmäla sig hos rektor kl. 11 f. m. Fredagen den 27 augusti kl. 12 anställas upprop med läroverkets samtliga lärjungar.

Borås i maj 1886.

C. J. NEUMAN.

Allmänna treklassiga läroverket i Alingsås.

A. Undervisningen.

1. Höstterminen började den 25 Augusti. Undervisningen började följande dag, hvarefter examen hölls den 18 December. Fridagar voro den 9 Oktober, marknadsdag, och den 10 s. m. för insättning af innanfönster m. m.

Vårterminen började den 18 Januari, undervisningen följande dag och kommer att fortsättas till och med den 1 nästa Juni. Terminen slutar den 2, hvarefter examen är af H. H. Eforus utsatt till den 4 i samma månad. Fridagar: den 25 Februari f. m. för öfningar i fria luften, samt marknadsdagen den 10 April.

2. Efter gemensam morgonbön med bibelläsning och psalmsång kl. 7³/₄ har undervisningen fortgått dagligen kl. 8—11 f. m. och 2—4 e. m., hvarefter likaledes bön med psalmsång förrättats.

Öfningarne hafva egt rum sålunda:

Gymnastik kl. 11—12, ²/₃ timme hvarje dag; teckning onsdagar kl. 10—11, fredagar kl. 8—10; välskrifning måndagar kl. 3—4, torsdagar kl. 2—3 och fredagar kl. 10—11; sång och musik onsdagar kl. 3—5 e. m. och lördagar kl. 4—5 e. m.

3. Under läsåret har undervisningen för hvarje klass emellan lärarne varit fördelad sålunda:

Förste klassen: kollegan S. Högman 2 tr och vikar. kollegan Th. Nattsén 22 timmar; andre klassen: t. f. rektor 18 timmar, kollega S. Högman 7 tr och vik. kollegan Th. Nattsén 3 tr; tredje klassen: t. f. rektorn 6 timmar, kollegan S. Högman 17 timmar och Th. Nattsén 3 timmar.

4. Läroböcker och lärokurser:

Kristendom: Katekesen, Bohms biblisk historia i alla klasserna.

Modersmålet: Sundéns språklära, folkskolans läsebok och Landtmansons exempelbok i alla klasserna.

Tyska språket: Mathesii elementarbok i kl. 1, 2 och 3, Flachs språklära i kl. 2 och 3, Hauffs Märchen i 3 kl.

Matematik: Siljeström-Berlin i 1:ste, Schmidt i 2:dre och 3:dje, Wiemers geometri i 2 och 3 kl.

Naturlära: Almqvist och Lagerstedt i 1 och 2, Anderssons i 2 och 3 och Torins zoologi i 3 kl.

Historia och Geografi: Odhners svenska historia i 1, 2 och 3 kl., Dahms geografi i 1, 2 och 3, Alanders läsebok i 2 och 3 kl.

Förste klassen.

Kristendom, 3 timmar.: Katekes 1:sta hufvudstycket, gamla testamentets bibliska historia, bibelläsning samt valda psalmer (*Th. Nattsén*).

- Modersmålet*, 5 t:r: Form- och satslära det samma, som genomgått i tyska språket; öfningar i satsbildning, rättskrifning och välläsning (*Th. Nattsén*).
- Tyska språket*, 6 t:r: Explikation och analys af st. 1—40 jämte öfversättning af motsvarande svenska stycken; af formläran så mycket som dessa stycken förutsetta (*Th. Nattsén*).
- Matematik*, 4 t:r: Hela tal jämte öfning i användandet af decimaler, tillämpning deraf på sorter, synnerligen af metersystemet, samt hufvudräkning (*Th. Nattsén*).
- Naturlära*, 2 t:r: Menniskokroppen, däggdjur, en del fåglar samt växtens särskilda delar efter lefvande växter (*S. Högman*).
- Historia och Geografi*, 4 t:r: Fäderneslandets historia till Gustaf I; Geografi: det allmänaste af verdensdelarne, fäderneslandets samt Danmarks och Finlands fysiska och politiska (*Th. Nattsén*).

Andre klassen.

- Kristendom*, 3 timmar: Katekesen 2 hufvudstycket, biblisk historia, nya testamentet, bibelläsning samt valda psalmer (*Th. Nattsén*).
- Modersmålet*, 6 t:r: Formläran, uppläsning af valda berättelser jämte öfning att med egna ord återgifva innehållet deraf. Rättskrifning, satslära och satsupplösning (*O. Dahlgren*).
- Tyska språket*, 7 timmar: Formläran, 1:sta kursen af elementarboken, skriföfningar 2 timmar på lärorummet (*O. Dahlgren*).
- Matematik*: Aritmetik, 3 t:r, allmänna och decimalbråk samt hufvudräkning; geometri, 2 t:r, Wiemers lärobok till och med cirkeln (*O. Dahlgren*).
- Naturlära* 2 t:r: det viktigaste af läroboken till 18:de klassen (syngenesia) samt lefvande växter efter floran. Däggdjur och fåglar, fullständigare kurs (*S. Högman*).
- Historia och Geografi*: Historia, 2 t:r, fäderneslandets Gustaf I till och med Fredrik I, valda stycken i läseboken. Geografi, 3 t:r, Europas politiska till Balkan-halfön, Afrikas, Asiens och Amerikas fysiska (*S. Högman*).

Tredje klassen.

- Kristendom*, 3 timmar: Katekesen 3:dje, 4:de och 5:te hufvudstyckena. Biblisk historia: repetition af gamla och nya testamentet. Bibelläsning samt valda psalmer (*Th. Nattsén*).
- Modersmålet*, 6 t:r: Form- och satsläran, syntax till kap. 11, skriföfningar 2 timmar i veckan på lärorummet, dels efter diktamen, dels lättare uppsatser jämte interpunktionsöfningar (*S. Högman*).
- Tyska språket*, 7 t:r: Formläran repeterad, en del af syntaxen, die Geschichte der abgehauenen Hand, von Kalif Storch samt von dem Gespensterschiff, 2 timmar i veckan skriftliga öfversättningsprof på lärorummet, en timme tysk skrifning efter diktamen jämte öfversättning (*S. Högman*).
- Matematik*, Aritmetik, 3 timmar, regula de tri, intresse, rabatt, diskonträkning och kedjerekning samt metersystemet med reduktion från och till gamla sorter. Geometri, 2 timmar, de planimetriska lärosatserna samt de viktigaste uppgifterna för uträknandet af ytor, kroppar samt af solida ämnens vikt (*O. Dahlgren*).
- Naturlära*, 2 t:r: Botanik, de 24 klasserna samt sexualsystemet, undersökning af växter efter floran. Zoologi: däggdjur, fåglar, kräl- och groddjur (*S. Högman*).
- Historia*, 3 t:r: Fäderneslandets till närvarande tid jämte de viktigaste styckena af läseboken. *Geografi*, 2 t:r, Europas samt de öfriga verdensdelarnes fysiska och politiska (*S. Högman*).

5. Ombyte af läroböcker:

Svenska språket: Sundéns språklära. I naturlära: Almqvist och Lagerstedt.

6. Välskrifning har öfvats i 1:ste klassen 2 timmar, i 2:dre och 3:dje 1 timme i veckan å lärorummet.

7. I teckning har hvarje klass öfvats 1 timme, hvarvid användts Stuhlmanns ritplanscher.

8. I sång har hvarje klass undervisats i läran om de musikaliska tecknen och öfvats i tonträffning, omväxlande med en-, två- och trestämmiga sånger. En och annan timme hafva alla klasserna deltagit i sammansjungning och dervid företrädesvis koralsång.

9. I gymnastik hafva lärjungarne i likhet med föregående år varit fördelade i 2:ne afdelningar, en öfre med de mera försigkomne och en nedre. Öfningarne hafva fortgått en tredjedels timme dagligen med hvarje afdelning och utgjorts dels af fristående gymnastik och dels af marscher, exercis med trägevär och begagnande af de redskap, som förefinnas. Under den blidare årstiden hafva öfningarne stundom företagits i det fria. Dessa öfningar tyckas i allmänhet hafva utöfvat ett välgörande inflytande på lärjungarne, som med intresse och nöje deltagit deri.

Tabellarisk uppgift å antalet lärjungar, som på grund af nedan stående orsaker icke deltagit i gymnastiköfningarne:

Termin och åldersgrupp	S j u k d o m a r				Summa icke deltagande	Hela antalet närvarande lärjungar
	i cirkulationsorganerna	bräck	i rörelseorganerna	allmän svaghet		
<i>Vårterminen 1885:</i>						
Under 15 år	—	1	2	1	4	39
15 år eller derutöfver.....	1	—	—	—	1	9
Summa	1	1	2	1	5	48
<i>Höstterminen 1885:</i>						
Under 15 år	1	—	3	1	5	44
15 år eller derutöfver.....	—	—	—	—	—	2
Summa	1	—	3	1	5	46
<i>Vårterminen 1886:</i>						
Under 15 år	1	—	1	1	3	40
15 år eller deröfver	—	—	1	—	1	8*)
Summa	1	—	2	1	4	48

*) 1 lärjunge afgått i början af terminen.

B. Lärarne.

10. Lärarnes tjensteåligganden under höstterminen hafva för hvarje vecka varit på nedanstående sätt fördelade:

v. Rektor *C. O. N. Dahlgren*: modersmålet 6 t:r i 2:dre, tyska 7 t:r i 2:dre, 1 i 3:dje, matematik 5 t:r i 2:dre och 5 t:r i 3:dje. Summa 24 timmar. Skriftliga uppsatser i modersmålet och tyska i 2:dre klassen.

Kollegan *S. Högman*: modersmålet 6 tr i 3:dje, tyska 6 tr i 3:dje, historia och geografi 5 tr i 2:dre, 5 tr i 3:dje, naturlära 2 tr i 1:ste, 2 tr i 2:dre och 2 tr i 3:dje. S:ma 28 tr. Skriftliga uppsatser i modersmålet och tyska i 3:dje klassen.

v. Kollegan *A. L. Th. Nattsén*: kristendom 3 tr i hvardera klassen, modersmålet 5 tr i 1:ste, tyska 6 tr i 1:ste, matematik 4 tr i 1:ste, historia och geografi 4 tr i 1:ste. S:ma 28 tr. Svenska skrif-
öfningar i 1:ste.

Klassföreståndare: v. Kollegan *Th. Nattsén* för 1:ste, t. f. Rektorn *Dahlgren* för 2:dre och Kollegan *S. Högman* för 3:dje klassen.

12. Sedan rektorstjensten härstädes genom före rektorns pensionering varit ledig, har undertecknad, äldre kollegan, varit t. f. rektor, och såsom v. kollega är *A. L. Th. Nattsén* förordnad.

C. Lärjungarne.

15.

Lärjungarnes antal läsåret 1885—1886.

Klass	Höstterminen 1885			Vårterminen 1886		
	Gemensam linie		Summa	Gemensam linie		Summa
	Närvarande	Frånvarande		Närvarande	Frånvarande	
1:ste	8	—	8	11	—	11
2:dre	19	—	19	18	—	18
3:dje	19	—	19	19	—	19*)
Summa	46	—	46	48	—	48

*) 1 lärjunge afgått i februari.

16. Tabellarisk öfversigt öfver de närvarande lärjungarnes ålder höstterminen 1885:

Klass	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	14 år	15 år	16 år	17 år	Summa
1	—	5	1	—	2	—	—	—	—	8
2	—	3	3	6	2	2	3	—	—	19
3	—	—	—	6	6	5	1	1	—	19
Summa	—	8	4	12	10	7	4	1	—	46

17. De närvarande lärjungarnes hemorter höstterminen 1885:

a) Samtliga lärjungarne hade sina hemorter inom Elfsborgs län;

b) Förenämnde lärjungars hemorter närmare bestämde:

Klass	I läroverks- staden	Å annan ort	Summa
1	6	2	8
2	17	2	19
3	15	4	19
Summa	38	8	46

19. Under höstterminen 1885 har antalet lärjungar, som deltagit i nedanstående öfningar, ställt sig sålunda:

Klass	Närvarande lärjungar	Teckning			Musik		Gymnastik	
		Lärjungar, som del- tagit			Lärjungar, som under- visats i		Lärjungar, som del- tagit i	
		i obligatorisk teckning	i frivillig teckning och derjente i obligatorisk	endast i frivillig teckning	musikkens teori och sång	instru- mental- musik	gymnastik och vapen- öfningar	
1	8	8	—	—	8	—	6	
2	19	19	—	—	17	—	18	
3	19	18	—	—	17	2	17	
Summa	46	45	—	—	42	2	41	

20. Hemlexor hafva för hvarje dag i medeltal gifvits i förste klassen 2, i andre och tredje 3, och har det dertill fördrade dagliga hemarbetet ansetts upptaga för lärjungar med medelmåttiga anlag i 1:ste klassen 1 timme, samt i 2:dre och 3:dje klassen 2 timmar. De skriftliga uppsatserna hafva verkstälts på lärorummet och således icke ingått i hemarbetet.

21. Lärjungarnes helsotillstånd har under läsåret i allmänhet varit godt.

Regements- och stadsläkaren doktor V. Högselius, som undersökt lärjungarnes kroppsbyggnad och allmänna helsotillstånd, har häröfver meddelat följande uppgift:

Klass	Antal lärjungar	Medeltålder	Kroppsbyggnad			Allmänt helsotillstånd		Lidande af bleksot och blodbrist	Ofra besvärade af hudrindvårk	Ofra besvärade af nashlod	Andra åkommor, som kunna anses bero af skolans inflytelse	Närsynthetsgrad			Summa närsyrua	Procent närsyrua
			God	Medelmåttig	Svag	Godt	Mindre godt					Öfver 6 D.	3—6 D.	Under 3 D.		
1	11	—	10	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	18	—	15	3	—	15	3	—	4	1	—	—	1	—	—	1
3	18	—	17	1	—	15	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Summa	47	—	42	4	1	41	6	—	7	1	—	—	1	—	—	1

22. a) Tabellarisk öfversigt för hvardera terminen under sist förflutna kalenderår öfver antalet inom läroverket flyttade lärjungar:

Klass	Närvarande lärjungar vid vårterminens slut före flyttningen	Vårterminen 1885					Höstterminen 1885.					
		Lärjungar, som vid vårterminens slut flyttats till afdelningen					Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till afdelningen					
		efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer					efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer					
		0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4
1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	16	—	—	5	—	1	—	—	—	4	—	2
3	18	—	—	7	—	—	—	—	—	2	—	—
Summa	49	—	—	12	—	1	—	—	—	6	—	2

b) Tabellarisk öfversigt för hvardera terminen under sist förflutna kalenderår öfver lärjungarnes omsättning:

Vårterminen 1885:

Klass	Närvarande lärjungar i afdelningen den 1 februari				Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen				
	Övar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdelningen på grund af beslut		Inskrifne i läroverket under terminen	Summa	från terminens början till och med 31 januari	från och med 1 februari till terminens slut	under nästföljande mellantermin	Summa
		vid föregående termins slut	vid vårterminens början						
1	14	—	—	1	15	—	—	—	—
2	16	—	—	—	16	—	—	—	—
3	18	—	—	—	18	—	—	7	7
Summa	48	—	—	1	49	—	—	7	7

Höstterminen 1885:

Klass	Närvarande lärjungar i afdelningen den 15 september				Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen				
	Övar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdelningen på grund af beslut		Inskrifne i läroverket under terminen	Summa	från terminens början till och med 14 sept.	från och med 15 sept. till terminens slut	under nästföljande mellantermin	Summa
		vid föregående termins slut	vid höstterminens början						
1	2	—	—	6	8	—	—	1	1
2	7	6	6	—	19	—	—	—	—
3	11	6	2	—	19	—	—	1	1
Summa	20	12	8	6	46	—	—	2	2

23. Af de under läsåret inskripte lärjungarne hafva förut bevistat läroverk, nämligen

senast	folkskola	9
	endast undervisats i hemmet	1
		Summa 10

25. Under sistlidet kalenderår hafva följande lärjungar från läroverket afgått:

a) Vårterminen och därpå följande mellantermin:

från 3:dje klassen: Erik Hygrell,
 Axel Otto Bakmarek,
 Johan Edgar Johansson och
 Sven Emanuel Johnsson, hvilka erhållit erforderliga betyg för inträde
 i 4:de klass vid allmänt läroverk, samt
 Karl Hjalmar Karlsson,
 Klas Hilmer Ugglå och
 Per Nikolaus Nilsson.

b) Efter höstterminens slut:

från 3:dje klassen: Albin Andersson.
 „ 1:ste „ Axel Ivar Johansson.

26. Under sistlidna kalenderår hafva till lärjungarne utdelats:

Ur Lendahlska stipendiifonden, som förvaltas af magistraten och kyrkorådet,
 10 stipendier med tillsammans ungefärlig. 1230 kronor.
 Premier..... 37 „

27. Under hvardera terminen af läsåret hafva terminsavgifterna erlagts enligt följande uppställning:

Befriade från afgift till:	Höstterm.	Vårterm.
endast biblioteks- och materielkassan	4	4
„ byggnadsfonden	7	10
båda ofvannämnda kassor	19	20
ej befriade från någondera afgiften	16	13
Summa närvarande lärjungar	46	47

D. Undervisningsmateriel.

28. Biblioteket har ej under året haft någon mera nämnvärd tillökning. Endast det för flera år tillbaka började inköpet af Nordisk Familjebok har fortsatts, samt godtköps-upplagan af Starbäcks Svenska historia, diverse nya kartor m. m.

Till de antiqvariska och naturvetenskapliga samlingarne hafva under läsåret följande gåfvor välvilligt blifvit meddelade:

af ledamoten i riksdagens första kammare herr majoren m. m. Claes Adelsköld åtskilliga delar af mumier samt en fågel, hemtade från mumiefältet vid Gizeh i Egypten, samt ett stycke förstenadt trä från den petrificerade skogen i närheten af Kairo;

„ studeranden V. Sandberg: *Coccothraustes vulgaris*;

„ fabrikör O. Olsson: *Troglodytes parvulus*;

„ apotekaren H. Enell: en art af *Tænia*;

„ herr Nikolaus Sandberg: ett par brudhandskar från 1700:talet.

E. Läroverksbyggnader och inredningsmateriel.

Dessa hafva ej undergått någon vigtigare ändring.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Nedan stående till läroverket hörande kassors ställning kalenderåret 1885:

Kassans rubrik	D e b e t				K r e d i t			
	Behålln. vid årets början	Summa inkom- ster	Skuld vid årets slut	Summa	Skuld vid årets början	Summa utgifter	Behåll- ning vid årets slut	Summa
Byggnadsfonden	3471,80	435,35	—	3907,15	—	—	3907,15	3907,15
Ljus- och vedkassan	69,35	151,95	—	221,30	—	168,20	53,10	221,30
Bibliot.- och materielkassan	1537,85	308,89	—	1846,74	—	234,43	1612,31	1846,74
Premie- och fattigkassan .	576,46	66,32	—	642,78	—	62,00	580,78	642,78
Summa	5655,46	962,51	—	6617,97	—	464,63	6153,34	6617,97
Hessleska stipendiifonden .	2059,59	84,37	—	2143,96	—	—	2143,96	2143,96

32. Under sist förflutna kalenderår hafva följande belopp utgått för underhåll och tillökning af:

a) boksamlingen	kr. 61,35
b) undervisningsmaterielen	,, 57,77
c) inredningsmaterielen	,, 34,73

G. Examina och terminsafslutning.

33. I närvaro af läroverkets inspektor hölls den 30 Maj 1885 afgangsexamen med 4 lärjungar i 3:dje klassen, hvilka förklarades ega erforderliga insigter för inträde i 4:de klassen af allmänt läroverk.

34. Höstterminen afslutades genom examen den 18 December och för innevarande vårtermin är examen bestämd att hållas den 4 nästa Juni kl. 10—1, hvarefter flyttning för rättas och premieutdelning sker. Slutöfningar i sång och gymnastik ega rum samma dag kl. 5 e. m. Enligt H. H. Efori uppdrag får jag vördsamt inbjuda nedan nämnde herrar att jemte läroverkets inspektor, majoren och riddaren L. L. Löwegren, öfvervara nu förestående examen, nämligen: borgmästaren J. O. Bergmark, filos. doktorn M. Chr. Jungmarker, regementsläkaren och riddaren doktor P. V. Högselius, fabriksidkaren och riddaren Charles Hill, rådmannen C. A. Norinder och f. d. skolföreståndaren Bengt Andersin, hvarjämte inbjudas lärjungarnes föräldrar och målsmän, samt en hvar, som med välvilja och deltagande omfattar den offentliga undervisningen.

36. Nästa hösttermin börjas den 24 nästa Augusti kl. 10 f. m.

Alingsås i Maj 1886.

C. O. N. DAHLGREN.

Enklassiga pedagogien i Ulricehamn.

A. Undervisningen.

1. Höstterminen tog sin början den 24 augusti och slutade den 17 december. Den egentliga undervisningen började den 26 augusti och slutade den 15 december.

Vårterminen började den 18 januari och är utsatt att sluta den 2 juni. Den egentliga undervisningen tog sin början den 19 januari och kommer att sluta den 31 maj.

Frihet från undervisningen har lemnats lärjungarne 1, någon gång 2 timmar i månaden; i öfrigt hafva ej några fridagar förekommit utöfver de i Läroverksstadgan medgifna.

2. Dagliga lärotiden har varit kl. 7—9, 10—12, 1—2 = 30 timmar i veckan. Morgonbönen har upptagit 10, högst 15 minuter af den förste lärotimmen.

3. Läro- och läseböcker.

Kristendom: Katekesen, Hübner-Eklunds bibl. historia, Sv. psalmboken.

Modersmålet: Sundéns språklära, Alanders läsebok i sv. historien, Ekmarks läsebok till Odhners sv. historia.

Tyska språket: Mathesius' elementarbok, Flachs språklära.

Matematik: Zweigbergks räknebok, Nordlunds räkneöfningsexempel, Bergius' geometri (den sistnämnda blott i öfre afdelningen).

Naturlära: Lyttkens' naturlära, Areschougs d:o (den senare blott i öfre afdelningen).

Sv. historia: Odhners lärobok.

Geografi: Roths d:o.

4. Genomgångna lärokurser.

Äfven detta läsår hafva lärjungarne varit fördelade på tvänne afdelningar, som samtidigt varit tillstädes; och har dervid den ena afdelningen i allmänhet sysselsatts med öfverläsning, medan läraren undervisat den andra.

Nedre afdelningen.

Kristendom. *Katekesen*, $\frac{2}{2}$ timmar i veckan: till den andra artikeln, *Biblisk historia*, $\frac{2}{2}$ tmr: 40 berättelser ur gamla testamentet; valda psalmer.

Modersmålet, $\frac{1}{2}$ tmr: läsning af berättelser ur svenska historien; det viktigaste af form-läran samt af satsläran den enkla satsen; rättskrifningslära och en rättskrifningsöfning hvarje vecka.

Tyska språket, $\frac{1}{2}$ tmr: styckena 1—43 i elementarboken jämte dertill hörande delar af form-läran, vokabelläsning och resolutioner.

Matematik, $\frac{1}{2}$ tmr: de fyra räknesätten i hela tal, decimalbråk och sorter samt öfning i hufvudräkning.

Naturlära, $\frac{2}{2}$ tmr: första och andra afdelningarna af läran om djuren, omfattande människokroppens byggnad och förrättningar samt typiska djurformer; undersökning af några allmänna värväxter.

Historia och *Geografi*. *Sv. historia*, $\frac{3}{2}$ tmr: till Nyare tiden; *Geografi*, $\frac{2}{2}$ tmr: gamla verdens fysiska samt de skandinaviska ländernas och Rysslands politiska.

Öfre afdelningen.

- Kristendom. Katekesen*, $\frac{2}{2}$ tmr: 2:a, 3:e och 4:e hufvudstyckena; *Biblisk historia*, $\frac{2}{2}$ tmr: gamla testamentet fullständigt och 32 berättelser ur nya testamentet; valda psalmer.
- Modersmålet*, $\frac{1}{2}$ tmr: läsning af berättelser ur sv. historien; form- och satsläran utförligare; en rättskrifnings- och interpunktionsöfning hvarje vecka.
- Tyska språket*, $\frac{1}{2}$ tmr: första afdelningen fullständigt och några sidor af den andra af elementarboken jämte dertill hörande delar af språkläran, vokabelläsning och resolutioner samt några skriföfningar under vårterminen.
- Matematik. Aritmetik*, $\frac{4}{2}$ tmr: bråk och regula de tri samt öfversigt af metriska systemet; *Geometri*, $\frac{1}{2}$ tme: åskådningslära.
- Naturlära*, $\frac{2}{2}$ tmr: däggdjuren; första afdelningen af läran om växterna och sexualsystemet samt undersökning af omkring 30 allmänna växtarter.
- Historia och Geografi. Sv. historia*, $\frac{3}{2}$ tmr: till Gustaf III; *Geografi*, $\frac{2}{2}$ tmr: verdensdelarnes fysiska och Europas politiska fullständigt.

5. Under läsåret har J. O. Ekmarks läsebok till C. T. Odhners sv. historia börjat användas *jämte* Alanders läsebok i samma ämne.

6. I **välskrifning** hafva båda afdelningarne samtidigt öfvats 2 timmar i veckan.

B. Lärare.

7. Under läsåret tjänstgör undertecknad som ordinarie lärare.

C. Lärjungarne.

8. Uppgift öfver lärjungarnes antal innevarande läsår:

Närvarande lärjungar höstterminen: 13, deraf 7 i nedre och 6 i öfre afdelningen.
 ” ” vårterminen: = föregående termin.

9. Hemlexor hafva temligen sparsamt gifvits nedre afdelningens lärjungar; öfre afdelningens hafva dagligen erhållit sådana i öfver hufvud 2—3 ämnen, hvilkas öfverläsning torde upptagit 1—2 timmar. Så mycket den knappa tiden det medgifvit, hafva, i synnerhet inom nedre afdelningen, de mera svårfattliga lexorna förberedts af läraren.

10. Lärjungarnes kroppskonstitution synes i allmänhet vara god, och helsotillståndet har under läsåret varit tillfredsställande.

11. Uppgift öfver lärjungarnes antal sistlidna kalenderår:

Vårterminen: Kvarstående lärjungar från föregående år: 10.
 Inskrifne: —
 Afgångne: 1.
Höstterminen: Kvarstående lärjungar från föregående termin: 6.
 Inskrifne: 7.
 Afgångne: 4.

12. Af de under läsåret inskrifne hafva 3 bevistat folkskola och 4 åtnjutit enskild undervisning.

13. Vid vårterminens början 1885 afgick Martin Berg utan anmäld afsigt.

Vid höstterminens början samma år afgingo Leopold Lundberg till Göteborgs h. allmänna läroverk († samma år den 9 november), Ernst Gustafsson till handel, Eugène Ekenman till enskildt läroverk, Olof de Verdier till Skara h. allmänna läroverk.

14. Som premier utdelades vid sislidne vårtermins slut bland lärjungarne 11 kronor.

15. Af höstterminen närvarande 13 lärjungar erlade 10 afgift till biblioteks- och materielkassan, och 3 voro derifrån befriade.

Under vårterminen erlade 12 af 13 närvarande lärjungar enahanda afgift, och 1 var derifrån befriad.

Afgiften till ljus- och vedkassan utgjorde båda terminerna 1,50 krona och erlades af samtliga lärjungarne.

D. Boksamlingen och Undervisningsmaterielen

16. har under läsåret ökats genom inköp af Nyström, Biblisk Ordbok; 6 ex. af Nya testamentet; 6 ex. af Ekmark, Läsebok till Odhners Sv. historia; Montelius m. fl., Sveriges historia V; Pedagogisk tidskrift för 1885.

E. Skollokalen och Inredningsmaterielen

17. äro i oförändradt skick.

F. Ekonomiska förhållanden.

18. Uppgifter om nedannämnda till pedagogien hörande kassors ställning kalenderåret 1885:

Kassans rubrik	D e b e t				K r e d i t			
	Behållning vid årets början	Summa inkomster	Skuld vid årets slut	Summa	Skuld vid årets början	Summa utgifter	Behållning vid årets slut	Summa
Ljus- och vedkassan	92,24	66,00	—	158,24	—	38,47	119,77	158,24
Biblioteks- och materielkassan	109,45	73,50	—	182,95	—	101,34	81,61	182,95
Premie- och fattigkassan . . .	50,10	21,50	—	71,60	—	11,00	60,60	71,60

19. Summariska uppgifter för det sist förflutna kalenderåret öfver de belopp, som utgått för underhåll och tillökning af:

1) boksamlingen	-----	75,25
2) den öfriga undervisningsmaterielen	-----	—
3) inredningsmaterielen	-----	—

G. Examina.

20. Examen vid höstterminens slut hölls den 17 december kl. 10—2. Årsexamen är utsatt att förrättas den 2 nästa juni kl. 10—2. Att öfvervara den samma såsom vitnen äro af H. H. Eforus inbjudne, utom pedagogiens Inspektör herr kyrkoherden O. Hedén, herrar kontraktsprosten A. Jungner, borgmästaren V. N. Ekenman och kommissionslandtmätaren G. W. Wångström.

21. Nästa läsår börjar den 24 instundande augusti kl. 10 f. m.

Ulricehamn i maj 1886.

OSKAR LINDKVIST.